TOMVS II.

EPICTETI STOICI PHILOSOPHI ENCHIRIDION, HOC EST PVGIO, ſiue Ars humanæ vitæ correctrix:

Cum eruditiſſimis

SIMPLICII SCHOLIIS,

HIERONYMO VVOLFIO Interprete.

Acceſſerunt & alia eiuſdem argumenti, non incommoda ſtudioſis futura:

Vna cum Rerum & verborum Indice copioſo.

Cum gratia & priuilegio Cæſ. Maieſt.

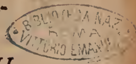
COLONIAE,

In Officina Birckmannica, Sumtibus Arnoldi Mylij.

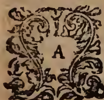
Anno, M. D. XCV.

SIMPLICII COMMENTARII IN EPICTETI Enchiridion, Hieronymo Vuolfio interprete.

PROOEMIVM SIMPLICII, quo Epictetea doctrinæ fundamenta iaciuntur.

Arrianvs vitam & obitum Epicteti prolixis libris est persecutus. Vnde cognosci potest, qui vir ille fuerit. Idem Arrianus & hunc libellum, quod Enchiridion inscribitur, composuit, delectis ex Epicteti disputationibus philosophiæ locis maxime necessariis, & animos vehementissime permouentibus: vt ipse testatur in epistola ad Masgalenum, cui Opus ipsum dedicauit, vt & amicissimo suo, & maximo Epicteti admiratori. Finis autem libelli est (modo sint qui obtemperent, quique his cognoscendis non contenti, præceptis ipsis afficiantur: eoque cum infixerint animis, vita quoque & moribus exprimant) animum nostrum in eam asserere libertatẽ, in qua a parente & auctore Deo productus fuit: vt neq; formidet quicquam, neque vlla re doleat, neque vlli deteriori naturæ seruiat. Enchiridion porro inscribitur, quod vt pugio militibus, ita hic libellus iis, qui recte viuere student, paratus atque in promtu perpetuo esse debeat. Genus orationis est neruosum & acre, vt qui omnino mortui non sunt, eo veluti stimulo quodam pungantur, & suas affectiones tum intelligant, tum ad eas corrigendas excitentur, alii plus alii minus.

Arrianus scriptorum auctor, quæ Epicteti nomine circũferuntur.

Enchiridi scopus.

Epicteti dictio.

Stoica doctrinæ fundamentum. Corpus esse instrumentum animi.

Qui vero his diſputationibus non afficitur: is non niſi apud inferorum tribunalia corrigetur. Omnis autem doctrina hæc, Naturæ humanæ fundamento innititur, quæ poſita ſit in ratione & mente quęque corpore ita vt artifex inſtrumento quopiam vtatur. Qua de cauſa coniugium & procreationem liberum, cæterarumque rerum expetendarum fructum homini concedit. Sic tamen, vt mentis vim & a corpore & a brutis affectibus vbique inuictam præſtare, eorumque vſum ad ſuum bonum referre iubeat. Externarum igitur rerum, quæ in bonis habentur, quæque cum vero bono conſentire poſſunt, fructum, vt dixi, concedit, ſed moderatum. Quæ vero ab illo diſſentiunt, ea plane reiicienda eſſe monet.

Vita beata etiam in terris.

Illud autem in his diſputationibus mireris, quod eos qui obtemperant, & præcepta in vita obſeruant, felices & beatos efficiunt, nec tamen neceſſe habent remunerationem virtutis poſt obitum polliceri, quamuis & hęc omnino ſecutura ſit.

Animorum immortalitas.

Quod enim corpore, brutisque affectibus pro inſtrumentis vtitur: id ea procul dubio natura eſt, quæ ab illis ſeparetur, & poſt eorum permaneat interitum, ea nimirum perfectione præditum, quæ ſit naturæ ſuæ conſentanea. Et vt animam vna cum corpore interire ſtatuas: tamen qui præcepta hæc obſeruat, is perfectionem ſuam conſecutus, ſuoque perfruens bono, vere felix eſt & beatus: ſicut & corpus humanum naturalem ſuam perfectionem conſecutum, ſuo bono potitur, nec quicquam præterea deſiderat.

Præceptionum conſenſio.

Dictio conciſa eſt, & ſententioſa, qualis præceptionum quas ὑποθήκας Pythagorei dicũt, eſſe conſueuit. Atque etiam certo quodam ordine hæc conſentiunt, & inter ſeſe vbique fere cohærent, vt longius progreſſis apparebit. Quamuis enim capita diſtincta ſint: ad vnam tamen artem omnia vitæ humanæ correctricem referuntur, & ad vnum finem ſermones tendunt, vt rationis particeps animus ad ſuæ dignitatis conſeruationem & ſuarum actionum naturalem vſum excitetur. Etſi autem

oratio

oratio clara est: nihil tamen fortasse nocuerit, eam *Commenta-*
pro virili explicare. Nam & ipse scriptor ea magis *rii scopus.*
afficietur, eiusque veritatem rectius perspiciet: &
studiosis disputationibus huiusmodi minus assue-
tis, hæc interpretatio indicis loco erit, eosque velu-
ti manu ducet. Illud vero quod dixi, in primis decla- *Quatuor vi*
randum est, cũ quo homine sermones isti habean- *ta genera.*
tur, & ad cuius humanæ vitæ virtutem perducant
eum qui obtemperarit. Neque igitur ad eum perti- *α. ὁ καθαρτι-*
nent, qui repurgare vitam suam studet (is enim, *κῶς δυνηθεὶς*
quantum licet, a corpore corporisque affectionibus *ζῆν.*
refugit, & veluti totus in seipso vertitur) multoque *β. ὁ θεωρητι-*
minus ad eum, qui contemplationi rerum est dedi- *κός.*
tus. Is enim vita rationi consentanea non conten-
tus, quantus quantus est, Deorum esse collega stu-
det. Sed illis conueniunt, qui vitam rationi consen- *γ. ὁ τῷ σώματι*
taneam consectantes, corpore pro instrumento v- *ὡς ὀργάνῳ*
tuntur: quique nec corpus animi, neque animum *χρώμενος.*
corporis esse partem, neque hominem duabus con-
stare partibus animo & corpore, censent. Talis enim *δ. ὁ πολὺς*
est vulgaris homo, demersus in materiæ sordibus, *ἄνθρωπος.*
ab eaque oppressus, nihilo magis rationis particeps
animal quam brutum, ac verbo potius homo quam
reipsa. Qui autem verus homo esse studet, & nobi- *Veri homi-*
litatem suam recuperare cupit, quam Deus, magna *nis officium.*
cum excellentia reliquorum animalium, ipsi dona-
uit: is in eo elaborat, vt in viuendi ratione suum
animum, prout eius natura capax rationis fert, ita
sequatur, vt corpori mens imperet, & super id sese
efferat: eoque non vt cohærente parte, sed pro in-
strumento vtatur. Huic enim & doctrina morum,
& gubernandæ tam Reipublicæ quam familiæ ra-
tio potissimum traditur: ad quas res hæ disputatio-
nes pertinent. Verum autem hominem eum esse, *Corpus ani-*
cuius natura in animo rationis capaci consistat, in *mi esse in-*
primis ostendit Platonis Socrates, cum Alcibiade *strumẽtum,*
suo disputans: qui hoc argumentum tractaturus *autoritate*
docet, qua vitæ ratione, quibus actionibus, ij qui si- *Socratis*
bi paruerint, talem hominem perficere queant. Vt *probatur.*

enim corpus naturalibus motionibus intendendis exercetur & corroboratur: ita etiam animus, per naturales actiones naturam suam ad habitum naturæ congruentem perducit. Sed nihil fortassis horum sermonum explicationi obstat, ac potius necessarium est, id quod Epictetus pro concesso sumsit: hominem vere esse animum rationis capacem, qui corpore vt instrumento quodam vtatur: antequam singulas partes explicemus, in primis declarare ac demonstrare. Epictetus enim tali homini conuenientibus & propriis actionibus ob oculos positis, hortatur & exstimulat sectatores suos ad eas cognoscendas & exsequendas, vt quod diximus, naturam nostram perficiamus. Cæterum eum esse verum hominem, non demonstrat: sed pro concesso, vt dictum est, sumit. Socrates igitur exemplis rerum in oculos incurrentium vsus, hominem vt scalpello, ita manu etiam ad opus vti: deinde illo adiuncto, alium esse vtentem, & aliud id quo is vtatur vt instrumento: colligit, hominem esse, qui corpore pro instrumento vtatur. Vti autem corpore pro instrumento cum in artibus, tum aliis actionibus, non aliud nisi animum ratione præditum *[qui corpore pro instrumēto vtatur] Deinde ex his concludit: id quod corpore vtatur, omnino imperare ei quo vtatur: idque hac diuisione proponit, hominem necessario vel animum esse, vel corpus, vel vtrumque. Quod si homo corpori imperet, ipsum vero corpus sibi non imperet: hominem corpus non esse, constare: ac ne vtrumque quidem simul, eadem de causa. nam si homo est, inquit, corpori qui imperet, corpus autem sibi ipsum non imperet: nullo modo vtrumque simul imperabit. Denique si corpus per sese immobile ac mortuum est, animus vero est qui moueat: & quoniam in artibus videmus artificem esse qui moueat, instrumenta vero artis quæ moueantur: perspicuum est, instrumenti vice esse corpus, animi respectu. Is igitur est homo: & qui hominem curare voluerit, animum curet oporte-

Animus fabro, corpus malleo comparatur.

** hæc redundare videntur.*

Fabri est imperium, instrumenti seruitium.

oportebit ratione prædituum, & in propriis eius bonis versetur. nam qui corpus curat, non hominem, nec ea quæ sunt hominis curat, sed instrumentum. Qui vero pecuniæ & id genus aliis rebus studet, nec hominem curat, nec hominis instrumentum: sed ea quæ ipsi instrumento seruiunt.

Animus potius curandus quam corpus: corpus magis quam pecunia.

IN EPICTETI ENCHIRIDII PRIMVM CAPVT,

Simplicii Commentarii, Hieronymo Vuolfio interprete.

EPICTETVS.

RES quædam in potestate nostra sunt: quædam non sunt. In nostra potestate est, opinio, appetitio, desiderium, auersatio: & vt vno complectar verbo, qualibet nostra actiones.

SIMPLICIVS.

IN nostra potestate ea esse dicit, quæ nec ab alio habemus, nec ab vllo alio impediri possunt: cuiusmodi sunt, motus animorum, qui intrinsecus suopte iudicio & arbitratu cientur. Voluntas enim extrinsecus moueri non potest. Quamuis enim id quod expetitur, extrinsecus sit: ipse tamen motus ad illud, intrinsecus est: veluti, hoc illo ve modo, sentire de rebus, vt diuitias, aut mortem, aut aliud eius generis, vel bonum, vel malum, vel neutrum esse. Cum igitur sic aut aliter quapiam de re sentimus, siue nostra sponte, siue edocti ab aliis: non picas, & psittacos imitabimur, qui id quod docentur garriunt, nec intelligunt quid dicant. Neque enim vt psittacus dicit, se conditum bibiturum: ita & nos dicimus, hæc opinio atque persuasio noster motus est, aliquando extrinsecus excitatus, & prouocatus ab aliquo docente, non tamen ab eodem insertus.

In nostra potestate esse.

ἡ αἵρεσις internus motus est.

Sic alicuius rei appetitio intrinsecus & ipsa oritur, etsi res quæ appetitur, extrinsecus est. Vt enim appetitioni occasionem illa præbeat, ipsa tamen appetitio tota est intrinsecus. Neque enim vt ii, qui per impulsionem alieno mouentur motu, extrinsecus suam motionem habent, ita hic quoque fit: sed potius vt in iis, qui suis viribus excitantur. Talis est & appetitio, cum sit animi velut extensio quædam ad id quod appetitur, & declinatio appetitioni contraria, quæ est auersio & fuga ab eo quod declinatur.

Ὑπόληψιν ὄρεξις ἢ ἔκκλισις, ὄρεξιν ἢ ἔκκλισιν ὁρμὴ ἢ ἀφορμὴ sequitur.

Constat autem opinionem, quæ est cognitio quædam a ratione gubernata, digna homine, antecedere. Quæ cum in eorum aliquo versatur, quod nobis bonum malumue est, aut esse videtur: omnino propensio aut auersio commouetur, appetitio sequitur. Prius enim quam appetas rem desideratam, & amplectaris, aut eam quam declines, quæ est rei desideratæ contraria, auerseris: animo propendeas aut abhorreas oportet. Ac Stoici quidem appetitionem & auersationem, tum desiderio, tum declinationi præponebant, iis animorum motibus, qui desiderium & declinationem præcederent, considerastis.

Ira & cupiditas e temperie corporum orta, non plane sunt in potestate hominis.

Cæterum brutæ appetitiones iræ & cupiditatis, contiguæ corporibus, & vita quædam corporum, adeo vt ex eorum temperie quasi efflorescere videantur: multum habent alieni motus, nec plane sui iuris sunt: neque proprie in eorum qui aliquid desiderant, potestate sunt, quamuis intrinsecus & ipsæ eieantur.

Animus corpori vel seruire vel imperare potest.

Atque etiam ipse particeps rationis animus, cum sese corpori dediderit, & brutis corporeisque motibus: veluti neruis quibusdam trahitur atque impellitur, neque iam motus suos habet ita expeditos & solutos. Cum vero idem sic agit, vt eius naturali actioni conuenit: tum libere & sua sponte, intrinsecus a semetipso cietur. Ac in tali animo, quidnam in nostra potestate sit, citra controuersiam cernitur. Quod vt accuratius cognoscatur, quid nam & quibus in rebus sit, vtque radicem hominibus id esse ac principium bene beateque

teque aut contra viuendi intelligatur, rem paulo altius repetamus. Omnium rerum fons & principium est bonum. Quod enim ab omnibus appetitur, & ad quod omnia referuntur: id omnium rerum est & principium & finis, & id quod bonum est, omnia producit, tam media quam prima & postrema. Verum prima quidem, sibique contigua, similia sibi ipsi producit, vna bonitas multas bonitates, & vna simplicitas atque vnitas (liceat enim nobis declarandæ rei causa & hisce & aliis id genus vti vocabulis) quæ omnes alias superat, multas vnitates, vnumque principium multa principia. Idem enim est vnum, principium, bonum, & Deus. Deus enim princeps est & causa rerum omnium, primum autem etiam simplicissimum esse necesse est. Nam quicquid compositum est, vtcunque compositum sit & multiplicatum, id est vno posterius, estq; multitudo: & ea quæ bona non sunt, bonum appetunt, vt se ipsis excellentius, quodque ipsum principium non est, omnino a principio ortum est. Id principium vires habere summas atque vniuersas necesse est. Amplitudo autem virium & quasi abundantia in eo sita est, vt cum omnia producat a seipso: similia producat prius quam dissimilia. Quapropter multa principia vnum principium, multas simplicitates, multas bonitates continenter a se ipso producit. Res enim omnes cum inter sese differant, suisque differentiis compleantur, ad vnum singulæ suum principium reducũtur. Veluti, pulcra omnia, quæcunque &, vbicunque sunt, siue in corporibus siue in animis, ad vnum reducuntur pulcritudinis fontem: sic etiam moderata, sic vera omnia, itemq; principia omnia, cum primo principio cohærent, quatenus principia & fontes & bonitates sunt, cum ea qua decet diminutione & proportione. Quam autem rationem habet vnum illud principium ad res omnes, eandem habet vnumquodque principium ad eam multitudinem quæ sub ipsius proprietate continetur. Neque enim aliter fieri poterat,

Deus fons omnis boni, rebus conditis bonitatẽ suam non ex æquo communicat.

Synonyma, Vnum, principium Bonum Deus.

Vnus est, in quo, & ex quo, & per quẽ omnia.

quin vnaquæque multitudo, diſcrimine aliquo ſeparata, ad ſuum illud principium contenderet, a quo omnibus vna & eadem forma affulgeret. Omnẽ enim multitudinem vnum antecedit, & omnis quę in multis rebus eſt proprietas, ab vno ad multa porrigitur. Omnia igitur ſingularia principia in toto conſiſtunt, ab eoq; cientur, non ratione interualli, neq; loci: ſed vt in toto partes, & vt in vno multitudo, & in vnitate numerus. Illud enim eſt omnia, ante omnia: & in vno principio multa principia multiplicantur, & in vna bonitate multæ bonitates ſunt collocatę. Atque illud non eſt principium, & vnumquodq; reliquorum, aliud pulcri, aliud veritatis, aliud congruentiæ, aut alterius alicuius rei, ſed ſimpliciter eorũ quæ ſunt principium, ſed principium principiorum. Oportet enim principii proprietatem non a multitudine incipere, ſed in vnam vnitatem colligi principium principiorum. Ac prima illa quæ a primo bono producuntur, quia cum hoc cohærent: a bonitate non receſſerunt, cum immobilia & immutabilia ſint, & in eadem ſemper beatitate collocata, non indiga boni: quia per ſe bonitates ſunt. Cætera vero omnia, ab vno bono & multis bonitatibus producta, cum remota ſint ab eo vt per ſe bona ſint, & immobiliter in eſſentia diuinæ bonitatis collocata: participatione habent bonum. Verum extrema, & quæ aliunde mouentur, veluti corpora, ſicut & eſſentiam & motum aliunde habent, nec ipſa cohibere ſeſe poſſunt: propterea quod diuiſionem admittunt, & inſtabilia ſunt, nec tota per totum ſibi ipſis ita conſentiunt, vt vnumquodque totũ ſui totius ſit cauſa: nec ſeſe mouere poſſunt, quia per ſeſe mortua ſunt & expertia ſpiritus: ita & bonum ſuum extrinſecus habẽt. Media vero infra naturam immobilem, quæ ſemper ſui ſimilis eſt, eodemq; modo ſe habet, ſubſiſtentia, ſed extremis quæ aliunde mouentur præſtantiora: mouentur illa quidẽ, ſed a ſemetipſis mouentur, & non extrinſecus ab aliis quibuſdam, vt corpora. Huiuſmodi

Beati ſpiritus immutabiles.

Animi participes bonitatis.

Extrema, hoc eſt, corpora cientur aliunde.

Animi per ſeſe mouentur, & corpora mouẽt.

modi sunt animi, qui & seipsos & corpora mouent: eoque corpora, quæ intrinsecus mouentur, animata dicimus: quę vero extrinsecus tantum, inanima, cum scilicet animus, qui a seipso mouetur, etiam corpora mouet. Qui si corpus ita moueret, vt ipse ab alio quopiam extrinsecus moueretur: ipsum corpus ab eo proprie moueretur, quod animum moueret. Ea igitur natura quæ a seipsa cietur, vt inferior immobili, quæque participatione bona redditur, mouetur illa quidem ad bonum: sed a se ipsa mouetur, & non ab alio: illudque & desiderat & vehementer appetit, eiusque propriæ motiones sunt hæ: solicitudo, appetitio, desideriũ & delectus, quæ a Græcis dicuntur ἔφεσις καὶ ὄρεξις καὶ ὁρμὴ καὶ αἵρεσις. Ac principes quidem animi, vt ab iis quæ per sese bona sunt continenter producti, etsi nonnihil illis inferiores, quia bonitates non sunt, sed bonum appetunt: tamen vt illi cognati, arctissime & indiuulse illud appetunt, & voluntatem (αἵρεσιν) vniformiter ad illud intentam habent, nunquam ad deterius declinantes. Quod si capiendi consilii deliberatio (sic enim προαίρεσιν hic vertere liceat) alia aliis anteponit, & aut e duobus alterum, aut vnum aliquid e pluribus amplectitur: nulla fortassis in hosce animos cadit deliberatio, ni quis ipsam eo προαίρεσιν vocet, quod prima bona amplectatur. Animi vero hominum, quorum illa ratio est, vt ea coniungant, & inter sese quasi deuinciant, quæ perpetuo supra perpetuoque infra manent, ea præditi natura, vt & ad hæc & ad illa se conuertant: si ad superna illa toti inclinarint, simplices habebũt & aduersario carentes appetitiones suas, suumque delectum. Cum vero ad superna conuerti nequeunt, eo quod etiam secundum conuersionem ad inferiora agere volunt, quæ & ipsa ideo eis insita est, vt animent & moueant ea corpora quæ per sese & inanima sunt, & aliunde cientur: vtque gubernent ea, quorum illa ratio est vt alieno motu aliquid boni consequantur, quique suo motu ea mouent quæ aliun-

Medii animi bonum appetunt.

Animi principes, indiuulsi a bono, προαίρεσιν non habent.

Humani animi, corporis addicti desideriis, libertatem suam amittunt.

decientur: tum igitur cum ſunt iis affixi rebus atq; dediti, quæ res oriuntur atque intereunt, & ad boni priuationem prolabuntur, voluntas eorum (αἵρεσις) aduerſario carere deſinit: ſemper tamen ad res expetendas & bonas fertur, ſiue illæ vere bonæ ſint, ſiue ob adiunctas voluptatis illecebras falſa boni ſpecie blandiantur. Nam quia cum vero bono ſemper & vera voluptas eſt coniuncta, vbicunque animus adumbratum aliquod voluptatis ſimulacrum animaduerterit, non conſiderans verane ea ſit, veroque bono cognata, an vero fallax & adulterina boni vmbra, tanquam ad bonum accurrit: nec illud expendit, multo plus ineſſe moleſtiæ tam conſequentis quam antecedentis. Neque enim eſu delectatur quiſquam, niſi prius famis moleſtiam ſenſerit: neque potu qui non ſitierit, moleſtia denique cum voluptate cohæret. Proinde ſi voluptatem quę bibendo percipitur, inhibueris, ſitim adhuc ineſſe videbis: voluptasque durat, quandiu moleſtia ei adhæret. Nam vbi fames, ſitis, algor, aut ſimile aliquid ſedatum fuerit: ſuauia illa eſſe deſinunt, ac potius aduerſa fiunt, & faſtidium cient. Omnino certe moleſtia eos comitatur, qui voluptatis impulſi illecebris, excedunt modum, & e iucundi boni ſtudio peccata noſtra omnia oriuntur, ſicut e ſtudio veri boni recte facta. Ac propter αἵρεσιν καὶ ἀφαίρεσιν & bonum & contrarium conſequimur. Nam cum voluntas ſoluta puraque & in ipſius rationis poteſtate fuerit, a qua natura noſtra pendet: tum ad res vere expetendas & ad veritatem fertur. Quare proprium animi bonum virtus, a Græcis ἀρετὴ dicitur, quod proprie ſit optabilis, & vera optione comparetur. Sin brutorum affectuum cupiditates ſecuta fuerit, & id quod horum eſt, ſuum duxerit: falſum tum habet delectum. In noſtra enim poteſtate eſt αἵρεσις & ἀφαίρεσις noſtra. Nam opinio, appetitio, deſiderium & declinatio ad αἵρεσιν & ἀφαίρεσιν referuntur, quæ omnes ſunt internæ animorum motiones, & non externæ impulſiones. Quapropter & his

Voluptatũ ſimulacris ineſcati animi, tum vero bono excidunt, tum in errata, peccata, calamitates incidunt.

Plus aloes quam mellis habet fucoſa voluptas.

Virtus Latine a viro, Græce ἀρετὴ dicitur, quod expetenda ſit.

&his dominatur: eaque de causa & Deus & leges & homines prudentes, consilium & voluntatem intuentes, vt quæ in nostra potestate sint, peccata recteque facta discernunt, non autem ipsas actiones quæ in nostra potestate non sunt, quæque consiliis ac voluntatibus discernuntur. Nam cædi non voluntariæ, vt quę non consulto neq; arbitratu nostro facta sit, quæq; in nostra potestate non fuerit, venia datur. Qui vero iure meritoque aliquem occiderit, etiam laudatur. Ita non ipsæ actiones laudē aut vituperationem in sese continent: sed consilio & voluntate, quæ in nobis sitæ sunt, distinguuntur. Recte igitur Epictetus ab his suæ institutionis exordium sumsit: & nos, vti huc omnia nostra consilia referamus, monet, vt qui ex iis & bona & mala consequamur. Cum vero dicit res alias in nostra potestate esse, alias non esse: non totam rerum naturam partitur, sed eas tantum res complectitur quæ in nobis sunt, & coniunctæ nobiscum. neque enim vllam habet adæquationem contentio, quæ diuisiones decet, si quis diuisioni eorum, quæ in nostra potestate sunt, opponat omnia quæ & in mundo & supra mundum sunt. Sed quoniam sunt qui negent quicquam esse in potestate nostra, nonnullique omnes actiones nostras omnesq; casus necessario fieri existimant: alii vero casu fortuito & temere, quasi nos cylindri instar agitemur: satis quidem essent ea quę iam diximus de ordine eorum quæ in nostra potestate sunt, deque delectu & voluntate, quibusque declarauimus non posse fieri quin ita se res habeat: nihil tamen fortasse prohibet, seorsim etiam, & ex professo verba contra istos facere, qui voluntatis libertatem tollunt. Ac casus quidem, & negatio libertatis, & fortuitum, si ita dicuntur, quasi nos sine aliquo præcipuo fine agamus: neque vera est ea oratio: &, vera vt esset, non in omnibus actionibus nostris vera esset. Etenim artes & naturæ omnes metam quandam & finem sibi proponunt, ad quem ab initio ad extremum vsque actiones suas omnes

Consiliū & volūtas potius spectatur, quā facti euentus.

Epictetea rerum diuisio, nō ad naturam vniuersam, sed ad hominē refertur.

Fatū & Fortuna libertati voluntatis opponuntur.

1. Nihil fortuito geri, sed ad certū finem referri omnia.

referant. Atque adeo omnis omnium animantium motus & actio, boni alicuius gratia suscipitur siue id vere bonum sit, siue tale esse videatur. Nam & mali fuga tanquam vtilis, fit propter bonum. Sin aliquis fortuitum sic accipiat, quasi id quod desideretur, aut fieri nequeat, aut non expediat (sicut temere & fortuito medicinam aliquem propinasse dicimus, quæ aut prodesse nequit, aut aliquando etiam obest) ne is quidem voluntatis nostræ libertatem sustulerit. Non enim eorum modo quæ fieri possunt, quæque prosunt, appetitionem & fugam penes nos esse dicimus: sed eorum etiam quæ fieri nequeunt, quæque nocent. Quare non ea modo quæ recte, sed & ea quæ perperam fiunt, in nostra esse potestate dicimus. Qui autem opinionem & appetitionem, coactam, non liberam, nec in potestate nostra esse dicunt, atque adeo nec delectum nec consilium, vt quæ aliunde moueantur, & non intrinsecus a nobis progrediantur: hi partim inopiam causantur (quis enim esuriens aut sitiens aut algens, velit nolit, cibum, potum, calorem non appetit? Quis ægrotans non desiderat sanitatem?) partim illud ipsum quod opineris, quod appetas, quod fugias, volentem nolentem ad se attrahere dicunt. Quis enim, qui vel minimam arithmeticæ partem didicerit, bis duo esse quatuor non existimet? Quo pacto igitur tui arbitrii sit sic existimare, ac non potius hoc ipsa rei natura cogat? Quis vero bono & pulcro rebusue contrariis animaduersis, non & illa expetat, & has declinet, iis ipsis impellentibus? Nam & præstantissimi quique naturæ rerum indagatores, id quod appetatur primam mouendi vim habere dicunt. Id vero quod aliunde necessario plane moueatur, quo pacto adhuc in nostra esse potestate queat? partim eius qui appetat affectionem causantur, vt quæ necessario moueatur ad id quod ipsius natura ferat: cum aliter facere non possit, quin hoc modo appetat: Nam temperantiæ habitu præditus, temperata

Earũ quoq; rerum quæ fieri nequeunt, quæq; nocent, appetitio, humani est arbitrii.

2. Neq; inopia, neq; obiectis, neque habitu cogi appetitionẽ.

1. Inopia.

2. Obiectũ.

3. Habitus, affectio, seu consuetudo.

rata facta & studia desiderat: intemperans, intemperantia: nec in alterius vtrius potestate est, quamuis velit, non sic appetere. Nonnulli certe quidem, quamuis appetitiones suas moleste ferant, easque cieri nollent: tamen ab habitu & consuetudine impelluntur ad res a sese desideratas, ab iisque alieno motu pertrahuntur, plane quasi in ipsis situm non sit facere aliter. Ac de rebus qui gnarus earum est, vere, indoctus, male sentit: neque aliter fieri potest. Neque enim vllo modo sciens falsum opinari potest, neque rudis verum. Nam penes rudem quidem est, opinari falsa: non falsa, penes scientem. Neque enim rudis falsum amplecteretur, si penes ipsum id esset, & doctus, si penes ipsum esset opinari vera: falsum etiam opinari posset, si quis id eum velle largiretur. Vt enim sensilibus in rebus fieri nequit vt sensus integri & vigentes fallantur: ita se res in iis etiam habet, quæ ratione percipiuntur. Atque hæc sunt, quæ dicere ii queant, qui libertatem voluntatis tollunt. Mortales autem plurimi, fatalem cœli conuersionem, vt cæterorum omnium, sic & appetitionum nostrarum, itemque opinionis & delectus statuunt esse causam, astrologorum subnixi testimoniis, qui e positu astrorum in genesi pronuncient, alium fore voluptuariū, alium auarum, alium Musarum & sapientiæ amatorem: & appetitiones prædicant, sese per ætatem ostensuras. Qui vera si dicant, omnino necesse esse exsistere appetitiones fato insitas, nec situm in nobis esse vt alias proferamus. Quomodo igitur penes nos erit, hoc aut illo modo appetere, si omnino necesse nobis est, nolentibus volentibus vniformiter ad hoc illudue desiderium incitari? Hæc & id genus alia contra libertatem voluntatis afferri queunt, quibus id effici videatur, vt neque appetitiones, neque declinationes, neque consilia nostra in nostra potestate esse videantur.

III. Fatalem cœli cōuersionē non tollere libertatem voluntatis.

REFVTATIO OPINIONVM *quæ Epicteti diuiſioni repugnare videntur.*

Egeſtas, inopia ſiue penuria, non inſerit aut cogit, ſed mouet & excitat appetitionem.

I. Aduerſus rationem de egeſtate, dicendum eſt: eam non inſerere appetitionem. Multa enim prorſus inanima, vt ſtirpes, qualitate aliqua egentia, velut humiditate aut ſiccitate, aut caliditate aut frigiditate: tamen eam non appetunt, quia vi appetendi carent. Nam quæ appetunt, eadem etiam ſentire id quod appetitur, neceſſe eſt, & ad id moueri. Nec tamen appetitum inſerit egeſtas: ſed id quod appetendi vim habet, aliqua re egens, ad egeſtatem propulſandam, appetitum prouocat. Neque vero pruritus nobis manus inſerit, ſed manus pruritum ſedant. Neque etiam a vitæ neceſſitatibus artes inſeruntur, ſed animus ad eas neceſſitates ſubleuandas excogitat & opponit artes. Omnis enim appetitio, motus internus eſt animi appetentis, ab eo ipſo progreſſa, non extrinſecus inſerta. Ac brutarum animantium vita, quæ corporea eſt, neque fere quicquam habet quod ſupra corpora velut emineat: in egeſtate corporis, tanquam ſibi propria, vniformes habet appetitiones. Vnde hæ coactæ videntur, & non liberæ. At hominis animus rationis particeps, eo quod in medio ſitus eſt, triplici ratione præditus, vna qua ad deterius, corporeum illud & brutũ, altera qua ad ſeipſum: tertia qua ad id quod præſtantius eſt, mouetur: triplicem quoque vitam & appetitionem habet. Ac quando corpori, & brutę corporis vitæ ſeſe dediderit: tunc illius egeſtatem, ſuam eſſe ratus, neceſſario vna cũ illo appetit. Et hęc eſt appetitio illius, quæ libertatem controuerſam habeat. Cum vero ſuam vitam viuit, aut præſtantiorem: tum & appetitionem habet ei vitæ conſentaneam eiuſque bonum deſiderantem. Huius igitur animi vere eſt ea autoritas, vt hæc aut illa deſideret: vt qui appetitionum plura genera a natura

Animi humani triplex vita & appetitio.

inſita

insita proferre possit, alia deteriora, alia præstantiora, quorum illis vitiosus redditur, his virtute augetur. Nam is delectus qui præstantiora amplectitur, verus delectus est. Vnde & sæpe fit, vt corpore egente, esuriente & cibum appetente, animus ieiunium vltro desideret, vel ob legem aliquam ita iubentem, vel propter corporis suiue ipsius curam. Perspicuum autem est, licuisse illi, tum vna cum corpore appetere, id quod plerique animi faciunt. Sed maioris boni desiderio, appetitionem aliam profert. Animi igitur ratione præditi respectu, Epictetus hoc alioue modo appetere, in nostra esse potestate affirmauit. Qui vero appetitionem a rebus appetendis excitari dicunt: verum illi quidem ex parte dicunt, sed non quantum ipsi putant. Hæ enim animum ad appetendum non ita mouent, quasi is aliunde cieatur, cum suggerunt susceptionem sui, idoneam ad prouocandum id quod eas amplecti natura solet. Vt enim res subiecta sensui, sentienti sensum non inserit, neque id, quasi aliunde moueatur, ad se attrahere solet, sed sese offert idoneam quæ cum eo coniungatur, cuius natura coniunctionem illam admittit: sic & res appetenda suam conuenientiam proponens, prouocat animi ad sese desiderium, qui ad illud aptus est. Quamobrem rebus appetendis propositis, alii eas appetunt, alii non. At si res appetenda eam naturam haberet, vt appetentem cogeret, & motus ab ea inderetur, necesse omnino esset eam appeti ab iis quę appetendi vim haberent: quamuis alia magis, alia minus. Ac ne appetitio quidem illa esset, sed impulsio aut attractio violenta, qualem in corporibus cernimus. Nam appetitio extensio quædam est, manente eo quod appetit, & non recedente: quemadmodum manus extendimus, quamuis loco non moueamur. Est igitur appetitio motus quidam noster intrinsecus: itemque opinio, & similia. Verum is motus alias conuenienter ad rei appetitæ & opinatæ naturam fit, alias ab ea recedit, cum nos ad aliquid appetẽdum ferri pu-

Verus delectus.

Appetitio quomodo a rebus appetendis excitetur.

Decipimur specie recti-que, boniq.

tam', cui plus ineſt quod auerſari debeamus: quodque aliquid appetendum oſtentat eliciendi appetitus cauſa, ſed fugiendum aliquid in ſeſe occultat, quod propter perplexitatem adumbrati boni, ineſſe non animaduertitur. Nam qui furatur, dum ad opulentiæ ſimulacrum, vt rem appetendam fertur, rem fugiendam tali opulentiæ adhærentem, quæ animum cum primis iniurium facit, neque nouit, neque veretur. Captiuitatem porro & ſupplicium, quam ſolam in hac appetitione calamitatem cenſet, ob feruorem cupiditatis reiicit: illud vero amplectitur, multos qui talia faciant, non deprehendi.

Exemplum furis.

Poſſumus igitur rem quæ appetitur, examinare, ſit ne reuera talis, an ſimulacrum duntaxat appetendæ rei adumbratum habeat: vt modo de opulentia dicebamus. Atque illud magis etiam in noſtra poteſtate eſt, vt noſtram appetitionem erudiamus & doceamus, ea quæ proprie appetenda ſunt, appetere, & ſimulacris non falli.

Res quæ appetitur, examinanda.

Aduerſus eos autem qui dicunt, quoniam appetitus appetentis, & opinio opinantis, ſuapte natura ad ſuum appetibile & opinabile feratur, non penes ipſum eſſe, vt ſic contraue feratur: ſicut neque penes glebam ſit deorſum ferri. nam alioqui ſurſum etiam ferri poſſet. Aduerſus hos igitur dicendum, duplicem eſſe neceſſitatem: vnam libertati voluntatis oppoſitam, alteram cum eadem coniunctam. Externa itaque libertatem tollit (nemo enim qui extrinſecus aliquid facere cogitur, aut nō facere, libere agere dicetur) Interna vero cogens omnia pro ſua natura agere, hæc magis libertatem confirmat. Quod enim per ſe mouetur, pro natura ſua moueri a ſeſe neceſſe eſt: neq; propterea ab alio mouetur. Neque enim extrinſecus neceſſitas ea prouenit, ſed cum eius quod per ſe mouetur natura coniuncta eſt: eamque conſeruat & ad ſuas actiones producit.

Appetitio coerceri poteſt.

Neceſſitas externa.

Interna.

Quod ſi habitus etiam melioris & deterioris ſibi ipſe cauſa eſt animus, propter obedientiam & contumaciam: actionum etiam cauſa, quæ ab habitu oriuntur, illi erit aſcribenda.

Habitus in poteſtate hominis.

benda. Neque tamen in omnibus libertas & potestas nostra eo metienda est, quod etiam contraria facere possit. Nam animi, bono semper affixi, bonumque amplectentes, liberum etiam delectum habent: (neque enim his delectus coactus est) & bono suo semper inhærent, neque ad contrarium vnquam abstrahuntur. Nostri vero animi dum quidem boni sunt, bona appetunt: cum vero mali sunt, mala. Itemque a vitio transeunt ad virtutem, si curentur: & a virtute ad vitium, si negligantur: atque vtrumque faciunt arbitratu suo, nullaque necessitate coacti. Quare nullius vitii causa in Deū conferri potest. Etenim fecit animum qui malus fieri possit, eo quod non prima illa tantum condidit, sed media etiam & postrema: Vt ita omnia perfecta redderentur, & prima vere manerent prima, non autem extrema sterilia, imbecilla euaderent, materiæue permiscerentur. Fecit igitur animum qui malus fieri posset, Deus qui bonus est, ob diuitias suæ bonitatis. Nec tamen aliter eum fieri malum passus est, nisi ipse voluisset. Aduersus eos autem qui dicunt fatali conuersione non actiones modo nostras, sed & appetitiones cogi, nec quicquam liberum nobis relinqui, nec libertatem aliud nisi nomen inane esse, dicendum est: siquidem rationis particeps animus, ortus atque interitus expers sit (quod nunc vt concessum sumatur, demonstrandum alibi: licet Stoici aliter de eo sentiant) si igitur ortus atque interitus expers sit rationis capax animus, ipse a mobilibus causis effici atque affici dici non potest. Sed instrumentum eius, hoc est animal, quod est corpus vitæ particeps, hoc inde commutatur. Mobiles enim causæ pro diuersa ad terrena habitudine, alias alia efficiunt: instrumentum vero producitur aptum animo, qui eo est vsurus. Vt igitur e discrimine instrumentorum artis, vsuros eis artifices cognoscere licet, hæc esse fabri lignarii, illa ædificatoris, illa fabri ærarii: neque sic in genere tantum, sed & habitus vtentium eis artificum, &

Libertas nō in contrariis tantum, sed etiam in eodem cernitur.

Cur DEVS ancipiti animo fecerit hominem.

Animus ortus & interitus expers, a sideribus cogi nequit.

Corpus animo cuiq; pro meritis attributum, astris est obnoxium.

Ex instrumentis coniectura fit de artifice.

artis actiones atque opera dignosci possunt (nam qui in artibus excellunt, etiam instrumentis melioribus vtuntur) sic astrorum periti, instrumenti naturam e causarum discrimine perspicientes, etiam de habitu eius qui instrumento sit vsurus, coniecturam capiunt, ac frequenter scopum attingunt. Nam plerique animi, in corruptis præsertim rebus publicis, in quas onerati vitiis, amissa pristina dignitate contrahuntur, cum sese instrumentis effusius dediderunt, iis non iam vt instrumentis suis, sed vt sui partibus vtuntur: itaque suas appetitiones proferunt corporibus accommodatas. Ad hæc, fatalis conuersio consentanea est productioni animorum, qua conuersione animi corporibus inseruntur, non ita quidem vt ea cogat animos hæc aut illa appetere, sed vt cum eorum appetitionibus consentiat. Quemadmodum igitur in vrbibus sacra tempora & loca religiosiores homines eodem congregant: ad populares vero voluptates idonea, eos qui peius viuunt & petulantius, contrahunt: atque ita e locis & temporibus etiam de appetitione & habitu eorũ qui conueniunt, capi coniectura potest: sic etiam e temporibus & locis fatalis conuersionis, de animis qui ei conuenienter generantur, pronuntiare licet. Cum enim pro vltrice diuinæ bonitatis forma habitudo fati congruens huic loco fuerit: tum in eum locum animi, qui supplicio egent, demittuntur. In omnibus enim vim congregandi similitudo & necessitudo habet. Fatum igitur, cum appetitiones animorum non cogat, neq; libertatem tollat, sed ipsi animi nunc cum hoc, nunc cum alio fato consentiant, & pro sua dignitate paratis instrumentis, quod modo dicebam, conformentur: non mirum est, quas appetitiones habituri sint, e fatali conuersione cognosci. Ac vitæ quidem genus amplectuntur animi pro suæ prioris vitæ dignitate & habitu. Vita autem bene aut male vtendi facultatem in semetipsis habent. Vnde fit, vt nonnulli mercatoriam amplexi vitam, bene viuant: & qui philoso-

Vitæ genus necessariũ, sed ratio vitæ ac morũ libera.

phiæ

phiæ ſtudium præ ſe ferunt, turpiter ſe gerant: quod vitæ quidem genus ipſum, veluti ruſticum aut mercatorium aut Muſicum, tum ipſi animi ſortiuntur, tum locum eis pro dignitate aſſignat Deus: vitæ autem qualitatem, animi ſuo arbitratu adiungunt. Proinde & laudem inueniunt, & reprehenſionem incurrunt, pro diuerſa vitæ ratione. Ac ne improbum quidem quicquam a fato inſeritur, vt quidam affirmari non dubitant: eo quod callidi, puerorum amatores atque adulteri naſcantur. Etſi enim quidam aſtrologi vere hæc prædicunt: id eo accidit, quod nos talem proprietatem inde ortam, vel moderate vel immoderate ſuſcipimus. Etenim mentis deprauatio & calliditatem & fœdam libidinem gignit. Nam qui ſiderum impreſſionem moderate ſuſcipiunt, adoleſcentiam tuentur: deque ea bene merentur. qui vero immoderate, peſtes eius & corruptores euadunt. Nam & qui ſolares radios oculis non conniuentibus intuetur, obſcurato viſu occæcatur: quamuis Sol largitor ſit luminis, auctorque videndi omnibus. Cum igitur aſtrologi alicunde cognoſcunt, qui moderate, qui immoderate vim illam ſuſcepturi ſint: alios prudentes, alios callidos fore dicunt: ſi modo fieri poteſt, vt harum rerum certæ notæ, e figurarum illis delineationibus cognoſcantur. Alia certe quidem perſpicua ſunt omnibus: cuiuſmodi illud eſt, quod ſole Cancrum peragrante, immoderato calore afficimur. alia obſcura & ignota iis qui artem ignorant aſtrologicam. Nam ea quæ ſemper naturam ſuam ſequuntur, & vim ab opifice inditam tuentur, ſummaque potentia prædita ſunt: omnino voluntatem etiam habere bonam, & nullius mali eſſe cauſam, conſtat. Omnis enim malitia ex imbecillitate oritur: ſiquidem vires bonum quiddam ſunt. Veruntamen bonorum etiam ſæpe affluentia & copia iuſto maior, nocere ſolet. Atque hæc iis reſponſa ſint, qui propter fatum voluntatis libertatem tollere conantur. Nunc aduerſus omnes dicatur, eos qui

Siderũ vim per ſe bonã, imbecillitate ac vitio materia corrumpi.

Absurda quæ fatalē necessitatem consequuntur. *Animi motio.* *Animi vires.*

id quod in nostra potestate est, & animi libertatem tollant, naturam animi & ignorare, & tollere. Nam illius motum per sese, tollunt: in quo natura eius inprimis consistit. Siue enim per sese mouetur, intrinsecus e semetipso excitatur ad appetitiones & cupiditates: nec extrinsecus alicunde trahitur aut impellitur, vt corpora: siue extrinsecus mouetur, per sese non mouetur. Deinde vitalem animi vim, & assensionem & negationem non considerant ij, qui voluntatis libertatem tollunt. Quis enim in se ipso non animaduertit, se velle & nolle? amplecti & declinare? assentiri & refragari? quæ omnia interni sunt ipsius animi motus, non externæ quædam impulsiones & tractationes, vt in rebus inanimis. Hoc enim viua corpora differunt ab inanimis, quod intrinsecus mouentur. Quod si verum est, id a quibus illa mouentur, per se & non aliunde mouetur. Nam si extrinsecus illud moueretur: etiam corpus primum ab eo moueretur, quod extrinsecus, vt ante dictum est, & non intrinsecus moueret. At si extrinsecus moueretur: consimili modo, vt reliqua inanima, & ipsum esset animæ expers.

Discrimen virtutum & vitiorū. *Præmia & pœna.* *παρανάγκη, id est, voluntas coacta, non tollit libertatem.*

Præterea qui libertatem tollunt, qui velle & nolle, qui delectum (αἵρεσιν) & consilium (προαίρεσιν) qui appetitionem & declinationem similesque animorum motus tollunt, simul discrimen etiam virtutis & vitii tollunt, nec laudationē aut vituperationem iustam relinquunt, atque etiam bonas leges hisce de rebus latas euertunt. His vero sublatis, vita cuiusmodi est futura? Quid ab immanitate beluarum distabit? At dicat aliquis: nonne sæpe a tyrannis aut nostris affectibus, amore atque odio coacti, alia atque alia suscipimus, aut admittimus, non volentes? Quo pacto ergo tum potestas nostra & libertas cernetur? Respondeo, tum etiam delectum sui iuris esse. Quamuis enim principaliter id optabile non sit, ad quod necessitate ferimur: tamen deteriori collatum optabile videtur, itaque id amplectimur, neque fieri potest, quicquam vt agas, nisi pri-

Qui sine assensu agit, non agit, sed agitur.

usassensus te facturum esse. Nam qui non consulto aliquid facere videtur, vt qui nolens in foueam incidit impulsus ab alio: is inanimæ rei instar id facit, ac pari quam agere verius dicitur. Quare licet inuiti agamus: tamen sic agere volumus. Proinde eadem necessitate proposita, alii maioris mali metu id suscipiunt, quod imperatur: alii non suscipiunt, quod maius malum existimant id facere quod iubeantur, quam pœnas contumacibus propositas subire. Sic in iis etiam qui inuiti aliquid agere videntur, potestas & libertas nostra manet. Nec enim idem est voluntarium, & id quod in nostra potestate est: sed voluntarium id est, quod præcipue expetitur. In nostra vero potestate, quod amplecti possumus, siue propter sese, siue ob mali grauioris fugam. Fit etiam interdum, vt voluntarium cum inuito misceatur: cum res expetenda, non plane expetenda fuerit, sed & eius particeps quod auersemur. Hanc quasi misturam voluntarii & inuiti probe descripsit Homerus, cum ait: Volens, inuito pectore quamuis. Hæc copiosius exponere volui, quod omnis fere propositus sermo ab eorum diuisione pendet, quæ in nostra potestate sunt, & non sunt. Nam cum is ad institutionem animi pertineat: bene statim initio, vbi nostrum bonum & malum sit collocandum, exponit. Et quia nostrapte sponte moueamur, id in actionibus nostris habere nos docet. Nam quæ aliunde mouentur, vt naturam, sic & bonum suum & malum aliunde habent, pro ea affectione quæ extrinsecus eis accedit. Quæ vero intrinsecus mouentur, cum sui motus & actionis sint causæ: bonum quoque suum & malū in iis habent, eorumq; propriæ actiones sunt, in cognitione opiniones de rebus, in facultate vitali & appetendi vi appetitiones, declinationes & desideria. Quare cum recte opinamur, cum ita vti decet appetimus & declinamus, & bonum nostrum & naturæ conuenientem perfectionem habemus: sin minus, contraria. Peculiaria vero nostra sunt

τὸ ἑκούσιον & αὐτεξούσιον διαφέρει.

Mista necessitate voluntas.

Hæc si longior videbitur oratio, cum magnitudine vtilitatis comparetur..

Homo bonū suum in semetipso positū habet.

Animi functiones externa adiumenta non desiderant. opera hæc, vt quæ a nobis solis arbitratu nostro perficiantur. Nam rerum externarum actiones siue artium, siue necessitatum vitæ, doctrinæ item & disciplinæ, & si quid his est præstantius, multis egent adiumentis. Opinari autem & persequi, nostra propria sunt opera, & in potestate nostra sita. Quare in nobis ipsis bonum & malum nostrum situm est. Nemo enim ea præstare cogitur, quæ in sua potestate non habet.

EPICTETVS.

IN nostra potestate non sunt, corpus, possessio, gloria, principatus, quæcunque denique nostra opera non sunt.

SIMPLICIVS.

Animus ad res fortuitas multum cōfert, sed non omnia. HÆC in nostra potestate esse negat, non quin animus ad hæc quoque & horum contraria aliquid conferat (nam & corpus, & res familiaris, animo procurante, pulcrius gubernantur: destituente, peius: idemque animus suo studio & gloriam & principatum parat. imo ne magistratum quidem gereret quisquam, in his præsertim rebus publicis, animo non assentiente) sed quod his rebus non solus ille dominetur, & ad ea consequenda multis aliis adiumentis egeat. Nam corpus firmum a primo sui ortu semen, & sanam coagmentationem flagitat: *Corporis robur unde.* flagitat & bonum victum, & exercitationes, salubriaque loca, salubrem aerem, & aquas bonas. Quæ si omnia suppetant, fortius id ad cuiusuis muneris functionem efficere licebit. Neque vero quicquam horum nostri arbitrii est, vt ea omnino vel consequamur omnia, vel propulsemus. Hostibus certe ingruentibus fortioribus, nos a nemine conspici: ægrotantes, subito conualescere vellemus. Neutrum tamen horum nobis datur. Eadem est & o- *Opes.* pum ratio: ad quas parandas vt multorum auxiliis est opus, sic eædem a multis potentioribus immi-

nui

nui poſſunt. Exiſtimatio quoque de nobis, non ſita eſt in nobis, quamuis occaſiones quaſdam ei præbeamus ipſi, ſed in iis qui de nobis exiſtimant. Penes eos enim eſt, exiſtimare quicquid velint. Itaque ſæpe cum numen impie violent: & ſibi ipſi & aliis religioſi videntur. Contraque alii, qui honeſtius & magnificentius de numine ſentiunt, & humana quædam & imperfecta de eo profiteri recuſant, a nonnullis impii exiſtimantur, & frugi homines quidam bardos exiſtimant. Ita nec gloria noſtri arbitrii eſt, ſed illorum quibus hoc aut illo modo ſentire de nobis libuit. Iam magiſtratus ſine populo qui pareat, & miniſtris qui operam nauent, conſtare non poteſt. In quibus vero ciuitatibus vænales ſunt magiſtratus, multoque auro addicuntur: inops pecuniæ nullos ad magiſtratus habebit aditus, quantumuis eos appetat. Sic iſta omnia non in poteſtate noſtra ſita ſunt, quia non ſunt actiones noſtræ. Primo autem loco in diuiſione recenſet corpus, quod propter id iis egere cœpimus, quæ in noſtra poteſtate non eſſent. Omnium enim bellorum pecunia cauſa eſt, quam ob victum & cultum corporis aſciſcere cogimur.

Fama.

Magiſtratus.

Corpus egeſtatis, egeſtas bellorū cauſa.

EPICTETVS.

AC ea quidem quæ nobis parent, libera ſunt natura ſua, nec prohiberi ab vllo, nec impediri poſſunt. In quæ autem ius ipſi nullum habemus: ea infirma, obnoxia ſeruituti, obnoxia impedimentis, aliena.

SIMPLICIVS.

Poſtquam dixit, quæ noſtra, quæ aliena ſint: nunc cuiuſmodi vtraque ſint, declarat. Noſtra eſſe libera, quod neque vt fiant, cogi ab aliis: nec quo minus fiant, prohiberi poſſunt, neque alius iis vtendi poteſtatem habet. Talis enim eſt libertas, quæ ſui iuris eſt, & poteſtatem habet ſui vſus. Aliena

Libertas.

vero, iis obnoxia, qui ea vel præbere vel prohibere possunt, dominos illos habent, iisque seruiunt. Ac ea quæ seipsis contenta sunt, robusta & firma sunt. Quæ vero alienam opem desiderant, imbecilla & egena. Illa prohiberi nequeunt, cum sui iuris sint. Quis enim nos prohibebit hoc aut illo modo opinari, appetere, auersari? Aliena vero, quæ ab aliis & conferri & auferri solent: sæpe quoque prohibentur, cum vel non tribuuntur, vel adimuntur. Constat igitur ea quæ in nostra potestate sunt, vt sunt nostræ actiones, nobis esse propria. Quæ vero penes nos non sunt, in aliorum sita potestate: ea esse aliena. Quare bona & mala, quæ in nostra potestate sunt, vt recte sentire, aut male, recte appetere vel perperam, nostra bona sunt aut mala. Quæ vero in nostra potestate non sunt, nostra nõ sunt: sed partim corporis, instrumenti nostri: partim pecuniæ aut gloriolæ, remotiora etiam a nobis.

EPICTETVS.

Proinde memento, si ea quæ natura seruiunt, libera putaris, & aliena pro tuis habueris: fore vt impediaris, lugeas, perturberis, & Deos & homines accuses. Sin id solum tuum existimaris, quod tuum est: aliena vero, vt sunt, aliena: nemo te coget vnquam, nemo impediet, neminem accusabis, neminem criminaberis, nihil quicquam inuitus ages, a nemine læderis, inimicum non habebis. Neque enim quicquam capies detrimenti.

SIMPLICIVS.

Postquam exposuit quæ in nobis sita sint, quæ non sint, & cuiusmodi vtraque sint, & quam nobiscum collata rationem habeant: & quæ in nostra potestate sint, ea esse nostra: quæ non, aliena: deinceps monet, vt ea administremus, quemadmodum natura eorum fert, & non alio modo. Nam hæ nobis felicitatis & miseriæ causæ sunt. Bonis potiri,

& in nullum malum incidere, beatos facit. Bonis & vtilibus rebus excidere, aut in noxias incidere, infelices. Quod si bonum nostrum in eo situm est, vt naturæ conuenienter appetamus & declinemus: hæc vero in rebus nostri arbitrii sita sunt, in his bonum est quærendum, vt omnino consequamur id quod quærimus, (propterea quod eius adeptio penes nos est, siquidem appetitio & declinatio penes nos est) & nostrum bonum consequamur. Sin ea quæ penes nos sunt appetiuerimus, & in iis bonum quæsiuerimus: bifariam nos frustari necesse erit: vno modo omnifariam, quod, etsi ea consecuti fuerimus, non nostra tamen bona consecuti sumus: altero, quod plerunque frustrari necesse est eum, qui aliena tanquam sua quærit, quique ea desiderat quorum potestas in aliis sita est. Accidit igitur, vt in his etiam appetitiones impediantur, & turbentur, non recta via progredientes cum dolore vtique & luctu. Vt enim rerum expetendarum facti compotes, & euitatis contrariis delectamur: sic rebus expetendis frustratos, aut in auersandas delapsos, dolere necesse est, & queri de autoribus earum rerum, alias de hominibus, alias de iis qui vniuersitatem administrant. Aliud quodque malum nobis accidit. Nam cum ea nobis eripiuntur quæ nostri iuris non sunt, dum iis afficimur, ea etiam amittimus quæ in nostra potestate sunt, quæque nobis eripere nemo potest: rectum appetitum, & rectam declinationem. Expositis igitur malis quæ hanc peruersionem sequuntur: nunc ait, si recte nostra & aliena tractauerimus, & non aliena, sed nostra bona, & in nostra sita potestate amplexi fuerimus: hoc est, si operam dederimus, vt secundum naturam appetamus & declinemus: fore vt nemo prorsus nos cogat aut impediat sic appetere & declinare, siquidem id nostri arbitrii est. Quod si ita est; nunquam etiam dolebimus. Nihil enim aliud nobis est molestum nisi duo hæc: frustratio eorum quæ volumus, & eorum quæ nolumus perpessio.

Beatitas. *Miseria.* *Molesta.* *Frustratio.* *Perpessio.*

Iis autem intenti rebus, quæ penes nos ſunt, neque vlla re fruſtrabimur quam deſideramus: neque in vllam incidemus quam declinamus. Itaque neminem vnquam timebimus: ſi quidem eos timemus, qui aut nobis nocent, aut commoda noſtra interuertunt. Neque vero quiſquam adeo robuſtus eſt, vt appetitiones & declinationes, in quibus bonum & malum ſitum eſt, eius qui rationi congruenter viuit, cogat. Quare nec inimicum quenquam habebimus. Inimicus enim iudicatur, qui nocet. Nemo vero ei nocet, cui ab alio noceri non poteſt. Talis igitur neque expoſtulabit cum quoquam, neque accuſabit quemquam: atque etiam nihil vnquam faciet inuitus. Hilaris igitur, ſecura, libera & vere beata erit talis hominis vita, perturbationis expers, plena voluptatis. Obſeruabis igitur, quemadmodum oſtendat, viri boni & ſapientis vitam non modo vtiliorem eſſe quam aliorum, ſed etiam iucundiorem. Nam Platone auctore, „ Omne animal natura „ & voluptate ducitur, & moleſtias auerſatur. Res autem iucundæ partim cum bonis & vtilitatibus noſtris coniunctæ ſunt, partim cum malis & damnis. Proinde hic vigilandum, vt voluptates vtiles deligamus, & hiſce aſſueſcamus. Modeſtiam enim bono viro ſuauiorem videri, quam luxuriam improbo, illud oſtendit, quod multi improbi modeſti fiunt. Qui vero ratione & cōſilio modeſti ſunt, nunquam luxum amplectuntur. Enimuero niſi talis vita modeſtis inſigniter iucunda eſſet: non eam vltro amplecterentur, nec in ea ſuauiter acquieſcerent. Vitam igitur viri boni & ſapientis iucundiorem etiam eſſe, demonſtrat e vitæ ratione eorum voluntaria, impedimenti & iniuriarum experte, qui bonum & malum in iis rebus ſolis, quæ in noſtra poteſtate ſunt, collocant.

Formidabiles. *Inimici.* *Voluptas.* *Dolor.*

EPICTETVS.

Cum igitur tantas res appetas, ſic eas ſuſcipiendas eſſe memento, vt ſis non mediocriter incitatus: ſed alias

ſed alia prorſus relinquas, alia in aliud tempus differas. Quod ſi & hæc (philoſophicam animi tranquillitatem) & magiſtratus atque opes etiam appetieris, fortaſſe nec hæc conſequeris ob priorum illorum (felicitatis in animo ſita) deſiderium: illis certe quidem omnino excides, per quæ ſola libertas & felicitas comparatur.

SIMPLICIVS.

Poſtquam oſtendit quibus in rebus bonum ſit poſitum, in iis nimirum quæ in noſtra poteſtate ſunt: & qualis eorum vita ſit futura, qui id bonum inde petant, non autem a rebus externis & alienis: & in adeptione boni eam nullo modo impediri poſſe & prohiberi, nulloque damno eſſe violabilem, vt quæ nullis noxiis rebus aditum præbeat: quæque non vtilis tantum, ſed & iucunda ſit: cuius nec appetitio impediatur, nec declinatio in aliquid aduerſum incidat, ſed ab omni parte mali perpetuo expers & beata: nunc ſtudium & alacritatem auditoris excitat, monetque tantas res non modo non obiter tractandas eſſe, ſed dum iis occupatus ſis, nihil aliud vel obiter agendum. Quapropter plane relinqui iubet ea, quæ cum animi ratione præditi vita, naturæ conſentanea, non conſentiunt: cuiuſmodi ſunt, ſordidæ diuitiæ, principatus, imperia, delitiæ & voluptates corporis, quod fieri non poſſit, vt idem & his rebus occupetur, & animo excolendo ſtudeat. differri vero eas res externas iubet, quæ prudenter tractatæ, bonis animi non officiũt: cuiuſmodi ſunt, parare domum & ſeruitium, legitimæ nuptiæ, ingenuorum liberorum procreatio, iuſtus magiſtratus, aliquando etiam rerum neceſſariarum curatio. Hæc omnia, & id genus alia, in præſentia eſſe differenda, monet ſtudioſos, idq; merito: quod nullis omnino rebus eos diſtrahi oportet, & a ſtudio virtutis atq; exercitatione abſtrahi, qui eam perfecte conſequi cupiunt. Ac eum qui res externas non populariter, ſed more viri boni ad-

Relinquẽda.

Differenda.

ministrare voluerit: ea prudentia esse præditum oportebit, qua res vtiles & noxias discernat, & brutas appetitiones rationi obedientes præbeat, vt nec insurgere illas aduersus hanc patiatur, nec moueri sinat, nisi ob eas res appetendas quas ipsa iusserit, & quando, & quatenus: & ad illas res excitari, intra præfinitum ipsis modum. Peccata enim exsistunt aut ratione quid fieri debeat, non dictante, ob prudentiæ penuriam: aut ea quidem quamuis languide, tamen perspiciente quid facto sit opus, sed brutis appetitionibus, ob neglectam institutionem, tyrannice aduersus languidum rationis iudicium insurgentibus. Talem tragœdia Medeam depingit:

Ouidii Medea: Aliudq; cupido. Mens aliud suadet. Video meliora, proboq; Deteriora sequor.

Scio nefas quod, & quod in scelus ruam:
Sed ira mentis omne iudicium premit.

Ad verum igitur externarum rerum vsum & ingenio doctrina exculto, & appetitu moderato atque subacto est opus. Sic hisce veluti firmissimis armis munitus, par tempus tales res suscipere poterit. Quapropter studiosos homines monet, vt res externas quæ cum virtute congruere possint, in aliud tempus differant, donec virtutem vtendi eis, continenti exercitatione compararint. Neque enim ad bellum inermem abire decet: neque res gerendas absque prudentia & moderatione animi suscipere. Epictetus vero non modo inutile, sed inane etiam esse eorum qui adhuc erudiuntur, rerum externarum studium pronuntiat. Animi enim moderatione & appetitionibus ac declinationibus ratione moderatis, per quas solas hominibus libertas & felicitas pariuntur, excidere omnino necesse est eos, qui & appetunt & declinant ea quæ non sita sunt in potestate nostra. Necesse enim est seruire brutis cupiditatibus, tanquam agrestibus & furiosis dominis. Seruiendum item est hominibus, qui talia desideria & explere & prohibere possunt, ne prohibeant: iis item, qui in res fugiendas coniicere possunt. Adhæc, subtrahendo curandi nostras res otio, rerum externarum occupatio omnino in causa est,

Nemo simul & veritati & vanitati seruire potest.

ſa eſt, vt noſtris bonis excidamus. Nam qui vtraque expetunt, & vtriſque ſtudent: nec diſcernunt bona & mala, neque iuſtam curam ſuis bonis impendunt, nec legitimo ſtudio non adhibito iis potiri poterunt. Fit etiam fere, vt externis quoque bonis fruſtrentur, non iis ſolis occupati ſcilicet, ſed aliquo modo ſua etiam bona deſiderantes: neque toto pectore quiduis & facere & perpeti, propter adeptionem eorum volentes, retrahente verecundia quadam. Etſi autem talis vita minus praua eſt, quam eius qui vnice rebus externis incumbit: laborioſior illa tamen, atque inſuauior eſt, & dum abhorrentia nexum, connectere ſtudet, ſecum ipſa pugnat, crebro pœnitet, fruſtratur vtriſque dum vtraque conſectatur, moleſta vtique & aucrſanda. Eſt autem obſeruatione dignum, cur Epictetus deinceps crebro vtatur verbo MEMENTO, quo rationis compotem animum compellat, qui rationes rerum ſemper coniunctas ſecum habet, earumque innatam veritatem: ſed aliquando velut deficiente acie ob diſtractionem natalitiæ eius facultatis, in obliuionem ruit, quæ ipſi malorum omnium cauſa eſt. ideoque flagitat, vt MEMENTO crebro ei inculcetur. Cum non mediocriter incitatum eſſe oportere dicit, eum qui tantas res appetat, non hoc vult, non ſupra modum atque immodice, ſed non infra modum, non minus quam par ſit, incitatum eſſe oportere. Nam ſi periculum eſt, ne ſuis bonis excidat: periculum certe (vt ait Pindarus) ignauum virum non admittit.

Miſeria diuerſis ſtudiis diſtrahi animi.

MEMENTO.

Non mediocriter.

ἀγὼν ἀνάλκιν οὐ φῶτα λαμβάνει.

EPICTETVS.

Proinde viſo cuiuis aſpero ſic occurrere ſtatim aſſueſcito: viſum id eſſe, nec plane id quod eſſe videatur. Poſt in exquirendo probando eas adhibeto regulas, quas habes, eamque inprimis & maxime. Vtrum id viſum verſetur in rebus noſtræ poteſtati ſubiectis, an alienis? Quod ſi in alienis, illud in promtu ſit, nihil id ad te attinere.

SIMPLICIVS.

Poſtquam monuit, eum qui ſuis potiri bonis, & propriam ſibi felicitatem comparare velit, non diſtrahi oportere rebus externis, cum iis etiam qui ſua curant, viſa quædam occurrant, quibus impulſi aut rem aliquam externam appetant, aut ea declinent quæ alieni iuris ſunt: docet, quemadmodum his vtendum ſit, ne ea nobis noceant. Aſpera vero viſa appellat appetitiones & auerſationes rerum externarum, vt quæ brutæ ſint & væcordes, quæque immoderatis & perturbatis commotionibus vere exaſperent vitam. Quod autem in iis quæ ſequuntur apertius monet, ne ſtatim ſequamur quoduis viſum, ſiue appetens ſiue declinans: idem nunc quoque dicit, ſtatim ei vbi commotum fuerit, eſſe reſiſtendum, eiuſque impetum inhibendum, cogitando, viſum id eſſe. Viſa porro modo res veras, vereque vtiles & iucundas repræſentant, modo inania ſimulacra ceu ſomnia comminiſcuntur. Hac ipſa igitur cogitatione viſi contentio laxatur, cum ſtatim opponimus, rem non eſſe talem, qualis eſſe videatur: nec rationis iudicium impedit, quod iudicium, cum primum viſi tempeſtas remiſerit, aſperitate imminuta, ad rem illam cōſiderandam monet eſſe adhibendum. Regulæ autem viſa iudicandi ſunt multæ, quæ ſumuntur aut a natura viſorum: an ſcilicet ad animi, corporis, fortunæue bona pertineant? item, ad vtilitatemne, an ad voluptatem referantur? fierine poſſint, an ſecus? aut a Dei cum primis & prudentium hominum auctoritate, aliquid probantium aut improbantium, magnificientium aut negligentium. Quicquid enim Deo & cordatis hominibus probatur: in eo vtique eſt ſuæ ſalutis ſtudioſo elaborandum. Nemo autem adeo eſt autamēs, aut ſuarum cupiditatum amans, vt exiſtimet luxuriam aut iniuriam placere Deo. Cum autem multæ ſint regulæ, quibus viſorum diſcrimina diiudicentur: vna eſt hominum, quatenus homines

Viſa.

Regula viſa iudicandi.

Luxuria & iniuria Deo non placent.

homines sunt, propria, qua nobis communiter in omnibus est vtendum: illam dico, quæ pendet a diuisione rerum nostrarum & alienarum. Nam si visum rei quæ nobis offertur, siue appetendæ, siue declinandæ, non in nostra potestate est, rectum est intelligere, & statim dicere eam nihil ad nos attinere. Nam cum nostri arbitrii non sit: neq; bonum neq; malum nostrum esse potest. ob libertatem voluntatis, quæ propria est naturæ humanæ prærogatiua. Omnino enim cum talis natura in natura rerum exstitisset: aliter fieri non potuit, quin penes ipsam & bonum eius & malum esset. *Libertas voluntatis.*

EPICTETVS.

APpetitionis eum finem esse memento, vt id quod appetis, consequare: auersationis, ne in id incidas, quod declines. Is porro quem appetitio frustratur, infortunatus homo est: qui vero in id incidit, quod auersatur, calamitosus. Itaq; si ea solum auersere, quæ natura rerum tuæ potestati subiectarum repugnant: in eorum quæ auersaris nihil incides. At si morbum auersaris, aut mortem, aut inopiam: calamitatem subibis. Auersationem igitur ab iis rebus amouebis omnibus, quæ in nobis sita non sunt: appetitionem autem hoc tempore prorsus auferto Nam si ea quæ nostri arbitrii non sunt, concupieris: frustrari necesse erit. Ea vero quæ nobis parent, quatenus honeste possint expeti, nondum es assecutus. Sed eo tantum motu animi vtitor, quo vel ad eas res accedas, vel ab iisdem recedas: verum leuiter, & cum exceptione, & remisse.

SIMPLICIVS.

Hoc quoque cum eo quod antecessit, cohæret: quo demonstrat, ea quæ appetenda videantur, facere nos votorum compotes & beatos, adhibita regula rerum quæ nostri aut alieni iuris sunt. Sin minus: voti impotes & calamitosos. Ac primum explicat, quosnam voti compotes & fortunatos di-

camus, quos infortunatos & calamitosos. Item declinationis promissum & finem esse, non incidere in id quod declinet: idque fortunatum esse. Sicut infortunatum, id quod desideres non consequi, propterea quod consecutus non sis. Calamitosum vero, fortunato contrarium, est incidere in id quod fugias. Nam assecutus quidem es aliquid, sed malum es assecutus His probe distinctis, subiicit ordine: si ea sola declines, quæ repugnent eorum naturæ quæ in tua potestate sunt, cuiusmodi est intemperantia, iniuria, & id genus alia, quæ vitare tui arbitrii sit, fore vt in nihil eorum incidas. Itaque neque calamitosus vnquam eris. Morbum autem, aut paupertatem, aut aliquid aliud quod nostri arbitrii non est, si declines, quia penes te non sit ista effugere: necesse esse, te aliquando in ea incidere & infelicem fieri. Eodemque modo si ea desideres, quæ tui arbitrii non sunt: necesse esse sæpe frustrari, non potitum eo quod desideres. Si vero appetitio & declinatio in iis versetur quæ in nobis sita sint: nunquã frustratum iri nos, nunquam calamitatem subituros, sed semper fortunatos fore, votorumque compotes. Oratio porro sic inter sese cohæret. Qui in rebus in nostra potestate non sitis, appetitionem & declinationem collocat: is & rebus desideratis sæpe frustratur, & in eas incidit quas declinat, propterea quod ea in aliorum potestate sunt. Talem autem infortunatum, calamitosum, ærumnosum, infelicem esse constat. Vide autem quam Socratica hæc ratio sit, & ad captum auditorum accommodata, qua appetitiones nostræ ad res meliores & pulcriores traducuntur. Nam omnes, tam mali quam boni, felicitatem in eo collocant, si & optatis suis fruantur, & ea quæ oderunt effugiant. In eo autem differunt, quod viri boni vera & syncera bona atque commoda expetunt, & vera mala atque incommoda auersantur. Nam ratio est, quæ in eis iudicet, & brutæ appetitiones eorum assuefactæ sunt vt rationi pareant, iucundaque existiment ea quæ

Omnibus in terris quæ sunt a Gadibus vsq; Auroram & Gangẽ, pauci discernere possunt, Quæ sunt vera bona, atq; illis diuersa, remota Erroris nebula.

quæ ratio probarit. Vulgus autem hominum, quod & rationem neglectam habet, & brutas appetitiones ob continentem motum exercitatas, voluptate res appetendas metitur, non vtilitate & in voluptates incidit sæpe molestiis non adeo dissimiles. Ac ne voluptates quidem illæ proprie sunt, sed velut vmbræ quædam voluptatum & simulacra. Omnes tamen, vt dixi, felicitatem & successus in adeptione desideratarum rerum ponunt, & in euitatione fugiendarum. Præceptio igitur hæc etiam improbis demonstrat, si neque appetendo frustrari, neque declinando impingere velint: vt in rebus quæ nostri arbitrii sunt, vtilia desideria, & noxias auersationes collocent. Nam si ea quæ nobis non parent, desiderarint aut declinarint, & frustrari eos necesse erit, & subire calamitatem: quod & ipsi fugiendum esse censeant. Aufer igitur declinationem ab omnibus iis quæ in nobis sita non sunt, & in ea transfer, quæ eorum naturæ quæ in nobis sita sunt, repugnant. Nam morbum quidem aut paupertatem si declines, quia non plane penes nos est effugere talia (etsi enim facultatem quandam habemus, quæ ad ea effugienda nonnunquam aliquid confert: tamen ea neque semper valet, nec satis virium habet) ideo necesse erit nos calamitatem subire, incidentes in ea quæ declinamus. Sin Epicteto paruerimus, declinationem in ea transferemus, quæ eorum naturæ quæ nostri arbitrii sunt repugnant, vt declinemus falsas de rebus opiniones, & ea quæ vitam naturæ ac rationi consentaneam impediunt: quia penes nos est, effugere talia. Quare sola declinatione egemus, quæ penes nos est. Sed hæc perspicua sunt. Quomodo autem iubet omnem appetitum in præsentia tolli? Nam appetitus rerum quæ nostri arbitrii non sunt, sublatio, euidentem habet vtilitatem: quia eas nō consecuti, votorum impotes erimus, & moleste viuemus: & vt aliquando eas consequamur, neq; vtile nobis, neque proprium bonum consequemur. Cæterum auctor *Appetitus tironum periculosus.*

noster secus: bonorum quæ in nostra potestate sita sunt appetitione quamobrem interdicit? Quia, inquit, quatenus hæc recte appetantur, nondum didicisti.* Quis vero bono potiatur, nisi id appetat? Quod si bonum nostrum non in actionibus, sed in appetitionibus & declinationibus naturæ consentaneis situm est, qua ratione hortatur, vt in præsentia plane tollamus appetitum? Fieri qui potest, vt homo sine appetitionibus viuat? Præterea pugnare videtur hoc cum eo, quod paulo ante dictum est, cum diceret: In tantarum igitur appetitione rerum, memento te non mediocriter incitatum aggredi eas oportere. Neque enim de motu corporis loquebatur, sed de cupiditate & appetitione. Iam quo pacto rem prosequi possumus, sine appetitione? Nam prius quam rem prosequamur, eam appetamus necesse est. Quid vero si ad tyrones & nouitios discipulos hæc verba pertinent. quibus appetere minime tutum est, priusquam didicerint quæ sint appetenda: sed prosequi rem & ab ea abhorrere satis est, pro ea propensione, quæ appetitionem & declinationem antecedit. Neque omnem fortassis appetitum rerum in nobis sitarum tollit, vt dicere videtur, quamuis discipulos alloquens: sed appetitus vehementiam improbat, vt & auersationis, quam permittit. Nam prosequi rem, & abhorrere a re leuiter & remisse iubet. Constat autem nos prosequi rem, vbi desiderauerimus: abhorrere a re, declinando. Nam propensionem antecedit appetitio, auersionem declinatio. Et cum prius diceret: In tantarum appetitione rerum memento, non mediocriter incitatum eas aggredi oportere: non vehementem appetitum fecit, sed ea quæ ipse ordine subiungit, quædam prorsus esse relinquenda, quædam in aliud tempus differenda. Recte cauet igitur, ne ii qui erudiuntur, vehementi propensione & auersione, appetitione item & declinatione, præ alacritate modum excedendo, & quasi septa transiliendo, vires eneruent. Hoc enim in plerisque & animi

Vide Annotationes.

Appetitionis vehementia moderanda.

Modus est pulcerrima virtus.

& animi vigorem hebetat, & corpora ante tempus consumit. Ac multis hoc iam accidit, qui importuna & immodica alacritate sunt exercitationem aggressi. Nam paucæ tum corporum tum ingeniorum naturæ sunt, quæ subito a deterioribus ad meliora transire possint. Id quod Diogeni, Crateti, Zenoni, & similibus contigit. Plerique autem & labi paulatim, & erigi paulatim solemus, tam animis quam corporibus. Via enim media constantior & tutior animi vim & alacritatem cohibet, tuetur, paulatimque auget. Quare propendere & abhorrere leuiter & remisse iubet, *καὶ μεθ' ὑπεξαιρέσεως*: hoc est, sic, vt nonnihil laxetur, & non ad summum extendatur appetitus & declinatio, propensio & auersio. Nam qui a petulanti vita ad frugalitatem traducitur: non statim ad summam tenuitatem & ieiunium prosilire debet, sed paulatim a priore victu subducere sese. & vt Aureorum carminum auctor monet,

Lente festinandum.

Cedendo molire fugam, ne talia vincant.

In cognitione quoque ii qui erudiuntur, visa non statim pro decretis amplecti debent: vt si mutanda sit forte sententia, non grauate id faciant. At vero si vtrisque leuiter & remisse affici studiosis prodest: cur declinationem in ea quæ naturæ eorum, quæ in nostra potestate sita sunt, repugnant, transferri iubet? Appetitum vero in hoc tempore prorsus tolli? Eo ne, quod ij qui a praua consuetudine ad meliorem vitæ rationem transire incipiunt, primum euomere debent malæ vitæ venenum & dum demum bonæ vitæ cibis ali. Nam quod Hippocrates de impuris corporibus ait, quo magis alantur, eo magis ea lædi: id de animis multo magis est verum. Nam prius inhærens improbitas bona oblata corrumpit & auersatur, alias vt molesta, alias vt noxia, alias vt inutilia & supra vires. Simulque augetur, vt indicio cõtemnere meliora videri velit, & fit insanabilis: vt denique meliores rationes & actiones, etsi facile posset, non admittat. Perinde ac si quis in morbo regio mel amarum ratus, post etiam id gustare re-

οὐ χρὴ δόγματα εὐθὺς τὰ φαντάσματα ποιεῖσθ.

Repurgandus prius animus, quã alendus.

Metiri se quemq; suo modulo ac pede verum est.

cuset. Itaque ordo postulat, vt recta disciplina admittatur. Nihilominus tamen hæc oratio eos etiam qui erudiri incipiunt, ad hilaritatem, securitatem & libertatem præparat, vt suauem agant vitam, quam omne animal natura cum primis consectatur. Etsi autem vacuitatem a perturbationibus omnibus appetere præclarum est, & vitam naturæ ac rationi consentaneam: incipientibus tamen satis sit, moderari perturbationes, & cadere interdum atque resurgere. Tales igitur, ea quæ recte appetuntur consequi nequeunt. Hoc enim verba volunt: Nondum es consecutus. Si ea desideraris, quæ supra vires tuas sunt: & dolere te & frustrari necesse erit, interdum etiam remollescere & animum despondere. Nam qui maiora suis viribus desiderant: hi modis omnibus sibi apta contemnunt, eaque comparatione maiorum respuunt. Neque vero magnis ante parua potiri licet: neque ante ea quæ commoderata nobis sunt, ad maiora penetrare.

EPICTETVS.

Singulas res quæ vel delectant, vel vsui seruiunt, vel diliguntur, memento considerare cuiusmodi sint: exorsus a minutissimis. Si ollam agitas, te ollam agitare: ea confracta, non perturbaberis. Si filiolum aut vxorculam diligis, te hominem diligere: eo enim mortuo, non perturbaberis.

SIMPLICIVS.

Postquam ea diuisit quæ in nostra potestate sunt, aut non sunt, quorum illa propria, hæc aliena putanda: & quo pacto tractanda sint, edocuit: declinanda scilicet repugnantia naturæ, appetitionem vero in hoc tempore cohibendam, ob eas fortasse causas quas dixi: nunc cum iis etiam quæ in potestate nostra non sunt, sæpe vtendum sit, quomodo ea, quamuis aliena, sine tumultu & molestia tractanda sint, docet: trifariam partitus ea quæ in

nostra potestate non sita sunt. In ea quæ nudã voluptatem præbent absque vtilitate. talia enim sunt, quæ oblectant animum. In res vtiles & fructuosas: & in ea quæ ob necessitudinem & affectionem diliguntur, etsi neque vtilia neque fructuosa sunt. Nam hæc tria, voluptas, vtilitas & naturæ necessaria caritas mortalibus difficultatibus affigunt animum. Delectantur autem alii aliis, nonnulli tragœdiis & comediis: nonnulli pugilum certaminibus, aut ludis Circensibus, rebusue similibus: alii saltatoribus, præstigiatoribus, mimis, ridiculis: alii spectaculis iucundis: hisque vel naturalibus, vt qui pauonum & auicularum elegantiam, pratorumue viriditatẽ, aut nemorum amœnitatem admirantur: vel artificiosis, vt qui picturis, statuis, ædificiis, aut aliarum artium pulcritudine obstupescunt. Sunt & qui aurium dediti voluptatibus, pulcris vocibus & Musicorum instrumentorum sonis capiantur: & vero maiorem ii voluptatem capiunt, qui historiis & fabulosis narrationibus (id quod a puero nobis insitum est) deliniri solent. Sunt & res vtiles ac necessariæ non vnius generis. Quædam enim sunt animis vtilia: vt magistri, boni sodales, libri eruditi, & similia Quædam corporibus: vt cibi, vestes, exercitationes. Alia sunt rerum externarum: vt principatus, prædia, pecunia, & id genus alia. Cara vero sunt ob naturalem coniunctionẽ, etsi nullum præbeant vsum: liberi, vxores, cognati, ciues. Horum igitur omnium, inquit, recordare, & in promtu habeto naturam, qualis ea sit: nempe mortalis, ereptu facilis, non arbitrii nostri. Nam perpetua naturæ horum recordatio, ereptionis eorum est meditatio: qua vbi assueueris, te, cum illa inciderit, perturbari non sinet: sicut & alia consueta, quantumuis grauia, & corporibus & animis tolerabilia fiunt. Recte autem & hic & in iis quæ sequuntur monet, a paruis, atque adeo minimis esse incipiendum, ne, vt prouerbio dicitur, figlinam a dolio auspicemur. Nam qui maiora initio suscipit, facile succumbit,

1. Iucunda.

2. Vtilia & necessaria.

3. Cara.

Vis meditationis & cõsuetudinis.

Ab imis Qui bene summa petas, noueris esse vid.

frustratur, fractis viribus fit imbecillior, desperat. Qui vero a minimis incipit, semel vtiq; fit aliquanto robustior, fidentior & melior quam ante fuit: vti iam & paria facile superet, & paulo maiora tutius aggrediatur. Nam qui eodem die quater edere consueuit, si totũ ieiunare diem statim conatus fuerit: & corpus mutatione subita turbabit, & ipse ærumnose molesteque viuet. Itaque talis progressio & periculosa & inconstans esse consueuit. Sin a quaternario ad ternarium descenderit, eique assueuerit: facile assuescet bis, & multo facilius, atq; etiam tutius & constantius semel tantum edere consuescet. Eadem est eorum quoque ratio quæ propter vsum diliguntur, si quis in paruis & parui momenti rebus assueuerit naturam eorum in promtu habere, quamque facile possint eripi cogitare. Cuiusmodi est olla, ob vsum cara, eam esse fragilem. Quid vero est olla vilius? Ita paulatim progrediendo, & vires acquirendo, tandem etiam inter osculandum filium, non verbo tantum dicere, aut animo sibi fingere, sed per omnem ætatem ita sentire poterit, se hominem osculari, rem fragilem & caducam. Ita vero sentiens, ita consuefactus: si is ereptus fuerit, non perturbabitur. Obseruabis autem, vt prudens & artificiosa sit tractatio rerum: vtque ijs, quorum potestas in nobis sita non est, per ea quæ penes nos sunt, quasi nostri arbitrii essent, sit vsus. Nam arbitrii nostri non est, ne filius moriatur. Sed naturam eius in promtu habere, eoque cogitare, mori eum posse non minus quam viuere: non perturbari, eo mortuo, & sic affectos esse, quasi mortuus non esset: illud, ne is moriatur, quod in nobis situm non est, efficit, vt in nobis situm sit. Talis enim dicere potest? Mihi vero filius non est mortuus: aut, quod verius est, vt mortuus sit, ego animo ita sum tranquillo quasi mortuus non esset. Recte autem rerum vtilium & cararum exempla posuit: tantum non digito demonstrans, eos qui omnino progredi cœpissent, plane aspernari oportere illa,

Sensim praua consuetudo corrigenda.

Olla.

Filius.

Si nostra cõstanter tenuerimus: alienis etiã imperabimus.

Voluptas contemnenda.

quæ nonnullis solius delectationis causa studio sint.

EPICTETVS.

Opus aliquod aggressurus: ipse tibi subiicito, cuiusmodi sit illud opus. Si lauatum abieris, ea tibi quæ in balneo fiunt, proponito: alios perfundi, alios loco pelli, alios conuiciari, alios furari. Sic tutius rem aggredieris si ipse tibi dixeris: Et statim lauabo, & institutum meum naturæ congruens conseruabo. Idem hoc in quouis negotio faciendum. Sic enim si quid impedimento lauationi tuæ fuerit: in promtu erit: Equidem non hoc solum volui, sed & institutum meum naturæ consentaneum tueri. Neque vero tuebor, si ea quæ fiunt, ægre tulero.

SIMPLICIVS.

Postquam docuit, quomodo in rebus extra nos positis, quibus studemus, vt sunt, iucundæ, vtiles & caræ, affecti esse debeamus: nunc quæ præparatio in nostris actionibus adhibenda sit, præcipit, quarum euentibus casus & fortuna sæpe dominantur. Esse igitur harum quoque naturam præmeditandam: & cogitandum, qualia vna incidere soleant, posse illa tibi quoque euenire: vt si quid grauius acciderit, animo non sit nouum. Cæterum si res necessaria non erit, eam ne suscipiet quidem. Nam Cato maior & hoc vnum e suis erratis fuisse dicebat, quod aliquando nauigasset, cum iter terra conficere potuisset. Vt autem nihil grauius accidat, si tamen ea negotii natura sit vt sequi possit & soleat: tam suscipere id cum necesse non est, quam cum tutiore via insistere liceret, periculosiorem ingredi, quod & eam incolumes multi conficiant, peccatum erit. Si vero necessitas vrgeat omnino, vt aut in insulam nauigandum sit, aut ex insula: vt patri & amico ferendæ suppetiæ, vt pugnandum pro patria: ipsum quidem opus reformidandum non est, sed natura eius præmeditanda, & ea quæ consequi

Actionibus nostris Fortuna sæpe dominatur.

Nō necessariis occupationibus supersedendum.

Necessaria fortiter aggredienda, & euentus anceps æquo ferendus animo.

ſolent: vt pręmeditatione ad illa aſſuefacti, cum aduenerint, non perturbemur. Nam qui ita ſe parat, is & cum non acciderint illa, gaudebit, vt euitatis iis quæ meditatione ipſius iam quaſi acciderant: & cum acciderint aliquando, eo tranquillius & tutius ea ſuſcipiet, quod exſpectauit. At dices: primum fore timidos & ignauos, qui aduerſos rerum exitus ſubinde cogitarint. Deinde, moleſtam eſſe omnino fixam triſtium euentuum cogitationem, quæ quidem diuturnitate temporis augeatur, ſi negotium prorogetur. Itaque Demoſthenicum illud magis laudabis, qui ſuadet, ſemper omnes res honeſtas ſuſcipiendas eſſe cum bona ſpe: & quemcunque Deus euentum dederit, magno animo ferendum.

Sentētia Demoſthenica explicatio.

Sed heus tu, ſi Demoſthenes eam ſpem bonam dicit, quæ conatu bonarum rerum nititur, qualiſcunque ſit exitus, cum Epicteto plane conſentit, niſi quod methodum non adiicit, quā magno animo ferenda ſint quæcunq; Deus dederit, etiamſi aſperrima fuerint. Epictetus autem ferendi rationem tradit, pręmeditanda natura rei quæ & nos deceat, & nonnunquam moleſtiis & difficultatibus implicata ſit. Quæ vtroque modo tolerabilia fiunt: tum propter rei & dignitatē & vtilitatem, cum qua moleſtię nonnunquam ſunt coniunctæ: tum quia præmeditatæ ſunt, neq; prætet ſpem acciderunt. Sed ſi Demoſthenes eam ſpem bonam appellat, qua & ſalus conſeruetur, & periculum euitetur: vix, ac ne vix quidem fieri poteſt, vt is qui ſpem ſalutis atque ſucceſſum perpetuo foueat ingruētes calamitates moderato & æquo animo ferat. Neq; enim corpus neque animus ſubitas mutationes ſine perturbatione fert: cum & anni tempora (licet eorū mutatio paulatim fiat) morbos plerumque gignant. Neq; vero timidos, ignauos, mœſtos, iſta difficultatum & periculorum præmeditatio efficiet. Nam ſi actionem & bonam & vtilem eſſe animo (hoc eſt homini) ratio monſtrarit, tametſi non abſque periculo, vt boni deſiderium & fidentes & actuoſos facit: ſic periculi cogitati-

Improuiſa tela grauius terrent.

Rei honeſtas cū euentus moleſtia cōparanda.

cogitationem id consolatur, quod rectæ rationi paruerint, quæ præceperit, expetendum illud opus etiam cum periculo fuisse. Nam periculum & damnũ cum ad corpus & res externas pertineant, non proprie mala sunt nostra, nostrarumue rerum, si modo sapimus. Vtilitas vero rei honestæ, vel cum periculo suscipiendæ, cum sit animi, hoc est bonorum nostrorum: multis doloribus, damnis, exiliis & ignominiis æquari, ac potius præponderare potest, & excellentia boni consolari. Omnis enim homo bonum maius cum minore malo coniunctum amplectitur, præsertim si bonum esse nostrum, malum vero alienum esse videatur. Cæterum non verbis tantum & labiis ista leui quodam impulsu animi, sed vere & ex animo dicenda sunt, vt discrimen illud in vita & moribus appareat. nam tum quo pacto adhuc tristis & anxius, difficultates honestis conatibus interdum obiici solitas exspectabit? Nam illud ipsum ijs qui naturę congruenter viuunt, maximo solatio est, quod non citra ærumnam, sed cum periculis, vitæque discrimine id quod bonum est, amplectuntur. Declarat hoc Menœceus, & alii qui se pro patriæ salute Dijs Manibus deuouerunt. Etsi autem Epictetus id quod vult, exemplo vilissimæ rei docet: tamen simul orationem suam per ea quæ multis & sæpe accidunt, clariorem facit, & memoriam atque assensum auditorum excitat: simul (id quod ipse statim subiicit) tirones in minoribus primum exercendos esse monet, ob eas causas quas ante diximus. Sed possunt hæc etiam ad maiora transferri, quæ cum maioribus sæpe periculis coniuncta sunt, & in ijs rei natura nobis digne considerãda, vna cum euentibus eam non raro consequentibus, vt quisque secum constituat, se ea quoque, si inciderint, moderate laturum esse. Sic enim naturæ suę statum tuebitur, si & bonæ actionis fructum capiet, & euentibus non perturbabitur. Nam si perturbatus fuerit, seque in malis esse putauerit: aut initio non recte iudicauit suscipiendum

Menœceus.

Nota & certa exempla efficacia sunt.

Fructu bonæ conscientiæ lætandum: euentu non dolendum.

id esse: aut, si tum recte, nunc effœminatum in modum & timide perturbatur, mutatque sententiam quæ vtraque contra naturam sunt

EPICTETVS.

Homines perturbantur non rebus, sed iis quas de rebus habent opinionibus, verbi causa: Mors non est malum. Alioqui enim & Socrati ita visum esset. Sed opinio de morte est, quæ malum eam faciat. Cum igitur impedimur, aut distrahimur: non alios culpemus, sed nosmetipsos, hoc est, nostras opiniones.

SIMPLICIVS.

Hactenus exposuit, quo pacto fieri possit, ne difficultatibus, quæ comitantur actiones, perturbemur. Cogitandum enim, fore vt eæ sequantur: & statuendum, rem esse nihilo minus suscipiendam, animo præmeditatione confirmato. Nunc aliam rationem tradit, ab ipsarum rerum natura sumtam, quæ difficiles esse videntur, nosque perturbant: exemplo hic vsus non paruo, sed morte, eorum quæ nos perturbant maximo. Nam eo quod propositum est, per eam demonstrato: multo magis in iis quæ minus atrocia videntur, demonstratum erit. Ait igitur, res quæ nobis videantur acerbæ accidere, ideoque nos turbent, vt in periculo constitutos, neque acerbas esse per sese, neque veras nostræ perturbationis causas. Sed opinionem de earum acerbitate conceptam esse, quæ nos perturbet: atque ostendit, mortem immaturam humana vi illatam, quæ omnium atrocium rerum atrocissima videatur, non esse atrocem. Ostendit autem paucis illequidem, sed accurate & efficaciter, hac argumenratione. Quę natura terribilia sunt, omnibus terribilia videntur: vt natura calida, frigida, pulcra, & alia id genus, omnibus talia videntur, iis præsertim quorum natura integrior est, & prudentia maior. Mors non omnibus videtur terribilis, nam Socrati terribilis visa non

Qui mortẽ contemnit, cætera omnia minoris facit.

Naturalia sunt vniuersalia.

visa non est, qui cum eam effugere posset, sustinuit tamen: totumque illum diem apud amicos immortalitatem animorum declarauit, & qualis sit repurgatrix philosophorum vita edocuit. Conclusio quoque ex ijs quæ posita sunt perspicua est, mortem suapte natura non esse formidabilem. Itaque mors ipsa nos non peturbat: sed opinio de mortis atrocitate, ea est quæ nos perturbet, neque mel amarum est: sed icterici affectio id amarum videri facit, ob redundantem in eo amarum humorem. Is humor expurgandus est, vt naturales rerum qualitates percipiamus. Ita hic etiam opiniones de rebus corrigēdæ sunt, adhibita regula nostrarum & alienarum rerum, quæque in potestate nostra sunt aut non sunt, qua bonum & malum nostrum iudicemus. * Quod si mors in nostra potestate sita non est: mala non erit. Quæ si non animi, sed corporis malum est: nostrum malum non erit. Plato autem, & Platonis Socrates, eam etiam bonam esse, & meliorem vita corporea pronuntiant: nec his quidem bonam, illis vero malam, sed in vniuersum bonam omnibus. Nam Socrates in Phædone dicit: Fortassis hoc tibi mirabile videtur, si hoc solum cæterarum rerum sit simplex, neq; vnquam homini malū accidat, vt reliqua omnia. Vnde etiam præstiterit esse mortuum quam viuere. In Legibus autem, Plato suis verbis idem affirmat, hoc modo: Coniunctio corporis & animi non est præstantior separatione, si id quod sentio, dicendum est. At Epictetus mortem vt hominum opinione maxime formidabilem, instituti sui probandi causa adhibuit. Sed quia vnusquisque nostrum quamuis calamitatem morte grauiorem ducit (etenim aliquando dolore non modo vehementi vrgente, statim mortem optamus: cum paupertate vrgemur, paupertatem morte grauiorem ducimus) licet in his etiam eadem vti demonstratione, qua Epictetus de morte vsus est. Nam vehementissimos cruciatus in morbis, etiam plebeij homines vitio admittunt, cum se,

Socrates & Plato mortē vita prætulerunt.

Dolores posse ferri.

Catapotia. Sectiones. Vstiones.

mercede etiam medicis numerata,secandos & vrendos præbent. Etsi enim hoc vitæ causa faciunt, mortemque maius malum iudicant: at ferri posse dolores,si expedire videatur,hoc ipso declarant. At Lacedæmoniorum adolescentes, terribilem illam flagellationem vltro gloriolæ tantum causa sustinebant, tolerantia pene ad necem vsque declarata, idque eos æquis animis & alacres fecisse constat. Alioqui enim vltro in tale certamen non descendissent. Sic autem erga illos cruciatus affecti erant, non quin cruciarentur,etsi fortasse minus quam inexercitati & delicati: sed quod persuasum haberent, cruciatus esse ornamenta potius & commoda viriliter eos tolerantibus & sine perturbatione, quam malum. Ne in paupertate quidem mali esse quicquam dixerit Epictetus. Alioqui enim & Crateti Thebano ita visum esset, qui bona sua reipublicæ concessit,cum dixisset:

Laconica verbera.

Paupertatẽ non esse malum.

Crates Cratetem priuat hac pecunia. ac tum demum se in libertatem assertum putauit, cum diuitias paupertate commutasset. Adeo neutrum horum natura tam est graue atq; intolerabile,vt nobis videtur: sed & contrariis suis aliquando vtilius, cũ ad nosmetipsos, hoc est, nostrum rationis compotem animum eorum vsum retulimus. Opus igitur est, vt qui se a talibus perturbari nolit, rectas de ijs habeat opiniones. Quod cum in nostra potestate sit,illud etiam in nostra potestate erit, ne perturbemur, & magnum ad id nobis afferet adiumentum, vt ijs etiam, quæ in nostra potestate non sunt, ita vtamur, quasi in nostra potestate sita essent. Etsi enim an ignominia afficiar, an pecunia spolier, an vapulem,arbitrii mei non est: at recte de his sentire, non ea esse mala,sed sæpe vtilia,penes me est. Tale autem decretum satis est ad illud, vt huiusmodi ne accidere quidem videantur: aut si acciderint,noxia non iudicentur,sed interdum conducibilia. Quiuis enim, vt ego quidem existimo, pulcrius nobis, hoc est,animo existimet, in rebus asperis vacare perturbatione,

Rerum aduersarũ perpessio exornat animũ.

batione, quam non incidere in res aduersas: eoque pulcrius, quo res aduersæ grauiores asperioresque fuerint. Vt enim corpora vehementissimis quibusque motionibus quæ quidem eas ferre queunt, maxime exercentur, tam ad valetudinem quam ad vires & celeritatem: ita & animi, vt vbi opus est, aliquid quã facilime & tranquillissime feratur. Quod duabus hisce rebus consequemur: vna, vt recte de ijs sentiamus, altera, vt præparati ad ea simus, cum tractatione corporis asperiore, quæ ad omnia opportuna est, quaque fit vt multi improbi homines verbera, & ea quæ dolorifica censentur, contemnant: tum præmeditatione & exspectatione, quæ omnia in nobis sita sunt. Quod si neque mors, nec huiusmodi quicquam terribile est, constat, neque ipsa, neque eos qui illa inferunt, perturbationis nobis esse causam, sed nosmetipsos, nostrasque opiniones. Nunquam igitur causa perturbationis nostræ alteri ascribenda est, siue is dolor sit, siue metus, siue quid aliud eius generis: sed nobismetipsis, & nostris opinionibus.

Persuasio.
Præparatio.

EPICTETVS.

Alios accusare ob calamitatem suam, hominis est ineruditi: seipsum, eius qui erudiri cœpit. Nec se, nec alium, eruditi.

SIMPLICIVS.

Cohæret hoc cum superiore, sique coniunctione addita legeretur: Nam ineruditi munus est, alios accusare ob suam calamitatem: causa recte exponeretur, cur alii nõ accusandi essent ob ea propter quæ nos perturbamur, timemus, dolemus, aut in malis esse nos existimamus. Hoc enim ex inscitia nobis vsuuenit. Deinde ineruditi affectioni recte annectit eius habitũ, qui erudiri incipit, & qui iam est eruditus. Hic enim, vt naturæ congruenter vi-

uens,nec vnquam ſuis deſideriis fruſtrandus,nec in ea quæ declinat incidens: neque in vllo ſe malo eſſe putat, neq; vllum accuſat vt auctorem ſuæ calamitatis.Sed is qui erudiri incipit, interdum fruſtratur ſuis deſideriis, & in ea quæ vitat incidit: quia tum in agendo brutas etiam affectiones adhibet. Sed diuiſione rerum,quæ in noſtra poteſtate ſitæ ſunt,aut non ſunt, occupatus, nouit ſeipſum ſibi auctorem eſſe & fruſtrationis & calamitatis: non autem alium, ſi quando bonum aut malum ſuum in rebus alieni iuris collocarit. Cur autem dixerit aliquis, is qui erudiri cœpit,cum in ſe bonum & malum ſuum poſitum eſſe norit (niſi enim id ſciret, ſeipſum non accuſaret) peccat, vt ſeipſum accuſet? An eo ſit,quod cognitio bonorum & malorum antecedit, vt quæ rationis noſtræ ſit actio, ſed non ſtatim in omnibus brutæ affectiones ſe accommodant, conformant & ſubiiciunt rectæ rationi: præſertim vero cum ob ſocordiam & diſſolutionem rationis, & continentem brutæ partis motionem corroboratæ perturbationes quaſi tyrannidem occuparint. Sic affecta fuit ea quæ in Tragœdia dicit:

Non ſtatim exſequimur ea,quæ vera & recta eſſe intelligim⁹.

» *Sciam licet quod aggredi parem nefas,*
» *Tamen ira mentis omne conſilium premit.*

Quamobrem ad tempus boni conſulendum eſt, ſi ratio partim cogendo, partim veluti magico carmine deliniendo, affectus in ſuam ſententiam pertraxerit. Nam tum rationis etiam cognitio fit euidentior, & ſcientifica, & omnis dubitationis expers.Non mirum igitur,eos qui erudiri cœperũt, peccare interdum, affectibus nondum planè ſubactis, & ratione nondum ſecundum ſcientiam agente: ſe ipſos autem accuſare, & non alios,ob diuiſionem illam rerum noſtri & alieni iuris vtcunque admiſſam. Prorſus ineruditi autem ſæpe & multum peccant,quod & ob affectionum commotionem, & ob rationis ignorationem verum bonum & malum nondum diiudicarunt, neque ſe a bruta natura vel nuda cogitatione remouerunt. Quam dico bru-

Gens indocta ruit per vetitum nefas.

tam

tam naturā? Quod nos ipsos naturamque nostram esse corpus opinamur, auari autem a diuitiis pendēt. Peccamus igitur cum ineruditi sumus, propterea quod bonum & malum nostrum in rebus externis collocantes, quodnam verum bonum & malum nostrū sit, & vnde sit prorsus ignorantes: eos nobis malorum auctores esse putam⁹, qui aut aliquid nobis adimunt nostra opinione bonum, & appetendum in rebus externis, aut in ea coniiciunt, quæ a nobis declinantur. Neque vero externa ista, quæ vel in bonis vel in malis habentur, omnino talia sunt, sed interdum vtraq; rationem contrariam habent. Quapropter ineruditi adolescentes, pædagogos, vt a quibus male tractentur, oderunt: eos vero a quibus ad voluptates inuitantur, diligunt. *νέοι μισόπονοι καὶ φιλοκόλακες.* Epictetus autem paucis ille quidem, sed notas euidentes nobis exposuit, quib. eruditi ab ineruditis & tironibus discernantur. *Eruditi.* Nam eruditi ab omni errore & peccato remoti, ob rationis perfectionem, & brutæ partis cum ea consensionem & obedientiam, neminem vnquam accusant vt vllius sibi mali auctorem. neque enim in vllum suum malum vel ipsi sese coniiciunt, vel ab alio coniiciuntur, siquidem eruditi sunt. Quia si eruditi sunt, non in rebus externis malum collocant. Ineruditi autem vtraque de causa *Ineruditi.* errant & peccant, eorum & ratione & bruta parte male affecta: atque aliis suum vitium imputant, quasi id in rebus externis inesse cernerent. Est autem & facile & iucundum, & indoctis omnino dignum, culpam eorum quæ ipsi deliquerint, in alios conferre. Qui vero erudiri incipiunt, & principia *Tirones.* salutis habent: etiamsi peccarint, & in malum aliquod inciderint, tamen vbi sit malum, & vnde nascatur, sciunt, & quæ sit ortus illius causa, ideoque illam accusant. Neque quisquam opinor, his iudicandi velut instrumentis vtens, vnquam errabit in diiudicando statu eruditi, ineruditi & tironis. Nam *Puer & pædagogus in nobis.* ea proprie est eruditio, cum puer qui in nobis est, a pædagogo, qui & ipse in nobis est, castigatur. Puer

Vtilitas. *Voluptas.* autem in nobis est bruta illa pars, quæ cum vtile videat, in solum iucundum est intenta, vt pueri. Pædagogus vero est ratio, quę componit & moderatur brutas in nobis appetitiones, easque ad vtilitatem dirigit. Itaque ineruditi, qui puerilem in modum appetitum in vita inconsiderate sequuntur, multũ peccant, quamuis ignari ob incuriã, nec semetipsos accusant. Qui vero erudiri incipiunt, hi pædagogum alacrem & excitatum iam habent, & puerum obedire incipientem. Quamobrem etiamsi peccant, tamen quis peccati sit auctor sentiunt, eumque & non alium accusant. Eruditi autem & pædagogum habent sobrium, & puero iam imperantem, & puerum castigatum, & ad suam perfectionem iam perductum: eo quod pædagogo paret, cum eoque consentit. Hæc enim pueri virtus est.

EPICTETVS.

OB nullam alienam præstantiam efferaris animo. Si equus semet iactans diceret, sum pulcer: ferendum esset. Tu vero cum insolenter glorians, te pulcrum equum habere: scito, equo te bono superbire. Quid igitur est tuum? vsus visorum. Quapropter cum in vsu visorum ita moratus fueris, quemadmodum natura postulat, tum effereris. tum enim aliquo tuo bono lætaberis.

SIMPLICIVS.

Docuit quemadmodum fieri possit, vt in calamitatibus aliunde ingruentibus tranquilli, securi & alacres simus. Nunc, quales nos in externis rebus, quæ expetendæ videantur, præbere debeamus, tradit. Vocat autem eas aliena bona, ea ratione quam primum instituit, cum diceret, ea quæ in nobis sita non essent, infirma, serua, impedita esse, & aliena, nosque vetat vllius externi boni specie efferri. ἔπαρσις autem, hoc est elatio, hic illi non leuitatem, sublimes spiritus aut arrogantiam significat, vt in malam

ἔπαρσις. *Elatio.*

lam sæpe partem ea voce vti solemus (alioquin non suaderet vt nostris & veris bonis efferremur) sed (vt mihi quidem videtur) ἔπαρσις hic ei significat opinionem incrementi alicuius, & quasi granditatis, ob alicuius boni accessionem. Non igitur, inquit, alienis bonis augeri nos atque excellere putandum est. Nam vnumquodque bonum, eius bonum est in quo est: & eius quod naturæ congruenter afficit, non autem alterius. Quod igitur in equo bonum est: id ipsius equi est bonum, non nostrum. Siue enim animosus, siue celer, siue tractabilis est, equi virtutē habet: quæ nostra virtus non est, eoq; nec bonum nostrum, neq; auget nos aut perficit. At dicat aliquis, nonne rerum & instrumentorum virtus ad possessores, & eos qui his vtuntur, referri solet? Solet illa quidem. Verum asciæ virtus fabrum bonum non facit, nisi ante fuerit. Quoniam asciæ, ratione aciei & figuræ alia virt⁹ est, alia fabri, ratione artis. Ipsius asciæ bonum est acies, & elegantia formæ: eaque ad ministerium facit, atq; ad opus quod per eam perficitur. hæc enim instrumenti virtus est. Ad fabri autem perfectionem nihil confert. nam illius peculiare bonum in artis rationibus situm est, etiamsi opus externum peius confectum fuerit, siue ob materiam, siue ob instrumenta, siue ob aliquod aliud impedimentum. Quodnam igitur, inquit, nostrum bonum est, quo sic affici debemus, quasi nostro incremento & perfectione? Prius rectam opinionem in primis, nunc vsum opinionum naturæ consentaneum id esse dixit: & quod illic ὑπόληψιν opinionem, hic φαντασίαν visum appellauit. Videntur enim atque existimantur a nobis res tales, aut tales, alias recte, alias perperam. Atque illud etiam, visis naturæ congruenter vti fuerit, si res tales nobis esse videantur, quales ipsæ sunt: neque commisceantur inter sese & immutentur, vt luxuriam bonum, temperantiam malum existimemus. Rectissime autem is visorum vsus naturæ consentaneus dicitur, cum appetuntur bona, & declinantur

Alia instrumenti virtus est, artificis alia.

Bonum hominis, verũ iudicium de rebus.

Visorũ vsus naturæ consentaneus.

mala: non autem cum tantum intelligimus hoc esse bonum, illud malum: sed cum & id quod bonum visum est, appetimus, & malum declinamus. Neque enim agendi potestas nostra est, sed appetendi secundum naturam, & declinandi. Quid vero si per vsum visorum naturæ consentaneum, etiam illud innuit, opera quoque nostra consentire oportere cum rectis opinionibus & appetitionibus? Ne temperantiam bonum tantummodo iudicemus, sed & temperanter viuamus: & iis muneribus fungamur, quæ naturæ, quæ rectis opinionibus & appetitionibus congruant? Ne iustitiam bonum quidem iudicemus, & vtcunque expetamus, eo quod omne bonum expetendum videatur, interim vero iniurii simus: id quod incontinentibus accidit, cum voluptatis appetitus boni appetitionem vincit. Nam ratio obscure illa quidem, sed tamen cernit quid deceat, & aliquantisper pro eo pugnat, excitatis etiam appetitionibus & declinationibus rectis, licet obscuris: sed brutis affectibus eam vincentibus & distrahentibus, & suis cupiditatibus vt seruiat cogentibus Huius ea conditio est, vt ante dixi, quæ in Tragœdia describitur:

Aliudq; cupido, Mēs aliud suadet: video meliora, proboq;, Deteriora sequor.

Sciam licet quod aggredi parem nefas.
Tamen ira mentis omne consilium premit.

Non igitur recte tantum sentiendum, & appetendum & declinandum est, sed etiam officia consentanea rectis opinionibus præstanda. Atque in his situs est visorum vsus naturæ consentaneus, quem nostrum esse bonum iudicandum est, nihil autem rerum externarum. Sicut enim fabri, quatenus faber, bonum est, artis rationibus congruens actio, quæ in rebus externis cernitur: ita philosophi actio in cogitationibus vertitur.

EPICTETVS.

QVemadmodum in nauigando in portum subducto nauigio, si aquatum exieris, obiter fortassis etiam cochleolam colliges aut bulbum: animo autem in nauigi-

in nauigium intento esse oportet, ac continenter solicito, ne gubernator vocet: ac tum illa omnia relinquere, vt ne vinctus tanquam oues in nauem conijciaris: ita etiam in vita, si tibi vice cochleæ aut bulbi, detur vxorcula & puer, nihil impediet. At si gubernator vocarit, curres ad nauim, relictis illis omnibus, neque respicies. Quod si senex es, caue vnquam a naue recedas longius: ne quando vocatus deficias.

SIMPLICIVS.

Breuiter & argute nos a specie bonorum externorum auocauit, cum ostendisset omnia illa esse aliena, & nullum eorum nostrum esse bonum. Ne quis autem existimet, eum nos prorsus & nuptiis & procreatione liberorum & omnibus possessionibus atque vsu rerum externarum prohibere: nunc ordine tradit, quibusnam ex illis, & quomodo vti liceat. Præcipit enim ea nos omnia ad Dei rerum omnium gubernatoris curam referre oportere: & sic his vti modeste, vt ab illo pendeamus, ac primum necessaria necessariis, sine quibus viui non potest, quæ aquatione significauit, cuiusmodi est victus, amictus, domicilium, quæ & quatenus homini frugi sunt satis. His igitur aliquid curæ secundo loco tribuendum. Quæ vero necessaria non sunt, sed ad vitam agendam opportuna, vt vxor, liberi, res familiaris, & similia: quæ obiter inquit ac tertio loco dantur a gubernatore vniuersi, cum per tempus dederit, accipienda sunt, animo semper in id quod principaliter appetendum est, intento. Delicias vero, diuitias, principatus, & id genus alias rerum alienarum occupationes, vt quæ cum vita rationi consentanea coniungi nequeant, ne obiter quidem admitti sinit. Hæc enim ea sunt, quæ supra penitus esse relinquenda monuit. Coniugium autem, procreationem liberorũ, & similia, iis qui modo erudiri cœperint, in aliud differendi tempus auctor fuit, vt doctrinæ initia confirmarentur. Iis vero qui iam aliquantum profecerunt, vt his absque noxa vti

Mens addicta Deo.

Necessaria.

Commoda.

Superuacua.

queant: obiter his etiam frui concedit. Ae mihi quidem exemplo peropportuno videtur esse vsus. *Mare.* Nam mare ob profunditatem, fluctuationem crebrasque & varias mutationes, & quia suffocat eos qui id intrant, veteres etiam fabulatores generationis symbolum esse dixerunt. *Nauis.* Nauigium autem fuerit, quod animos ad ortum perducit, siue id fatum, siue sors, siue quid aliud est dicendum. *Gubernator.* Nauis gubernator Deus, qui & vniuersa, & animorum reditum ad ortum, sua prouidentia eo quo decet, & pro dignitate cuiusque, dirigit & gubernat. *Portus.* Nauis subductio, est animorum in suum locum, nationem & familiam perductio: qua fit, vt alii in aliis locis, nationibus, familiis, & e diuersis parentibus nascantur. *Aquatio.* Exitus ad aquandum, est rerum necessariarum occupatio, sine quibus propagari vita non potest. Quid est enim aqua iis qui orti sunt, ad victum & potum magis necessarium? *Cochlea. Bulbus.* Obiter autem cochleam aut bulbum tollere quid sit, ipse concinne explicauit: esse vxorem, & rem familiarem. Ac talia si a rectore vniuersitatis dentur, accipienda illa quidem esse, sed non quasi aut præcipua, aut nostra bona. Nam principale nostrum bonum est, contentio & conuersio ad nauis gubernatorem. Imo in his nec vt necessariis est elaborandum, sed vt reuera accessiones, & degendæ vitæ commoditates accipiendæ sunt. *Reuocatio ad nauem.* Quod si gubernator ad nauem reuocet, hoc est, ad sese & veram patriam vnde venimus: Curre, inquit, ad nauem, his omnibus, quæ ad generationẽ pertinent relictis, vocantem sequens, & minime respiciens, ne ab ipsa natura solutus, tuopte studio & voluntate ibi hæreas. *Vincula.* Nisi enim vltro atque alacer, inquit, secutus fueris, istis rebus omnibus relictis, vinctus in nauem pecudum instar coniicieris: hoc est, inuitus, & tum teipsum, tum eos qui adsunt deplorans, vitam relinques, vt homines amentes & ouina præditi stoliditate solent. Eum autem qui obiter coniugio & procreationi liberûm, rebusque similibus operam daturus est: tempestiue id facere decet,

decet, vt modo conuenienti rebus hisce satiatus sine vlla mora hinc recedat, & alacriter gubernatorem vocantem sequatur. Si vero senex fueris, & prope iam a fine abfueris: nullo tali vinculo constringitor, sed totus in reditum & discessum ex hac vita intentus esto: ne cum tempus discedendi adfuerit, vocatus sarcinis onustus deprehendaris, & a vinculis retraharis, ac recens ductam vxorem & infantes liberos lamenteris. Atque adeo senem, discessum ex hac vita, quam diuturnam in ea mansionem, magis spectare & curare decet.

Seni mors potius quã vita meditanda.

EPICTETVS.

NE postules ea quæ fiũt, ita fieri vt tu vis: sed vt fiũt, ita velis ea fieri. Sic omnia secunda tibi accident.

SIMPLICIVS.

Quæ res externæ relinquendæ, quæ percipiendæ nobis sint, differuit: ac necessariis vtendum necessario, cæteris vero obiter: sed harum nullam præcipue expetendam, concesso ad hunc modum rerũ externarum vsu. Nunc regulas tradit, quibus obseruatis, rebus externis, citra noxã & perturbationem, atque etiam cum delectatione queas perfrui. Vt autem sine molestia viuamus, nec ea quæ fiunt improbemus: aut rerum naturam se ad voluntatem nostram accommodare, aut nos ea quæ rerum natura nobis decreuerit, omnia probare necesse est. Aliter enim fieri nequit, vt bene agi nobiscum arbitremur. Neque vero aut fieri potest, aut semper nobis expedit, vt rerum vniuersitas omnibus optatis nostris respondeat. Multa enim nobis placent, quæ ipsis etiam nobis sunt inutilia: siue quod eorum naturam ignoramus, siue quod brutis affectibus interdum indulgemus. Nos igitur, si beati esse volumus, assuescere, vt iis quæ ab vniuersitate fiunt, acquiescamus necesse est. Verum hoc præceptum nonnullis durum, atque adeo ne fieri quidem posse videbitur, vt quisquam velit ea quæ fiunt, ita fieri vt fiunt. Quis enim sanæ mentis homo probet vel

Multa fiũt, quæ viri boni esse non videatur, approbare.

Communia mala. communia mala, quæ ab vniuerso oriuntur: vt terræ motus, diluuia, incendia, pestem, famem, interitum omnis generis animantium & frugum? vel ea quæ nefarie ab hominibus in homines perpetrantur: *Hominum scelera.* vrbium excidia, captiuitates, cædes iniustas, latrocinia, direptiones, libidines, & tyrannicam violentiam vsque ad impietatem adigentem, & ab eruditione & philosophia repellentem, omnisque virtutis & amicitiæ & mutuæ fidei, & tam scientiarum, quę vix multis ætatibus inuentæ confirmatæque sunt, tantam euersionem vt earum sola nomina memorentur, quam artium multarum, quæ diuinitus iuuandi nostri causa datæ sunt, vt medicinæ, vt fabrilis, vt architecturæ ac similium eam deprauationem, vt earum vmbræ tantum & simulacra sint reliqua? Hæc igitur & id genus alia, quæ in nostram ætatem redundarunt, non dico videre, eorumque particeps esse, eaque fieri, sed vel audire quis velit, nisi homo maleuolus & omnis honestatis inimicus? *Dubitatiões tollendæ.* Huiusmodi dubitationes non hominum vulgo duntaxat, sed & eruditioribus obstrepentes, dissoluendæ sunt, si & Epicteti orationi sua debebit constare auctoritas, & rerum auctoris Dei reprehensione carere gubernatio. Vbi enim vtilitatem, ibidem etiam pietatem collocamus: vt paulo post nos ipse docebit Epictetus. *Non esse vere mala, quæ nos in malis habeamus.* Aio igitur, si vere mala ea sunt, quæ modo tragicis verbis dubitatrix prædicauit oratio, & talia mala, qualia nobis videntur: nec vir bonus is fuerit, qui delectetur malis: neque eum qui hæc gubernat, non esse causam malorum, obtineri potest: aut si malorum auctor credatur, vt eum honoremus, aut amemus, aut colamus, fieri nequit, etiamsi infinitæ rationes in medium afferantur. Quoduis enim animal (vt ipse dicturus est) noxias res earumque causas fugit & auersatur, vtiles vero earumque causas consectatur & admiratur. Sin hæc non esse mala quæ fiunt, vt putamus, sed bona potius, vt quæ ad magna bona conducant, eorumque causa fiant, demonstratum fuerit: & si quid

quid omnino mali insit iis quæ fiunt, id non in ipsis inesse rebus, sed in appetitionibus & affectionibus nostris: neque is malus erit, qui ea quæ fiunt, ita fieri voluerit vt fiunt, neque gubernator harum rerum videbitur malorum auctor. Ista igitur in quibus ea fiunt, quæ mala videntur, in ortus & interitus loco constituta, partim corpora sunt, partim animæ brutæ, affixæ corporibus, nec fere quicquam seiunctum ab iis habentes, cum sint tantum vita corporum, & secundum illa vnaquecum illis mouentur. Rationis vero participes per se mouentur, seiunctæ a corporibus, & sui iuris voluntate appetituque præditæ sunt, harum corpora motu prorsus alieno agitata, omnemque naturam extrinsecus habentia, præcipue quidem a cœli conuersionibus oriuntur, intercidunt, variasque mutationum vices subeunt. Sin propiora & ipsam materiam spectes, a sese inuicem afficiuntur. Id enim est consequens, ea quæ nascuntur & pereunt, ab æternis constitui: & ab iis quæ per sese mouentur, ea quæ cienturaliunde: & ab iis quæ continẽt, ea quæ continentur. Estque hic ordo, hoc ius vniuersi, vt hæc illa consequantur, cum in sese non habeant principium motionis, aut delectus: nec appetitio in eorũ sita sit potestate: neque discrimen dignitatis eorum libera voluntate oriatur, sed e suis causis pendeat: sicut nec vmbræ corporum suo arbitratu hoc aut illo modo conuertuntur aut afficiuntur, sed causarum suarum statum sequuntur, * semper eadem præditæ dignitate. Ac ne ipsis quidem quæ mutantur corporibus, siue compositis siue simplicibus, malum est illa mutatio: primum quod eorum natura est talis, nec fieri potest vt aliter se habeant. Etenim nec rationis capacibus animis malum esset ignorantia, & brutis appetitionibus vita consentanea, nisi ita nati essent vt & verum cognoscerent, & brutis appetitionibus imperarent, supraque illas velut eminerent. Deinde quod composita rebus contrariis constant, & inter sese pugnantibus quæ

Terra locus ortus & interitus.

Corpora.

Anima bruta.

Animi hominum.

Corpora a cœlo & elementis afficiuntur.

Corporum mutatio & dissolutio nil habet mali.

in alienis collocatæ locis per morbos sibi mutuo sunt infestæ atque iniuriæ : alias igitur ea quæ in ipsis corrumpuntur excernentia, confirmantur: alias ad interitum tendentia, ipsa quidem a labore & ærumna & redundantia contrariorum, quæ eis inest, liberantur, & singula quæ in eis insunt simplicia, suis totis restituuntur, vt quasi repubescant, & ab innata eis ex contrariis imbecillitate recreentur. Eorum enim quodlibet agens aliquid in contrarium, vtiq; vicissim aliquid etiam ab eo patitur. Cum vero simplicia, contrariarum mutatione qualitatum in se mutuo conuertuntur: id fiunt denuo, quod ante fuerunt. Nam aqua in aerem mutatur, vnde prius facta erat: & aer in ignem, vnde fuerat ortus. Neque in his scilicet quicquam est mali, etiamsi inde vel diluuia, vel conflagrationes, vel aliæ vehementiores mutationes efficiantur, ob elementorum vniuersi æquationem: siue etiam pestilentiæ aut terræmotus composita corpora diremerint. Quod si hæc etiam conducunt ob infinitam eius quod ortum habet reuolutionem, eo quod vnius interitus ortus est alterius: qui fieri potest, vt partis interitus sit malum, si toti conducit? Nam in singulis etiam cernitur animantibus ipsa natura cōtemnere partem propter totum, cum fluxiones a partibus communibus corde, ventre, hepate & cerebro, in extremos pedes relegat, & manus, & ad cutem per tubera, lichenes, & eius generis alia depellit, & abscessus perniciosos in membris facit ob incolumitatem totius. Atque etiam ars medica naturæ in hoc imitatrix, apostemata putrefacit, secat, vrit, & intendit atque amputat partes totius ergo conseruandi. Neque quisquam tamen est, qui male ista fieri arguat. Itaque si per se sola essent corpora, nec eorum quæ his accidunt quicquam ad humanos animos pertineret: nihil profecto in eorum mutationibus inesse mali crederetur. Sed quia etiam animæ corporibus insunt: omnis ex eo querela nascitur. Quarum tamen brutæ cum corporibus cohærent,

ἐκπυρώσεις κατακλυσμοὶ, ἐπιδήμια, σεισμοὶ.

Partem suo toti seruire est æquum.

Brutæ animæ naturā corporis sequuntur.

rent,eisq; vitam impertiunt,atq; in illis & cum illis suam & naturam & vim & efficaciam habēt. Rationis vero participes,& natura seiunctæ,ac plane separabiles a corporibus, tum per se mouentur, tum liberam voluntatem habent, & appetitiones atque affectus suo arbitratu moderantur, vt supra ostensum est. Brutas autem contra, (siquidem ne vestigium quidem proprii sui motus, nec internam appetitionem,aut qualemcunque motionem habent, sed plane corporum vita sunt) perspicuum est, suam quoque naturam vna cum corporibus fato attributam, & dignitatem pro earum ratione & cum illis assignatam, quæ vna cum eorum motionibus afficiatur, habere, vt antea de vmbra est dictum. Quod si stirpium vitæ magis conuenit, quæ eo radices deorsum egerunt, ac sensu carent & motu, cum appetitione & concitatione animi coniuncto, quæ res brutis etiam contigerunt: pecudum animæ, inter animas stirpium corporibus inhærentium, & eas quæ secundum naturam absolutæ ac per se mobiles sunt mediæ, aliquod vestigium habent appetitionis & concitationis, intrinsecus in ipsis excitatæ, quæ alias pro natura sui generis moueatur, vt cum leo moderatam in suo genere habet iram, alias efferuescat aut deficiat. Itaque dignitatem quoque imparem, & vitam dissimilimam habent a fato attributam: quā sic obtinent,vt aliunde moueatur. Debent enim ea quæ inter aliqua interiecta sunt,cum vtrisque extremis quandam habere affinitatem. Cæterū particeps rationis animus per se mobilis,& appetitionis atq; affectionis suæ plane dominus, ea etiam est dignitate quam a libera voluntate consequitur: corpore autem vtitur, & affectus habet, qui ad ipsum referantur. Is,cum naturæ congruenter viuens, pro instrumento vtitur corpore, seiunctus ab eo,& supra id eminens: tum noxæ corporis impediunt animi actiones quæ per corpus fiunt, nullis tamen ipsum animum afficiunt malis. Nam dolorem in pede manere, diuinus

Anima brutorum inter stirpium & hominum animas interiecta.

Humani animi dignitas a libertate voluntatis pendet.

Seruitium corporis.

Sodalitium corporis. Socrates afferebat. Si vero maiore quam par est necessitudine cum corpore contracta, id non iam vt instrumētum, sed vt sui partem, ac potius vt semetipsum amplexatus: tum cum eo & per id affectibus agitatus & obbrutescens, & iracundiæ atq; cupiditatis appetitiones, suas esse ratus, illisque inseruiens, rationesque subiiciens quibus illa desideria expleantur: & prorsus corrumpitur, & morbis animi laborat, egetque medicina qua illis liberetur.

Morbi & calamitates aliæ, sunt & pœna & medicina animorum. Solent autem contraria curari contrariis. Debet igitur animus appetitu voluptatis & suauitatis, atq; amore corporum, opum, honorum, potentiæ, similiumque rerum vitiatus earundem rerum frustratione & puniri & sanari, in primis vero corporis doloribus, quod est animo propinquius, cuiusque cruciatus magis sentiuntur. Cum enim animus & Deum & seipsum deseruerit, seque totum corpori & rebus externis dediderit, eaq; seipsum esse putarit, & suum bonum in illis quæsierit, eaque ratione deprauatus ægrotarit: quonam alio modo ista aspernaretur & ad seipsum & Deum conuerteretur, & in his bonum suum quæreret, nisi præter noxam ista etiam molesta experiretur. Nam quia propter voluptatem ad ea vergit, spe in eis & cum eis illa potiundi: dum illa voluptate fruitur, affixus illis deliquescit.

Clauus fortissimus voluptas. Nullus enim clauus est, qui ita fortiter affigat & agglutinet animos, vt voluptas, & illecebræ voluptatis Bonus igitur ille medicus, ea quibus inhiat animus cum molestijs offerendo, eadem vt auersetur facit: quemadmodum nutrices infantes ablactaturæ, aliqua re amara papillas inungunt.

Initio consecuturi doloris metu retrahimur a voluptate. Animi ergo initio duobus propositis malis, dolori corporis, mortem & discessum a corpore anteponunt: nunquam id facturi vigente & florente corpore, vnaq; consuescunt odisse & auersari voluptatem, quæ hic percipitur maioris doloris formidine inde excitandi: sicut & pueri primum a rebus noxiis metu retrahuntur. atque aliquis noxio quopiam cibo aut potione impense gaudens, sæpe doloribus inde

inde affectus, magnæ molestiæ fuga & metu iis abstinet. Etenim quis rebus iucundis sine molestia perfruens, quamuis noxiis, ex animo ab iis abhorreat? Atque ista voluptatum timore doloris maioris abstinentia, permutatio quædam potius est affectus, quam liberatio. Nam suauitate quæ inest in vacuitate a molestiis, fructum suauitatis permutamus, & affectus alium sibi affectum adiungit. Expedit autem hoc initio nobis, ob pueriles & stultos affectus nostros, vt ea suspecta habeamus & inuisa, quibus vehementer afficimur: posteaque naturam eorum considerantes, ea præterquam quod noxia sint, multo etiam plus habere molesti quam iucundi, & in nos ipsos descendentes, & bonum in nobis situm esse deprehendentes: non autem in corpore, aut rebus externis, atq; similitudinem nostri quandam cum Deo sentientes, eamque honorantes: iam non metu, sed scientia & virtute vitam naturæ consentaneam amplectamur. Nam & pueri quæ prius declinabant & prosequebantur metu, post aucta prudentia vltro faciunt. Et hunc scopum propositum habet curator noster Deus & rationis particeps animus neque adhærescat corpori & rebus externis, neque his metu, sed iudicio abstineat: tanquam bono & malo nostro in appetitione & declinatione sitis. & ad hunc finem prouidentiæ medicina contendit, vt reducat animum ad amplectendam vitam naturæ consentaneam: quemadmodum etiam optimus quisque medicus sectionibus & vstionibus naturalem habitum corporibus restituit, vt naturalibus actionibus fungantur: estque improbitatis medicina pœna: & eum vsum habent mala, vt habentur quæ nobis eueniunt. Vt autem medicis succensemus, vstiones & sectiones & molesta remedia adhibentibus: sic homines væcordes & puerili sententia, hæc moleste ferunt. Et qui huiusmodi casibus & seipsum & alios obseruarit, atque affectiones animorum animaduerterit: is facile nimirum intelliget, molesta ista velut ansam præbere animo

Tandem vltro & per sese, meliora amplectimur.

Quæ nocēt, docent.

corporis & rerum externarum, aut (vt Epicteti nostri more loquamur) eorum quæ in nostra potestate sita non sunt, contemtionem. Vt autem corporum medicina duplex est, & eius vna pars ægrota corpora curat & per contraria corrigit: altera victus ratione & exercitationibus sanitatem tuetur, confirmat, auget: quædamque exercitationes sunt valde laboriosæ, nec nisi viris fortibus & constantibus tolerabiles: Sic & animorum auxiliator, non ægrotantes tantum vitæ difficultatib. curat, sed & sanos exercet, ac saniores & fortiores facit, eorumque virtutem ad imitationem aliorum illustriorem reddit. Nam etiam sanos hominum animos, vt & valentia corpora, indigere exercitationibus, in promtu est. Motio enim confirmat, ignauia vero labefacit, vt inquit Hippocrates. Cur? Quia ea quæ suam perfectionem semper obtinent, & naturæ suæ conuenientes actiones: easdem paratas semper atque in promtu habent. Quæ vero nihil agunt, exercitatione egent ad imitationem perpetuæ motionis: ne per ignauiam actionis oblita & velut emortua, cum tempus necessitasque postularit, suo muneri desint. Quod enim alias actuosum, alias otiosum est, idque ob imbecillitatem, actione confirmandum est. Omnis autem exercitatio iisdem rebus perficitur, per quas principalis actio ad quam exercemur. Nam excitatio ad luctam, iugi luctatione fit: ad cæstum, crebro dimicando & verberibus assuescendo. Sic etiam ad bellum exercebere si collusor hostem imitetur: quoque ii qui vna tirocinium faciunt maiores robustioresque fuerint, eo magis exercitatio metam suam attinget. Itaque si quis ad id etiam exerceatur, vt voluptatem contemnat: eum rebus iucundis tractandis ad earum contemtum assuescere necesse erit. Si ad ferendum molestiam, opus est vt molestiarum sit particeps. Si ad timorem, vt in res timendas coniiciatur. Si ad cruciatus, vt nobilium Lacedæmone adolescentum flagellationis certamen æmuletur, & omnes eas exercitationes doloris

Deus & sanat ægrotos, & sanos exercet.

Exercitatio cum genere certaminis cognationẽ habet.

doloris plenas, quæ ad id certamen referuntur: aut Salustium qui nostra ætate, in viuum carbonem femori impositum sufflando periculum faciebat, quam diu ardorem illum tolerare posset. Nam exercitationes a principalibus actionibus ipso genere non differunt, sed paulo maiore facilitate & desinendi, cum nobis visum fuerit facultate. Quoniam igitur qui humanos animos nascendi causa demittit Deus, vires etiam eis addidit, quibus instructi absque noxa vti rebus terrenis tam allicientibus quam terrentibus, easque superare possent: eas vires exercens idem Deus, ne per ignauiam laxiores & remissiores fierent, neue vsum earum tempore postulante cessarent, certamina multa proponit animis. Neque Hercules aut Theseus aut Diogenes aut Socrates in tales viros euasissent, nec humanæ virtutis magnitudo quo vsque progredi posset eluxisset, nisi & illos cum bestiis immanioribus & sceleratis hominibus commisisset, & hos summa victus tenuitate ad vitam naturæ consentaneam compulisset. Illud quoque attentis non est obscurum, eos qui res aduersas generose pertulerint, fortiores euadere in posterum. Si enim rerum maxime formidabilium horrorem assuefactio ludum & iocum facit, vt in eiusmodi certamen nonnulli ob exiguam stipem vltro descendant: quo pacto fieri potest, quin rerum leuiorum exercitatio efficiat, vt ea contemnantur, quæ inexercitatis permolesta videantur? Quæ igitur difficultates & ærumnæ habentur, hæ quia siue vt curationes ægrotantium, siue vt valentium exercitationes animis adhibentur, malæ eis esse non possunt. Alioqui eodem modo & medicamenta & gymnasia corporibus grauia, mala diceremus. Cum autem pro dignitate tum naturæ tum voluntatis fiant: mala nō erunt. Quod enim pro dignitate fit, iustum est: quod iustum, bonum. Ac ne corporibus quidem suapte natura sensus expertibus, malum est secari aut vri. Nam composito, in sua simplicia resolutio non

Salustii prunæ.

Periculis & ærumnis gliscunt animi

Naturæ & voluntatis dignitas.

Compositi resolutio nõ est malum.

est malum. Quod si corporum medicinam exercentem, vrentem, intendentem, membra resecantem, & plane sæuos carnifices imitantem, malum non dicimus, sed bonum: si medicis cum gratiam habemus, tum mercedem numeramus: cur in medicina Dei non acquiescimus? Neque enim iracunde, nec vindictæ cupiditate, nec præter meritum, neque nocendi causa quicquam horum facit Deus: sed instar medici & curatoris & parentis, & ad maximam vtilitatem nostram, & (quo vno verbo rem complecti totam licet) pro sua diuina bonitate. Multiformis autem est Dei medicina, vt qui alios morbis, inopia, ignominia: alios pestilentia, fame, terræmotu, inundatione, naufragio, bello: alios pœnis humanitus inflictis, medicetur. Neque vero mala hæc sunt, sed bona: siquidem medicari bonum est. Si quis autem est qui hæc dicenda esse bona haud censeat, quod non præcipue sint expetenda: qualia ea quæ proprie bona sunt, esse oportet: non statim ea mala vocet, sed ad verum bonum acquirendum necessaria, quam ad rem ea necessario requirimus, & propter illa amplectimur. Nam & sectiones & vstiones medicas, & id genus alia nemo præcipue spectat: sed desiderio sanitatis illa admittimus, quam per ea consequi necesse habemus. Ac recte illa necessaria vocarunt sapientes: quæ omnia necesse est adhiberi, si bono potiri studeamus: quæ quidem & ipsa bona sunt, siquidem ad bonum conducunt, partim ad valetudinem corporis, partim ad animi sanitatem, inferiora tamen principalibus bonis: cum quibus ea vulgo conferentes, mala existimant, male vtique sentientes: siquidem per hæc consequi ea quæ bona sunt, est necesse. Si igitur propositæ dubitationes profligatæ sunt, & ea quæ fiunt omnia, pro dignitate partim naturæ, partim voluntatis fiunt, & quidem vtilitatis causa fiunt a Deo: dubio procul quiuis cordatus homo & volet ea fieri quæ fiunt (nisi inuideat iis quibus ius suum tribuitur, aut medicina adhibetur) & talem medicum colet, venera-

Medicina Dei salutaris & clementissima.

Medicinæ quæ faciunt dolorem, vt bona haud sint, tamen ad parandũ bonum sunt necessaria.

Epilogus.

venerabitur, syncereque diliget, & bene mereri statuet. Ac eas quæ obiiciuntur hominibus difficultates, quasdam esse medicinas: & eam medicationem eorum qui hac egent, & corporibus & animis prodesse, quiuis, vt opinor, concesserit. Ipsam vero seu animi seu corporis ægrotationem, & medicationis tam molestæ & dolorificæ necessitatem: quis bonum, & non malum: atque eius auctorem, mali auctorem non existimet? An vero iterandum eadem ista mihi? corporis morbum nec ipsi corpori esse malum, cum & tali natura sit præditum, & ad compositi spectet dissolutionem, & restitutionem simplicium suis totis, eorumque discessum & liberationem ab habitatione alieno in loco & pugna contrariorum: nec animo, siquidem eum medicationem illius esse demonstratum est *, & multifariam euidenter apparet. Quod si morbus vni corpori esset noxius, eiusque interitus: sed animo vtentis eum, & compagi vniuersi, & quæ in eo sunt elementorum & irrequietæ generationis circulo per hoc in infinitum progredienti, eo quod vnius interitus ortus est alterius, expedire constaret: optimus ille administrator eius quod corrumpi solet naturam, & partis deteriorisque interitum, ob præstantius & totum & perpetuam generationis seriem contemserit. At morbidi animi ortus, neque ipsi prodest neque vniuersitati quicquam confert. Eius igitur auctor, mali alicuius est auctor: & qui eum deprauari & ægrotare vult, malus fuerit? Sic eadem manere dubitatio videbitur. Quæ ergo morbi & malitiæ causa sit animo, ex iis quæ prius de rebus nostri & alieni iuris dicta sunt, recordemur: animi bonum in eo situm esse, vt secundum naturam appetat & declinet, malum in eo quod sit contra naturam. Appetitionem autem & declinationem in nobis sitas esse, demonstratum arbitror. Quare ipsi nobis & virtutis causa & vitii sumus. Vnde fit, vt & boni laudentur, vt qui bonum ipsum suapte vi sint consecuti, vnde virtus ipsa nomen ha-

Repetitio loci de natura corporũ, & animorum culpa.

ἐν προεννοίαις.

Deterius ob salutem præstantioris negligendum.

Animus suapte culpa vitiosus.

bere videtur: & reprehenduntur improbi, vt qui non tales esse possent, & ex socordia improbi euaserint. Nam si hæc extrinsecus insererentur: voluntas bona aut mala esse desineret, in eiusque locum casus & necessitas succederet. Deus igitur ne hic quidem vllius auctor mali reperietur. Quid vero, si nec ipsius morbus animi, quod vitium dicitur, omnino malum est, sed & ipsum habet aliquid ad humanæ virtutis constitutionem necessarium? Vt enim sanitas horum corporum, sanitas non esset, nisi natura eorum magis etiam ferret vt ægrotarent, sed esset habitudo quædam perennis, nec morbis opponeretur, cuiusmodi cœlicolarum est: sic etiam humanorum virtutes animorum, modestia, iustitia, prudentia, & omnis ille reliquus earum cœtus non exstaret, nisi animorum ea natura esset, vt deprauari possent. Alioqui virtutibus præditi essent angelicis, ac potius diuinis, non humanis: quæ quidem tales sunt, vt etiam ad vitium detorqueantur. Si igitur bonæ sunt humanæ virtutes, & valetudo prospera corporis, nec prima tantum & inaspectabilia bona promanare a fonte boni oportebat, sed & media & vltima: eorum quoque bonorum quæ deprauarētur, deprauationem exsistere necesse erat. Neq; enim essentiam principalē habent, sed iis quę erant, accessionis vice adiuncta fuerunt. Consideranda hoc loco est diuinæ bonitatis excellentia, quæ & corporis interitum, quod vmbræ instar, vt dixi, vna cum causatum motu necessario circumagitur, bonum effecerit: tum ipsis ægris caducisque corporibus, ratione coniunctionis cum integris elementis & renouationis: tum animis, quorum instrumenta sunt corpora, qui per eum sanentur: tum quod vniuerso illi genito, ad infinitam, vt dictum est, distributionem seruiant: & seipsum ab animi vitio, quod solum vtcunque vitium videretur, liberarit. Primum quod id vt ad bonum necessarium, & non vt malum concessione quadam rebus adiunctum sit. Deinde quod hoc ipsum voluntatem animi sequi

Animi vitia & virtutem illustrant, & a cœlicolis distinguūt, & ad bonum aliquod referuntur.

omnino

omnino iusserit, nec vnquam in rerum naturam penetrare, nisi ille vellet. Quamobrem non voluntaria, vt quæ mala non sint, tam a Deo quam a legibus ignoscuntur, & malum quodammodo non inest animo voluntarium.

τὸ ἀκούσιον, συγγνωστὸν.

Neque enim animus vnquam malum tanquam malum amplectitur, sed vt bona quædam, alias pecuniam, alias voluptatem corporis, aut potentiam aut honorem appetit: noxam vero his adiunctam aut plane non videt, aut negligit, cupiditate adamatarum rerum subactus. Sic vndecunque eiectum est e rerum natura perfecte malum.

Decipimur specie boni.

Ac facilius concedi possit, esse id quod nullo modo sit, quam perfectum & arbitrarium aliquod humani animi malum exstitisse. Si quis vero Deum mali auctorem existimet, vt animi conditorem cuius animi frustratio & lapsus malum sit: siquidem per se mobilis & libera natura animorum malum est, mali dicere auctorem necesse est huius conditorem. Sin bonum est, & multo iis quæ in mundo sunt bonũ maius & honorabilius: qui mali auctor esse queat is, bonum qui condiderit? Cum igitur id quod naturæ congruit, & optabile & expetendum sit: quis mortalium (qui quidem humanã virtutem intellexerit) stirps aut quodlibet brutum animal quam homo esse malit?

Libertas voluntatis excellens Dei donum.

Homo quã quiduis aliud esse malis.

Quamuis enim & stirpes & brutas animantes bona esse dicamus, certo tamen boni ordine, & inferiora bonis cæteris condita, & ad certos vsus a Deo sunt destinata. Iam si illud etiam in nobis situm est, vt vel boni vel mali simus, eiusq; rei potestas nostra est, neque quicquam est quod nostram vel voluntatẽ vel declinationem vlla ex parte vel cogere vel prohibere possit: hæc natura & vis libertatis (meo quidem iudicio) præclara est, & magnifica, & principalis, atque illius auctor bonus & potens. Sin ipse animus per sese aberrarit, cum ne aberraret penes ipsum esset: quis æquius aberrationis illius auctor dicatur, quam ipse animus, qui principium & causa est tam boni quam auersionis a bono, quique a se ipso principium ha-

beat auersionis? Nam ea causa quæ initio eum fecit, non simpliciter talem fecit qui auerteretur: sed eum qui, si ipsi vellet, minime auerti posset. Si ergo voluntas est ipsius animi motus internus, ipse sibi causa erit auersionis. Ac obserua Dei solertiã. Nam cum in medio eorum quæ semper sursum semperq; deorsum sunt, quædam exsistere media, quæ alias supernis, alias infernis assimilarentur, & extrema cum vniuersi perfectione deuincirent, nutus vero & propẽsio ad inferiora suborta vim habet eam quę auerti a recto queat: tantam mediis hisce vim impertiit, vt quoad ipsa vellent, inconcussa manerent, & ipse vndecunq; nullius auctor mali conuinceretur. Atq; hæc prolixi⁹ tractata, non ad ea solum pertinent, quæ nũc ab Epicteto dicũtur: sed ad ea quoq; declaranda, quæ de mali ortu & causa paulo post idem docebit. Nam in præsentia quidem hoc vtiq; satis est, cum dicit Epictetus. Velis ea quæ fiunt, ita fieri vt fiunt: eum non loqui de animi improbitate (neque enim ille dixerit, bene agi cum illis, qui & sua & aliorum improbitate delectentur) sed de iis quæ corpori & rebus externis accidant, quibus homo eruditus cuiuscunq; fuerint modi recte vti possit, & quo duriora fuerint, eo fructum ex his capere vberiorem. Nam illa sunt ea quæ fiunt, quæ nos, dum inerudití sumus, nostris appetitionibus & declinationibus congruere volumus: non autem ipsæ appetitiones & declinationes, in quibus bonum & malum nostrum est situm. Hæ enim penes nos sunt, nostrique arbitrii. Quæ autem nostri iuris non sunt, ea suadet ne studeamus fieri vt volumus, quod id nec penes nos sit, nec perpetuo nobis expediat: qui sæpe ea quibus delectamur, quamuis perniciosa, fieri cupiamus: asperiora vero licet medicinæ loco adhibeantur, recusemus.

Animus humanus in medio situs, vel ad cœlũ ascendere, vel ad inferos descendere potest.

Epictetus de euẽtibus fortuitis loquitur.

EPICTETVS.

M*Orbus est corporis impedimentum: instituti non item, nisi ipse velis. Claudicatio pedis est impedimentum,*

dimentum, instituti non item. Quod si singulis in rebus quæ incidunt, consideraris: inuenies eas alterius cuiuspiam rei, non tui, esse impedimentum.

SIMPLICIVS.

Qui res secundas sibi esse velit, non id operam dare oportere dixit, vt ea quæ fiunt, ita fiant vt ipse velit, sed vt ita fiant vt fiunt. Quibus verbis simul id quod nunc propositum est, indicat, externarum rerum difficultates ferendas esse modice: simul, vt opinor, quiddam quod obiici possit, dissoluit. Ac probatio huiusmodi fere mihi esse videtur. Siquidem nostri iuris essent externæ difficultates: vel sic, quia nobis expedirent, æquis animis, licet acerbiores fuerint perferendæ. Si vero nostri iuris non sunt, sed earum quælibet alterius cuiusdam: quid moleste ferimus aliena? Morbus corporis est impedimentum. Et recte impedimentum dixit, non malum. Neque enim corpori malum est morbus aut interitus, vt prius est demonstratum: sed impedimentum actionum illius est claudicatio, qua ipse præditus fuit Epictetus. Quare verba eius non ex ore, sed ex animo depromuntur. Claudicatio igitur pedis est impedimentum: paupertas impensæ, non voluntatis nisi ipsa velit. Quod si corpus essemus, aut pes, aut pecunia, nostrum ista essent impedimentum. Quia vero nihil horum sumus, sed animus rationis particeps, corpore pro instrumento vtens & rebus externis ad ministerium: & quia bonum & malum in voluntate situm, ab istis non impeditur: ne nos quidem impediri constat, neque nostrum esse impedimentum quicquid extrinsecus acciderit, sed singula alterius alicuius, quorum nos nihil sumus: eoque ob illa non succensendum, quasi nostra essent. Ita enim fit, vt voluntas ob res alienas suo laboret malo, ægritudine. Et sic id quod propositum est, demonstratum esse arbitror. Soluit enim id quod ab vtili obiici queat, vt Rhetores dicunt. Dixerit enim aliquis ægrotare aut egere, non esse

Corporis & fortunarum incommoda nõ pertinere ad animũ, nec eius esse mala.

Et ægrotum & pauperẽ officio posse fungi.

vtile. Quis enim ægrotans muneribus naturæ fungi potest? Quis in extrema inopia quærendo victui inuigilare non cogitur? Hoc igitur argumentum soluit, quod morbus, paupertas & id genus incommoda, non sint impedimenta voluntatis, a qua tum natura hominis, tum bonum & malum pendeat. Quis enim vetat ægrotantem naturæ suæ amplecti consentanea, declinare contraria? Extrema vero inopia, quomodo impellet suscipere aliquid bono viro indignum? An non & Diogenes & Crates & Zeno tum germane philosophati sunt, vitamque naturæ humanæ consentaneam & tenuitatis diuitias, oculatis quidem hominibus tum vel maxime demonstrarunt, copiis & opibus cum extrema inopia commutatis? Quis vero talem virum æquo animo non alat? Quis non accipere se potius quam dare beneficium existimet? Atque adeo, quid alia exempla requirimus, cum is ipse qui hoc dicit Epictetus, & seruus fuerit, & infirmo corpore, & ab ineunte ætate claudus, & extremæ paupertatis ita studiosus, vt eius domuncula Romæ nullis vnquam claustris eguerit? vt in qua nihil esset præter lectulum & culcitram iu quibus dormiret. Et is est qui dicit, Claudicationem pedi esse impedimento, non voluntati: nisi ipsa voluerit, oratione e vita sua deprompta, nec in eo laborat, vt illa proferat quæ vulgo laudantur, id quod plerique facimus. Quare huius viri sermones felicium animorum specimen germanum exhibent.

Diogenes.
Crates.
Zeno.
Epictetus.

EPICTETVS.

Qvicquid inciderit, in eo memento, ad te conuersus, inquirere, qua facultate sis ad vsum eius instructus? Si quem formosum formosamue videris: ad eam rem temperantiæ facultas in promtu erit. Si labor obiectus fuerit, tolerantiam reperies. Si conuicium, patientiam inuenies. Quod si te ita consuefeceris, visis non obtemperabis.

SIMPLICIVS.

Magna quædam proposuit, quæque multis non posse fieri videntur: cuiusmodi est, morbum corporis vt alienũ malum esse despiciendum: velle quemque debere, vt ea quæ fiunt, ita fiant vt fiunt: item nec externarum rerum suauitatibus nos demulceri, neq; molestiis affligi oportere. Merito igitur nunc ostendere instituit, fieri ista posse, nec negata esse naturæ humanæ quæ præstare iubeamur. Ostendit autem hoc modo: Humanum animum sic esse conditum, vt non semper supra maneat, vt angelicæ, & præ his diuinæ mentes: sed vt & ad ortum aliquando descendat, & huiusmodi rebus conflictetur. Datas igitur vnicuique vires & facultates, quibus permanere incolumis, illasque res vincere & superare possit: aduersus opinionem rerum iucundarum, continentiam (Dixit autem continentiam, & non temperantiam, quia cum iis qui adhuc erudiuntur sermo institutus est) in quibus commouentur quidem affectus, & cum ratione certant: sed vincuntur, si ratio efficax fuerit. Atque hoc est continens vitæ genus, quemadmodum cum non vincit affectum ratio, sed ipsa vincitur: is habitus incontinens dicitur. In iis vero qui perfecte sunt eruditi, affectiones, quæ puerile quiddam in nobis sunt, perfecte & citra controuersiam rationi parent, vt ab iis tantum moueantur quæ ratio iusserit, & quando & quatenus: estque temperantia incolumitas & " dominatus rationis nostræ. * Diuiditur enim hæc, " cum ab affectibus subigitur, ab eisque discerpitur: viua vero manet & integra, cum affectiones superat. Ad res porro laboriosas & molestas eruditis fortitudo præsto est, quæ dolorem ne ad vestibulum quidem animi accedere patiatur, sed omnia aspera tanquam exercitationis ergo sibi obiecta, sine molestia & afflictatione perferat. Iis autem qui erudiuntur tolerantia succurrit, abiectis molestiis generose resistens, atque efficiens ne animus con-

Ea posse fieri quæ ab Epicteto præcipiuntur.

ἐγκράτεια.
σωφροσύνη.

Tanquam puer a pædagogo, sic affectus a ratione cohibendi.

ἀνδρεία.

καρτερία.

cidat, sed pugnet & propulset doloris ictus. Nam acris tolerantiæ aduersatio victoriam rationi confert, perturbationi cladem. Quæ si sæpe adhibita cum prudentia fuerit, perturbatio assuescit parere rationi, & non aduersari: quippe iam erudita. Neque iam opus est, vt cum molestia toleretur aliquid. Neque enim qui talis est, adhuc dolet. Neque enim appetit quicquam, neque frustratur vlla re, neque declinat quicquam in quod incidit. Omnis autem dolor hisce de causis excitatur. Ad conuitium porro propulsandum patientia præsto erit. Neque enim laborem, neq; afflictationem suapte natura conuitium iis qui id audiunt infert, sed decretum quod in nobis est siue vanum, siue iracundum. Illud quidem tantum facit vt improbet conuitiatorem. Ne igitur ex affectu nostro improbatio illa fiat: cognoscenda quidem est conuitiatoris improbitas (aut enim falso conuitiatur, aut ob simultatem aliquam) ipsum vero conuitium ferendum; cum nihil nobis noceat. Quid vero si conuitiatoris improbitas vel hac de causa, quod is ipse læditur, ferenda est, qui voluntatē suam, hoc est, qui seipsum contaminarit? E conuitio autem etiam fructus aliquis est capiendus, isque haud dubius, si falsum id fuerit. Atque adeo etiam si verum fuerit, quod malum aliquod nostrum retegit, aut nobis ignotum: aut vt notum sit: eiusmodi tamen, quod latere alios putemus. magnam enim hoc vim habet ad tirones eruditionis cohibendos, qui nondum propter solum bonum, sed & ex ambitione sordidiores affectus moderantur. Vtilis enim est ad affectuum qui in nobis vigent, correctionem ambitio. Vnde extrema tunica perturbationum ambitio dicitur, quod reliquis perturbationibus ipsa adiutrice exutus animus, hanc postremam exuit, vt tandem ad ipsum bonum nudus perueniat. Non debemus igitur (inquit) a quolibet externo casu nos ad res externas trahente, statim assentiri viso eius, quo id quod accidit bonum malumve dicitur, neq; appetitionem aut

Frustratio.
Perpessio.
ἀνεξικακία.
Calumniator seipsum lædit.
E conuiciis fructum capere licet.
Fabius: Licet ipsa vitium sit Ambitio, frequenter tamen causa virtutum est.

aut declinationem statim commouere: sed iis auxiliis, quæ intra nos habemus, accitis & adhibitis, quicquid inciderit propulsare.

EPICTETVS.

NVnquam te quicquam perdidisse dicito. sed reddidisse. Filiolus obiit? Redditus est. Prædium est ereptum? An non id quoq; est redditum? At improbus est qui eripuit? Quid id tua refert, per quem is qui dederat, abs te repetierit? Sed quandiu concesserit, tãquam alienum, id curato, vt cauponam viator.

SIMPLICIVS.

De rebus externis vsurpandis, deque rerum quarundam euentu locutus, & vt rebus oblatis tam suauibus quam molestis vtendum sit: nunc quemadmodum iis amissis affecti esse debeamus, docet. Vt autem is qui sua se retur amittere, non doleat, & ereptorem accuset, fieri nequit. Qui vero aliena reddit; nisi plane sit iniurius, neque dolet, neque succenset sua repetenti. Res externæ porro nostræ non sunt, eoque nec in potestate nostra sitæ: sed sola hæc nostra sunt, desiderium, appetitio & declinatio, in quibus bonum & malum nostrum situm est. Quæ cum ita sint, plane persuasum atque in promtu habere debemus, res omnes externas nobis esse alienas. Erit autem in promtu, si non verbotenus duntaxat pro alienis ea habuerimus, sed nos ad rem ipsam consuefecerimus. Qui igitur filio mortuo plorat, eoque se priuatum queritur: eum apparet sic affectum esse, quasi eum prius suum fuisse censisset. eaque de causa amissionem vocat restitutionem, eamque moleste fert: nec obscurum est, talem, si posset, vlturum esse ereptorem. Qui vero se alienum restituisse putat, nec seipsum affligit, nec eum accusat qui repetiit id quod dederat. Obseruabis autem quid nobis per hæc ostendat Epictetus: quod non modo cogitatio suam affectionem orationi quæ ab ea profertur imprimat, sed etiam verbis ex-

Aliena reddimus.

Nostra retinemus.

Vt ab animi affectionib. sermo proficiscitur: sic affectiones animi sermone excitantur.

citentur cogitationes, atque afficiantur. Sunt igitur (inquit) res externæ alienæ appellandæ, vt ipsis nominibus admoniti alienas eas iudicemus, iisque tanquam alienis vtamur, & hoc ipsum semper de eis sentiamus. Et quoniam earum cura & studium, amorem etiam erga illas auget: hæ quoque vt rebus alienis adhibendæ sunt, curandæ sunt illæ quidem, non negligendæ: sed non ita curandæ, quasi propriæ, quæque eripi nequeant: sed vt diuersoriũ viatores, qui & alienum id esse norunt, seque statim id relicturos cogitant. Dum vero adsunt, commoditatis eius pro virili rationem habent. Præclare autem QVAE DEDERIT inquit, vt in promtu sit, ab alio esse data, eadem erepturo. Quia vero sunt, qui etiam ereptionis modos ad augendum molestiam exaggerent: Quare mihi sic, aut illo modo eripuit? Cur sic periit puer, aut vxor? Facile ferrem, si febre, non conuulsione decessisset? Perinde est (inquit) istud, ac si moleste feras, quod is qui dederat, per hunc illud, non autem per alium eripuerit. Enimuero eum qui suo arbitratu dedit, etiam suo arbitratu repetere decet. Exempli autem loco protulit Epictetus ea quæ maximam commiseratione̅ mouent, liberos, vxorem: cum quibus reliqua comparata, vel a quibuslibet contemnuntur. Sed quod ipse prius dixit, quodque post repetet, a paruis auspicandum est. Furatus est aliquis pecuniam: ademit seruulum aut ædes, atq; etiam rem familiarem publicauit, ne dicas ea te perdidisse, sed reddidisse.

Res externæ ita curandæ nobis, vt viatori diuersorium.

Quod quis vte̅dum dedit, quouis modo repetendi potestate̅ habet.

EPICTETVS.

SI proficere studes, istiusmodi cogitationes missas facito: si mea neglexero, non erit vnde viuam. Nisi puerum castigaro, malus erit. Præstat enim perire fame, timoris ac molestiæ expertem: quam copiis omnium rerum circumfluentem, animo viuere perturbato. Et puerum malum esse præstat, quam te infelicem. A paruis igitur auspicare. Oleum effunditur? villum

villum surripitur? Subiice tibi: Tanti vanit tranquillitas, tanti constantia: gratis autem nihil acquiritur. Cum vero puerum vocas, fieri posse cogita, vt presto non sit: &, vt sit, nihil agat ex animi tui sententia. Neq; vero ei tam bene sit, vt tuarum perturbationum habeat ille potestatem.

SIMPLICIVS.

Res externas pro alienis curandas esse, & vt diuersorium a prætereuntibus, præcepit. Audit autem dicere quosdam: Si mea neglexero, non erit vnde viuam. Nisi castigaro seruum, improbus erit. His respondet, primum sermonis institutum obseruans, quo bonum & malum nostrum in rebus quæ in nostra potestate sitæ sunt collocatur, non autem in corpore, neque in rebus externis. Pertinet autem ad eos oratio qui adhuc erudiuntur, necdum eo peruenerunt, vt simul & seipsos & res externas citra noxam curare possint. Hoc enim eruditorum est qui in tuto collocati, brutam sui partem rationi obedientem præbuerunt: neque iam verentur, ne forte foras prominentes, a brutis appetitionibus ad res externas pertrahantur, earumque confusionem & perturbationem admittant. Hi enim cum intra sese maneant, res etiam externas suo ordine moderantur. In quibus autem appetitus adhuc feruet, iis periculum est, si ad externa conuertantur. Nam brutæ appetitiones illis cognatæ sunt, nec dum moderatæ aut rationi subiectæ, eam detrahũt & demergunt in res externas, nondum sua gubernacula tenentem. Quid ergo faciendum est, ne is qui eruditur, rebus necessariis egeat? Dici quidem potuisset, eius qui instituatur frugalitatem detrimentis rei familiaris ab incuria ortis facile posse opponi, cum eum paucis contentum esse in primis conueniat. Si vero ne hæc quidẽ suppetant, non defore qui & paucis contentum, & ob sui ipsius curam rei familiaris contemtorem alere velint. Licuisset igitur, vt dixi, talibus verbis respondere, ac vere.

Auditorum discrimina consideranda.

Rei familiaris detrimentis opponenda frugalitas, & alienum auxilium.

At is talibus rationibus tanquam mollibus, & neruos virtutis incidentibus, eiusque puritatem contaminantibus, si omnibus modis externarum rerum accessionem & adiumenta desideret prætermissis, ad summum ipsius comparationis ascendit: præstare fame emori doloris & timoris expertem, suamque perfectionem consecutum, quam animo perturbato copiis omnium rerum circumfluere. Quæ enim copiæ rerum externarum vtilitas ei est, qui naturæ congruenter viuit, cum potius illis lædatur? Quis vsus est sumtuosarum & variarum epularum, ei qui per valetudinem citra noxam illis frui nequit? Illud etiam præstat, corrumpi puerum, quam te fieri infelicem. Nam si fieri posset, vt simul & te ipsum conseruares, & puerum curares: nihil esset hoc pulcrius. Sin id fieri nequit, duabus de causis, tum quod ipse ineruditus alium erudire nequit, tum quod sine vllo fructu pueri ipse maxima detrimenta capit: reliquum est, vt illum improbitati suæ relinquamus, & nosmetipsos curemus. Sic eum, qui eruditur ad summa perductum cogit, vt fame, perire malit, quam ob externarum rerum curam manere inerud.tus. Est igitur & pueri improbitas negligenda potius, quam mihi calamitas accipienda. In ipsa vero comparatione monet, a paruis incipiendum. Nam & ipsius rei naturam, & tironis vires acute considerat. Moderata enim, & accommodata viribus exercitatio, vt tuta, ita etiam efficax est. Si quis autem moderata tanquam peruulgata aspernatus, in effusione olei & vini furto exerceri se noluerit, ac subito ad immoderata perruperit: is neq; hæc tenere poterit, vt qui præter scalas ad ea ascenderit, neque per illa plus proficere quæ contemserit. Finge aliquem in paruis non exercitatũ imitari Craretẽ, & suam rem vniuersam subito abiicere: fieri ne potest quin eum facti pœniteat, neue priorem opulentiam perpetuo requirat? Etsi enim Crates, Diogenes, Zeno, aut quiuis alius subito summã frugali-

Natura cõuenienter viuenti magna opes inutiles.

Nosmetipsos curemus potius quam famulos.

Eobanus: Ab imis quo bene summa petas, noueris esse viã.

Rara exempla periculosa.

frugalitatem arripuit, vitamque naturæ consentaneam: rarum tamen hoc est, & non tutum, cum eo quod raro fit, aliquem qui non & ipse rarus quispiam, sed vnus homo de multis fuerit, comparare. Cum autem dixerit, quemadmodum initio a paruis facto exercendi simus, ad contemtum imminutæ possessionis & pecuniæ, quo magis proficiamus: subiungit, quomodo in famulis etiam, a paruis auspicati, exercendi simus, ad contemnendam & negligendam eorum nostri incuriam & contumaciam. Ea enim est animo nostro afferenda opinio: puerum vocatum aut non præsto fore: aut vt præsto sit, imperata non facturum, estque sic informandus animus, ne tam bene cum illo agatur, vt illius causa perturbari me velim. Nam quæ subita & improuisa tironibus honestæ disciplinæ obiiciuntur: ea vehementer illos perturbant, & velut de gradu deiectos eo redigunt, vt instituti sui obliuiscantur. Præmeditatio vero sobrios & memores facit, atque ipsa assuetudine ad ea præparat quæ visis & spei aspera sunt. Quantum autem intersit præparatum aut imparatum aliquid excipere: cuiuis est perspicuum. Neq; enim res acerbæ tantum, sed & iucundæ præter spem oblatæ, animos perturbare solent. Nam molesta quidem subito obturant & contrahunt visionem, vnaq; cum ea & corporis & spiritus temperamentum. Iucunda vero subito diffundunt & diuellunt, ac dissipant robur animorum. Hinc fit, vt similes casus vtraq; horum quantumuis inter se contraria sequantur, vt animorum deliquia, vt rigores & exanimationes, ac ipsa prope mors. Atq; hæc quidem perspicua sunt. Cæterum Epictetus in aliarum rerum imminutione monet subiiciendum esse: Tanti venditur vacuitas a perturbationib. tanti constantia & animi tranquillitas, gratis vero nihil acquiritur. In seruis autem, si quis vocet famulum, inprimis esse cogitandum, omnino fore, vt aut præsto non sit, aut vt præsto sit, imperata non facturum. Præclarum igitur fuerit, vtrunque præceptum

Absit vt ob vilissimos homunciones perturbemur.

Præuisa tela minus feriunt.

Et præparatio diligens, & vilium rerum cum animi tranquillitate comparatio, coniungenda.

vtrobique coniungere, & ad eandem rem accommodare. Nam & rei familiaris diminutio ante sibi velut ob oculos ponenda, & animo concipienda est, & seruus siue vocatus non audiat, siue quod iussus fuerit non faciat, subiiciendum: tanti venditur vacuitas ab angoribus, & animi tranquillitas & constantia, gratuito vero nihil contingit. Ipse autem fortassis in effusione olei, aut vini furto, vt rebus vilioribus præparatione nihil opus esse censuit, sed satis esse ea verba, vbi tale quid acciderit subiungere. In rebus etiam minorib. comparatio hæc satis habet virium ad mouendos animos: siquidem vilium rerum olei & vini iactura eo quemuis adducere potest, vt eas cum vacuitate a perturbationibus, & animi tranquillitate & cõstantia permutet, nec ad tempus duntaxat, sed constanter & perpetuo, si quis in hac quasi mercatura solertem nauarit operam. Quis enim, vt Homericus Diomedes, aureis ęrea non permutet? Quis vero maxima animi bona, rerũ externarum iactura non redimat? Etsi aliquando ipsa etiam iactura vitari potest: & ipsa præparatio satis est, vt iacturam illam tua nihil interesse putes.

EPICTETVS.

SI proficere vis: ne recusa, quo minus ob rerum externarum neglectum, amens & fatuus habearis.

SIMPLICIVS.

In honesto proposito nõ reformidanda cauillationes imperitorum.

Multi rebus externis studemus, non modo prouentus ergo rerum necessariarum, sed & ob vitandam apud alios ignauiæ & amentiæ opinionem. Vt igitur istam quoque visionem reprimat, tironem monet proficiendi cupidum, ne propter eam rebus externis se dedat, internis neglectis. Nam quæ ista ratio est, permanere amentem, ne ab amentibus amens iudiceris? Ac ipsa illa assuefactio, ne amentium in degenda vita iudicium sequi velis, eosque nihil cures, vtcunque de te sentiant, sed in rectam

rationem intuens, & iudicium eorum qui rationi conuenienter viuunt, sequens res tuas administres, ad vitam naturæ hominis, qui est rationis particeps animal, parandam, plurimum confert.

EPICTETVS.

NE quid scire videri velis. Quod si quis aliis esse videaris: ipse tibi diffidito. Scito enim facile non esse, institutum tuum in eo statu, qui est naturæ consentaneus, conseruare, & res externas amplecti: sed aliter non posse fieri, quin is alterum qui curet, alterum negligat.

SIMPLICIVS.

Ostentatio doctrinæ & vana gloriola studium fugiendum.

IN eo vehementer elaborat Epictetus, vt tironis animũ, tempore institutionis præsertim, ad seipsum conuertat. Quoniam igitur non rei modo familiaris cura mentẽ ad res externas pertrahit, sed etiam, & quidem multo magis, vanæ gloriolæ admiratio: politioribus etiam hominibus, & iam aliquo vsque progressis obstrepit: hanc quoque radicitus exstirpari iubet. Nihil, inquit, scire videri velis: non quod scientiæ desiderium impediat, sed vt ostentationis reprimat cupiditatem. Hæc enim cum inflat animum, & ad externa trahit, eoque redigit vt ad vulgi opinionem non suo iudicio vitam instituat: tum ea opinione vulgi contentum ad veram scientiam contendere non sinit. Recte autem non dixit, Nihil videare, scire: sed, Ne videri velis scire aliquid, Nam existimatio de nobis, non est nostra, nec in potestate nostra sita: velle aũt, nostrum est opus. Quoniam igitur sæpe aliquibus aliquid videmur, etiam inuiti: tum ipse, Tibi, inquit, diffide. Id enim adiumẽto est, ne quis populari se cẽsuræ submittat, eaue contentus discendo exercendoq; se longius nõ progrediatur. Sibi autẽ non multũ placere nec magnifice de sese sentire, ad eos qui erudiuntur pertinere constat. Nam ei qui scientiæ cõpos, de seipso tuto &

vere iudicare poteſt, non opus eſt ſibi ipſi diffidere. Opinio porro in animis exſiſtit, non ſcientiæ tantum, ſed & modeſtiæ, aut iuſtitiæ, aut fortitudinis, aut prudentiæ, aut cuiuſcunque virturis aut ciuilis facultatis, aut dignitatis humana conditione ſuperioris. Hæc, & id genus alia omnia, minuta particula Aliquis, complexus eſt, cum diceret: Ac tametſi aliquis aliquibus videbere. Mox communem concluſionem ſubiicit tam his quæ nunc, quam iis quæ antea dicta ſunt, de rerum internarum cura, non eſſe facile tironi & voluntatem naturæ conſentaneā tueri, & res externas appetere, ſiue pecuniam, ſiue gloriam. Voluntatis enim gubernatio, naturæ conſentanea, complectitur earum rerum, quarum in nobis ſita eſt poteſtas, ſtudium: & earum quæ noſtri iuris non ſunt, contemtionem. Contentio vero de rebus externis contrariū conſectatur. Quare in vtroq; elaborare tironi difficile eſt. Caute autem non dixit, non poſſe fieri, ſed non eſſe facile, ob rara ingenia & raros motus excellentium ingeniorum. Sed neceſſe eſt, inquit, vnum vtrum recte adminiſtrare volueris, prorſus negligere alterum.

EPICTETVS.

SI in id ſtudes, vt liberi tui, vxor, amici, perpetuo viuant & floreant: ſtultus es. Nam quæ in tua poteſtate non ſunt, ea in poteſtate tua eſſe vis, & aliena eſſe tua. Sic etiam, ſi puerum peccare non vis, ſtultus es. Id enim poſtulas, vt vitium non ſit vitium: ſed quiddam aliud. At ſi eo quod appetis, fruſtrari non vis, hoc quidem potes.

SIMPLICIVS.

Expetenda & ſtudio digna.

Studio digna ſunt, quæ & rite confici poſſunt (nam qui in rebus irritis elaborat, deſipit) & quæ decent illum qui id ſtudium ſuſcipit. Aliena enim curare, ſuperuacaneum eſt. Præterea ſtudio dignum eſt, ſi res propoſitæ habeāt aliquod operæ pretium, firmitatem

firmitatem & constantiam. Quis enim cordatus homo in rebus vilibus vacillantibus & studio indignis, suum studium consumat. Tironem igitur a studio rerum externarum auocaturus, diuisione rerum nostri & alieni arbitrii initio proposita: externa quæ sint, aliena etiam esse declarat. Neque enim penes nos sunt aliena, vt demonstratum est. Qui igitur liberos, qui vxorem & amicos viuere vult, aliquid vult & expetit eorum quæ in nostra potestate sita non sunt: eaque de causa nostri arbitrii non est, eo potiri. Quarum enim rerum potestas nostra non est, ea plane consequi non possumus: sed eorum est illa dare, quorum est potestas. Præterea res externæ suapte natura sunt viles, caducæ, infirmæ, incertæ. Mortalia enim, instante fato, mori necesse est. Item, qui postulat vt famulus seipso interdum sit melior (id quod nobis sæpe accidit, qui peccata seruulorum ægre ferimus) stultus est, cum ea desideret, quæ fieri nequeunt. Nec enim fieri potest, quin animus brutam sui partem in degenda vita sequens (siquidem animi vitiũ est, perperam agere) vitiose agat. Necesse igitur est earum rerum studiosum, quæ nec fieri possunt, & alienæ caducæq; sunt, & facile amittuntur, frustrari iis, frustratumq; dolere & plorare. Si ergo frustrari nolumus: in rebus quæ nostri sunt arbitrii, elaborandum erit. Nostri autem arbitrii est, ea expetere, quæ secundum naturam nobis conueniunt. In eo igitur, & non in rebus externis studium nostrum consumamus.

Heri postulant, vt serui sint ipsis meliores.

EPICTETVS.

Cuiusq; dominus is est, qui ea quæ ille vult, aut non vult, potestatem habet vel conseruandi, vel eripiendi. Quisquis igitur liber esse volet, neque cupiat quicquam, neq; auersetur, eorum quæ penes alios sunt. Sin minus, seruire necesse erit.

SIMPLICIVS.

Et hoc rerum externarum criminationem conti-

Duram ser- uitutem ser- uiũt, qui res externas de- siderant.

net, & animorum ad eas propensionis, ob quam non modo frustrati iis quæ appetimus, & oppressi iis quæ declinamus, dolemus & ploramus: sed etiam seruire, nec vni solum, sed multis, interdum etiam acerbis dominis cogimur. Cuiusque enim, inquit, herus & dominus est is, qui potestatem habet, ea quæ ille vult, & desiderat, aut conferendi, aut auferendi. Nam iis qui nostra desideria explere possunt, nos summittimus, paremus, & seruilē in modum ministramus, vt nobis morem gerant. Et iis qui ea quæ habemus, eripere possunt, cum timore adulamur: tremimus, & demulcemus eum vt dominum, qui ea quæ nos declinamus nobis inferre potest, ne inferat: & qui eripere potest, ne eripiat. Constat autē & externa & nobis aliena esse ea, quorum alii potestatem habent vel conferendi, vel auferendi. Nostrarum enim rerũ nos domini sumus, & in nostra potestate illæ sunt. Quod si bonum est libertas: si liberi non autem serui esse volumus: nec appetamus quicquam quod penes alios est, eademque non declinemus. Alioqui multifariam seruire necesse erit, vt res desideratas & consequamur & retineamus; vt declinemus res fugiendas, nec in eas incidamus. Vide autem, vt quamuis in re binos dominos habeamus: alterũ intus, alterum foris. Brutus enim appetitus ratione commota, hoc est, nobis ipsis, quorum natura pendet a ratione, & capta, iam vna cum illa seruit externo domino: vt non modo serui, sed seruorum serui simus. Ac alii quidem serui saltem in somnis ab heris suis discedunt, & aliquid vacationis ab eis impetrant. Nos vero etiam in somnis petulantibus, iniuriis, & monstrosis edictis immitium istorum dominorum paremus: nec, vbi iugum eorum subierimus, vllam vacationem habemus: sed alias factis, alias verbis, alias imaginibus & visis ab eis exagitamur. & (quod peius est) cordatiores serui absurda heroum mandata inuiti exequuntur: nos vero & lætamur, & rationes comminiscimur, quibus ea vel consequamur, vel decli-

Bini domini, alter internus, alter externus.

nemus quæ illi imperant, nunquam sine damno & detrimento.

EPICTETVS.

Memento sic in vita esse versandum, tanquam in conuiuio. Si quid circumferẽdo ad te peruenerit, porrecta manu partem modeste capito. Præterit? Ne detine. Nondum adest? Ne longe appetitũ extendito, sed exspecta dum ad te perlatum fuerit. Sic erga liberos, sic erga coniugẽ, sic erga magistratuũ, sic erga diuitias si affectus fueris, aliquando dignus eris conuiuio deorũ. At vero si oblata etiam non acceperis, sed despexeris: non conuiua deorum modo, sed & Imperii consors eris. Sic enim cũ facerent Diogenes, Heraclitus, & similes, merito diuini, vt erant, ita & dicebantur.

SIMPLICIVS.

Tironum ad res externas propensione multifariam refrenata: ne prorsus ab eis dehortari videatur, quænam ex eis, & quomodo percipiẽdæ sint, docet. Supra dixit, necessariis aut alioqui vitæ vtilibus rebus obiter esse vtendum, ad nauem animo semper intento. Nunc vero monet, quæ ex his dentur, modeste esse accipienda: vt vxorem, liberos, principatum, diuitias, & id genus alia, sed appetitum ad ea non extendendum esse. Sed si data auferantur (hoc enim verbum præterire significat opinor) non esse retinenda vi: sed eorum ereptionem ægre non ferendam. Sin nondum adsunt, ne appete eas, neque totus in desideriis & visis istis esto, & tui ipsius & profectus tui oblitus. Atque etiam si data fuerint, ne lætabundus & auidus in illa totus incumbas: sed sobrie, modeste, & summis (quod aiunt) digitis eas attingito, vt iis & imperare, & vt oportet frui queas, supra eas eminens, & non demersus in iis. Conuentum autem hunc eorum qui eodem in loco a Deo tanquam conuiuatore congregantur, conuiuio comparat, in quo quisque sibi attributis epulis, congruenter appetitionibus suis fruatur, alius modeste, & pro natura sua, & ex sententia conuiuatoris;

Vita conuiuio similis.

alius inepte & petulanter, tam sibi inutiliter, quam contra voluntatem conuiuatoris. Quod si quid, inquit, eorum quæ vulgus maximi facit, datum non acceperis, sed despexeris, vt Crates & Diogenes fecerunt, qui rogatus ab Alexandro quid vellet? Recede, inquit, e sole: nam apricabatur. Itaque miratus Alexander magnitudinem animi eius, optauit, si fieri posset, vt Diogenis similis euaderet. Sin minus: vt maneret Alexander. Qui igitur, inquit, ea etiam cum dantur, non accipit, sed aspernatur, & ad eam vitæ excellentiam contendit, quæ a generatione & ortu seiungitur, non compotor modo Deorũ, sed & collega in imperio euadit. Nam prouidentia Deorum in ortu hominum curando, contubernales sibi facit eos, qui ex eorum sententia vitam degunt. Si vero seiungantur, & super omnia emineant (Nam quod pro auctoritate imperat seiunctum est ab eo quod paret) hæc eadem imitatores sui animos ad imperii societatem vocat. Nam tum in sublimi versantes, vniuersitatem rerũ tanquam ab ea exemti & liberi, vna administrant. Quare (inquit) ij qui hæc despexerunt, Heraclitus & Diogenes, diuini & erant, & iure appellabantur. Diuini .n. sunt, qui secundum id quod in ipsis summum & seiunctũ est a contagio corporis, ætatẽ exigunt. Quod enim ab omni parte summum, diuinum est. Omnium enim rerum summum fastigium est Deus.

Compotores & collegæ deorum.

EPICTETVS.

CVm eiulantem quempiam videris in luctu, siue peregre profecto filio, siue rebus amissis: caue ne te visum illud moueat, vt existimes, versari eum in malis ob externa: sed statim ipse tecum distinguito, sitq; in promtu, vt dicas, Istum affligit non casus ille (alium enim non affligit) sed concepta de eo opinio. Ac oratione quidem tua eius perturbationi subseruire, ne dubita: atque adeo, si res ita tulerit, congemiscere. Cauebis autem, ne intrinsecus etiam congemiscas.

SIMPLICIVS.

Sicut in iis rebus externis quæ expetendæ videntur, non præproperum esse, nec eas auide arripere oportet, reputantem, cuiuscunq; sint modi, bonum nostrum in iis non esse collocatum: ita in iis etiam externis rebus, quæ fugiendæ videntur, constantem esse decet, quod nec mala nostra in rebus externis sita sint. Cum igitur eiulantem, inquit, aliquem videris, siue filio mortuo aut peregre agente, siue re aliqua sua perdita: ne te visum id impellat, vt eum ob res externas in malis esse existimes. Neq; enim in rebus externis mala nostra sunt, sicut ne bona quidem. Cur ergo iste plorans, tanquam malus sit is euentus, affligitur? Nec is enim sua natura talis est. Alioqui omnes affligeret eos quibus euenisset. Sicut id quod natura calet, omnes eos a quibus attingitur, calefacit. At vero Anaxagoras audito filii sui obitu, placido simul & magno animo: Noram, inquit, me eum genuisse mortalem. Quid ergo affligit istum? Quod opinatur sibi aliquid accidisse mali, id est quod eum affligit. Opinio autem nostra est. Itaque verum malum eum affligit: verum id non in rebus externis positum est, sed in iis quarum potestas in nobis sita est, vt hoc illoue modo res æstimemus. Quid ergo? Vir bonus non afficietur eorum dolore, qui affliguntur, & improbata eorum opinione ipsos negliget? Nequaquam. Sed tempori seruiendum, & quadantenus assentiendum illis, cum oratione dolorem præ se ferente: tum, si opus sit, vna gemendo, idq; non simulate (nec enim bonum virum decet simulatio) sed illud gemendum est, tantam esse hominum imbecillitatem, vt istiusmodi res gemitu dignetur. Est autem animaduersione dignum, quatenus ista progredi affectio debeat, ne eo veniatur, vt ipse etiam ex animo propter casum illum ingemiscas. Neque enim opem ei ferre iam poteris qui lamentatur: cui affectui mederi qui vult, cum vt & aliquatenus ab eo affectu

Anaxagoras.

Aliorum stultitia dolenda.

Qui ipse ægrotat, mederi alteri non potest.

retrahat, & aliquo modo eidem subseruiat oportet, ipsum in tuto collocatum. Neq; enim is qui omnino in suo statu permanserit, retrahet eum qui ab flumine abripitur, nec si totus cum eo abripiatur. Qui enim rebus humanis plane exemtus est, cum immisericors videatur, nihil valet apud eum qui angitur. Ei vero qui eodem affectu vincitur: ipsi consolatione est opus.

EPICTETVS.

Actorem esse fabulæ talis, qualis magistro probata fuerit, te memento: si breuis, breuis, si longa, longa. si medicum agere te voluerit: fac eam quoq; personam ingeniose repræsentes. Ita si claudum, si principem, si plebeium. Hoc enim tuum est, datam personam bene effingere: eam autem eligere, alterius.

SIMPLICIVS.

Prius conuiuio vitam hanc, & externarum rerum vsum comparauit: & qui eas largitur Deum, conuiuatori, qui liberum nobis fecerit oblata vel accipere vel repudiare eaque de causa nostram appetitionem instar pædagogi informauit, ac docuit, quemadmodum res externæ tam præsentes, quam præteritæ & futuræ sint amplectendæ. Nam in conuiuiis suo quisque arbitraru vel abstinet appositis, vel fruitur. Nunc eandem scenæ similem facit, & eos qui in ea versantur vt fabulæ actores, Deum vero vt ædilem & magistrum describit: in qua eam personam quæ assignetur vel accipere vel repudiare, non fit nostrum. Omnino enim necesse est eam accipere, qualia multa sunt quæ a fato dependent. Etsi enim penes nos est, aspernari diuitias: paupertatem tamen aut morbum vitare, non omnino penes nos est. Etsi nobis licet non esse dominis aut magistratibus: at quo minus seruiamus aut pareamus, non est nostri iuris. Quare in his nostri arbitrii est vsus, & bonum aut malum nostrum quod ad hoc attinet,

Vita quid est aliud nisi scena? Aut ludere disce, Curis sepositis, aut cruciare miser,

attinet, non in accipiendo, aut non accipiendo, vt ante dictum est, sed in appetitu & vsu est situm: qui nostri iuris est, vt ea vel bene vel male tractemus. Nam bene morbum aut paupertatem ferre, & iis vti quæ vel vltro vel coactus acceperis, in tua potestate est: vt & in scena, vbi singulis histrionibus aptam fabulę personam imponere, siue regis, siue serui, siue insani, qualis est Orestis, eius est qui fabulam edit, quiq; tam personarum quæ in ea sunt, quam histrionum ingenia perspecta habet. Sed impositam personam belle repræsentare designati histrionis erit. Quare sæpe seruus, aut mendicus, aut furiosus probatur in fabula: diues autem, aut imperator, aut rex improbatur, cum illi datam personam belle exprimunt, hi vero suam male, prout vtrique in eo elaborarunt. Sic etiam fit in vita. Quot enim regibus, diuitibus, robustis, seruus pauper & claudus Epictetus, tam a chorago & magistro Deo, quam ab huius vitæ spectatoribus est prælatus, qui personam sibi impositam bene & ex magistri sentētia egit, & quod in ipso fuit, probe administrauit? in quo bonum & malum hominis situm est, & id quod a cordatis hominibus vel laudetur, vel vituperetur.

Epictetus, regius histrio.

EPICTETVS.

SI coruus inauspicatum crocitarit, ne te visum illud moueat: sed ipse tecum diuide statim, & dic: Nihil istorū mihi protenditur, sed aut corpusculo meo, aut reculæ meæ, aut existimationi, aut libris, aut vxori. Mihi autem fausta omnia portenduntur, si ego voluero. Quicquid enim istorum acciderit, ex eo penes me est, fructum vt capiam.

SIMPLICIVS.

Caput hoc, mea quidem opinione, si præpositum superiori fuisset, suum locum tenuisset, post id quod præcedit, cuius initium est: Cum eiulantem quempiam videris in luctu. Nam ibi cum dixisset,

non affici oportere eorum dolore qui ob externæ alicuius rei iacturam in malo sibi esse videantur: neque assentiri, talem in malo esse. Siquidem nostri boni & mali vis ac summa in iis sit, quæ in nostra potestate sita sunt. Nunc, siue augurium, siue omen, siue diuinatio mali aliquid portendere tibi videatur: ne sic quidem, inquit, assentiaris: sed sepositis corporeis & externis rebus cogites, bonum & malum tuum penes te esse. Si igitur ipse in malo esse nolueris, ista quæ portenduntur mala, non tibi portendentur, sed aut corpori tuo, aut famæ, aut opibus, aut liberis, aut vxori. Tibi vero prospera omnia significantur, si ipse vis, quia penes te est bonum & malum tuum. Atque adeo fieri potest, vt mala quæ videntur in rebus externis, tibi prosint: & tanto magis prosint: quanto maiora videntur, si recte ea tractaris. Atqui si ea tua mala essent, nocerent, non iuuarent. Quoniam igitur ijs & iuuari potes, nec tibi quicquam accidet mali nisi ipse velis: etiam ea quæ portendi mala videntur, si volueris, non tua mala erunt, sed eorum alicuius quæ extra te & a te seiuncta sunt.

EPICTETVS.

INuictus esse potes, si in nullum certamen descendas, quod vincere tui arbitrii non est.

SIMPLICIVS.

Quod dixit, nihil tibi portendi mali, nisi ipse volueris, vt in tua potestate sit, non esse in malo: eius subobscure, vt opinor, his verbis causam & rationē affert. Nam penes te est, nunquam cum externis rebus congredi & certare, siue appetendo siue declinando: in quibus aliquando vinci necesse est, aut frustratum rebus desideratis, aut circumuentum declinatis: penes te est in ijs solis versari, quibus ne vnquam frustrere siue appetendo siue declinando, tui est arbitrii. Id vero non aliud est, quam si dixisset:

set: vt nunquam succumbas, sed perpetuo sis inuictus, penes te esse. Quod si hoc, illud etiam penes te est dubio procul, ne vnquam sis in malo. Nam qui in malo est, a malo vincitur. Sin penes te est ne vnquam in malùm incidas: illud etiam penes te erit, ne quid vnquam tibi mali portendatur. Recte igitur dictum, Nihil tibi portendi mali nisi ipse velis: hoc est, nisi in certamen descendas, cuius victoria penes te non sit: hoc est, nisi in rebus externis bonum tuum & malum tuum collocaris.

EPICTETVS.

SI quem igitur eximiis honoribus affectum, aut amplâ potestate praeditum, aut alioqui florentem videris: vide ne quando beatum illum praedices, visorum impetum secutus. Nam si in rebus nostrae potestati subiectis vis tranquillitatis constiterit, nec inuidia nec aemulatio locum habebit: tuq; ipse non Imperator, non Senator, non Consul esse voles, sed liber. Ad eam autem rem via vnica est, eorum quae in potestate nostra non sunt contemtio.

SIMPLICIVS.

Cum inuictum esse dixisset eum qui nullum de rebus alienis certamen susciperet, exempla vero eorum quibus hæ prospere euenisse videntur, & æmulatio aduersus eos & inuidia vel in primis eo attrahunt: compendio demonstrat, eorum neminem qui bonum humanum quærunt, vnquam inuidere aut æmulari. Nam si bonum humanum in rebus nostræ potestati subiectis situm est: qui vero populari honore, potentia, gloria præcellunt, nihil eorum habent, quæ in nostra potestate sita sunt: huiusmodi homines, ne bonum quidem habere homini conueniens constat. Quid ergo loci aduersus istos habeat inuidia, aut æmulatio? Nam & inuidia dolor est, ob alienum bonum ortus: & æmulatio feruor quidam voluntatis exæquandi se cum eo

Inuidia. *Æmulatio.*

quod bonum habetur. Nascuntur autem hæ perturbationes ex eo, quod quiuis homo ipsius naturæ impulsu honoris est appetens, nec paribus de dignitate vult concedere. Itaque si qui sunt infirmioribus ingeniis, qui ipsi nihil proficere possunt, proximum quenque deprimendo æquare illum aut etiam superare contendunt, & successibus aliorum dolent, quæ est inuidia. Nam ad eum qui cum bene agitur, vel agi videtur, inuidia velut arrepit, in primis vel genere, vel studio, vel fortuna parem. Nemo enim vel prorsus eminenti vel omnino inferiori inuidet, neque cum talibus certat quispiam. In quibus vero aliquid animi & neruorum est, hi inflammati auiditate feruntur, vt illos strenue progrediendo vel æquent, vel superent, cum quibus sibi certamen instituerunt. Quare inuidia semper est vitiosus affectus: æmulatio vero cum virtutem spectat, bona est, & cognata boni amoris: cum autem res externas, mala, nec inuidia melior. Si ergo & inuidia & æmulatio opinione boni excitantur, honos vero & potentia & celebritas nominis, quæ vulgo in bonis habentur, bona non sunt, cum bonum in rebus nostræ potestati subiectis sit collocatum, constat, in iis inuidiam & æmulationem nihil habere loci, si quidem veritas spectetur. Non decet igitur, eum qui eruditur, inuidendo vel æmulando eos, quibus ista ad voluntatem fluere videntur, in eis bonum collocare, Libertas enim ei expetenda est a suis temerariis affectibus, nihil autem rerum externarum. Vna vero, inquit, ad libertatem via ducit, rerum quæ in nobis sitæ non sunt, despicientia: quæ nos & libertate priuant, & victoria. In his enim & frustrari, est iis quæ appetimus, & in ea quæ fugimus, incidere. In his versantur brutorum nostrorum affectuum appetitus, & tyrannis eorum, quam in nos exercent. Quamobrem rebus externis despiciendis, etiam cognatas cum eis appetitiones, veluti sociis destitutas, rationi præbemus obedientes.

Inuidus.

Æmulatores.

Via libertatis.

EPICTETVS.

MEmento, non eum qui conuicietur aut verberet, auctorem esse contumeliæ: sed opinionem de eis tanquam contumeliosis conceptam. Cum igitur te quispiam iritarit, opinione tua te iritatum esse scito. Quapropter in primis operam dato, ne visa tibi assensum extorqueant. Nam si semel tempus & moram impetraris, facilius ipse tibi imperabis. Mors & exilium, & omnia quæ in malis habentur, ob oculos tibi quotidie versentur: omnium vero maxime mors. Sic nihil vnquam humile cogitabis, nec impense cupies quicquam.

SIMPLICIVS.

Rursus eleuatis iis quæ in rebus externis habentur bona, & via vnica ad libertatem demonstrata, rerum quæ nostri arbitrii non sunt, contemtione: quæ contra hæc afferri possunt vel oratione, vel tironum tacita cogitatione, dissoluit, ipsis eruditionis principiis innitens. Occurritur autem ei hoc modo: Si res externas despexerimus, eaque de causa viles & inopes permanserimus multas potentiorum iniurias perferemus, cum & nullis muniti præsidiis simus, & eis adulari recusemus. Nam & conuiciantur & verberant, & variis nos contumeliis afficiunt, & quæ habemus eripiunt, & relegant, interdum deniq; nos occidunt. Ipse vero ad hæc respondet: nihil esse in istis graue, quod alioqui omnibus grauia viderentur: sed opinionem quæ ea grauia faciat, esse grauem. Quare non istos, cum talia faciant, contumelia nos afficere: sed quæ in nobis sit opinionẽ, qua nos affici contumelia putemus, eam esse quæ contumelia nos afficiat. Opinionem autem & existimationem de ea, nostrum opus esse. Nos igitur a nobis ipsis affici contumelia. Neque vero grauem rem esse, aut indignatione dignam, contumeliam, inde constat. Aut enim verum est crimen, aut falsum. Si verum: cur moleste ferimus

Pauper vbiq; tacet.

Crimen seu verũ seu falsum, æquo ferendum animo.

veritatem? cur facere non piget, audire piget? Sin falsum: ille qui mentitur: læditur. Quid igitur agendum? Ne tibi assensionem extorqueat visum contumeliæ, vt vocifereris, & lamenteris, te in malo esse existimans: sed spatium ipse tibi præbeas rei considerandæ, cuiusnam modi sit. Nam si temporis aliquid & moræ impetraris, repentinum obiectum te non commouebit, sed simul interim tranquillus eris: simul spatium habebis principia doctrinæ promendi, & distinguendi, vtrum ille casus in nostra potestate sit, an non? Quod si in nostra potestate non esse eum inueneris: adiunges, neque bonum neque malum nostrum esse: & penes te esse eo pro bono vti, & fructum inde capere, magno animo eum despiciendo. Ne autem assentiare, plurimum tibi conferet tacendi consuetudo: si quid tale acciderit, donec æstum animi deferbuisse intellexeris, & canem tuum internum latrare desiisse. Fertur enim & Socrates, si quando commotus esset vehementius, prorsus tacuisse. Cum his, mea sententia, statim reliqua sunt connectenda, coniunctione subintellecta, vt dicas: Mors vero, exilium, cæteraque omnia, quæ in malis habentur, quotidie tibi sint ob oculos, &c. Cum enim communi sermone de omnibus externis casibus, & rebus, vt habentur, formidabilibus disseruisset, nullam earum neque terribilem, neque contumeliosam, neque noxiam esse, sed opinionem de iis conceptam esse, quæ damno aut contumelia nos afficiat: id adiumentum ne visis assentiaris, aduersus conuicia & verbera subiecit, ne irascaris ab eis, aut concidas. Aduersus exilium autem & mortem, & id genus alia grauiora, aliud remedium excogitauit, ne illa putemus nunquam ad nos peruentura: sed continenter exspectemus, vt quæ aliquando eueniant. Nam si ratio demonstrarit, res externas neque bonas esse, neque malas, & consuetudo nobis eam quasi naturam attulerit, vt aduersus ea vt visitata & quotidiana affecti simus: nec iis quæ molesta habentur, de-

Canis interior.

Silentium Socratis.

Diuersorum morborum diuersa remedia.

prime-

primemur: nec suauium rerum imagine vltra modum alliciemur.

EPICTETVS.

SApientiæ studium suscipere cupis? Statim te para, quasi futurum sit vt deridearis, vt multi te subsannent: vt dicant, te subito philosophum exstitisse: vt rogent, vnde supercilium istud? Tu autem supercilium ne habeto: ea vero quæ optima tibi videbuntur, sic teneto, quasi a Deo sis in ea statione collocatus. Cæterum memento, te, si in eodem statu permanseris, iis tandem admirationi fore, qui te prius deriserunt. Sin eis succubueris, dupliciter fore deridendum.

SIMPLICIVS.

Tot præceptis omnes homines, quatenus homines sunt, hortatus, vt rebus externis earumque admiratione, vt alienarum, relicta, in semetipsis bonũ & malum quærant, id quod libera voluntate, appetitione ac delectu præditos animantes deceat: iam velut cum ijs qui aliquantum profecerint, & philosophiam ament, loquitur pleraque, & huius desiderii principium statim præmunit, ea quæ initio talibus euenire soleant prædicens, ne de improuiso obiecta perturbent, & destruant institutum. Nam plerique mortales, eos qui a consueta viuendi ratione recedere volunt, moleste ferre consueuerunt: & alias ne peius cum ipsis agi videatur, familiares præsertim derident & subsannant: alias, quasi pręter meritum insolescentes, opprobriis petunt, irati- que simul & inuidentes, alacritatem eorum retundere student. Itaque multi hoc derisu, his sannis, hisce opprobriis victi, desertis ordinibus ad pristinæ vitæ consuetudinem redierunt. Neque vero vultu & gestu tantum ridentur, subsannantur, conuiciis exagitantur omnes: sed nonnulli cum ipsi, tum qui eorum institutionis adiutores sunt, capitis & fortu-

Philosophi derisui expositi.

narum discrimen adeunt, partim a cognatis ex amore, quod existimant eos vitæ inutiles fore: partim ab alienis, qui tum excellentiæ vitæ elegantioris inuident, tum ob sui suæque vitæ contemtum irascuntur. Fit autem omnino, vt aliqui philosophiam & bene viuendi rationem auspicati, ingenii quadam bonitate & singulari felicitate, nondum tamen prorsus ab ea occupati, sed spe quadam & nuda imagine eius excellentiæ præ reliquis vitę generibus imbuti, eo sese efferant, quia nondum eo peruenerunt. Nihil enim æque a philosophia & recta viuendi ratione alienum est, ac elatum supercilium, & inanis ista elatio, diuinum illud de seipso cognoscendo præceptum non reputans: quod & principium & finis est philosophiæ totius, & omnis recte viuendi rationis. Statim igitur his indigni videntur, qui se efferunt. Nec enim ab animi magnitudine ista oritur elatio, sed est tumor inanis & præter naturam, ad exteriora se diffundens, auulsus ab interioribus. Nam salubris magnanimitatis ea ratio est, quæ corporis. Id enim naturalem affectionem interiorum partium sequitur, totumque fusum æquabiliter, perpetuam temperiem & proportionem exteriorum ad interiora conseruat. Monet igitur philosophiæ cupidos, vt eum quidem affectum caueant, vt & hominibus inuisum, & causam cur iis penes quos est & facile & iure struantur insidiæ. Si tu purus ab eo fueris, ne risus, sannas & probra cures: sed diligenter cogites, quid sit homo, & quid tali naturæ conueniat: constanterque in secta vitæ melioris, velut e Deo incitatus, permaneas. Nihil enim maius deorum immortalium munere hominibus datum est philosophia. Atque adeo ipsi derisores ostendunt se magnifice de philosophia sentire: nos autem vt ea indignos deridere, cum dicunt, Iste nobis subito philosophus est reuersus. Multo autem magis, si mansuetis & moderatis moribus institutum nostrum ad finem vsque tenuerimus, admirabuntur: cum ipsius philosophiæ pulchritudinem

Elatio animi vanitatis argumentum.

γνῶθι σεαυτ.

Philosophia excellentia.

Risus in admirationem vertendus.

critudinem & grauitatem in eo perſpexerint, qui pridem contemnebatur. Si vero, inquit, deriſu eorũ victus, ab inſtituto receſſeris, & ad prioris vitæ conſuetudinem redieris: conduplicato riſu excipieris. Nam primus ille riſus, te proficiente & deridentium admirationem conſecuto, nihil ad te pertinebat, ſed in eos ipſos retorquebatur. Sin eis ceſſeris: tum & illo riſu dignus eris, qui clauam poſt cothurnum arripere inſtitueris: & vitæ ratione vili & frugi ſuſcepta, ad philoſophiã acceſſeris: & alterum riſum ipſe vltro merito elicueris, deſerta acie in qua collocatus fueras, riſu & ſannis aliiſque nugis hoſtium adeo nequam ab ea depulſus. Merito igitur dupliciter deridebitur, qui & amentium riſu nihil ad ſe attinente, ſi inſtitutum ſuum tenuiſſet, victus fuerit, & iuſtum iam ac prudentem ſui deriſum attraxerit. Hæc magnas vires habent ad iuuandum animum proſus eneruatum, vt pulcerrima quæque conſilia vbique perſequatur. Sociam enim ei honeſtarum quoque rerum gloriam facit, iuſtos neruos addentem rationi, eaque ſe repurgantem, quod honorem non per ſe omnino, & propter honorantes amplectamur, & extrinſecus locemus bonum: ſed quod eo argumẽto colligamus, nos habere aliquid boni, & honore digni. Quare non cuiuſuis honor eſt admittendus, ſed prudẽtum tantummodo, quorum teſtimoniis tuto credi poteſt.

Riſus ob leuitatẽ conduplicandus.

Gloria teſtimonium virtutis.

EPICTETVS.

SI quando acciderit, vt foras promineas, & alicui placere cupias: te de ſtatione tua deiectum eſſe ſcito. Quare in omnibus rebus illud tibi ſatis ſit, te eſſe philoſophum. Sin alicui etiam videri philoſophus cupis, tibi videre: idq; tibi ſatis eſto.

SIMPLICIVS.

Dixit ea quæ optima videantur ſic tenenda eſſe nobis, quaſi a Deo mandata ſint: &, ſi recta conſilia

persequamur, fore vt ii nos admirentur, qui antea deriserunt. Sin cesserimus, conduplicatum nos derisum lucrifacturos. Nunc in genere his subiungit, si a te ipso ad externa conuertaris, vt alicui placeas, institutũ philosophi destrui, quod ad eum ipsum & ad Deum sit conuertendum. Eo, igitur, inquit semper contentus esto, quod sis philosophus, hoc est, vir bonus. Sin eo non contentus, etiam elucere bonum tuum cupis (nam vera bona & pulcra celari nequeunt) quo magis credere possis te esse bonum, si tua bonitas conspiciatur: tum quoque, inquit, aciem tuam non in res externas & populum intendito, qui talium rerum iudex esse nequit, sed tibi ipsi te videri est satis. Cum enim iam philosopheris (cum eo enim sermo habetur) simul & tuum institutum tenebis, ad te ipsum conuersus, simulq; te ipsum tui ipsius iudicem habebis populo potiorem. Obseruabis autem discrimen eius quod ante illi dictum est, qui erudiri incipit, & huius quod nunc appetenti philosophiæ dicitur. Ibi enim dicebat, nihil prorsus scire videri velis. Quia is vtique populo doctus videri volebat, & illa gloriola attonitus, iudex suiipsius idoneus nondum erat. Hic vero, quia paratior est auditor ad conuersionem ad semetipsum, conspicique se vult, vt testimonium habeat suæ bonitatis: ideo re ipsa contentus esse iubetur. Sin etiam videri vis, & iam tuus esse iudex potes: tibiipsi videre, inquit, atq; id satis erit. Quid vero si aliam quoque vtilitatem caput hoc affert? Nam mihi quidem videtur admirabilis hic vir, caute loquens, si quid dixerit quod perperam accipi queat, statim errorem illum corrigere. Cum igitur prius dixerit: Si in iisdem perseueraueris, qui te dudum deridebant, admirabuntur. Sin ab eis victus fueris, conduplicatum risum lucrifacies: itaque videretur ab externo iudicio suspendere auditorem; hac admonitione a rebus externis eundem reuocat, & ab aliorum opinione foras trahente animum & contaminante, ad seipsum reuocat: qui est purissimus:

Discrimen auditorum.

Epictetus cauet, ne sua dicta perperam accipiantur.

mus: & cum ab omni vanitate sit alienus, vsum aliquem præbet. Nam cordatis iudicibus videri bonum, firmum certe argumentum est bonitatis. Hoc igitur, vt opinor, cum spectaret, dixit: Tibi ipsi videre, idque satis erit.

EPICTETVS.

Ista cogitationes ne te crucient, fore vt sine honore viuas, & nullo sis loco. Nam si honore carere malum est: nihilo magis per alium in malo esse potes, quã in vitio. Nunquid igitur tui muneris est, imperio potiri? aut ad conuiuium adhiberi? Nequaquam. Qui igitur ea iam erit ignominia? Qui nullo vsquam loco eris. Quem in iis solis aliquem esse oportet, qua penes te sunt, in quibus vel summo loco esse potes? At nihil opis amicis feres? Quo pacto istud accipis? Non argentum abs te habituri sunt? nec eos in Romanam ciuitatem adscribes? Et quis tibi dixit, ea penes nos esse, & non aliena munera? Quis vero id alteri præstet, quo ipse careat? Parato ergo, aiunt, vt & nos habeamus. Si parare queo, conseruata verecundia & fide & animi magnitudine, vosq; eius rei viam ostenderitis, parabo. Sin id postulatis, vt bona ego mea perdam, quo vos ea qua in bonis non sunt, acquiratis: videte ipsi quam iniqui sitis, & temerarii. Vtrum vero praoptatis? pecuniamne, an amicum verecundum & syncerum? Ad hoc igitur adiumento mihi este: non autem postulate, vt ea faciã per qua illa sim amissurus. At enim, patria per me nihil affertur adiumenti. Cuiusmodi quaso adiumentum? Porticus per te non habitura est, non balnea. Istuc vero quid est? Neq; enim calceos habet per fabrum ferrarium, neq; arma per sutorem. Satis autem fuerit, suo quemq; fungi munere. At si quem alium ei ciuem instrueres integrum & verecundum: nihilne eam iuuares? imo vero. Proinde ne tu quidem patria fueris inutilis. Quem ergo locum, inquis, habebo in vrbe? Quem poteris integritate & verecundia conseruata. Sin illi profuturus,

hæc abieceris: quis ei fuerit vsus tui, qui impudens & perfidus euaseris?

SIMPLICIVS.

Philosophaturi aut inopiã, aut derisum, aut contemtum sui timent.

Homines in animi sui curam intenti, alii aliis rebus distrahuntur: eoque fit vt quædam & sibimetipsis, & iis qui ipsos ad meliora hortantur, opponant. Ac ij quidem qui modo cœperunt erudiri, vt humiles & abiecti adhuc, dicunt: Si mea neglexero, non erit vnde viuam: Ni famulum castigaro, euadet improbus. Qui vero iam profecerunt, hæc vt parua despiciunt: itaque sibi fidunt, vt quod ad quoduis munus obeundum sint idonei, se fame non perituros credant. Sed quo pacto fungantur officio, quod & bonum sit & honorabile anguntur. Nam verissimum honorem hi expetunt, & ignominiam fugiunt, & amicis ac patriæ succurrere volunt. Hinc igitur argumenta petunt, quæ nunc ordine omnia & præclare confutat Epictetus. Ac primum commune illud ponit, ab ignominia sumtum: Si a rebus externis foroque recessero,

„ *Quod solet exornare viros, illustribus actis.*

vt Homerus ait: sine honore viuam, nulloque numero ero. Hoc argumentum hac ratiocinatione soluit: Ignominia malum est: Malum in nobis situm est, vt & bonum. Quod vero in nobis situm est, id nobis nec ab alio, nec per alium accidit. alioqui .n. haud situm in nobis esse iam diceretur. Ignominia igitur quoties adfuerit, in nobis sita, & in nobis ipsis inest: siue nos alii nullo, siue aliquo honore dignentur. Non igitur ignominia aliorum est pertimescenda, ac ne ignominia quidẽ iudicanda: siquidem ignominia, si malum sit in nobis erit. Sed iam etiam propositiones videamus, quam vere sint adhibitæ. Ignominia, inquit, malum est. Nam si bonũ honorabile est, in quo consentimus omnes, ignominiosum & ipsa ignominia malum erit. Nam si bonum esset, honorabile esset, & non ignominiosum. Ad hęc, bonum est honos, quia bonis omnibus conuenit.

Penes nos est, ne inhonorati sim⁹.

ἀτιμία malum.

uenit. Nam & Deo, & geniis, & bonis hominibus conuenit honos. Qua de causa cum bonus sit, carere honore malum esse constabit. * Nam si contraria vna exsistunt, vna etiam tollentur. Contrarium autem est honori, carere honore: vt bono malum. Bonum vero nostrum, qui libera voluntate præditi sumus, & malum in nobis & nostra opinione esse situm, neq; contra voluntatem nostram vllum vel bonum vel malum nobis accidere: prius vtique demonstratum est, nec repetenda sunt eadem. Si ergo ignominia in nobis sita est, & in nobis ipsis inest, cum adest: non honore carebimus, quamuis res externas plane despexerimus. Nam si in nobis situm non est, adipisci magistratum, aut in cōsilium adhiberi, aut inuitari ad conuiuium: non consequi hæc, malum nostrum haud fuerit. Itaque ne ignominia quidem nostra, siquidem ignominia malum est. Sed quid illud sibi vult? Non potes in malo esse per alium, non magis quā in turpitudine. Nam sententiola hæc duriuscula esse videtur. * Illud autem, non posse quenquā in malo esse per alium: euidens esse videtur. Nam quia bono euidentius est honestum, corrigit hoc eius occulta copulatione. Vt enim bono honestum, quod Græci τὸ καλὸν eo vocant, quod demulcet, delinit, ad se vocat, & amorem omnibus conuertendi se ad ipsum ingenerat: sic & turpe malo clarius & euidentius est. Turpe autem dicitur, ob prauum vsum voluptatum. Hoc vero consilio fit, & non per alium. Si quis ergo per alium in turpitudine esse nequit, nec in malo magis esse potest per alium quam in turpitudine, cum ne in malo quidem per alium esse constat. Siquidem nihil est causæ, cur magis in malo sit quā in turpitudine. Malum enim æque in nobis situm est, atq; turpitudo. Fortassis autem euidentior erit oratio, negandi particula transposita, * vt sit, magis sic quam in turpi, & dicit: non posse te in malo esse per alium, vt ex particula magis, orationis confirmatio sumatur. Habet autem veri aliquid oratio, si cogitemus

Honestum. Bonum.

Rhetorũ sen tentia, hone stũ & turpe opinione, bonum & malum natura constat.

Rhetores honestum & turpe laudabili & vituperabili definire,& vulgi iudicio subiicere. Vtile vero atque inutile, siue conducibile & noxium (quod perinde est) itemque bonum & malum, non instituto aliquo aut hominum iudicio, sed natura esse, affirmare. Quantum igitur ad hanc quidem causam attinet,quo turpitudinis iudicium reprehensoribus* non permittitur,ait: Non fieri potest, vt magis in malo per alium sis,quam in turpitudine. Si ergo fieri nequit, ut propter alium in turpitudine sis, vt ante dictum est: multo minus fieri potest, vt in malo sis per alium,quam in turpitudine scilicet. Omnino ergo fieri nequit, vt sis in malo per alium.

Vel primum dignitatis gradum tenet, qui naturam ducẽ sequitur.

Quomodo autem, inquit,nullo vsquam loco eris,si Reipub. gubernandæ potestate careas? Num oblitus es, non hunc esse locum, in quo bonum & malum humanum situm est? Sed id situm esse in appetitione, declinatione, iis denique rebus quæ tibi parent, in quibus tibi quantiuis pretii esse licebit, si eas naturæ congruenter tractare volueris? Cum igitur & boni locum in te ipso habeas, & in eo quantiuis pretii esse possis, cur te nullo vsquam esse loco dicis? Eo nimirum, quod hactenus bonum in rebus externis collocas, quas germanus philosophus contemnere necesse habet. At vt ego, etsi tacuero, in me ipso magni esse pretii possim: amici tamen, inquit,nihil a me iuuabuntur. Hæc eius est oratio, qui aliquantum profecit. Is enim,quod ad sese attinet,sæpe res externas contemnit: sed amicis opem ferre cupit, quod id bonun iudicat honestumq; esse: eaque de causa nonnunquam & opes & potestatem ciuilem desiderat, ne suis amicis sit inutilis. Soluit igitur & hoc, argumento ab iis,quæ in nostra potestate sunt, petito: & comparatione, quod sit vtilior amicus is qui bona fide colat amicitiam,illo qui pecuniam & potentiam conferat. Ab iis quæ in nostra potestate sunt: quod pecunia,ciuiles potestates, honores, in nostra potestate non sint. Quæ si quis philosophorum habeat, alacriter elargiatur,

Amicos adiuuandi honesta cupiditas.

seque

ſeque accipere potius ea re quam dare beneficium exiſtimet. Sin iis careat: nullam amicitiæ faciat iniuriam. Quis enim alteri det, quod ipſe non habet? Parato igitur, inquiunt amici, vt & nos ea habeamus. Equidem ſi ita parare poſſum, vt & vir bonus permaneam, & vobis fidelis amicus, neque quicquam admittam philoſopho indecorum: parabo, vos viam oſtendite. Ac videtur hic vir concedere, interdum parare opes propter amicos, & adipiſci magiſtratus, ſi iſta ſic parari tenerique poſſint, vt ne quid admittatur ea vita indignum, quæ naturæ inſtituto viro ſapienti conueniat. Sin hoc maxima ex parte fieri nequit, & eum qui hæc conſequi velit, neceſſe eſt inſtitutum proprii ſui boni perdere: illud vtiq;, Parato vt & nos habeamus, nihil aliud eſt, niſi petere vt meum bonũ amittam: hoc eſt, animi ratione præditi bonum, quo homo homo eſt. * Alia obiecta ſunt aliarum appetitionum. Ingrati, væcordes hi & iniqui ſunt. Iniqui, vt deſertores amicitiæ. Nam & Pythagoreis auctoribus, amicitia eſt æqualitas: & iniquum eſt, amicum extrema calamitate velle afficere, brutæ tuæ cupiditatis explendæ cauſa. Ingrati & væcordes, qui amico illorum commodis ex animo inſeruienti, talia mandent: nec quantum interſit videant, inter id quod amicus illis obſequens perdit, & id quod ipſi conſequuntur. Nam is quidem boni maximi iacturam facit: ipſi vero non tantum non ſuum bonum, ſed interdum etiam malum adipiſcuntur. Ingratos autem eos amentes fortaſſis appellat, ob id quod ſequitur, quod pecuniam fideli amico & verecundo antepo-nant. Atque per id euidentius etiam oſtendit talem amicis non fore inutilem, ſed iis qui pecuniam ſuppeditent vtiliorem. Nam ſi ſerui quoque fideles & verecundi, artificioſis & operoſis præſtant, pluriſque fiunt a dominis: quanto magis tales amici pluris erunt cordatis hominibus, quam ii qui nummulos donant? Nam & ad iucundam vitæ conſuetudinem, & ad conſilium dandum, & ad tuendas res ca-

Propter amicos, & diuitias & poteſtatem parare licet.

Iniqui flagitatores.

Fidus amicus pecunioſo præferendus.

rissimas ac pretiosissimas,& in periculis & morbis,& post obitū: fideles amicos vtiliores esse constat,nulla in re a familiaribus & amicis discrepantes. Si ergo veri amici sunt,in eo iuuabunt amicum, vt fidelis & verecundus permaneat,etiam priuati sui commodi respectu: neq; id ab eo postulabunt, per quod eo redigatur, vt nec fidelis amicus neque vtilis esse possit. Atque etiam fieri potest, vt per eadem hæc, illud quoque argumentum refutetur: Eorum quæ in te sita sunt,dominus es. Quis vero tibi dixit, In te situm esse,vt patriæ porticus & balnea constituas? Quis vero alteri dare id potest, quod ipse non habet? Quod si audierit, Parato igitur,vt & patria habeat: priora illa respondebit. Verum hæc, vt communia, nobis consideranda reliquit, magisque propriam & cognatam multa cum euidentia & vehementia responsionem aduersus patriam attulit. Quid ad te,inquit,si per te patria porticus & balnea non habebit. Neque enim calceos per fabrum ferrarium habet, sed per sutorem: neque arma per sutorem,sed per armorum fabrum. Omnis enim resp. tum sibiipsi vtiliter & iuste administratur, cū quisque ciuis & incola suo intentus operi,aliena non curat: Si & faber ærarius, & quiuis alius opifex curat,vt suum opus reipublicæ prosit. At dicat philosophiæ studiosus: Ego vero qua re vtilis ero reipublicæ? Cui vicissim egregie respondet: Si efficeres vt alium ciuem fidelem & verecundum haberet, nonne vtilius ei aliquid quam faber ærarius præstares? Maxime igitur eam adiuuabis, cum aliis ad hunc modum instituendis, monendo docendoque, tum vita & moribus honesti & boni ciuis munus obeundo,exemploq; tuo lōge maiores quam reliqui sunt opetibus afferes ad rempublicam vtilitates. Quem igitur,inquis,in republica tenebo locum? Nam cæterorum quisque suo quopiam munere fungitur, alius magistratum gerendo,alius propugnando,alius aliquid ad degendam vitam vtile suppeditando. Auctor igitur comuniter ad hæc respondet: Quemcunque

Felix ciuitas,in qua suo quisque munere fungitur,de alieno haud solicitus.

Doctrina et exemplo patriam iuuat philosophus.

cunque locum in ciuitate tenere poteris, conseruata fide & verecūdia eum teneto. Si vero dum pecunia, balneis, porticibus, eam iuuare studes, fidem & verecundiam amiseris: fortasse ne illis quidem rebus eam iuueris semel perfidus & impudens factus. Vtrum vero magis eam ornant? fideles & verecundi ciues? an porticus & balnea? Verum quærendum est, quem locum in republica philosophus tenere debeat? Annon eius potissimum, qui homines faciat, & fidelium ac bene moratorum ciuium quasi opifex quidam sit? Nec enim aliud eius munus erit, quam & sese & alios ita repurgare, vt vitam naturæ humanæ conuenientem agant, omniumque communis pater erit & pædagogus, & corrector & consiliarius, seque curatorem præbebit omnium, & adiutor erit omnis boni. Congratulabitur iis quibus res secundæ sunt, vicē dolebit calamitosorum, eosq; consolabitur. Denique ea faciet, quæ is qui persuasum habet, peculiare suum munus esse, & in republica locum & curationem, qua omnibus hominib. pro virili sua bene faciat. Sin eum ad vnum aliquod in republica munus seorsim destinatum videre volueris, in bene constitutis ciuitatibus vtique principatus ei deferetur, vt cæteris antecellenti, ea ratione qua ouibus opilio Erit & senator prudens, & imperator, si disciplinæ militaris peritus fuerit, vt & consilio & animi robore superior cæteris. Nam Socrates quoque in prælio ad Delium commisso, fortissime pugnauit: & per hostile agmen se recipientem, vnum eum nemo, vt aiunt, persequi ausus fuit magnitudine animi eius perterritis omnibus. Quin & Xenophon decem illis Græcorum millibus conseruatis, * Olympico præconio est ornatus. Cæterum sciendum est, malas respublicas omnino tum animis esse perniciosas, tum diuinam illustrationem repellere, tum honesta instituta conspurcare, tum exempla recte viuendi abolere. Quapropter ad veræ institutionis initia plane impediunt animos, & ad doctrinæ confirmationem.

Philosophi locus & animus in republica.

Socratis fortitudo.

Xenophon.

Mala reipublica pernicies.

Si quis tamen in tali republica repertus fuerit animus, singulari quodam fato corroboratus, is durioribus exercitationibus ad maiorem virtutis perfectionem acuetur. Verum igitur illud est, omnem fortunam, omnem euentum, siue molliorem, siue asperiorem, fructus aliquid atque vtilitatis afferre ei qui prudenti delectu, quod in quaque re inest boni, amplectitur.

EPICTETVS.

Est tibi prælatus aliquis in conuiuio, aut salutatione, aut dandi consilii officio. Siquidem ista bona sunt, gratulari debes illi, cui ea contigerunt. Sin mala, ne doleas te in ea non incidisse: sed memento, cum ea non agas quibus illa parantur, quæ in nostra potestate non sunt, fieri non posse vt eadem tibi tribuantur. Nam qui valebit tantum is, qui fores non frequentat, atq; is qui frequentat? qui non affectatur, atq; is qui affectatur? qui non laudat, atq; is qui laudat? Iniustus igitur eris & inexplebilis, si non numerato eo pretio, quo illa vaneunt, gratis ea consequi te postules. Age quanti vaneunt lactuca? Ponamus obolo. Si quis igitur obolo numerato lactucas acceperit, tu autem pretio non numerato non acceperis: ne te deteriore conditione esse putes eo qui accepit. Vt enim lactucas habet ille, sic tu obolum non dedisti. Ad eundem quoq; modum & hic se res habet. Non inuitatus es ad conuiuium alicuius? Nec dedisti quanti venit conuiuium. Vendit autem id conuiuator laudatione, vendit obsequio. Dato igitur pretium quanti vanit, si e re tua est. Quod si nec illa vis præstare, & hæc accipere: auarus es & vecors. Nihil igitur cœnæ vice habes? Imo habes: non laudasti quem noluisti: non tolerasti eius insolentiam in ingressu.

SIMPLICIVS.

Etiam hæc oratio pars esse videtur superioris, reliquis argumentis occurrens, quæ ab iis obiiciun-

tur,

tur qui eodem modo sunt affecti. Nam qui ad sese conuertitur, & aliis res externas relinquit, culturamque diuitum & potentum despicit, sine honore videtur ætatem degere: cum ei complures & in salutatione, & conuiuio, & petendo consilio præponantur. Ac potuisset ille quidem rursus etiam sic ab eo quod in nostra potestate situm est, aut non est, argumentum hoc refellere. Nam si bona nostra in nobis sita sunt, ista vero in nobis sita non sunt, ista nostra bona non erunt. Verum auctor hac dissoluendi ratione prætermissa, tanquam communi & iam tractata, vtitur alia huic loco magis propria, quæ recte vtentibus subindicet, quo pacto maiorem etiam ex huiusmodi rebus fructum capere possint. Ait autem ea in quibus alii honestioris vitæ studiosis præferantur, aut bona esse, aut mala. Sed explendæ causa diuisionis adiiciatur etiam, aut indifferentia. Multa enim talia quoque sunt. Quod si indifferentia, nihilo plus honoris quam ignominię habent. Quare hanc diuisionis partem aspernatus est Epictetus. Restat igitur, aut bona esse, aut mala. Si bona sunt, gaudere (inquit) debes, alium ijs esse potitum. Hoc enim * tuæ facultatis est, quæ bene cupit omnibus, & gratulatur iis qui bonis rebus potiuntur. Vide quęso quantū boni in ista, vt habetur, ignominia delitescens, elucescat? Hæc .n. proprie est similitudo cum Deo, qua iis quæ inferiora, & posteriora Deo sunt, nullum maius bonum contingere potest. Deus enim facultate potentissima præditus, & omnis facultatis auctor, voluntate etiam optima, bona omnia, malum vero nihil esse voluit, quatenus fieri posset. Cum autem par sit eius & potentia & voluntas: omnia bona facit, quatenus vnum quodque bonitatem ipsius capere potest. Humanus vero animus facultate summa esse præditus non potest, multis etiā Deo posterioribus potentia inferior. Sed voluntatem accepit a Deo liberam, cuius ea natura esset, vt bene cuperet omnibus, modo ipsa id decreuisset. Merito igitur ista ra-

Argumentū ἀπὸ τοῦ ἐφ' ἡμῖν accommodari potest ad omnium externarum rerū despicientiam.

Qui omnibus bene cupit, Deo similis.

tione potissimum fit Deo similis, cum ex ista voluntate agit: & quamuis omnia bona reddere vt Deus nequeat, ea tamen bona reddit quæ potest: & quantum in ipso est, omnia bona reddit, nō autem quæcunq; vult. Tum enim voluntas vere voluntas est, & perfecta voluntas, cum ei facultas omnis eius qui vult, nauat operam. Eorum enim quæ in nobis sita sunt, domini sumus. Cum autem bene velle omnibus, in nobis situ͂ sit: cupit bonus homo omnibus hominibus benefacere, nec eis tantum, sed & brutis animantibus & stirpibus, eiusque voluntas vsque ad inanima porrigitur. Verum non potest, vt vult, bene mereri de omnibus, quod voluntas quidem in nobis sita est, ista vero facultas non item, cu͂ aliarum plurium causarum adiumenta desideret, earumque præstantiorum nobis. Quare nostrum bonum in voluntate est, quod idem in nobis quoq; situm est. Et hoc quidem ita se habet. Si vero ea de quibus hic agitur, suapte natura mala sunt: rursus ne moleste ferto, sed gaude potius ea tibi nō accidisse. Sic bonus homo sui despectum non interpretabitur, non potiri istis: sed seu bona fuerint, eo quod iis alius potitus fuerit, seu mala, quod ipse ijs careat, lætabitur. Ad hunc modum loco ab vtili, ægritudinem istam non potiundi ijs quæ dicta sunt, profligauit. Siue enim ea bona sunt, maius illi esse bonu͂ ostendit, carere eis, qui Dei similitudinem expetat: siue mala, bonum esse in ea non incidisse. Deinceps a loco facultatis, & mox a iusto argumentatur. A facultate: Non posse fieri, vt a conuiuatore tribuantur eadem non colenti, quæ colentibus ipsum tribuantur. Cultura vero est, frequentare fores eius, assectari in foro, omnia eius & dicta & facta laudare. Vt igitur tu, qui, vt philosophus ista non facias, eadem consequare, quæ qui faciunt, non modo fieri non potest: sed iniquitatis etiam est, & inexplebilis auaritiæ, non dantem ea quibus ille cœnam vendit, velle eam accipere. Iniquum enim est, aliena concupiscere. Deinde te cœnæ illius expertem, non esse

Cultura potētis amici.

deteriore

deteriore conditione eo qui cœnet: euidenter lactucæ docet exemplo. Nam cum ille cœnam habeat, tu habes aliquid cœna præstantius, libertatem tuam, non laudandi eum quem nolis, non perferendi ea quæ in eius vestibulo feruntur. Si vero & hæc & cœnam habere vis: & iniquus es, & insatiabilis, & talis cum sis minus bonus. Neque enim erit quo sis in comparatione melior.

EPICTETVS.

NAtura propositum ex iis rebus: de quibus nulla inter nos controuersia est, cognosci potest. Exempli gratia: Si vicini puer poculum aut quid aliud confregerit, in promtu illud statim est, ita fieri solere. Scito igitur, si & tuum confractum fuerit, eundē esse te oportere, qui fueris, cum frangeretur alienum. Sic transfer ista ad maiora. Filius alterius obiit, aut vxor? nemo est quin dicat, humanum id esse. Sin ipsi alicui id acciderit: statim, Hei mihi, inquit, o me miserum. Meminisse autem oportebat, vt affecti simus, cum tale quippiam de aliis audiuerimus.

SIMPLICIVS.

Notiones Communes & Peculiares.

Communes hominum de rerum natura notiones, in quibus non aliud, sed idem sentimus omnes: veluti, Bonum esse vtile, & vtile bonum: &, Bonū ab omnib. appeti: &, Æquale nec superare, nec superari: &, Bis duo esse quatuor. hæ igitur notiones, & id genus aliæ recta ratione in nobis cōstitutæ, longoq; tempore exploratæ, veræ sunt, & cum rerum natura congruentes. Peculiares vero singulorum notiones sæpe hallucinantur, alias a sensu decepto acceptæ, cuiusmodi est, Lunā eiusdem esse cum sole magnitudinis: alias a bruto appetitu, & ea est quę omnem voluptatem esse bonum affirmat: alias a ratione non satis explorata, cuiusmodi est eorum qui duo rerum omnium principia, animumque corpus esse, statuunt. hæ igitur & similes de quib. dissentimus,

non omnino veræ ſunt, ſed interdum eæ quæ ſunt hiſce contrariæ: neque tutum nobis eſt ex his rerum naturam æſtimare, quam auctor, naturæ propoſitum aut voluntatem appellat. Euidens autem illud argumentum eſt, cum leuitatis peculiarium, tum conſtantiæ communium notionum, quod idem homo eundem caſum aliter ſi ipſi acciderit, grauius ſcilicet & imprudentius fert: aliter, ſi alteri eum accidiſſe viderit. tum enim tranquillius eum & verius intuetur, magisque cum cæteris hominibus conſentit, quibus tale nihil accidit, quique non ex affectu, ſed ratione iudicant. Et hoc rei vilis, confracti poculi, exemplo declarat. Nam cum alterius puer poculum confregerit, in promtu nobis eſt, cæteriſque ſine affectu iudicantibus, vt dicamus, Ita fieri ſolere, vt puer aliquando lapſus allidat vitreum poculum, aut vt id delapſum atq; alliſum confringatur. Cum vero noſtrum confractum fuerit, indignamur, quaſi noui aliquid nobis accidiſſet. Atqui tum quoq; cogitandum erat, ita ſolere fieri. Hæc igitur, inquit, transfer etiam ad maiora. Si filius alterius mortuus eſt, aut vxor: nemo eſt quin dicat, humanum eſſe illum caſum, facto iudicio ſecundum communes notiones, naturæq; congruentes. Nam emori hominem, humanum eſſe, naturæque hominis mortalis conueniens. Sed cum ſuus alicui filius moritur, ſtatim auditur, Hei mihi: Me miſerum: ploratus, tragœdiæ: quaſi nobis ſolis contra naturam aliquid accidiſſet. Meminiſſe autem oportebat, quomodo alio plorante affecti ſimus: cogitare nos tum, vt rectum eſt, non re ipſa, quæ naturalis ſit & neceſſario eueniat, illum turbari, ſed ſuo, quem de re conceperit, affectu. Is vero conduplicatus eſt, tum quod præter rationem & ſupra quam decet, rationis particeps animus mortale corpus diligit, quod moriturum eſſe conſentaneum eſt: tum quod ita vitam inſtituit, quaſi perpetua eius conſuetudine frui poſſit. Maxime autem percellit & perturbat, quod inexſpectatum accidit. Nam ſi quidem

Inexſpectati caſus grauiores.

quidem id meditatum & cogitando quasi familiare factum fuisset, non ita perturbaret atque doleret. Cuius rei illud euidens est vtique argumentum; quod ii etiam, qui casum aliquem acerbissime ferunt, paulo post ob assuetudinem, quasi nihil tale accidisset, leniuntur, & tum notiones naturæ consentaneas promunt: humanum esse, mortale mori necesse: nobis etiam fatum breui impendere. Iam si post euentum, ob seiunctionis consuetudinem, eam tam facile ferimus: etiam ante euentum, scilicet exspectatione seiunctionis, ob assuefactionem, non adeo perturbatis animis excipiemus. Cuius perturbationis illa inprimis causa est, quod talia non continenter ob oculos habemus, nec illis assuescimus: & quod rebus præsentibus complurium hominum animi conformes fiunt, vt & in rebus secundis eandem semper fortunam exspectent, & aliqua molestia obiecta, nunquam ea se liberatum iri credant. Altera est, & ea quidem hac non leuior, nimius & immodicus talium rerum amor. vnde vel cogitatio seiunctionis, illis est molestissima. Nemo enim volens rebus molestis immoratur. Amor igitur in primis moderandus est; vereque iudicandum, qui sis qui ames: quid sit quod ames? Rem esse alienam, & ipsam consuetudinem talium quoque rerum afferre satietatem. Missum igitur faciendum, quicquid sit immodicum: & verbis abstinendum, quæ affectionem illam augeant, factisque multo magis.

EPICTETVS.

Quemadmodum aberrandi causa meta non ponitur: sic nec mali natura in mundo exsistit.

SIMPLICIVS.

Disputatio de natura atque ortu malorum, non bene explicata tum impietatis erga Deum causa exstitit, tum morum honestæque disciplinæ princi- *Disputatio de natura malorum explicatissima esse debet.*

pia perturbauit: tum multis, iisque inexplicabilib. dubitationibus inuoluit eos, qui causas illius non veras reddiderunt. nam siue quis malum a Deo conditum, siue principium esse dicat, vt duo sint principia rerum, bonum & malum: multæ magnæque absurditates sequuntur. Nam principale istud pronuntiatum si sit vnum, & communiter vtrisque insit, iisque inter se contrariis, quo pacto eis conueniet, si ab vna causa ad vtrunque pertinente contineatur? Qui deniq; contraria erunt ista, ni sub vno communi genere collocentur? Neque enim diuersa plane contraria sunt. neque enim quisquam dixerit, album contrarium esse calido aut frigido: sed quæ vno communi genere comprehensa, plurimũ inter sese differunt, ea contraria sunt. vt album nigro, quorum commune genus est color, nam vtrunque ex æquo color est: & calidum frigido, quorum genus est eodem modo tactilis qualitas. Quamobrem vt contraria principia sint, fieri nequit: quia necesse est ante ea esse commune genus, atque etiam quia necesse est vnum esse ante multitudinem: quod vnumquodque multorum, aut vnum esse necesse est ob participationem vnius, aut nihil esse prorsus. Præterea necésse est ante omnem proprietatem esse principalem vnitatem, vnde omnis proprietas inter multa distributa oriatur. Nam a diuino & principali pulcro pulcra omnia prodeunt, & a prima diuina veritate omnis veritas. Necesse igitur est multa principia ad vnum referri principium, quod non ex parte principium quoddam sit, sicut reliqua singula: sed quod sit principiorũ omnium principium & eximium, omniaq; cætera in sese contrahat, & omnibus a sese principii dignitatem continēter proximeq; impertiat, cum ea qua par est remissione & diminutione. Ac ita quidem absurdum est, duo, aut omnino plura vno principia prima statuere. Qui autem duo rerum omnium principia, BONVM & MALVM esse dicunt: eum quoque Deum quem ipsi bonum appellant, omnium aucto-

Vnum esse principium.

Absurda Manichea opinionis de duobus principiis.

rem

rem negare, neque vt omnipotentem celebrare, nec summam & omnem ei potentiam tribuere, atque adeo totius potẽtiæ vix semissem, neq; credere eum qui fons bonitatis & lucis dicitur, bonitatem & lucem impertiri omnibus, necesse habent. Quæ autem & quanta diuinę maiestatis probra eorum orationem consequuntur? Nam & timidum eum inducunt, MALVM ipsius finibus appropinquans metuentem, ne in ipsos quoque penetret: ob eumque timorem iniuste atque inutiliter, animos, cum nihil ante peccassent, vt aiunt, sui partes & membra obiicientem MALO, vt bonorum reliquias tueatur, instar Imperatoris, qui hostibus ingruentibus partem sui exercitus obiiciat, vt reliquum conseruet. Hic.n. sensus eorũ est, etsi fortasse verbis iisdem non vtuntur. Qui vero, vt ipsi auctores sunt, animas proiecit, proiicięue iussit, aut oblitus est, aut nõ cogitauit, quę perpetienda essent animis MALO traditis: quippe quæ & vrantur, & in sartagine torreantur, & modis omnibus excrucientur, vt aiunt: idq; cum nihil antea peccarint, & Dei partes sint. Postremo illud addunt, si quæ earum impiæ euaserint (tales autem apud eos sunt, nõ cædibus, non adulteriis, non aliis corruptæ vitæ sceleribus pollutæ, sed quæ duo rerum esse principia bonum & malum negent) eas igitur ad bonum nõ reuerti amplius, sed MALO adglutinatas permanere. Itaque & imperfectus ille manet, partibus suis amissis, iisdemque auctoribus (neque enim hoc a me dictum esto) amens & væcors, qui nec quid sibi expediret, reputare potuerit, neque MALI naturam intelligat. Nam quo pacto BONI quasi prouinciam intraret MALVM, cum limites eorum ab omni æternitate disterminati separatiq; fuerint, vt aiunt, & pro sua natura segregati? A quo autem? Casu nimirum, & fortuito. Sic illis casus principium vtiq; fuerit, aut ab aliquo vtroq; illorum superiore. * Quo autem pacto illud se habebit, quod id apud eos ante mundum factum est? Et quod velut in terra partitionem faciunt? Nam

Sortitio prouinciarum Boni & Mali.

Orientales, Occidentales & Septemtrionales partes BONO tribuunt, Meridionales MALO. Nam & quinque MALI conclauia, velut antra quædã comminiscuntur: ibique arbores fingunt, & animalia terrestria & aquatica, perpetuo inter sese pugnantia: quę quamuis immortalia dicantur esse omnia, tamen ab eorum QVINQVEFORMI deuorentur. Cum autem ab initio loca natura distincta fuerint: fieri qui potuit, vt in BONI partem MALVM penetraret? Quomodo & contrarium fieri potuit? Sic enim album, quamuis album maneat, nigrum erit: & lux, cum maneat lux, tenebras admittet. Quæ si fieri nequeunt, nonne cum ignauiæ & iniquitatis, tum vero amentiæ fuerit, DEVM animam obiicere MALO, & ab eo tempore in hunc vsque diem esse occupatum, vt aiunt, cum eam plane reuocare non possit vnquam, eo quod nonnullæ animæ, vt ante memini, æuo infinito maneant in MALO? Idque eum præscire negant: quamuis MALVM dicant præscire quid ad se mittendum sit, & machinas eius rei causa præparare. Quanto autem pulcrius fuisset, vt BONVM in se ipso MALVM comminui sineret: quam vt immisceret se malo, quod vincere non posset? Nam ortus & interitus MALVM æque atque BONVM expers statuunt. Quin & illud in eis reprehendas, quod æque hæc in MALO atque in BONO inesse statuunt, & ortu & interitu & principio & fine carere vtrunque. Quibus rebus quid esse queat excellentius? Iam de Mundi conditione quæ dicunt? Esse columnas quasdam, non illas

Qua cœlos terraq; ferunt immobile pondus:

(neque enim fabulose horum quicquam accipi volunt) sed eiusmodi, quales eas gregalium ipsorum quidam prodidit, quæ solido & impolito lapide constent: adduntque duodenas fenestras, quarum singulis horis vna aperiatur. Eæ porro causæ quas defectus luminum afferunt, admirabilẽ quandam & excellentem sapientiam præ se ferunt. Aiunt enim, cum in ortu Mundi colligata mala, suis commo-

ὁ Πεντάμορφος. *Manichæorum κοσμογονία.* ἐκλείψεις.

commotionibus turbas atque tumultus cieant: lumina sibi vela quædam obducere, vt ab illa perturbatione sint immunia: nec Solis & Lunæ defectus quicquam esse aliud, nisi occultationes sub illis velis. Quid? Cuius insolentiæ illud est, quod sola totius cœli duo lumina honorant, & in BONI parte numerant: cætera vero, vt quæ ad MALVM pertineant, contemnunt? Quid quod Lunæ lumen non a Sole esse existimant: sed animas esse censent, quas illa ab interlunio vsque ad plenilunium a terra attrahens, a plenilunio rursus vsque ad interlunium ad Solem transmittat? Quid multis moror? Nam cum monstra confingant, quæ ne fabularum quidem nomine digna sunt, pro fabulis ea haberi, aut per ambages aliud significare nolunt, sed vera credi volunt, MALVM QVINQVEFORME commenti, quod constet ex leone, pisce, aquila, & nescio quibus aliis duobus, & huius monstri impetum formidãt. Tantus inest in sermonibus hisce contemtus numinis atque impietas, & quod mireris, hæc omnia confinxerunt, quasi religiosa (si Diis placet) & Dei reuerentiam præ se ferentia. Quem cum auctorem mali dicere nollent: peculiare MALI principium statuerunt pari & dignitate & potentia cum BONO, ac potius eo valẽtius. Siquidem hactenus in omnibus suis conatibus MALVM exstitisse superius apparet, quod quidem vbique amplectatur BONVM, & quiduis moliatur, ne illud amittat: cum BONVM vltro sese cum MALO commiscuerit, seque & timide & iniuste & amenter (si illis credimus) gesserit. Itaque dum mali causam dicere Deum recusant, ab omni parte malum describunt: &, vt prouerbio dicitur, fumum fugientes in ignem inciderunt. Ideo igitur & impia aduersus Deum est ista ratio, & naturalis disciplinæ, quantũ in ipsa est, principia corrumpit, & voluntatis libertatem reuera tollit. Nam MALI principium & ortus & interitus expers & robustum introducit, volentes animos in MALVM impellens, vt iam nõ penes nos sit peccare aut non,

peccare: quippe cum tanta vis sit necessitatis vt ne a Deo quidē vinci possit. Enimuero cogitandū erat, si ab aliquo robustiore coactæ animæ cædem fecerint, aut adulterarint aut id gen⁹ aliquid aliud perpetrarint, eas illa malorum quæ dicitur impulsione, & non sponte delinquere. Nam quæ vi & ab inuitis fiunt, & a Deo & a legibus ignoscuntur, nec iam vllum peccatum relinquitur. Neque enim quisquā id malum statuet, nos a robustioribus causis coactos talia designare. Quod si talium facinorum vt malorum causam inquirentes, MALI principium statuerunt: eoque statuto. & quidem vim inferente, malum nullū relinquitur: festiue suo ipsi (quod aiunt) gladio iugulantur. Nam inde colligitur: si MALI principium sit, nullum omnino esse malum. Si vero malum non est, ne principium quidem MALI fuerit. Itaque si est principium MALI, vt aiunt, nec malum erit, nec mali principium. Hoc igitur fundamento tam euidenter labefactato, si quis eiusdem plagæ vitandæ causa, Deum ipsum mali auctorem esse asserere non dubitet, æque atque boni: maiore compendio is quoque & impietatis erga Deum & mendacii reus peragetur. Nam quo modo vera erit oratio, maiestatis Dei læsæ rea, omnis veri auctoris? Ac primo, quo pacto Deus summa & immutabili præditus bonitate, malum a semetipso produceret? Si enim contrarium est bono malum, vt aduersarii existimant: quomodo contrarium a contrario producetur? Præterea, qui aliquid a seipso producit, eique vt sit causa est, & causam illius habens, & ab ea causa stans, id producit: si causam spectes, id ipse est, quod id quod producitur, ipsius natura considerata. Itaque imprudens ista ratio, præter euidentem in Deum impietatem, & mali principium, & princeps malum, vt & prior illa, Deum constituit. Quod si neque principium habet malum, neque auctor mali Deus est: malum vnde exstitit? Neque enim fieri potest, vt ortum habeat absque causa. An vero in primis quid id sit quod malum dicitur, explicandum,

Vis Necessitatis impellens animos, MALI principiū euertit.

Nec DEVM esse mali principium.

Quid sit Malum.

dum, ac tum demum quærendum est vnde sit? Qui enim quid quæque res sit ignorat, ne causam quidem illius reperire potest. Dicendum igitur est, hoc malum, quod ii qui principium mali statuunt, plerosq; dubitantium de eo sentire principalem quandam & præcipuam habere substantiam & naturam, sicut bonum: & potentiam bono æqualem, ex æquo contrariam, atque idipsum malum essentiam habere, quæ suapte natura cum eius contrario bono permisceri nequeat: quæ ratio nigri est cum albo, & calidi cum frigido. Enimuero tale malum prorsus non est in natura rerum. Nam si principalis aliqua esset essentia, vt exempli gratia, homo & equus: haberet vtique suapte natura perfectionem aliquam & formam, qua id esset, quod esset. Omnis autem forma perfectione suæ naturæ conueniente prædita, bona est, & non mala. Quapropter boni malum illud & appetens & particeps esse, & fructũ ex eo capere, & amare participationem, & omnia facere ne eam perdat, affirmant. Hoc igitur quo pacto, vt omnino malum, cogitari potest? Quod vero malum est, quo mali dicimur, & peccatores, & vt mali plectimur: id vero accidens est, & nõ est essentia. Siquidem & accedit & recedit absq; subiecti interitu, & per se non subsistit. Quid enim erit malũ, nisi alicuius malum fuerit? Itemq; bonum huic oppositũ & ipsum est accidẽs. Verum bonum id est, quod cuiusq; naturæ conuenit, quoque id suam habet perfectionem. Malum vero affectio contra naturam est eius, penes quod est: qua caret, eo quod eius naturæ conuenit, ipsoq; bono. Nam si malum affectio esset naturæ consentanea, & perfectio eius formæ in qua inesset: ipsum quoque bonum esset, nec iam malum diceretur. Quare non est principalis aliqua natura & substãtia mali, cuiusmodi est boni: sed est accessio boni, cuius est frustratio atque priuatio. Sic enim sese & morbus habet aduersus sanitatem, & improbitas animi aduersus virtutem: & sicut recte incedere principalis quædam actio est animantis,

Mali nulla essentia.

Malum peccati est accidens.

quam propositam habet,& ad quam contendit: titubare vero & claudicare ingrediendo, ex frustratione principalis actionis contingit, & eius accessio est, cum sit motio præter naturam: ita se habet omne malum aduersus bonum ipsi oppositum, neq; possunt hæc vel æque principalia dici, vel paris inter sese momenti, vt album & nigrum. Nam si æque vtraque hæc, & non alterum altero magis aut minus naturalem habet perfectionem, ne priuatio quidem est alterius alterum. Nam priuatio, aberratio & frustratio formæ est, vt claudicatio incessus. Horum vero vtrunq; synceram habet suam formam, nec altero minus. Illic autem cum alterum secundum naturam sit, alterum contra naturam est, & accedit ad id quod secundum naturam est id quod est contra naturam, videlicet malum ad bonum. Neque enim bonum ad malum. Sicut nemo dixerit, ad aberrationem a scopo accedere adeptionem scopi, sicut neque morbo sanitatem: sed ad adeptionem, aberrationem, & ad sanitatem morbum. Nam principalis sagittarii finis est, attingere scopum, eaq; de causa iaculatur: & naturæ principalis finis est sanitas, quæ ad conseruationem animantis pertinet. Denique finis est, ad quem actio refertur. Accedit autem ad propositum adeptionis aberratio, cũ actio scopum non attigerit, nec eum consecuta finem fuerit, ob quem suscepta fuit, sed illius loco frustrationem. Quod vero obiter accedit ad principalem finem, merito accessio finis dicetur: non autem principalis finis, ei quod nolenti obiter accedit. Si ergo bonum appetunt omnia, & quicquid agit, adipiscendi boni causa agit, siue id vere bonum sit, siue ipsi esse videatur, omnis actionis præcipuum esse finem boni adeptionem constat: malum vero interdum obiter incidere in actionem, cum non verum bonum desideratur, sed quod videtur esse bonum, & cui coniunctum est bonum. Nam aliquis voluptatem & opes appetens, furatur, & in mari grassatur, principaliter id quod ipsi bonum videtur

Omnis actio ad bonum aliquod refertur.

appetens,

appetens, & eius adipiscendi causa agens, sed vna cum illo id malum etiam quod cum eo cõiunctum est, accipere cogitur. Nemo enim adulterium ob ipsum adulterium appetit, aut furtũ ob ipsum furtum, aut malũ aliud eo quod malum est: quia malum, quatenus malum est, non appetitur. Nam si principium & causa esset eorum quæ ab ipso oriuntur: finis etiam eorum esset & eis appetendum fieret bonum. Si vero ita se haberet, bonum esset, & non malum. Quod enim expetendum est, bonum: & quod bonum, est expetendum. Omnia igitur vtilitatem appetunt, siue veram, siue imaginariam, sed eam quoque tamen vt veram. Nemo enim volens decipitur, vt mendacium pro veritate amplectatur, & simulacrum pro archetypo. Sed præ stupore & admiratione apparentis boni, alias non perspicimus cohærens cum eo malum: alias quamuis perspexerimus, ipsi nos fallimus, quasi bonum maius sit, malum vero cum eo coniunctum minus. Sæpe etiam maius bonum admittimus cum minore malo: sicut sectiones & vstiones toleramus, malo quod eis inest maius bonum sanitatem iudicantes, quæ per eas acquiritur. Bonum vero appeti ab omnibus, vel ex eo constat, quod ipsum malum si esset, & aliquid ageret: id suæ vtilitatis causa ageret, hoc est, boni sui causa, quod idem valet. Proinde qui malum aliquid agere statuunt: quicquid agat, ob adeptionem boni & conseruationem agere, eiusque iacturam cauere dicunt. Quod si nihil appetit malum, non est eius principalis substantia. Sed quia omnino est, & fit eo quo dictum est modo: merito accessisse, & non natura exstitisse dicitur. Verum, Esto dicat aliquis, & accidens malum, & frustratio boni, & accessio eius: quamuis tale sit, quid erit? Causa enim hic quæritur, cum omne quod fit, ab aliqua causa fiat. Sin minus: vnde aditus qualicunque malo patuit in ea quæ sunt? cum Deus (Deum autem cum dico rerum omnium principium dico) sit bonus? Etsi autem hac de re prius etiam dictum est, cum in *Quæ sit causa mali?*

disputatione de libertate voluntatis, tum in explicatione verborum, quibus iubemur ea quæ fiunt ita velle fieri vt fiunt: tamen etiam nunc breuius eam

Ordo rerum a Deo conditarum:

perstringemus. Deus fons & principium omnis bonitatis, non prima bona tantum produxit, quæ per sese bona sunt, nec media sola cum his quæ in bono æternum permanent, sed extrema etiam, quorum natura fert, vt ab eo quod secundum naturam est auerti queant, ad id quod malum dicimus. Etenim post æterna corpora, quæ suam naturam perpetuo tuentur, & in bono infixa sunt: ea quoque exstiterunt, quæ oriuntur atque intereunt, & post animas bono semper infixas, animæ quæ ab eo auertuntur, exstiterunt, vt simul & immensa bonitas auctoris rerum omnia bona conderet, quæ exsistere possent: simulque vt mundo sua perfectio constaret, nō prima tantum & media habenti, sed extrema quoque, id quod est proprium perfectionis: simul vt ne prima & media, cum plane bona essent, extrema & honoris expertia relinquerentur, atque infirma, si extrema quæ orirentur atque occiderent, non exstitissent. Talia enim extrema esse necesse est. Adhæc fieri non poterat, cum talia essent prima & media, partim & natura & actionibus immutabilia: partim natura quidem immutabilia, sed loci mutationem suis partibus admittētia: exsistere etiam extrema sublunaria, quæ a cœlestium corporum conuersione, etiam natura mutarentur & contra naturam suam afficerentur. Ob has igitur rationes & his dubio procul multo grauiores, sublunaria exstiterunt, & mortalis locus, in quo locū haberet a bono auer-

In loco mortali locum habet auersio a bono.

sio. Nam & infimum bonum exsistere oportebat: & infimi ea natura est, vt peruerti possit. Propterea-que supra locum hunc nullum est malum, quod mali natura quæ est auersio ab extremo bono, quod natura solet peruerti, ibi est, vbi & bonum infimū. Idcirco etiam anima, natura generosiore & immutabili prædita: cum quidem sola est, nullius est mali particeps. Sed cum natura in eo esse loco quadam

coauc-

conuenientia,& cum huius loci corporibus coniungi possit (prouidentia patris & opificis vniuersitatis factum id est, qui tales etiam animas produxit, vt extrema cum primis, insolubilibus vitalis complexionis vinculis, deuincirentur) eius mali quod hic est, secundum earum affectionem naturæ contrarium, in morbis & corruptionibus, conuenientem sibi capere partem videtur, cum id scilicet malum non sit, ac potius bonum, ea quæ se inuicem complexa, in alienis locis ærumnas tolerant, dissolui, ærumnaque liberari, & simplicia potius, pugnæque expertia iacere, suisque locis & suis totis restitui, renouationis ergo. Atque etiam si aliud in aliud mutatur, ne in eo quidem quicquã inest mali. Fit enim vnum quoq; id, quod ante fuerat. Nam aqua in aerem mutata, rursus ex aere fit aqua. Illud vero maximum est, quod & compositorum dissolutio, & simplicium mutua commutatio rebus vniuersis cõducit si modo alterius interitus ortus est alterius: eaque causa est, cur earum rerum quæ oriuntur, circulus nunquam cesset. Ad hæc sæpe videmus & naturam & artem (vt ante diximus) partes propter totum contemnere: naturam, quę fluxiones & abscessus e principalibus locis ad extima depellit: artem, quę & secat & vrit, & sæpe resecat partẽ, conseruandi totius causa. Quæ igitur corporibus accidunt, in bonis potius quam in malis sunt habenda: eorumq; causa bonorum causa est, & non malorum. Etenim simplicia corpora quæ sub Luna sunt, nihil habent mali, cum & ipsa sint æterna. Quod vero in partib. videntur esse mali: in ipsis etiam suis partibus, vt dictum est, tam simplicibus quam compositis, plus boni habet quam mali. Quod si ad vniuersum bonum referatur, plane fiet bonum: proptereaq; malum non fuerit corporum contra naturam affectio. Si quis vero contendit, vt ante a me dictum est, non vocandum id esse bonum, quod sit aliquid a natura abhorrens: is ne statim appellet malum propter notionem quam de malo habemus indistinctã adhuc,

Separationẽ contrariorũ non esse malam.

Alterius in alterum mutationem nõ esse malam.

Pars ob salutem totius negligitur.

Quædã etsi per sese non expetẽda, nõ ideo tamen mala sunt.

quasi id bono sit prorsus contrarium: sed necesse potius est, vt per se non sit expetendum: multum tamen conferre ad id, quod per sese est expetēdum. Nam si simpliciter malū esset, nihil ad bonum conferret. Necessaria porro, etsi per sese non expetenda sunt: tamen quoniam ad bonum referuntur, bona & ipsa fiunt: ac bona quidem sunt & ipsa, si vt cunque sunt expetenda. Nam & sectiones & vstiones amplectimur ac mercedem pro iis soluimus, & gratias medicis agimus: haud vtique facturi, si eas res malas iudicaremus. Verum est bonum hoc remissius, & ex secundaria classe boni, vt nō principaliter, sed secundaria quadam ratione sit bonum. Quamobrem & eius auctor nequaquam mali auctor vllius fuerit, sed aut boni aut necessarii, quod & ipsum est secundarium quoddam bonum. Nec immerito: quippe quod & ipsum ex eodem fonte bonitatis, sed cum remissione quadam, promanet. Ac ea quæ de malo corporum eiusque causa diximus, in præsentia sufficiant. Quia vero mala & peccata potissimum habentur humani animi errata, etsi de his quoque supra dictum est, nihil tamen vetat, quo minus etiam nunc naturam & causam eorum indagemus. Dicendum igitur, eorum animas qui nobis præstantiores sunt, semper in sublimi versantes, & in bono æternum infixas, nihil vnquam habere mali. Brutarum autem animantium animas, quæ mediæ sunt humanarum animarum, & earum, quæ in stirpibus affixæ radicibus hærent: quatenus formam corporis referant, idem habere malum quod corpora. Quatenus vero appetitum habeant quendam & impetum, quod in eis malum sit, humanorum animorum malo esse simile: & ex eo quod de illo dicetur, ipsum quoque cognoscetur. Humana autem anima in medio collocata earū quæ semper in sublimi manent, cum ob animalis essentiæ celsitudinem, tum propter mentis communionem, & earum quæ semper humi sunt, ob brutæ vitæ cum corpore cognationem, quæq; vitale quoddam vinculum

Animarum discrimina.

Genii.

Bruta.

Homines.

culum eſt ſuperiorum & inferiorum: propter liberæ voluntatis affectionem, alias his alias illis fit ſimilis. Nã cum in ſublimi manet, omnis mali prorſus eſt expers, infixa bono. Sin aliquando nerui ac vires illi defuerint ad beatã illam vitam amplectendam, & arcana illa ſynceraque ſpectacula intuenda, propterea quod eius natura fert, vt aliquando etiam ad inferiora declinet, ſi voluerit: ipſa principium habet cuiuſcunque malitiæ deſcenſum voluntarium in hunc mortalem locum. Quamuis enim naturam ſortita eſt ancipitem, non tamen coacta vel aſcendit vel deſcendit: ſed ita condita eſt, vt vbi ipſa voluerit, & aſcendat & deſcendat Et quis hoc in anima, natura per ſe mobili admiretur: cum & brutæ animantes, quæ amphibia dicuntur, ea quidem natura ſint, vt & in aqua & in terra habitare poſſint: ſed tamen pro naturali ſuo appetitu vtroque ſe conferant coactæ a nemine, ſed cum ipſis lubet? Anima vero deſcendens ob affectionem & habitudinem ſuam ad mortalem hunc locum, & cum mortali corpore coniungenda, & vnum mortale animal cum eo confectura, vitam brutam agit, partim cognitionis, in qua ſunt ſenſus & viſa, partim appetitionis, cuius generis eſt iracundia & cupiditas. Per quas mortale animal & cognitionem haberet ſuæ naturæ congruentem, qua & brutæ pecudes ſunt præditæ: & quod decederet, cibo & potu perpetuo ſuppleret: & procreatione ſui ſimilium æternitati ſui generis conſuleret: & velut armis muniretur, quibus ea quæ nocitura eſſent, propulſaret: quæ mortali animanti non contigiſſent, niſi brutis hiſce facultatibus expletum fuiſſet. Quis enim, præſertim elegantior, tanto tempore edere & excernere vellet, brutæ pecudis inſtar, niſi a bruto appetitu incitaretur? Quis vero tantam agitationem tanto tempore toleraret, niſi inſana iſta cupiditas generiſq; propagatio ſtimularet? Verum ea quæ & iam & ante diximus, ſatis ſunt ad declarandum, boni cauſa, & propter abſolutionem animalis, brutas ap-

Animi humani voluntarius deſcenſus ad hæc inferiora, eſt cauſa mali.

Hominis bruta vita.

petitiones esse datas, atque ita nullum apparet malum. At vero rationis particeps animus, natura sua, corpore brutaque vita præstantior, & dominatum in hæc fortitus: cum suum aduersus ea statum tuetur, & seiunctus ab eis, & pro instrumentis illis vtens, & bonum ministerii illorum ad suum bonum referens: tum omnia bona sunt, neque vsquam malum vllum exoritur. Sin similitudinis, quam cum Deo habet, oblitus animus, imperii sceptrum adiecerit, neglecta principatus auctoritate, totusq; ad corpus & brutam eius vitam inclinarit (id quod ei potissimum accidit, cum vehementiam & impetum voluptatis brutarumque appetitionum, puritati & suauitati rationis anteponit, totamque se brutæ parti dedit, vt eam se ipsum esse opinetur) tum, cum animus contra suam naturam absque ratione agit, & contra suam dignitatem principatu & dominatu pollentem, seruire ac parere mauult: tum vero malum exsistit, quod nec in eo quod per se melius est, locum habet: neque in deteriore, si id suo loco maneat. Cæterum cum animus qui est præstantior, corpori deteriori implicatus, vltra modum similitudinem deterioris amplexus fuerit, eamq; similitudinem præstantioris prætulerit, hoc est, cum pecudi & bestiæ, quam genio aut Deo similis esse maluerit: id vero facit non coactus ab vllo, sed ipse arbitratu suo, ob libertatem suæ voluntatis, & potestatem. Optio enim in nostra potestate est, cum noster motus sit internus. Hic tu mihi attende animum, ne ipse deceptus, te quoq; in errorem, Lector inducam. Nam delectum & voluntatem, internam esse animi motionem, & a re nulla externa cogi, perspicuum esse arbitror: prius certe quidem & explicatum id est, & demonstratum. Illud item, animum delectu & voluntate sua nunc præstantius eligere, nunc deterius præferre præstantiori: aperte opinor ex eo est ostensum, quod & Deus & bonæ leges & homines cordati bonas & malas hominum actiones non factis & euentu metiuntur,

Humana hominis vita.

Auersio mentis a Deo, & seipsa, causa mali.

1

Epilogus.

2

tur, sed consilio & voluntate: quodque & honorem
habent, & pœnas irrogant, & laudant & vituperāt,
solum consilium & voluntatem intuentes, quæ no-
stri iuris nostrique arbitrii sunt. Iis autem quæ a co-
actis fiunt quamuis grauissima sint, ignoscunt: &
peccatum non agenti, sed cogenti tribuunt: quod
hic sua voluntate nolentem coegerit, ille autem
contra suam voluntatem coactus egrit. Si ergo 3
mali causa est voluntas, quæ integra est animi actio,
non autem violenta impulsio: quid aliud mali cau-
sam dicamus nisi animum, ac ne ipsum quidem
tanquam mali? Nihil enim est quod malum, qua- *Correctio.*
tenus malum est, amplectatur: sed quia id quod bo-
ni speciem habet, malum simul occultat, id quoque
vna capere necesse est. Est & hac de re prius dictum.
Peruestigata igitur mali causa, elata voce clamam*,
nullius mali causam esse Deū, propterea quod ma-
lum facit animus libere atque vltro, non autem De-
us. Nam si malum animus faceret coactus, fortassis
aliquis accusaret Deū, qui eum sine causa cogi per-
misisset: ac ne malum quidem esset quicquam
ab inuito factum. Sed qui vltro & consulto aliquid *Libertate*
susceperit, ipse merito in causa esse videatur. Nam si *voluntatis*
quis dicat, ne permittere quidem illi debuisse Deū, *nihil homi-*
vt malum amplecteretur: duorum alterum dicit: *ni datum a*
aut, cum eius natura sit, vt alias bonū, alias malum *Deo excel-*
amplectatur cogendum fuisse ne vnquam malum *lentius.*
amplecteretur: aut ita fuisse condendum, ne eius
natura vnquam ferret vt malum amplecteretur.
Verum prius illud aperte absurdum est. Frustra
enim delectus, qui nostrum opus est, fuisset factus, *Delectus.*
si illi nunquam licuisset in vtramuis agere partem.
Imo ne delectus quidem relinqueretur, adiuncta
necessitate. Pugnant enim inter sese delectus & ne- *Necessitas*
cessitas. Quod autem ad alterum attinet, cogitan-
dum est, nullum vnquam esse malum optabile aut
expetendum. Deinde suadere ista ratio videtur,
liberam hanc animi naturam, quæ suapte volun-
tate & absque coactione, alias verum bonum am-

plectitur, alias imaginariũ, e natura rerum esse tollendam, aut vt non bonum, aut vt magnum malũ: neque reputat, quot rebus quæ in e mundo bonæ habẽtur, & maius & honorabilius bonum sit libertas voluntatis. Omnibus enim hæc quæ sub Luna sunt antecellit, nec quisquã est, qui aut brutum pecus aut stirps esse mallet quam homo. Cum igitur minora bona Deus suppeditasset, an non & id quod illis maius est, suppeditandum erat? Deinde ei si & hoc supra dictum est (sublata e rerum natura propensione animorum in vtramque partem: ornatissimas etiam hominũ virtutes vna tolli est necesse, & totam formam humanam. Neque enim iustitia & temperantia humana restabit, nisi etiam peruerti animus possit. Quod ni ita esset, angelicus esset, aut diuinus, nec iam humanus. Hac itaq; ratione ostenditur, auersionem a bono, & quod secundum eam malum dicitur, esse necessariam: quod absq; iis nec humanæ virtutes, nec ipsa etiam hominis forma in rerum natura exstitisset. Quapropter etiamsi aliquis a Deo productam dixerit auersionem istam a bono, quatenus ad tot bona quæ natura peruerti queunt, constituenda necessaria est: mali auctorem dicere Deum iure non putabitur. Nam & medicum abscessus putrefacientem, & corpus vrentem & secantem, & partes abscindentem, nemo auctorem morbi, sed sanitatis potius quisque auctorem dicit, quod sine his illi homines curari non potuissent. Atque etiam diuina VINDICTA, vltrice iustitiæ suæ parte, quæ & permittit & auget aliquantisper affectus, eatenus progreditur, quatenus aliter curari non poterant, nisi prius interdum, aut sæpius etiam insaniæ appetitioni morem gessissent. Quæ causa est, cur etiam boni pædagogi non omnibus puerorum cupiditatibus aduersentur, sed sæpe conniueant, interdum etiam obsequantur: quasi animus ille, huiusmodi affectus non plane possit euomere, nisi aliquando iis obsecutus fuerit, & ipsa actione saturatus. Neq; vero pædagogum vel diuinam vindictam

Sublata libertate, virtus tollitur.

Auersionẽ a bono, quatenus humanam formã constituat, non esset malum.

Diuina vindicta medico similis.

dictam mali dicimus esse causam, sed boni, quod boni causa ista fiant. Etenim quæ studia ad modestiam pertinent, modesta: & quæ ad sanitatem, salubria dicemus. Omnis porro actio fine, cuius causa suscepta fuit, informatur atque perficitur. Itaq; Deus si necessariæ auersionis a bono aliqua ex parte causa esset: merito causa esse mali dici non posset. Quomodo autem ipsius necessariæ auersionis a bono sit auctor, considerandum est. Neque enim ipse auersionem facit (absit hoc) sed liberæ voluntati eam facultatem dedit, vt & hoc genus in vniuersitate rerum locum haberet: & tot bona efficerentur, quæ sine auersione ista effici non possent. Proprie autem auctor est liberæ istius naturæ, cum bona sit, & multis mundi bonis pretiosior. Cuius actio passiua est auersio, volentis, & non coactæ. Bonam autem esse liberam istam naturam, etsi aliquando etiam peruerti potest, constare opinor: & qui mali principium statuunt, eo ipso Deum MALI auctorē se negare affirmant. Hi enim cum non modo condi animum a Deo dicant, sed etiam partem eum aut membrum esse Dei iactitent: talem tamen eum esse perhibēt, qui malus fieri possit, & consulto malus fiat. Sic enim eos dicere par est, qui in nobis situm esse dicunt, aut vincere malum, aut ab eo vinci, proptereaque & victum pœnis & victorem præmiis affici. Quæ cum dicunt, non expendunt, cum his externam animi ad malum impulsionem cohærere non posse. Omnino igitur siue consulto peruerti animum dicunt siue externa impulsione: eo vtique malus fit, quia natura eius hoc ferebat. Quod ni ita fuisset, non malus euasisset. Proinde neque primum bonum deprauari dicunt, quod id eius natura prorsus respuat: neque cætera bona cum illo proxime coniuncta, vt quam matrem vitæ vocant, & opificem, & illius loci secula. Quamobrem etiam hi qui animum a Deo talem esse conditum perhibent, vt peruerti posset: quia talis natura non mala, sed bona sit: non dicunt mali causam esse Deum. Sed hæc

Manichæos sibi parum constare.

ἡ μήτηρ τῆς ζωῆς. ὁ δημιουργός. οἱ ἐκεῖ αἰῶνες.

Verborum Epicteti declaratio.

hactenus, de natura & ortu malorum. Reliquum est vt Epicteti verba consideremus, & videamus, quemadmodum is ea quę nos fuse persecuti sumus, compendio perstrinxerit. Cum enim disciplina morum in amplectendis bonis & declinãdis malis versetur, necesse fuit ostendere, naturam mali esse mirabilem. Nam aliquo modo & est & non est, cum accessio quædam rei sit, non ipsa res: eaque de causa prorsus fugienda est, quod principalem essentiam non habet, proptereaque a nemine expetitur, nec vllius actionis finis est. Nam eius qui domum construit, scopus & finis est domus, ob quam ædificat: & fabro ianua, propter quam fabricat. Mali autem causa nihil geritur. Est igitur Epicteti ratiocinatio breuiter huiusmodi: Malum, aberratio a scopo est. Quod enim principaliter in mundo fit, scopus est eius qui facit: & finis illius adeptio. Quod cum fit, attingit scopum is qui facit. Si igitur id quod præcipue spectatur, & secundum naturam in mundo fit, non est aberratio a scopo (nam adeptio potius est) malum vero est aberratio a scopo: malum non præcipue spectari, consultoque in mundo fieri constat.

Natura MALI mirabilis.

Malum est aberratio a scopo.

Malum autem esse aberrationem a scopo, ex iis quæ de eo diximus, clarum est. Nam si quis sibi voluptatem tanquam metam & bonum proposuit, sagittas eo collimat, tanquam ad bonum: hoc est, sagitta otius ad eam, animi certe quidẽ impulsione fertur. Qui si bono potitus non fuerit, sed ab eo frustratus aberrarit: vtiq; is qui scopum nõ attingit, fit malus. Ea porro quæ in mundo præcipue spectantur, scopũ esse eius qui facit, & finem, eorũ adeptionem: ex iis constat, quę de ædificatore dixi, & fabro. Id. n. omne quod fit, scop⁹ est eius qui facit: quem intuens, tanquam sagittas ita suas actiones dirigit, cumque sibi finem proponit, vt scopum attingat. Cum autem
" sic dixerit, Nec mali natura in mũdo fit: naturæ nomine id intelligit, quod secundum naturam exsistit, præcipueque spectatur. Quod si quis sic acceperit ratiocinationem hanc, vt minor propositio sit:

Quemad-

Quemadmodum ſcopus aberrandi cauſa nō ponatur (hoc enim ſignificat, malum eſſe aberrationem a ſcopo) præter miſſa maiore, qua negatur, quod in mundo præcipue ſpectatur, eſſe aberrationem a ſcopo (adeptio cum ſit) concluſionem ſubiungat: malum non præcipue ſpectari, neque hanc fieri ſecundum naturam in mundo. Poteſt etiam vt connexū efferri hęc propoſitio, hoc modo: Si ſcopus aberrandi cauſa non ponitur, mali natura in mundo non exiſtit. Nam ſi exiſteret, ſcopus eſſet facientis, quem intuens faceret. Sed ſcopus eſt vt id fugiatur. Fugiendum enim eſt malum. Quare non attingendi, ſed aberrandi cauſa poneretur. Si igitur ſcopus aberrandi ab eo cauſa non ponitur, nec mali natura in mundo exiſtit.

EPICTETVS.

SI corpus quidem tuum aliquis obuio cuiq; permitteret: indignareris. Tu vero, qui animum tuum cuilibet permittis, vt ſi conuicia tibi dixerit, perturbetur & mœreat: non erubeſcis?

SIMPLICIVS.

Comparatio iſta alterius permittentis, cum eo qui ipſe permittit, & corporis cum animo: rem valde illuſtrat. Deterius enim eſt a ſemetipſo lædi, quā ab alio. Nam ſi amicis offenſi magis ſuccenſemus quam aliis, cum ob cogitationem familiaritatis, tum quod præter exſpectationem id nobis accidit: multo abſurdius erit a ſemetipſo lædi. Si corporis læſionem ægre ferimus: multo moleſtius ferendæ erant animi læſiones. Iam, ſi noſtri arbitrii non eſt, an alius aliquis corpus noſtrum cuiuis obuio permittat nec ne, hoc vero in nobis ſitū eſt, an permittamus nec ne cuiuis animum noſtrū, vt, ſi ille conuicium aut contumeliam fecerit, perturbetur & confundatur: vtrunq; pudendum eſt, & id ægre ferre quod neque in noſtra poteſtate, neque noſtrum malum eſt: & id malum in nos admittere, quod

vitare ac propulsare licuisset. Recte autem verbo succensendi abstinuit. Succensemus enim & indignamur ob ea mala, quæ nobis alii faciunt: eorum vero nos pudet, quæ in alios ipsi admittimus. Magis vero erubescendum si nos ipsos violamus: eoq; magis, si id cauere nobis licuisset. Erubescit autem is, qui turpitudine suorum peccatorum, quæ vltro fecit, agnoscit. * Quid vero turpius, quam non posse propositæ illustris comparationis huius discrimina perspicere?

EPICTETVS.

QVamobrem cuiusq; rei antecessionibus & consecutionibus consideratis, sic eam aggredere. Alioqui primum alacriter eam suscipies, eorum nullo quæ consequuntur expenso: post autem, turpitudine aliqua exorta, verecundaberis. Vis Olympia vincere? Et ego medius fidius, præclarum enim habetur. Sed considera quid antecedere, quid sequi soleat: atq; ita rem gerendam suscipito. Oportebit te conseruare ordinem, edere ingratis, abstinere bellariis, exerceri necessario & certo tempore, in æstu, in frigore: non frigidam bibere, non vinum nisi præfinito. Ad summam, tanquam medico, sic lanistæ te tradas oportet: deinde in certamen descendere. aliquando manum lædere, talum distorquere, multum pulueris deglutire, interdum flagris cædi, & vinci post hæc omnia. His omnibus consideratis, pugilum certamen suscipe, si lubet adhuc. Sin minus, vt pueri resilies: qui nunc pugiles ludunt, nunc tibicines, nunc gladiatores: iam tuba canunt, iam tragœdias repræsentant. Tu quoq; sic, nunc pugil, mox gladiator, postea orator, demum philosophus: toto autem animo nihil. Sed vt simius, quicquid spectaueris, imitabere atq; aliud ex alio adamabis. Nec enim suscepta cogitatione quicquam es aggressus, aut explorasti prius: sed temere, appetitus leuitatem secutus. Sic aliqui philosopho spectato, & audito aliquo dicente sic: Quam recte dicit Socrates, enimuero quis ita differere potest,

poteſt,vt ille? ipſi etiam philoſophari volunt. Homo, primum conſidera, cuiuſmodi ſit res: deinde natura quoq; tua. eamne ferre queat, explora. Quinquercio eſſe vis,aut palæſtrita? brachia tua intuere,femora & lumbos conſidera. nam aliud alio natura pertinet. Putasne te hac aggreſſum æque poſſe edere, æque bibere,æque faſtidire? Vigilandum eſt,laborandum,a tuis recedendum: a puero contemni, in omnibus deteriore conditione eſſe,in honore, in magiſtratu, in iudicio, in negotio quolibet oportebit. Hæc conſidera: tecumque ſtatue, an his rebus redimere velis animi tranquillitatem, libertatem, conſtantiam? Sin minus, vide ne vt pueri, nunc philoſophus, mox publicanus, poſt orator, deniq; Cæſaris procurator fias. Iſta non conſentiũt: vnum te oportet hominem,eumq; vel bonum vel malum eſſe? aut exercenda tibi ratio & mens eſt,aut res externa excolenda: aut in internis elaborandum,aut in externis: hoc eſt,aut philoſophi tuendus locus, aut hominis plebeii.

EPICTETVS.

Omnia officia in vniuerſum, mutuis affectionibus ſunt metienda. Pater eſt? præcipitur,curam eius agendam,cedendum ei in omnibus: ſi conuicietur, ſi verberet,ferendum eſſe. At pater malus eſt? Nunquid igitur natura cum bono patre coniunctus es? non,ſed cum parte. Tu igitur munus tuum erga ipſum tuere, nec quid ille agat conſidera: ſed quibus rebus agendis, tuum inſtitutum naturæ futurum ſit conſentaneum. Te enim alius non lædet,niſi ipſe velis. Tum autem læſus eris,cum te lædi exiſtimaris. Sic igitur vicini, ſic ciuis, ſic Imperatoris officium inuenies, ſi mutuas affectiones ſpectare conſueueris.

SIMPLICIVS.

Officia ſunt ea quæ fiunt, vt decet & conuenit, & quæ quoque digna ſunt: & hæ eius iuſtitiæ mune

ἐν δὲ δικαιο-σύνῃ συλλή-βδην πᾶσ' ἀρετή ἐστι.

ra sunt quæ omnem virtutem continet. Est enim iustitia, quæ ab aliis virtutibus distinguitur.

Est & quæ reliquas in se complectitur omnes.

Nam iustitiæ est, suum cuique tribuere. Quare & disciplina morum, & ciuilis facultas in officiis versatur. Iustitia, cum est animi gubernatrix, cuique animi parti suum officium præscribit. Iustitia ciuitatis moderatrix, & ipsa cuiuis reipublicæ parti id tribuit, quo quæque digna est. Cùm igitur superioribus præceptis, quæ & ipsa ad officia pertinent, auditorem erudierit: hic ei nunc artem tractandi officii & reperiendi & præstandi tradit. Quæque alii prolixis voluminibus tractarunt, cuiusmodi sunt libri de Officiis, & de interiore pulcritudine, quale opus Nicolaus Damascenus edidit: ea hic paucis versibus ita grauiter & luculente, vt motum animis afferat, perstrinxit. Officia porro, vt in vniuersas partes tribuantur, partim sunt aduersus homines & similes, partim aduersus præstantiores, partim aduersus deteriores, partim etiam fortassis aduersus nosmetipsos. Et horum quodlibet multa habet discrimina: quorum præcipua & ipse persequitur, ab officiis erga homines exorsus. Ac præclare initio docet, quomodo reperienda sint officia: nec eadem tribuenda esse patri & filio, ciui & hospiti, bene merito & ei qui læserit, alia denique aliis: pro ratione affectionis & necessitudinis, quæ cum quolibet intercedit. Alia ratio est aduersus patrem, qui post Deum ortus nostri & totius naturæ nostræ est auctor & benefactor. Alia erga filium, cuius ipsi causa sumus, & qui nostri quædam pars est. Sed in primis quid sit σχέσις, quam Latine vel necessitudinem, vel affectionem, vel habitum, vel respectum, vel relationem (si cui forte voces hæ placent) dicere possumus, declarandum est prius, quam eorum varietatem persequamur. Est igitur σχέσις, vt in genere dicamus, ordo quorundam inter sese, ac mutuus respectus: isque vel a natura institutus, vel voluntate susceptus, similium aut dissimilium,

Nicolaus Damascenus.

Officiorum diuisio.

σχέσις quid.

quo

quo illi coniunguntur, hi dissociantur. Mutua quædam enim inter illos affectio est, qua alii alios complectuntur: & quamuis diremti aliique facti fuerint, tamen non prorsus diuelluntur: sed ira manent, vt alter sit alterius, & ea quorum est affectio, inter sese conferuntur. Est autem ordo naturalis similes contrahens, coniunctio fraterna. Quare alterum eorum quæ inuicem affecta sunt, altero definitur. nam frater fratris est frater, & par pari par, & cognatus cognato cognatus, & ciuis ciuitatis ciuis. Est item ordo naturalis dissocians aliena ratione generis. Nā & hic est ordo naturalis, & * similitudine constat. Quapropter ratione similitudinis inter se conferuntur. Nam alienus alieni est alienus: sed ordo hic dissocians est. Nam alienum separat familias, sicut cognatio coniungit. Verum propter similitudinem siue ea consocians, siue dissocians sit, officia eadem sunt in vtroque aduersus alterum. Naturalis vero ordo dissimiles coniungens inter sese, est patris & filii. est enim coniunctio naturalis, sed dissimilium: quia non alter per alterum definitur, vt fit in fratribus. Ibi enim dicebamus, frater fratris est frater: hic vero, pater filii est pater, & filius patris filius. Est igitur hic ordo naturalis dissimilium coniungens. Sed dissimilitudo ea est, quæ est inter causam, & id quod a causa proficiscitur. Est & alius ordo naturalis dissimilium conjungens, vt contrariorum, cuiusmodi est dextrum & sinistrum. Nam hæc cum dissimilia sint, necessitudinem quidem inter se quandam habent, sed ratione contrarii loci. Est & ordo naturalis dissimilium disiungens: vt est, anno superiore, & hoc anno. est enim & hæc affectio temporum discernens. Ordo voluntate susceptus & similium coniungens, est ratio amicorum: dissimilium vero disiungens, ratio inimicorum. Nam & inimicorum idem est ordo secundum affectionem, voluntatibus dissimilium. Quare alter per alterum definitur, vt inimicus est inimici inimic⁹, sicut amicus amici. Disiun-

1. Natura. Fraterna coniunctio.

Alienorum dissociatio.

Dissimilium coniunctio.

Contrariorum coniunctio.

Dissimilium disiunctio.

2. Voluntate.

Coniunctio amicorum & inimicorum.

gens autem est inimicorum ordo, sicut amicorum coniungens. Est & ordo voluntarius dissimilium coniungens, ratio docentis & discentis: vt causæ, & eius quod oritur a causa. Ratio vero vendentis & ementis, vt contrariorum. Est & ordo voluntarius ratione dissimilitudinis disiungēs, ratio persequentis & fugientis. Persequens enim fugientem persequitur * coniuncte quidem ratione voluntariæ affectionis dissimiliter, sed feiungendo coniuncta. Mariti autem & vxoris affectio media quodam modo esse videtur inter naturales & voluntarias, vt & vtrarumque particeps, & dissimilitudine definienda. Nam maritus vxoris est maritus, & vxor mariti vxor. Mediam & vicini habent affectionem, cum similitudine definiantur. imperans vero & obediens partim naturale est (imperat enim semper præstantius deteriori in vniuerso:) partim voluntariũ cum pactione quadam diuites imperant, pauperes vero obtemperant: partim mistum, cum publice decretum fuerit, vt imperent prudentiores Cum igitur (vt paucis complectar) tot sint affectiones: quacunque harum cum aliquo coniuncti simus, ab ipsa affectionis forma officium aduersus eum & reperiemus & conseruabimus: siue id ille conseruet, siue non, in naturalibus officiis præsertim. Nam voluntariam affectionem etiam alter, bona malaue voluntate dirimere potest, amicitiam mala, inimicitias bona. Etenim voluntas eam affectionem constituit: naturalem vero non voluntas, sed natura. Quamobrem si amicus noster ob prauam voluntatem fit inimicus: soluit affectionem nostram, nec iam ei debemus amicitiæ officia, qui amicus esse destitit, & inimicus esse voluit. Verum si pater improba voluntate fuerit, patris affectionem non soluit voluntas. Ea enim naturalis est, & non voluntaria: & talis affectio est erga patrem, non vtique erga bonum patrem. Etsi igitur malus fuerit pater, tamen officia quæ patri debentur, ei præstanda sunt. Omnibus itaque modis est obseruandus & curandus,

Docentis & discentis.

Vendentis & ementis.

Persequẽtis & fugientis.

Mariti & vxoris.

Vicinorum inter sese.

Magistratus & populi.

Naturales affectiones æternæ sunt: voluntariæ, mutabiles.

Necessitudo paterna.

vt &

vt & vitæ noſtræ poſt Deum auctor, & quod eius
cura & caritate muniti hucvſque proceſſimus. Eſt
& cura parentibus reddenda, vt quam ab illis mu-
tuam acceperimus, gratis animis atque vberiore
menſura: eorumque mandata alacriter exſequenda
omnia, iis exceptis quæ animi vitia prouocant. Hæc
enim citra eorum offenſam, quantum fieri poteſt *Quæ animo-*
recuſanda ſunt, vt quæ patri animorum diſplice- *rum patri*
ant: cedendumque illis eſt cæteris rebus omnibus, *diſplicent,*
tam externis, quam ipſo corpore. Nam ſi fortuitis *recuſanda.*
dominis, argento numerato & corpora & peculia
ſeruorum parent: quanto magis parebunt eadem
illis, qui naturales ortus noſtri auctores fuerunt?
Quare & verbera patrum æquioribus animis ferenda
ſunt filiis, quam ſeruis dominorum: multoque
magis conuicium aut contumelia. Itaque veteres *Patria pote-*
Romanorum leges, tum excellentia naturæ conſi- *ſtas apud*
derata, tum laboribus quos filiorum cauſa parentes *Romanos.*
capiunt expenſis, tum eo etiam conſilio, vt liberos
omnino patriæ poteſtati ſubiicerent (fretæ ſcilicet
naturali parentum erga liberos pietate, & vendendi
illos, ſi vellent, poteſtatem dedere parentibus, &
impune occidendi. His vero antiquiores ita venera-
tæ ſunt parentes, vt Deos appellare eos non dubita- *θεοὶ θεῖοι.*
rint. Sed quamuis in hoc diuinam excellentiam
reueriti, patres appellare deos ſit deſitum: fratres
tamen patrum Græci adhuc θείους, quaſi diuinos, nõ
(vt Romani) patruos appellant, vt demonſtrent,
quam rationem parentum aduerſus liberos eſſe ex- *Qualis tu in*
iſtiment. Sunt autem officia aduerſus parentes, tum *patrem fue-*
quod æqua ſunt, præſtanda potiſſimum, vt ea ratio- *ris, tales ipſe*
ne voluntatem noſtram naturæ conſentaneam *liberos tuos*
conſeruemus: tum diuinæ vindictæ ratio eſt ha- *experieris.*
benda, quod conſentaneum eſt fore vt tales libero-
rũ erga nos animos experiamur, quales nos aduer-
ſus parentes noſtros præbuerimus. Quod ſi frater te *Officia fra-*
læſerit, tu aduerſus fratrem naturalem affectionis *terna.*
ordinem conſerua, & pactionem vniuerſitate rerum
teſte & arbitra initam, quæ tibi hos, & non alios pa-

rentes fratres atq; cognatos destinauit. Illud etiam considera, vt ille te vel æque vel inique tractet, non esse penes te: tuum vero munus esse penes te. Quare non esse considerandum, quomodo is te tractet: sed quid tu facias, vt naturæ congruenter viuas. Neque enim illius dominus es, sed illud vt tui officii munus exsequare. In eo enim & detrimentũ tuum, & emolumentum situm est. Nam ille quidem vtcunque se gesserit, te non lædet, si vtilitatem & damnum in te ipso quæsieris. Sin ista in externis rebus collocaris, id damnum non frater, sed tu ipse tibi dederis. Atque etiam considerandum, si lenitate & caritate tua fratrem amicum tibi feceris: binas affectiones permistas, mirabilem effecturas esse coniunctionem.

Officia discipulorum.

Officia porro erga bonarum artium doctores eadem sunt, quæ erga parentes, & fortasse cum aliquo cumulo: quod hi altores & curatores nõ corporis nostri, sed nostri ipsorum sunt: idq; nec naturali necessitate, vt parentes tum apud brutas animantes, tum apud homines, sed bona voluntate, diuinam bonitatem imitante, quæ animas in ortum delapsas eo vnde venerunt, reducere conatur. Illud etiam præterea habent officia aduersus magistros, quod omnibus eorum præceptis, tanquam diuinis edictis, est obtemperandum.

Aristoteles: τῶν γονέων οἱ παιδεύσαντες ἐντιμότεροί εἰσι τῶν γεννησάντων μᾶλλον. οἱ μὲν γὰρ τὸ ζῆν, οἱ δὲ τὸ καλῶς ζῆν παρέχουσι).

Earum enim rerum doctor, quæ secundum naturam nobis conueniunt, nihil præcipiet, nisi quod ad hunc finem referatur. Si vero parentes nostri bonarum etiam artiũ doctores fuerint: tum binis affectionibus coniunctis, etiam officia vtrisque debita præstanda erunt, ipsique vt diuina quædam imago adorandi, quod & vt essemus, & vt bene essemus, hi non secus ac Deus auctores fuerint. Iam amicitiæ officia, quæ & honorabilia, & vtilia sunt, quam breuissime percurramus.

Amicorum officia.

In his primum est delectus: alterum, tractatio, & optima tractatione conseruatio amicorum, vnde vniuersum amicitiæ bonum exsistit.

1. Delectus.

Ac delectus quidem agendus est, morum similitudine considerata. Dissimilia enim non facile in amicitiam coalescunt.

lescunt, quamuis vtraq; bona esse videantur. Mores enim frigidiores & stabiliores, non cõueniunt cum agilioribus. & feruidioribus. Deinde videndũ, quemadmodum veteres suos amicos tractarit is, cuius amicitiã expetimus Tertiũ est, ac potius & primum & medium & vltimum, vtrum brutis cupiditatibus pareat, an vtcunq; in eo ratio dominetur. Huic consequens est, vt appetitiones spectentur, vtrum hæ ad res honestas & probatas bonis ferantur, an vero ad iucundas & fœdas, & hominum vulgo placitas: pretereaq; num moderatæ tractabilesq; sint appetitiones & declinationes, rectæq; rationi facile pareant, an vehementes & effrænes, & ad id quod ipsis placet arripiendum semper incitatæ? Tales enim omnia suo arbitratu cogentes, nõ sunt idoneæ ad amicitiæ coniunctionem. Atq; ea etiam ingenia, quę summũ bonum in rebus externis collocãt, vt in opibus, aut corporib. aut ciuili auctoritate & gloria, ne ipsa quidem apta sunt ad amicitiam. Nam cum hæc diuidi possint, qui ea vehemẽtius appetit, plus capit, & minus relinquit vtiq;, vt amicus paria nõ obtineat. Ac in pecunia & corporibus id quidem clarum est. Sed & gloriolæ captator vnus scilicet, vult florere gloria. Animi vero bona, quæ indiuisa ii habẽt penes quos sunt, vt virtutes, vt scientiæ, si alter eorum sit particeps, in altero adeo non minuuntur, vt augeantur etiam. Simul enim excitantur & inflammantur hæc in animis eruditorum & bonorum virorum, & aliis communicata multiplicantur, & velut silicis & calybis attritu lux vna veritatis & honestæ vitæ inde emicat. Præterea amici in verum bonum intenti, & ad rectæ rationis normam res suas dirigentes, vna regula vtuntur diiudicandæ vtilitatis. Nam vtrisque & bonũ commune est, & vna recta ratio. Cum autem in amicorum animis regula sit communis, quæ vtilia & noxia diiudicet, itemque iucunda & molesta: coniungi eos inter sese est necesse, omnemque dissensionem & tumultum tolli e medio. Sin vna communi regula rectæ rationis non vsi ambo

ἡ ἀνομοιότητες τῶν ἠθῶν ἥκιστα φιλικόν.

2

3

4

Auari, ambitiosi, voluptarii, non apti ad amicitiam.

Amici veri, virtutis & sapientiæ studiosi.

fuerint, diuelli eos est necesse. Ac delectus quidem amicorum est talis. Tractatio autem & conseruatio, vno verbo vt dicam, id quod rectum est, tenebit. Sic igitur vtendum est amicis, vt eos vti nobis volumus. Ac beneficia quæ a nobis in illos proficiscuntur, extenuanda sunt cogitatione nostra: contraque amplificanda, quæ in nos illi contulerint. In delictis autem contrarium faciendum est: illorumque extenuanda sunt, nostra exaggereanda & improbanda. Proprium vero nihil existimandum est, quin idem nostris etiam amicis magis conueniat: & principatu libenter illis est cedendum, quasi nobis ipsis cederemus. Siquidem amicus, veteri prouerbio, alter ipse est. Quia vero fieri nõ potest quin homines aliquando delinquamus, & alii alios offendamus: amicitiæ institutum totis viribus est tuendum, delictumque leniter castigandum, vt vere aureo illi præcepto pareatur,

Tractatio & conseruatio amicorum.

Bona fide redeundum in gratiam.

» *Crimen ob exiguum tibi ne fuat hostis amicus,*
» *Quod liceat:*

& reditus in gratiam firmus & fidelis tam verbis quam re ipsa declarandus, ne peccati conscientia ei qui peccauit, de reliquo suspectam faciat amicitiam, non credenti eum qui offensus sit, eandem retinere voluntatem. Illud vero perspicuum est non amico tantum, sed & eius necessariis beneuolentiam & officia præstanda esse, vt eorum coniunctio nobiscum non minor quam cum illis ducatur: nec absens minus, ac potius magis est curandus quam præsens, quod mihi de meo quodam amico constat. Vt autem paucis complectar, si verus delectus agatur, & quasi fundamenta amicitiæ rite iaciantur, iam ipse ille cordatus amor eam ad conuenientem vsum perducit, & amicitiæ officia facile perdocet. Vltro enim amicus sic amicum tractans, vt seipsum, omni fungetur officio. Quantum vero in amicitia insit boni, & quod ea bonorum sit causa: prolixam id quidem desiderat commemorationem, sed tamen pauca dicantur quæ in mentem veniunt. Ac primum,

Amicitiæ commendatio.

primum, vterque amicus duos habebit animos, totidemque corpora: nec dubium, quin externa etiam quæ dicuntur bona communia. Quod si plures tales amici fuerint, vnusquisq; multis augetur & animis & corporibus & fortunis. Igitur & in rerum naturæ inquisitione magna lux veritatis ita coniunctis animis illucescit: & in virtutis vsu, si ea quæ in singulis excellunt, in commune conferantur & vsurpentur, vna quædam integra & perfecta virtus cum publice omnibus, tum separatim singulis facile contingit, quæ & a numine illustretur ob perfectionem. Accedunt tuta cõsilia dubiis temporibus, & actiones constantes, prudentia simul & potentia corroboratæ. Iam peregre profectus amicus suis per amicum adest, bonoque animo est: non tantum viuens, sed & moriens, quasi vna cum iis ætatem degeret. Quanta vero in hac re suauitas inest? Quid enim iucundius amici conspectu, sermone, actionibus? Fides vero atque fiducia nec ob cognationem tanta esse potest, nec ob principatum, nec ob pecuniæ magnitudinem, quanta propter synceros amicos. Alexander certe interrogatus vbi thesauros suos haberet, amicos suos demonstrauit. *Vbi amici, ibi opes.* Est & pædagogus optimus, amicus. Nam a nemine quisquam ob delictum minore cum offensa quam ab amico arguitur: neque veremur quenquam sic, neglecto officio aliquo, vt amicum. Res lætas & secundas auget amici præsentia, curas & solicitudines nemo æque leuat & consolatur: tutaque est ad optimam hominum tractationem exercitatio. Nam & princeps locus amico libenter conceditur, & eius delictis facile ignoscitur, & quæ sentias citra fucum & vere amico dixeris. Pro acceptis autem beneficiis & beneuolentia gratiam alacriter animo referre studeas: nec humanitas & bonitas erga quenquam pari liberalitate & benignitate, atque aduersus amicum declaratur: nec periculi socius æque promtus, vel cum periculo capitis, atque amicus reperietur. Quod si exercitum ex amicis conscribere liceret:

multo pauciores, facile plures hostes profligarent. Si quis ergo se erga amicos hisce rebus solerter exercuerit, & ob amicitiæ caritatem citra molestiam consuefecerit: facile cum tempus postularit, iisdem aduersus alios etiam homines vtetur, eadem officii ratione seruata. Est & illud animaduersione dignum, amicitiam naturalibus etiam affectionibus conferre desiderium, caritatem, & præstandi officii alacritatem. Nam & fratres, & liberi, & maritus & vxor, nisi amici inter sese fuerint, quamuis Epicteto obtemperantes, naturali affectioni tribuerint quod decet, tamen id nec alacriter, nec hilariter, nec vltro denique, sed veluti coacti facient, tanquam necessarium aliquod & vrgens munus obituri: non autem singulari studio incitati, nec eas res vt præcipua bona amplexi: sed ideo aggressi, ne officio suo defuisse videantur. Cur autem amicitiæ affectio tantam vim habeat, illud in causa est, quod consilio & voluntate suscepta est. Nam quæ a voluntate non pendent, ea naturali sunt affectione deuincta. Voluntaria vero arctiore vinculo sunt astricta, quod rationis & voluntatis facultas, animæ natura superior est: & vni, omnia ad vnum redigenti, propinquior. Etsi autem ea quoque magna & admirabilia bona sunt amicitiæ quæ exposuimus: pleraque tamen humana sunt. Quod vero in ea maximum est, maximeque diuinum, ignoratur: quod sincera amicitia mentes amicorum in vnum contrahens, meditatio pulcerrima est diuinæ coniunctionis. Neque enim fieri potest, vt ad geniorum & Dei coniunctionem perueniatur, nisi ea quæ est inter cognatos animos antecesserit. Recte igitur Pythagorei præ aliis virtutibus amicitiam coluerunt, eamque vinculum omnium virtutum esse pronunciarunt. Nám si vna quævis abfuerit virtus, adesse recusat amicitia. Quis enim iniustus, aut intemperans, aut timidus, ac magis etiam væcors, boni quod est in amicitia capax esse queat? Debet igitur, qui amicus esse vult, semetipsum repurgare, quantum

Isocrates: περὶ ἐπιτελίαν πολλῷ κρείττων φύσις νόμου, καὶ τρόπος γένους, καὶ προαίρεσις ἀνάγκης.

D. Iohãnes: ὁ μὴ ἀγαπῶν τὸν ἀδελφὸν ἑαυτοῦ, ὃν ἑώρακε: τὸν θεόν, ὃν οὐχ ἑώρακε, πῶς δύναται ἀγαπᾶν.

Amicitia vinculum virtutum omnium.

quantum fieri poteſt, a brutis affectibus, ac tum ſui ſimile quærere: idque inuentum amplecti, quaſi dimidio animæ ſuæ alteraue corporis ſui parte reperta, ſecundum fabulam Ariſtophanis. Atque hæc amicitiæ deſiderio tributa ſint, quam vel in paucis cernere optabile eſt, noſtra ætate propemodum penitus e vita mortalium profligatam. Sed eo redeundum eſt, vnde diſceſſimus, & affectiones reliquæ perſequendæ, quarum meminit Epictetus. Cum enim ex affectionum diſcrimine officiorum diſcrimen reperiendum eſſe dixiſſet: Sic, inquit, & ab affectione ciuis, officium erga illum eſt reperiendum. Eſt autem quædam ea quoque cognatio. Nam ſi communis mater eſt ciuitas, & patrem ſimul ac matrem repræſentat: ea ratione quaſi fratres quoſdam eſſe ciues, conſtat. Eſt & illud in promtu, inter omnes germanos ciues (de inquilinis enim non loquor) etſi longinquam cognationem, tamen quandam intercedere, quanquam cognatio eiuſdem originis, neceſſitudo ſatis ampla eſt. Magna enim eſt ingeniorum ſimilitudo, non in iiſdem modo ciuitatibus, ſed etiam nationibus iiſdem. Ciues igitur ſic tractandi ſunt, vt cognati: dandaque opera, ne qua re neceſſaria egeant: & diſciplina eorum pro virili curanda, vt is quoque fructus ex eis capiatur, vt & apud bonos viros habites, nec in victu & cultu corporis tuendi cauſa quicquam deſideres, & in periculis auxilio non deſtituaris. Pupillis quidem & viduis parentis loco eſſe debes. Poteſt enim alius pecunia, alius pro auctoritate magiſtratus, alius per amicos, alius bono conſilio, alius opera corporis, alius denique (vt cætera deficiant omnia) animi ſaltem propenſione, & æque prope dolendo ciui ſuo ſubuenire. Ciuis autem, ſi etiam vicinus fuerit, aliquanto arctiore deuincitur neceſſitudinis vinculo. Vt enim vrbem eandem, & familiam eandem, non temere neque fortuito conſequimur: ſic etiam eundem vrbis locum communi quadã ratione ſortimur. Maior igitur beneuolentia & familiaritas

Ciuis officia.

Et quacunque potes arte iuuare, iuua.

Vicini officia.

vicino debetur quam ciui: quæq; de ciue dicta sunt, vberius & cumulatius in vicino obseruantur, eique & communicantur & accepta referuntur quæ possunt omnia. Rebus eorum secundis gratulandum, aduersis ingemiscendum, ægrotantes tanquam domestici curandi: & in omnibus aliorum congressibus declarandum te vicino in re nulla iusta defuturum, pro virili adiutando. Denique turpe habendū & erubescendum est, vicinum ei in re ab aliis adiutum fuisse, qua adiuuari a nobis potuisset. Est etiam affectio quædam aduersus peregrinos, qui ad nos veniunt, ab hospitum curatore Deo conciliata. Est igitur & his suum tribuendum tum ob curatorem eorum Deum, tum propter incrementum humanitatis nostræ, quæ non solius necessitudinis & cognationis rationem habere, sed ad vniuersum hominum genus porrigi debet: tum vero, vt & nos cum fiducia supplicemus Hospitali Deo, diuinaque prouidentia & ipsi ea consequamur, quæ hospitibus tribuimus. Tenendum enim est, quemque suam rectam voluntatem & bonas actiones mutuare Deo, easdemq; magna cum vsura, & vberiore quam homines solent mensura ab eo rependi. Nullo autem modo violandus est hospes: sed si ab aliis violetur, summa vi defendendus. Eum enim ope humana destitutum, curator hospitum Deus magis & respicit & vlciscitur. Est & in eo negotio cuius conficiendi causa venit, adiuuandus ab eo qui potest, & victus egenti præbendus pro facultatibus: & in morbo iuuandus est hospes, quantum licet, & in reditu ad suos quoad possis. Atque etiam militis, officium, inquit, ex affectione erga Imperatorem est reperiendum. Conuenit autem & iubenti aliquid statim parere, ob subitas bellicæ rei conuersiones: & fortiter pugnare cum iusserit Imperator, quasi in ipso posita sit victoria exercitus: & pro eius salute discrimen capitis adire, quod vno milite cæso parum in bello ei parti nocetur: duce autem interfecto, vel victores eius milites statim & animis concidunt,

Hospitum officia.

Virgilius: Iupiter, hospitibus nam te dare iura loquuntur.

Militum officia.

dunt, & non secus atque oues opilione carentes, lupis inuadentibus alii alio diffugiunt, vt non castra tantum, sed ipsa etiam patria, duce in bello cæso periclitetur. Idque declarant ea quæ Cyri mortem, vt a Xenophonte scribitur, consecuta sunt. Populi etiam cum principibus ciuitatis quandam esse affectionem, perspicuum est, & officia illi affectioni congruentia. Legitimis autem & germanis principibus parere in omnibus populus debet, & alacriter obtemperare, & venerari eos, vt qui proxime & secundum Deum maxima in rempublicam beneficia conferant. Veri enim principes ab animo suæ curationis munus auspicantur, & hominis partes peruagantur: & quod de medicis dixit Hippocrates, in principibus copiosius videre licet. Nam ob alienos „ casus priuatis non quidem doloribus afficientur, si „ Epicteto pareant: sed curas & labores subeunt, rem familiarem negligunt, occupationibus detinentur, quibus & a sui & rerum meliorum cura abstrahuntur. Neque vero magistratibus obsequi tantum, sed & operam qui possunt nauare debent, atque existimare in iis niti salutem ciuitatis. Sin autem verbo tantum principes erunt, & magistratus officia negligent: improbandi illi quidem erunt, vt sunt improbi: sed quod magistratui conuenit, eis præstabitur, vt & principatum eis deferamus, & iis in rebus pareamus, quibus animus non læditur. Sed ad reliqua Epicteti capita conuertatur oratio, ne cum eius declarationem mihi proposuerim, imprudens officiorum doctrinam verbose persequar.

Populi officia.

Magistratus officia.

Falsi principes.

EPICTETVS.

Religionis erga Deos immortales præcipuum illud esse scito: rectas de eis habere opiniones: vt sentias, & esse eos, & bene iusteque administrare vniuersa: parendum esse eis, & in omnibus iis quæ fiant acquiescendum, & sequenda vltro, vt quæ a mente præstan-

tissima regantur. Sic enim nec incusabis eos vnquam, nec ab eis negligi te conquereris. Aliter autem id fieri nequit, quam si iis quæ in potestate nostra non sunt, relictis, tam bona quã mala in iis quæ in nobis sita sunt collocaris. Nam si quid illorum senseris esse bonum aut malum, aliter certe fieri non poterit, quin aut iis frustratus quæ velles, aut in ea quæ nolles delapsus, & culpes & oderis illarum rerum auctores. Illud enim naturæ est insitum omni animantium generi, vt ea quæ nocitura videantur, eorumq; causas, fugiant & auersentur: contra, vtilia & causas eorum persequantur & admirentur. Nulla igitur ratio est, vt is qui noceri sibi putat, eo lætetur quod nocere videatur: vnde etiam ipso damno vt gaudeatur, fieri nequit. Hinc fit, vt & patri filius conuicietur, cum ea quæ in bonis habentur, filio non impertierit: & illud est quod inter Eteoclem & Polynicem bellum concitarit, quod bonum existimabant imperium. Hac de causa Deos execratur agricola, ob hoc nauta, ob hoc mercator, ob hoc ii, qui liberos & vxores amittunt. Nam vbi vtilitas, ibi etiã est pietas. Quamobrem qui id dat operam, vt sic & appetat & auersetur quemadmodum decet: is eadem opera & pietati dat operam. Libandũ autem & sacrificandum, & offerendæ primitiæ sunt vnicuique, ritu patrio: caste, non luxuriose, nec indiligenter, nec sordide, nec supra facultates.

SIMPLICIVS.

Expositis officiis aduersus eos qui eiusdem conditionis sunt, hoc est. homines: nunc ad præstantiores nobis transit. Est enim a proximis incoandum, & sic ad superiora in officiis etiam ascendendum. Enimuero hæc quoque ex affectione reperit, quæ cum eis est tanquam primis causis & excellentibus. Cum autem tales sint, obscurum non est nihil eos nostris rebus indigere. Quare officia nostra aduersus illos sunt, quæ nos illis concilient atque subiiciant. Hac enim ratione affectionem atque ordinem naturalem ea quæ ex causis orta sunt, aduersus pri-

Non deus nobis, sed Deo nos egemus.

ſuis primas & eximias cauſas tuentur. Honorandi ſunt igitur, & pie colendi, eorumq; actionibus obtemperandum: libenterque illis cedendum, & in iis acquieſcendum, vt quæ & optimo conſilio, & ſumma prouidentia adminiſtrentur. Ea vero tum nobis contingent, cum & cognitio noſtra vera fuerit, & vita naturæ conuenienter inſtituta. Recte autem de iis ſentiemus, ſi iudicauerimus & eſſe eos primas rerum cauſas, & res conditas gubernare, & conſulere vniuerſis, eaq; recte & iuſte adminiſtrare. Siue quis enim Deos eſſe non cenſet: ſiue cum ſint, non conſulere rebus humanis: ſiue cum & ſint, & rebus humanis conſulant, id tamen & iniuſte & imprudenter facere opinatur, is neq; colet & venerabitur eos, neque illorum actionibus ſubſcribet ac parebit, vt ab optimo conſilio profectis. Vita porro bene & ſancte inſtitui, vt eorum quæ fiunt, cum vniuerſa ab optima mente adminiſtrentur, nec reprehendas quicquam, neque auctores accuſes, non poteſt, niſi bonum & malum in rebus noſtri iuris quæramus: vt in his & appetitiones noſtræ & declinationes verſentur, vtq; nunquam appetendo fruſtremur, nunquam incidamus in id quod declinamus. Siue enim res externas vt bonas appetimus, & quaſdã earum vt malas auerſamur: ſæpe & fruſtari deſideriis, & in ea quæ fugias incidere neceſſe erit. Cum autem iis fruſtramur quæ deſideramus, & in ea quæ fugimus incidimus: fieri non poteſt quin culpemus & oderimus auctores harum rerum: aut eos qui cum poſſent, eas non auertant, ſed conniueant. Omnes enim animantes, atque adeo res omnes bonum appetunt, eademq; ratione mala ſecundum naturam declinant: eoque mala quæ aut ſunt aut eſſe videntur, eorumque cauſas auerſantur. Itemque vtilia ſeu vera ſeu falſa, eorumq; cauſas amplectuntur & perſequuntur, & vt magna admirantur. Nullo igitur modo fieri poteſt, vt qui noceri ſibi putat, eo delectetur quod nocere videatur: ſicut fieri nequit, ipſo vti damno gaudeatur. Sic .n. quiſque aduerſus dan-

Vera de Deo ſententia.

Vita bene inſtituta.

Quos nocere nobis putamus, odimus: quos prodeſſe, diligimus.

tem damnum affectus est, vt aduersus ipsum damnum. Damnum enim malum est: malum fugiendum, & odio dignum, sicut bonum optabile & amplectendum. Eum autem, qui rei alicuius quæ mala habetur, causa putatur, odium & conuicia vitare non posse: ex eo constat, quod nec naturalis necessitudo & coniunctio satis virium habet ad odium eorum profligandum, qui nos aut bonis quæ habentur priuant, aut in ea quæ mala videntur coniiciunt. Nam propterea & pater inuisus a filio conuiciis afficitur, si bona filio neget, aut quod malum habetur inflipat, siue id verberando fiat, siue ad continentiam assuefaciendo. Nam & Polynicem & Eteoclem Oedipodis filios, hoc quamuis fratres, ad duellum & cædem mutuã adegit, quod imperium bonum iudicabant, & alter eo se ab altero spoliari putabat. Iam agricola si post sationem non pluit, aut aliquando plus pluit, aut aliquid aliud quod bonum aut malum habetur fit, aut non fit: auctores aut impiis verbis lacessit, aut certe cogitatione. Naturæ quoque moleste ferunt, cum ventus eis secundus non spirat, quamuis sæpe alius Austro, alius Aquilone egeat. neque cogitant, fieri non posse vt simul contrarii spirent: sed tantum auctori ventorum succensent, quod nec suum habeant, & contrarium experiantur. Mercatores, cum emunt, mercium copiam esse volunt: & cum vendunt, penuriã: & vtrum horum factum non fuerit, gubernatores vniuersitatis huius accusant, neque cogitant se ea concupiscere quæ fieri non possint. Qui vxores, qui liberos, qui denique carissima quæque amittunt, vt frustrati iis quæ appetunt, & in ea prolapsi quæ declinant, gubernatores accusant. Qui enim id quod bonum habetur: præbent eos & colere & venerari solemus. Nam ratione vtilitatis statim veneratio excitatur, aduersus eos qui vtilitatem præbent: sicut ob inutile, odium & auersatio auctorum. Quare qui operam dat vt quemadmodum decet, appetat & declinet, nec ad externa porrigit appetitum & declina-

Iupiter neq; pluuius, neq; serenus, placere omnibus potest.

declinationem: is eadem opera & pietati dat operam. Semper enim ea quæ desiderat adipiscitur, nec in ea incidit quæ declinat, quia hæc penes nos sunt. Acquiescit igitur in iis quæ fiunt, & conuenientem cultum auctoribus eorum tribuit. Qui autem res externas desiderat, easque declinat: nisi etiam voluntates hominum ad suam opinionem conuersas habeat, & diuitias & paupertatem, & valetudinem & morbum, & vitam & mortem, & victorias & clades, atque etiam ventos, & pluuias, & grandinem, & omnia quæ in sublimi fiunt, & fatum vniuersum: quoniam in has appetitiones & declinationes prolapsus est necessario, multis appetitionibus frustratur, & in multa aduersa incidit. Proinde etiam moleste fert omnia, & culpat auctores, & vitam agit cũ molestam & ærumnosam, tum irreligiosam & impiam aduersus Deum, vt omnibus modis sit infelix.

Aut Deum esse te, aut Dei decretis parere, aut ringi est necesse.

Traditis autẽ pietatis aduersus deos præcipuis causis, & certissima de eis scientia, vt vltro pareamus & cedamus eorum actionibus, & acquiescamus in iis, vt quæ ab optimo consilio proficiscantur: & demonstrato, non posse hoc eos facere, qui bonum & malum in voluntate nostra non collocent, sed in rebus externis: ordine subiungit honores, qui ob res externas Deo tribuuntur, quorum legitimos & vsu receptos Deus vtique hominibus ostendit, vt historiæ declarant: vt & nos per eos necessitudine cum eis coniungamur, & externæ res per oblationes fruendo illustratione diuina, & vberes nascantur, & nostris vsibus accommodatæ. Vt enim animum, cuius is auctor est, ei dedicamus & consecramus, repurgando illum, tum vera de illo cogitatione, tum vita naturæ consentanea: sic post eam, corpus etiam ab ipso datum decet ei cõsecrari, a maculis tam conspicuis quam latentibus repurgatum. Animus autem his quas dixi rationibus repurgatus, repurgato instrumento, vestimentis etiam quam purissimis vso, externarum quoque rerum, quas Deus dederit, primitias offerto. Nam ius fasque postulat, iis offerri

1. Ceremoniarũ causa.

Omnia nostra Deo cõsecranda.

primitias, qui dederunt: non quod his egeat Deus (neque enim probitate nostra eget, neque rectis de se opinionibus) sed nos per hæc, pro ea mensura quę nobis conuenit, illustrationis diuinæ facti capaces, Deum suscipimus, si digni simus. Sic externæ res etiam oblatæ & dedicatæ, ex vitæ ratione pura, conuenienti modo illustrationis diuinæ fiunt & ipsæ participes, ita vt diuina cõspiciatur efficacitas. Nam & epilepsia se quispiam horum munere liberatum ostendit perq; hæc & fluctus maris sedauit: quique ea sanctè offerunt, ob affectionem quam erga illos habent, ipsi quoque diuinæ fiunt illustrationis participes, præterquam quod & iusti & grati animi fungitur munere is, qui illa iis qui dederunt, offert & consecrat. Quod vero dixi, per exiguas istas primitias totum genus illud dedicatur & cõsecratur Deo, & conuenientem ipsius Dei opem consequitur. Hęc vero, inquit, patrio ritu fieri debent a singulis. nam Deus simul & vbique præsto est semper, cum omnibus suis diuinis copiis. Cũ autem multa sint a Deo producta, nos qui vna distincta specie constemus humana, & pro humana forma, vnum genus vitæ nunc, & vnam ætatis degendæ rationem sortiti, & in exigua parte vniuersi & terræ adeo ipsius collocati simus: alius alio Dei beneficio fruimur, aliisque temporibus & locis. Vides enim, cum aliis dies est, aliis esse noctẽ: cum alibi hiems, alibi æstatem: hic alias nasci & stirpes & animantes, in aliis locis alias: cum & terra, & quæ in ea sunt, diuina beneficia diuersis percipiant modis. Singuli igitur partim diuina patefactione, partim experientia edocti, diuersis vt locis & vitæ generibus, sic etiam temporibus & modis, victimarum item & oblationum varietate numen placant. Ac cum diuina festa rite celebrantur, statis diebus euidens efficacia diuinæ illustrationis conspicitur: quod alias nullo modo fit. Nam & ægroti curantur, & vtilia quædam prædicuntur. Tanti interest discrimen temporum ad diuinam necessitudinem, itemque locorum & dictorum, factorumq;

Sacrorum miracula.

Vtopia lex: Ne sua cuiquam religio fraudi sit.

Varietas vt locorum & temporum, sic etiam religionum.

ctorumque & oblationum accommodatio. Iubet autem omnia, quæ ad diuinum cultum pertineant, & pure facere, & non sordide. Nam ab impuro pura attingi nefas est: purumque & sincerum, si quid ei adulterinum admisceatur, eo pollui solet. Neq; igitur sordide quicquam faciendum, neq; negligenter & per ignauiam, quicquam factu necessarium aut prætermittendum, aut confundendum, aut permutandum. Sicut enim, si elemẽta sermoni subtrahas aut immutes, non manet eadem forma sermonis: sic etiam diuinorum operum & sermonum, si quid aut deest, aut immutatum est, aut perturbatũ, illustratio diuina tollitur, & eorum quæ geruntur vim euanidam reddit eius qui illa gerit, socordia: sicut ad complementum & perfectionem cæterorum excitata cum scientia alacritas, multum valet. Qui vero se in Dei cultu negligentem & socordem præbet, qua in re sit ad officium fungendum excitatus? At neque irreligiose, inquit, est accedendum: hoc est absq; veneratione. Quanto enim religiosiores & sanctiores res diuinæ habentur: tanto magis eas, & quidem tales, percipimus. Nam & ipsi cultui numinis pro virili nos submittimus, & in eo veluti grandescimus. Cum autem dixisset, non esse negligenter faciendum: veritus videtur, ne quis dicere se putaret, etiam supra vires ista esse facienda. Vbi vero modus esset optimus, si diuinis in rebus non esset: quæ omnia moderantur, optimisq; terminis definiunt? Deinde nihil æque diuina continet opera, quã si in iis perennis æqualitas conseruetur: & quoad eius fieri potest, neque dicto, neque facto quicquam immutetur. Neque vero fieri potest, vt supra vires sæpe facias. Videntur autem ii qui in res diuinas profusi sunt simul & Deũ corruptelæ cōdemnare, & ignorare quem vsum ista in diuino cultu habeant, cum primitiæ sint eorum quæ diuinitus accepimus. Ego igitur mirabilem hunc virũ secutus, pro virili hunc quoq; sermonem declaraui. Sed quia capitis huius initio, tres de Diis quæstiones com-

Moderatio diuini cultus.

Veneratio.

Modus rebus diuinis in primis adhibendus.

pendio perstrinxit, quæ ante omnem legum lationem, morumque disciplinam certæ compertæque habendæ sunt, Deos & esse, & prouidere, & bene, iusteque administrare omnia: nihil vetat ob importunos quosdam homines, demonstrationes subiicere quæstionibus. Natura enim non homines modo, sed & brutæ animantes & stirpes & lapides, ea denique omnia quæ sunt, pro sua quodque virili, ad numen respiciunt. Homines vero præter id, a parentibus etiam statim a puero ad pietatem assuefiunt, & communes hominum sequuntur notiones. Omnes enim homines, tam Barbari quam Græci, tum infinito superiori tempore, tum nunc, quamuis alii aliis rationibus, Deũ esse censent, Acrothoitis exceptis: quos narrat Theophrastus, cum nullũ colerent numen, subito vniuersos a terra absorptos esse: & si quis forte alius vnus atque alter, ab omni æuo, talis fuisse perhibetur. Fit autem, vt quidam eo quod absque demonstratione credunt, & quia bonos viros esse miseros, beatos & felices improbos vident, parum curent insitas a natura ipsa notiones, & non aduersentur Tragœdiæ dicenti,

Demonstrationes de Deo.

Esse Deum, cõsensus humani generis confirmat.

Acrothoitæ.

Dei prouidentiam rerum humanarum confusio tollere videtur.

„ *Deos non esse, dicere an non audeam,*
„ *Res improborum tam secundas intuens?*

Felicitas in animo sita inuiolabilis.

Rectum igitur fuerit, hos vel Epicteto obtemperantes, non in rebus externis, sed in nostra potestate sitis, bona & mala nostra collocare. Sic enim neque cum bono viro vnquam male agetur, neque vllus improbus erit beatus. Nos quoque nudas illas de Deo notiones demonstratione firmare pro virili conabimur. Est aut considerationis huius initium, ut quid Dei nomen significet videamus. Sciendum igitur, Græcis θεὺς, quos Latini literis nonnihil immutatis Deos vocant quæ in cœlo circumaguntur, stellas, a cursu & motus celeritate (θεῖν enim currere significat) appellasse. Post autem ad incorporeas quoque naturas, rerum causas, & ad vnicum omnium principium & causam, id nomen transtulisse, vt id signi-

1. Etymologia Dei.

2. Definitio Dei.

id ſignificet principium rerum, & cauſam mente comprehendendam, primam omnium atque principem. Quæ enim fiunt, aut caſu atq; fortuito fiunt omnia, aut ex antegreſſis cauſis oriuntur. Enimuero quod caſu & fortuito fit, neque cauſam effectricem definitam, neque certum finem propoſitum habet, quo referatur. Nam alioqui non caſu, ſed ex antegreſſa cauſa exſtitiſſet, atque ad finem aliquem referretur. Neque vero eorum quæ temere ac fortuito fiunt ortus, certum ordinem & conſecutionem perpetuam ſeruat. Ea vero quæ natura & conſilio geruntur, & ordinem ſeruant, & ad finem certum referuntur. Agricola certe quidem & ſerit & plantat eo fine, vt aliquid naſcatur, & animantium congreſſus procreationem ſobolis ſpectat: & certa ſeries, certus ordo ab initio ad finem vſque procreationis ſeruatur, aliis in initio, aliis medio, aliis in fine pari ordine conſequentibus. Nam in plantis quidem ſemen in terram cõiectum & irrigatum aqua, radices agit & germina primum, mox culmum profert, aut ramos alit, cæteraque ordine vſque ad fructum & maturitatem. In animalibus autem ſemen menſtruo ſanguine perfuſum extenditur & informatur, dum fœtus fiat, qui eo vſque alitur & perficitur, donec ſuo tempore in lucem edatur. Atq; hic ortus ordo atque progreſſio perpetuo conſeruatur. Quod ſi ea quæ natura conſilioque fiunt, & cauſam definitam habent, & eorum auctor certum ſibi finẽ proponit, & progreſſione atq; ordine eodem perpetuo res abſoluuntur: vtiq; colligitur, ea quæ natura conſilioque in mundo fiant, ac præcipue ſpectentur, non caſu & temere fieri, ſed cauſis antegreſſis. Oportet igitur cauſas eorum quæ oriuntur, ante greſſas eſſe. Quæ ſi ortæ ſunt, neceſſe eſt eorum etiã alias eſſe cauſas priores, donec ad eas peruentum fuerit, quæ nullum habeant ortum: quæ non iam ſint ex eorum numero quæ oriuntur, ſed quæ res ſubſiſtentes dicuntur rectius, cum omni prorſus ortu careant, quippe quæ cauſam cur ſint, nõ aliunde,

3. Caſus & Fortunæ refutatio.

Rerum naſcentium rectus ordo.

Ad vnam tandem primam cauſam veniendum.

ſed in ſemetipſis habeant. Itaque primæ cauſæ, ortusq; expertes, aut per ſe ſubſiſtunt, aut his ſunt præſtantiores: vt in progeſſu orationis oſtendetur. Deinde etiam a motione aſcendendo, primas mouentes cauſas inueniemus aut per ſe mobiles eſſe, aut immobiles. Quod enim ſuo motu non cietur, ab alio quopiam cietur, atque id ipſum rurſus ab alio: fitque ſic progreſſio infinita, quam rerum natura reſpuit. Nihil enim iſta ratione futurum eſt, quod vel moueat vel moueatur, ni ſit principium mouēs. Aut neceſſe eſt, id quod primum alieno cietur motu, ab eo cieri quod vel per ſeſe mouetur, vel quod eſt immobile. At vero quod ab omni motu alienum eſt, magis ſiſtit & compingit, & ſingulis rebus id confert, vt in eodem ſtatu permaneant, nec immutentur. Neceſſe igitur eſt, per ſe mobile id eſſe, quod primū mouet ea quæ aliunde cientur. Ea vero ſunt, quæ oriuntur & occidunt, quæ augentur & minuuntur; quæ mutantur qualitatibus, quæ ab aliis locis in alia loca tranſeunt. Neque enim id quod oritur, oriri a ſe ipſo poteſt (ſic enim eſſet, antequam eſſet) neque id quod augeſcit, a ſe ipſo augetur, ſed acceſſione aliqua facta. neq; quod fit aliud a ſe ipſo fit aliud, neq; etiam locum ſua ſponte mutat. Cum enim ea quæ his, quos expoſui, modis mutantur, corpora ſint: ea per ſe non poſſe moueri conſtabit. Oportet igitur proximas iis, quæ oriuntur & aliunde mouentur cauſas, per ſe eſſe mobiles. Nam ſi vniuerſa ſtare fingas, non aliunde orietur mobile, niſi a per ſeſe mobili. Nam quod immobile eſt, eodem ſemper modo ſe habet: & quod aliunde mouetur, mouentis exſpectat facultatem. Præterea principia ſimplicia quoque eſſe oportet. Compoſita enim e ſimplicibus conſtant: itaque ab ipſa natura comparatum eſt, vt ſimplicia compoſitis antecedant. Videamus igitur inferne aſcendendo, & a vicinis auſpicando, vt quæratur, an corpora principia eſſe, & talia eſſe poſſint, qualia prima principia eſſe oportere ſtatuimus: an vero per ſeſe neque ſubſiſtere,

A mobilib. & mouentibus ad immobile aſcēdendum.

Id quod primū mouet, per ſe mobile eſt.

Mobilis.

Motionis principium non eſſe poſſe corporeum.

ftere, neque moueri possint, mobilia ista corpora. Quod enim est per se mobile, aut parte mouēs, parte mouendum, dicitur per se mobile, aut totum seipsum mouens, & a seipso mobile. Verum si parte mouet, parte mouetur: de mouente parte rursus idem est quærendum, vtrum per se mobilis ea sit: an cum aliunde moueatur, moueat? Quod si hoc: aut in infinitum progrediemur, aut per se mobile statuemus primum illud, vt quod totum & moueat & moueatur. Eadem & de iis dicenda sunt, quæ per sese subsistunt. Necesse enim est primum illud & proprie per sese subsistens, eiusmodi esse, quod totum & subsistere faciat, & subsistat. Quod vero eiusmodi est, in id mox etiam necesse est neque partitionem neque disiunctionem cadere. Nam si diuidi & coniungi queat, nō potest totum secum ipso coniungi, vt totum sit mouens, Idemq; totum id quod mouetur, aut totum id quod cōstituat, & totum id quod constituatur. Sed ne simplicia quidē esse possunt corpora, quæ subiecto aliquo constāt, & forma, & multis quibus compleantur rebus, magnitudine, figura, colore & similibus, quæ nō sunt primæ & efficientes species, sed participationes earum specierū in subiecto aliquo informi, ꝙ participat, exsistētes. Vbi enim primogeniæ formæ sunt: vnumquodq; id ipsum est quod est, nec eget societate informis alicuius. Vbi vero participatio est a primogeniis, omnino aliud esse oportet quod participat, cū per se informe sit. Igitur si principia incorporea & indiuulsa sunt & simplicia, & per se efficacia & ꝑ se mobilia & subsistētia, aut aliquid hisce præstantius corpora vero talia esse non possunt, corpora principia non esse constat. Quid ergo est per se mobile, quod esse corporū dicimus, quæ alieno cientur motu, atq; principii habere cum iis collata rationem? An hoc id est ꝙ intrinsecus mouet? At si & ipsum ab alio moueretur, nō id per se moueri diceremus, sed extrinsecus, veluti corpora. Nam proprie mouens est primū mouēs: veluti si manu & baculo moueam lapidē, ego sum proprie

αὐτοκίνητα. αὐθυπόστατα. ἀμερῆ καὶ ἀδιάστατα. πρωτουργὰ εἴδη. *Animam esse primum mouens.*

is qui mouet. Quid ergo est quod corpora intrinsecus moueat? Quid aliud, nisi id quod animam dicimus? Nam quod est animatum, intrinsecus mouetur: & quod intrinsecus mouetur, animatum dicimus. Quod si anima est quæ intrinsecus moueat corpora, quod vero corpora intrinsecus mouet per se mobile est: anima per se mobilis, erit principium & causa eorum quæ oriuntur & mouentur, horumque rationes in sese continens secundum quas ea fiunt quæ fiunt, & mouentur quæ mouentur. Nisi enim primariæ sunt in corporibus formæ, sed ex eo quod per se mobile est, proxime constituuntur: nimirum cuiusque speciei corporum, atque adeo eorum quæ orta sunt, primarium principium anima est, atque illa sunt sinceriora & puriora. Vt enim vno rem exemplo declaremus, pulcritudo corporũ in carnibus sita est, & iis quibus expletur corpus atque absoluitur, si ita cadat, animalium: quæ & illa quantum fieri potest exornet, & ipsam deformitatis eorum partem capiat, & in eam demergatur. Animi vero pulcritudo his soluta omnibus, neq; iam imago pulcritudinis, sed ipsa pulcritudo, ratio pura est, non alibi quidem pulcra, alibi vero non pulcra, sed tota & penitus pulcra. Quare etiam cum anima vel suam, vel alterius animæ pulcritudinem perspexerit, pulcritudinem corporis aspernatur & despicit, ad illam alteram inclinata. Sic etiam aliarum formarum quælibet primaria & sincera est in anima. Constat autem, vt corpora, sic etiam animas diuidi, quæ sua corpora mouent: aliæque sunt cœlestium, aliæ sublunarium. Absurdum enim est, cum deteriora corpora sint animata & viuant: præstantiora carere anima atque vita. Est etiam animarum ratio quædam inter sese, quemadmodum & corporum. Cœlestes enim animæ earum causæ sunt quæ infra lunam sunt: ac reuera magnificum quiddam & pretiosum est anima, præsertim cœlestis, & ad principii rationem accommodata, neq; tamen primi. Quod .n. per se & mouetur & subsistit, quamuis iis quæ

Pulcritudo corporis & animi.

Animæ cœlestes, sublunares.

Anima cœlestis principium quidẽ, sed non primum.

iis quæ alieno motu cientur, & aliunde exſiſtunt priora, duplicem tamen rationem habent, mouentis & mobilis, efficientis & effecti. Oportet autem ſimplex antecedere compoſito, & vnum prius eſſe duobus. Præterea quod per ſe mobile eſt, a ſe ipſo cietur, ſed mouetur tamen & mutatur, licet non eſſentiæ ratione, ſed ſecundum actiones: ac non corporeis mouetur motionibus (nam quod ad illas attinet, immobile eſt) ſed animalibus: quarum nomina ſunt, conſiderare, deliberare, cogitare, opinari: quibus ipſa cum moueatur, corpora mouet corporeis motionibus. Omnino autem ante id quod vtcunque mutatur, eſſe oportet id quod nullo modo mutetur, vt & id quod mutatur, mutabile maneat. Motio enim atque mutatio & cœleſtibus & ſublunaribus inanimatis præſto eſt, mouente anima prima. Quod vero ſemper eadem ratione, eodemq; modo, & circa eadem, & vna ratione vnoq; ordine ſunt, cœleſtibus vnde contigit? Vnde autem ſublunaribus etiam contingit, ab iiſdem perpetuus ad eadem veluti in orbem reditus? Elementorum vero & animantium & ſtirpium, etiamſi numero non permanent, eadem in orbem redeuntia tanquam cœleſtia: ſpecie tamen in eadem reſtituuntur. Nam ex igne aer, & ex aere aqua, & rurſus ignis: poſt ver, æſtas, & autumnus, & hyems, rurſusq; ver: & e frumento culmus, & herba, & ſpica, & rurſus frumentum: & ab homine ſemen & menſtruum, & rurſus homo. Vnde igitur iſta ad idem reuerſio? Nã ipſe motus diſcrimen diuerſitatemque efficit. Non dubium quin ab immobili aliqua & prorſus immutabili cauſa, cuius vna eademque ratio perpetuo eſt. Nam ei quod alias celeriter cogitat aut facit, alias diuturnas habet actiones, id antecedere neceſſe eſt, quod vno eodemque modo perpetuo ſe habeat, & æuo diuiſionis & motionis experte agat omnia. Quanto enim eo quod per ſeſe mouetur ſit præſtantius illud, cuius non eſſentia modo eſt immutabilis, ſed & potentia & actio, clarum eſt. Quod vero præ-

Conſtantiã motionum & mutationum ab immobili eſſe cauſa, Deo.

Nihil Dei maiestate vel dici vel cogitari dignum potest.

stantius, idem etiam essentiæ ratione prius esse necesse est deterioribus: estque ad principia ascendendo quærendum, possit ne aliquid eo esse principio præstantius quod statuimus? Quod si repertum fuerit: rursus in illo quærendum, donec ad supremas cogitationes peruenerimus, quibus nihil restet excellentius, nec prius ab ascensu desistendum. Neque enim verendum, ne inanis sit nostra progressio, maiora quædam, quæque prima principia excedant, de iis cogitando. Neque enim fieri potest, vt tantum saltum faciamus cogitatione nostra, vt æquemus primorum principiorum dignitatem, ne dicam superemus. Vna enim hæc quæ ad Deum fit contentio, est optima: & omnis, quantum fieri potest, erroris expers. Cui cum eorum bonorum quæ cogitatione persequimur, honestissima & sanctissima, & primaria tam nomina quam res tribuimus: illud persuasissimum habendum, nihil nos illi dignum ipso tribuisse. Sed ad veniam impetrandam illud nobis satis est: quod nihil superius illis habeamus Oratione igitur a per se mobili ad immobilem progressa, & omnibus modis immutabilem causam, quæ vno eodemq; modo semper se habet, tam essentia quam viribus & actionibus, & in æternitate collocatam, quæ tempus cum iis quæ mouentur produxit: multorum quoque principiorum, quæ sunt in per se mobili magis principales causas in immobili spectemus immobiles, æternas, perfectas & inter se copulatas, vt vnaquæque contineat vniuersas ob coniunctionem, ea discretione, quæ animo & mente fit, impermista manente. Vnde enim est formarum, quæ in mundo sunt diiudicatio, si mundi opifex Deus pro causis in ipso distinctis eas non produxit? Neque tamen illic talis est principalium formarum fingenda diiudicatio, qualis est hic imaginum: neque animalium rationum discretio talis est, qualis corporum. Sed eiusmodi qualis est octo cœlorum, quorum quodlibet, & quæ in eis infixa hærent siderum, totius cœli pars est, & quidem

In vno Deo principia omnia spectanda.

pars

pars absoluta & integra, atque essentia integra prædita, suisque peculiaribus prædita facultatibus & actionibus. Neque vero cœlestes tantum, sed sublunares etiam formæ quælibet perpetuæ sunt: vt hominis, & equi, vt ficus & vitis. Integra sunt enim horum singula, etsi non in indiuiduis, vt corpora cœlestia: at ratione formarum, quæ suis differentiis complent mundum. Eodemque modo simpliciorum etiam generum quodlibet formas constituentium: veluti essentia, motio, statio, & ea quam Græcos imitatis identitatem dicere liceat, quæ illis ταυτότης est, diuersitas, pulcritudo, veritas, concinnitas, cæteraque omnia quę sunt in mundo corporeo, in suo quodque genere totum & perfectum est, multasque habet differentias in seipso. Multo vero magis in anima vniuersi integrum vnumquodque in primis est, principium & causa corporearum rerum, quæ hic sunt per se mobilis, earum differentias copulate in se complectens, & ad illam vt perfectiorem & sinceriorem & euidentiorem res terrenæ sunt effictæ, multoque magis horum primogeniæ formæ intelligentes & diuinæ. Ob vnionem enim quę in illis, vt dixi, est, nō contactu aut continuitate aut temperamento corporeo, sed inseparabilium & indiuisibilium formarum copulatione & vnione, ita suam quodque perfectionem habet, vt impermista maneat discretio: & vnum quodque principium est, & primaria effectio suæ formæ vsq; ad extremas. Multa vero illa principia rerum omnium ab vno principio sortita sunt principii dignitatem. Nam ante multa illa, causam, ob quam & multorum quodlibet vnum est, non tamen tale quale id est, quod multis antecedit, esse necesse est. Nam vnū de multis pars est multorum, vicissimque simplicitatem vnius suscipit. Id vero vnum, quod multis antecedit, multorumque causa est, multa in seipso iam continet, cū vna communione sit omnia ante omnia, causa causarum, & principiū principiorum, & Deus deorum, sicut ab omnibus naturæ ipsius

Forma seu species caducarum etiã rerum sunt æterna.

instinctu celebratur. Est & bonitas bonitatum. nam primam in singulis proprietatibus causam, appetunt omnia quæ post eam sunt. Quod vero appetunt omnia, bonum est. Principium autem principiorum, bonitas est bonitatum, itemque facultatum. Quodlibet enim principium summam habet in suo genere facultatem: principium vero principiorum, summam super omnes facultates habere facultatem, quin & cogitatione præditam esse summa necesse est, neque enim quicquam a se creatum ignorauerit. Omnia porro ab ipso facile producta sunt. Quare necesse est, quemadmodum oratio demonstrandi ratione a partibus ad totum ascendit (nec enim cognouissemus quantum esset totum, & quale esset, nisi partes fuissemus ante contemplati. Sæpe enim fit, vt partem aliquam ipsum totum esse iudicemus) sic etiam honos & cultus per partes ad totum est referendus, sicut & quodlibet principium est principium, eaque ratione agnatum toti, vt & nominis eiusdem particeps. Neque enim nomen tantum est commune: sed & ipsa principalis dignitas & excellentia principiorum, qua a se orta id superat, ab vno & toto multis illis & singularibus est concessa. Si quis vero non committendum putat, vt eodem appellentur nomine singularia principia, quo totum: is primum recte omnino putat, cum principalis illa dignitas communis esse videatur. Deinde cætera quidem principia vocet, illud autem principium principiorum. Etsi enim & singularium quodlibet, principium principiorum, cum alia angustiora principia complectatur (aliud est enim naturalis pulcritudinis principium, & aliud corporeæ, & commune quodammodo vtrisque pulcritudinis vt pulcritudinis principium) tamen id quod est proprie principium principiorũ, illud est, quo nullum est superius principium, itemque causa causarum, & Deus deorum, & bonitas bonitatum. Præterea considerandum accuratius est, causæ omnium, quæ super ea omnia est quæ sunt nullum esse peculiare nomen.

Nullum Dei nomen proprium.

men. Omne enim nomen distinctam aliquam motionem complectitur: sed ex iis nominibus, quæ rebus ipso posterioribus indita sunt, honoratissima quæque nos illi tribuere. Atque adeo ipsum Dei nomen vt dictum est, a cœlestibus corporibus est translatum, quæ celeriter moueantur & currant. Pium etiam cum vocamus, & humanum & bonum, & dominum & fortem, nec eorum nos pudet quæ multis hominibus tribuere solemus. Sed hæc hactenus de prima trium quæstionum, qua propositum fuit demonstrare esse prima rerum principia, & auctorem omnium rerum esse Deum, etsi gradus quidam ad summum fastigium ascendendi, & absolutissimam perfectionem, desunt. Scio enim & horum nonnulla visum iri superflua quibusdam, quod quidem ad principalem scripti scopum pertineat, qui is est, vt Epicteti enchiridion declaretur. Altera erat, Deum curare & administrare vniuersa: quod etsi & ipsum, nisi fallor, copiose in superioribus est demonstratum, tamen ex professo etiam tractari pro-fuerit. Sunt enim qui existiment esse numina, & quidem talia, qualia sunt exposita, bona, & summa potentia prædita, perfectissimaque cognitione: sed ea res humanas contemnere tanquam viles, & sua curatione indignas. In hanc vero sententiam deuenerunt ex humanarum rerum perturbatione, cum homines improbos vident imperiis, opibus, valetudine florere, & vsque ad obitum secundis rebus vti, easque interdum liberis suis quasi per manus tradere: bonos autem viros ab eis immaniter excarnificari, nulla sequente (vt putant) vltione. His enim de causis, alii (vt prius dictum est) esse Deum negare non dubitant: alii, quamuis & esse Deum, & talem esse propter communes notiones fateantur: tamen res humanas ab eo curari non credunt, præsertim priuatis calamitatibus conflictati. Neque enim tantam fore perturbationem, neque tam improbos impunitos, quam bonos viros inultos permansuros, diuina prouidentia mundum procurante. Est

II. Quæstio, Deum curare & administrare vniuersa.

Aduersariorum argumenta.

Argumentũ ἐκ διαιρέσεως.

igitur de his etiam in vniuerſum dicendum, & diuiſione explicanda hæc quæſtio. Nã ſi dii cum ſint, non conſulunt rebus humanis: aut quod ignorant iis eſſe conſulendum, non conſulunt. Quod ſi eſt, aut quia non poſſunt, non prouident: aut quia nolunt. Iam ſi quia non poſſunt, id fit, aũt propter magnitudinem rerum humanarum, Dei potentiam excedentium: aũt ob paruitatem & vilitatem, prouidentiam effugientium. Sin cum poſſit, non vult: aut ob delicias & ignauiam eas negligit: aut rurſus quod ob paruitatem & vtilitatem, quamuis poſſit, eas aſpernatur.

Generalis reſponſio.

Cum autem generalis diuiſio ſit huiuſmodi: interim ad omnes eius ſectiones ſic dicendum: Cum tale ſit numen, quale deſcriptum eſt, cognitione præditum exquiſitiſſima, & potentia firmiſſima, & voluntate optima & omnes res a ſeipſo producat: nec ignorat res a ſe conditas eſſe curandas (qui ſtupor ne in ſtupidiſſimas quidem pecudes cadit: nam illæ quoque ſuos curant fœtus) nec ob magnitudinem relinquit (qui enim maior erit res condita ſuo conditore?) neque vt viliores, quam quæ curentur, aſpernatur. nam ſi tales erant, cur omnino condebantur? At nec voluntas eius eſt accuſanda, quaſi ob delicias & ſocordiam eas negligat. hominum enim iſti affectus ſunt, nec omnium, ſed non proborum: cum ne pecudes quidem ita vel delicatæ vel ignauæ ſint, vt fœtus ſuos negligant. Neque vero tanquam viles eas contemnit, quas condere non eſt dedignatus. Sic nullo modo fieri poteſt, quin Deus conſulat rebus a ſe conditis.

1. Res humanas ob vilitatẽ a Deo haud negligi.

Sequitur, vt ſeorſim iis reſpondeamus, qui quod diuinam magnitudinem intelligunt, ac potius intelligere ſibi videntur, res humanas extenuant, & diuina prouidentia indignas ducunt. Eſſe hominem & res humanas non ex viliſſimis vniuerſi rebus. Nam & animans eſt homo, & anima præditus maximi pretii, & rationis capaci: nec eſt vllum animalium genus, quæ quidem naſci ſoleant, magis pium, & religioſius, Quare homo nec inhonorata, neque

vilis

Quo minores, eo curantur facilius.

vilis est Dei possessio: neq; etiam res humanæ, quas animus rationis particeps administrat. Quod si quis vel exiguam rem statuat esse hominem, eo faciliorem eius esse curationẽ fateatur. Sicut enim sensus maiora facilius apprehendunt, minoraque difficilius (nam quo quæque minora sunt, eo difficilius & videntur & audiuntur) ita vires & facultates minora cum facilius ferunt, tum magis retinent illa quam maiora. Facilius enim gestatur mina quam talentum, medium iugerum facilius aratur & foditur quam integrum. Quo quis igitur minorem hominem statuerit, eo faciliorem eius esse curationem assentietur. Iam si totũ mundum curat Deus, mundi etiam partes eum curare est necesse, vt & artifices faciunt. Nam medicus, cura totius corporis suscepta, ne partes quidem negliget: neque imperator, neque paterfamilias, neque reipublicæ gubernator. Partibus enim neglectis, totum ipsum peius affici est necesse. Absit igitur vt Deus in sua curatione hominum diligentia vincatur, qui vna eademque arte & partes & totum curant, cum ipsarum partiũ causa, tum vero propter totum. Nos vero euent⁹ quosdam (vt dictum est) ægre ferimus, ignorantes quatenus ista quoque conducant vniuerso. Si quis vero existimat Dei rerum humanarum curam, quæ multum habeant confusionis, multum perturbationum atque tumultuum, negotium facessere Deo, eamq; a sua beatitate abstrahere: eum apparet humanis curatoribus similes putare Deos, & rationem curationis ignorare, qui necesse esse existimet, sicuti nos, ita Deum etiam, si quid curet, seorsim illi adesse, & persequi singulas suas actiones, nec vlli rei alteri vacare interim posse. Neque cogitat is qui ita sentit, vel legislatorem, constitutis in republica legibus, definisse, quæ cuique facto pœna, quæ pro iniuria satisfactio debeatur: easque curatrices ad minutissima quæque statuisse, cum ipse interim a more & consuetudine sua non recedat, & quandiu leges durarint, tandiu per eas vrbi consulat. Neque

Deus totum mundum curat. Ergo & homines, mundi partem.

Deus absq; negotio consulit rebus humanis.

Similitudo Legislatoris.

etiam conſiderat, Deum multo prius & magis condito vniuerſo, animales eſſe noſtras actiones, multumque habere & virtutis & vitii, perſpexiſſe: & rationem excogitaſſe, qua ius cuique ſuum tribueretur, vt & in loca deteriora detruderetur: & quali fortuna vteretur, vt animus qui male ſe geſſerit, aduerſam, qui melius, bonam experiatur: & quid cuiq; perferendum aut faciendum ſit pro dignitate inter ſeſe, & a ſeſe inuicem. Cæterum cauſas, vt tales aliiue euadamus, & ab alia dignitate ad aliam perueniamus, id voluntati cuiuſque noſtrum reliquit. Quales enim fieri volumus, tales euadimus, ob animi libertatem, & quia penes nos eſt tam virtus quam vitia, omnibuſque Deus præfecit poteſtates, quæ cuique deſtinent id quo dignus eſt, vſque ad minutiſſimas actiones. Neq; cum hæc initio ſemel commentatus eſſet, tempore quodam a prouidentia receſſit: ſicut homo leges tuliſſe contentus eſt. Neque enim initium temporis habet diuina bonitas, per quam, quia ipſa eſt, omnia bona fiunt: neque Deus alias adeſt, alias abeſt, corporum enim iſta ſunt. Sed & ipſe ſemper omnibus adeſt, exemtus ab omnibus: & eius prouidentia, quia ipſe ſemper vbique eſt, & bonus eſt, ad omnes res porrigitur pro conuenienti cuique dignitatis diſtributione, & vt a lumine Solis illuſtrãtur omnia, & alia vident, alia videntur, alia virent, alia generantur, atq; etiam alia candeſcunt, alia nigreſcunt, alia denſantur, alia liquefiunt, & prout cuiuſque captus eſt, ita vnius & magnę bonitatis eius abſque negotio fit particeps, nihil in horum vllo ſole faciente, neque a ſua beatitate abſtracto: Sic multo magis diuina bonitate, quæ & Solem mundo donauit, omnia fruuntur abſque negotio, & bona fiunt, pro ratione ſui captus, nihil ad hæc Deo faciente, neque diſtracto. Neque enim cum agit, viciſſim patitur, vt res naturales: neque aduentitiam habet bonitatem, quæ aliquando exhauſta deficiat: neque ea natura eſt, vt alias alia agat, ſicut noſter animus, ac interdum procurando mundo

Animi libertas.

Δυνάμεις ἔφοροι.

Deus ſemper adeſt operi ſuo.

Similitudo ſolis.

Animi ſimilitudo.

mundo desit, aut contentioni illi ad bonum, quod a mundo prorsus exemtum est. Nam si humanus animus perfectus, & ad Deum reductus, in sublimi versari & totum administrare mundum dicitur: quanto magis Deus, auctor animi, citra solicitudinem & occupationem, consulet rebus a se conditis? Ac ne illa quidem, quæ iis accidunt, qui boni aut improbi habentur, eam vim habent, vt loco moueant prouidentiæ curationem. Neque enim verum id est quod putamus, bonos aliquando calamitosos esse, atque affligi, malos vero fortunatos & beatos: si modo illa vera sunt, quæ supra diximus: neq; nos canoris nugis occupati fuimus, cum demonstraremus eum esse bonum hominem, qui malum & bonum humanum in rebus nostræ potestati subiectis collocaret: ac talis qui sit, eum nunquam frustrari appetendo, neque vnquam in id incidere quod declinaret. Quod si ita esset: nunquam ei quicquam accidere mali? Nam & ii qui controuersiam mouent, malum esse dicunt frustrari desideriis, & in ea quæ declines incidere. Quare nunquam infortunatus est homo bonus, neque male cum eo agitur: & vicissim malos homines esse infelices, qui vitam naturæ humanæ contrariam agant, omnes fateantur. Hi vero suæ libertatis & facultatis obliti, qua natura humana a cæteris distinguitur, in rebus externis bonum humanum & malum collocant, in valetudine corporis prospera, in diuitiis, potentia, nobilitate, deliciis, & similibus: mala vero in contrariis. Itaque ea quæ in his bona videntur, appetunt: alia, vt mala declinant. Necesse porro est in externis rebus, cum in nostra potestate sitæ nō sint, & iis quæ appetuntur frustrari, & in ea quæ declinantur incidere. Quæ vtraque ne aduersariorum quidem iudicio bona sunt, sed mala. Quare mali cum plerunque in mala incidant, si paulisper resipuerint, intelligent se neque fortunatos, neque beatos esse, sed contra miseros & infelices. Quod si quis fingat eos in rebus externis aut plerunque, aut etiā

Casibus humanis non tolli prouidentiam.

Quis vir & bonus, & beatus.

Vir malus idem & infelix.

semper secunda fortuna vti: magis etiam infelices erunt. Quum enim iis rebus potiuntur, gliscunt in eis affectus & cupiditates naturæ humanæ repugnantes. Cuilibet autem id quod est ipsius naturæ contrarium, & malum est, & calamitosum. Quia vero non tantum necessitate demonstrationum cogendi sunt auditores, sed paulatim etiam in nostrā sententiam adducendi, si eos amplecti velis ea quæ de rebus externis, bonis, vt habentur, & malis dicuntur: eorum illos commonefacio, quæ ante dicta sunt: nec ea quæ mala dicantur, esse mala, tametsi cum laboribus & difficultatibus coniuncta: neque bona propria bona. sed & mala quæ putantur, tum ægrotantium medicinas esse, tum valentium exercitationes. Bona vero & ipsa pro necessitate & dignitate tam accipiētium quam eorum quibus adimuntur, dari atque auferri. Nam diuitiæ quidem ei qui recte iis vti potest contingunt, vt & ipse facilius agitet, & aliis habeat benefaciendi facultatem: & ad beneficia voluntatis incrementum. Improbis vero in pœnam & castigationem. Etenim auari per omnem ætatem in congerendis opibus solicite occupati, semper impendente metu, nullum ex pecunia fructum capiunt. Qua pœna quæ iustior & facetior esse possit? Luxuriosi autem homines mendicis sunt egentiores: & præ delitiis quidam intereunt, propterque diuitias in maxima pericula deuocantur, neque sui ipsorum pro dignitate curam gerunt: ob diuitias neque boni quicquam discentes, neque vitam naturæ humanæ consentaneam exquirentes & amplectentes. Sic valetudo, sic potentia nocent, maxime improbis: ac partim castigandi, partim vlciscendi causa tribuuntur, vt afflictione perturbationū obsaturati, tandem euomant affectionum commotionem, & iam ad castigationē & purgationem idonei reddantur. Nam curatori animorū id curæ est, non vt animæ actiones secundum affectus, siue metu, siue propter alios affectus, cohibeantur: sed vt ipse malus habitus & praua consuetud●

Quæ & quatenus bona aut mala?

Diuitiæ.

consuetudo destruatur. Atq; hæc supra dicta sunt copiosius: vnde, si cui sit opus, ea repeti poterunt. Ac aduersus eos, qui suis disputationib. Dei prouidentiam tollere conantur, satis multa diximus. At tertium Seruatori, veteri consuetudine. Ad tertiam igitur disputationem, Seruatore propitio, accedamus, quæ & esse numina, & consulere fatetur rebus humanis: sed eadem muneribus & donariis & stipis distributione a sententia deduci statuit, vt nostræ ætatis homines sentiunt, vt iniusti, auari, rapaces, sint indemnes, si partem exiguam in hæc impenderint, & in eos erogarint qui ob hæc vota se facere profitentur, quiq; exorari Deum perhibent, permittiq; facinora eadem, nec dandas esse peccati pœnas. E quibus sunt, qui id bonitate Dei dignũ esse dicãt, conniuere & dare veniam delictis: in quo non satis explicate, mihi quidem, & sentire videntur, & dicere. Quid ergo isti rationi respondebimus? Sed cum duplex ea sit, diuidenda est in eum, qui facit iniuriam, & qui accipit: & consideranda ista quæ iactatur indulgentia & venia, quid & iniustis faciat, & quo modo affectos iniuriis tractet? Nam si bonum atq; vtile est iniustis permitti iniurias, neque pœnas eos dare: fortassis a Deo proficiscetur ista indulgentia. Bona enim omnia inde ad omnia perueniunt. Sin id maximo eis malo est, & adiuuari ad iniuriam, & non dare pœnas delictorum: quo pacto istorum auctor erit Deus, vt omniũ bonorum auctor, ita mali nullius, vt multis verbis est demonstratum? Iniuria porro, auaritia, luxuria, contumelia, cum affectiones sint, animi naturæ contrariæ, siquidem horum contraria naturæ sunt consentanea: morbi nimirum & probra & vitia sunt animorum. Quæ qui sua indulgentia fouet atque alit, nec medicinã adhibet: malitiam auget scilicet. Idq; si muneribus etiam delinitus facit: an non mediocribus etiam hominibus deterior habeatur? Quis enim est qui suscepta rei alicuius curatione, ob largitiones eam corrumpi sinat? Nunquis ergo germanus medi-

III. Quæstio: Deum esse immutabilem.

Impunitatē scelerum expedire nemini.

Corruptela munerum vel homine indigna.

cus, eum qui cibis & potionibus aliquibus læditur, pretio aut precibus adductus, rebus noxiis audacter frui patietur, & ad earum vsum adiutabit? Num ea quæ sectionē vstionemue desiderant, acceptis muneribus incurata relinquet? Quod si medicina quædam improbitatis est vindicta diuina: humana medicina quo pacto deterior erit? Iam cum eorum etiam qui iniuriis afficiuntur, rationem habere dicatur, curamque suscipere: videamus & hos quomodo tractet, cum iniurios quodam modo & incitet & adiuuet ob largitiones? Age vero quis vel mediocris imperator hostibus ob largitiones prodat exercitum? Quis oues lupis opilio? Quid opilionem dico? Num pastorales canes accepta laceratarum ouium parte, diripiendum reliquum gregem lupis concedent? Et qui non erit impia ratio, quæ Deo id tribuat, quod & canibus sit indignum? Denique ab iniustis Deum seduci, quid habet rationis? Nam a religiosis quidem hominibus sæpe munera Deus acceptat, nō quod his egeat scilicet, sed quia ii a quibus offeruntur, vt animis, ita etiam externis rebus ad eum se conuertunt. Quod si munera & improbi offerrent, orantes pœnam sibi irrogari, & adhiberi medicinam: fortassis ne ipsorum quidem munera Deus repudiaret. Sin vt deteriores fiant: quæ ratio esse possit? Nam si nihil aliud peccarent, illud satis esset, quod sperant se Deum muneribus corrupturos, quo magis etiam ab eius familiaritate remoueantur. Quæ est igitur ista ratio peruulgata illa quidem, & vnde ortum suum habet, quæ muneribus & donariis & precibus & beneficiis & supplicationibus ait a sententia deduci Deum, & veniam dare peccantibus? Fortassis enim non temere fides ei adhibetur. Videndum igitur, ne si hoc ita simpliciter dicatur, & dictu nefas sit, nec sine scelere probari possit. Nam cum eos qui peccarunt, ex animo delictorum pœnitet: ista conducunt ad reuersionem ad Deum, cum sint argumenta pœnitentiæ: quippe non animo tantum summisso, sed etiam corpore inflexo

Iniuriis affecti non negligendi.

Munera impiorū Deus repudiat.

Nos vel ad Deum conuerti, vel auerti a Deo non contra.

inflexo & proſtrato, & rebus externis conſecrandis, & in ea quæ Deo probantur impendendis. Neque enim nobis delinquentibus Deus aut auertitur, aut iraſcitur, aut recedit a nobis: neque pœnitentibus nobis, ipſe reuertitur, aut accedit nos placatus. Humana enim iſta ſunt, & a diuina beatitate, ab omni parte immutabili, remotiſſima. Sed nos deprauati, & contra naturā prolapſi, diuinæq; bonitatis diſſimiles facti per iniuſtitiam, impietatem atq; amentiam: nos inde auellimus. Neq, enim vnquam ad omnia pertinentem eius prouidentiam effugere poſſumus: ſed tum velut ægroti per illas res improbitatis medicinæ, vindictæ aditum in nobis ipſis præbemus: nos ad eam prouidentiam & curationem Dei attemperantes atq; accommodantes: recuperataque natura noſtra, & ad Dei ſimilitudinem contendentes (ea vero Dei ſimilitudo eſt, ſapientia duce fieri iuſtum & ſanctum) Deum accedimus, & cum Deo coniungimur. De hac autem noſtra ad eum conuerſione perinde loquimur, ac ſi Deus ad nos conuerteretur: non ſecus atque ii qui fune marinæ petræ iniecto, quia per illum & ſeipſos & nauiculam ad rupem attrahunt, ob imperitiam eius rei non ſe putēt ad rupem accedere, ſed rupem paulatim ad ipſos appropinquare. Nam pœnitentia, ſupplicationes, vota, & ſimilia funis rationem habent. Per eas enim res auulſis reditus datur: qui fit non dictis, ſed factis, cum læſos a nobis iniuria, aut contumelia ludibrioue quouis modo affectos placamus, vel ipſos vel eorum poſteros: cum odimus iniuriam: cum iniuſtos âuerſati, eorum conſuetudinem qui iuſtitiam venerantur, expetendo, noſmetipſos caſtigamus, donec plane repurgemur. Hac ratione continenter eſt vtendum, nullis interuallis interrumpenda, vt ipſi in nos vindicemus. Euidens autem argumentum atque affectus eſt veræ pœnitentiæ, rurſus nec eadem committere, nec minora illis. Debemus enim inæquali inclinatione, tanquam nauigantes, in contrariam tranſire par-

Dei ſimilitudo.

Similitudo nauiculæ.

Pœnitentia non verborum, ſed factorum.

Nec eadem, nec minora committenda.

tem. Veram autem pœnitentiam satis ad perfectam purgationem esse, constat ex eo, quod & Deus hunc purgationis finem spectat. Omnis enim castigatio & vltio tam hic, quam apud inferos, eo fine adhibetur, vt animam suarum calamitatum pigeat, vtque improbitatem & vitam naturæ repugnantem oderit, vtque vltro amplectatur & diligat virtutem. Suntque certissimæ rationes, & mentis perfectiones, cum quis ipse sibi fit vindicta. Atque hic fortassis citius rem bene gerit, quod vltro & sua sponte castigatur. Cruciatum enim & dolorem animi postulant, qui delitiis & voluptatum illecebris inescati peccauerunt. Quos enim vere delictorum & peccatorum pœnitet, hi acerbissimis conscientiæ cruciatibus seipsos mulctant: qui magis dolorifici mordacioresque sunt quam corporis cruciatus, & consolationem minus admittunt. Hæc contra tertiam impietatem, trium illorum pessimam, dicta sunto. Optabilius enim est, potius non esse, neque prouidere: quam si sis, & prouidere videaris, iis insidiari quibus prouideas. Hoc enim est male esse. Malumus autem non esse, quam male esse. In caussa est, quod bonum altius est, quam id quod est, & quã ipsum esse: & quia bonum, eius quod est, principium est. Quare finis etiam omnium, hoc est, eiusque caussa fiunt omnia. Nam & ipsum esse, tanquam bonum amplectimur. Quare cum male nobis est, non esse malumus. Longius fortasse quam hoc institutum postulat, explicandis hisce quæstionibus sum prouectus, eo quod omnis honestæ vitæ & perfectionis animi principium & finis est ad Deum conuersio, cum & vere de eo sentimus, esse Deum, & consulere rebus humanis, & bene iusteque omnia gubernare: & cum paremus atque vltro cedimus iis, quæ ab ipso geruntur, tanquam ab optimo consilio profectis. Etsi enim & per sese mobilis est anima, & sui iuris, & in sese principia habet bonorum & malorum: tamen a Deo ita condita est, vt se ipsa moueret. Quapropter dum suæ causæ tanquam radici

Omnis castigatio ad eius qui castigatur commendationem refertur.

Non esse, quam male esse, præstat.

Vera de Deo sententia, virtutis omnis fundamentum.

Summum & vnicum animi bonũ in Deo sitũ.

dici inhæret,& conseruatur,& suam habet perfectionem, cũ qua Deus eam condidit. Si vero sese inde auellerit,& suam quasi radicẽ (quantum in ipsa est) deseruerit: marcescit & contabescit, turpis & infirma facta, donec de integro reuersa,& suæ causæ coniuncta, perfectionem suam recuperarit. Neque vero fieri potest, vt vere cõnuertatur, nisi tribus his quæstionibus & mente perceptis,& ipsa viuendi ratione comprobatis. Quis enim aut ad id quod non sit, conuertatur? aut quod cum sit, nil nos curet: aut quod cum & sit & curet, illam curam malo fine ac nocendi studio susceperit?

EPICTETVS.

AD vatem accessurus, memento te negotii euentum ignorare: sed ea de causa adesse, vt eum a vate cognoscas. Quale autẽ id esset, vtiq; cum venires sciuisti, siquidem Philosophus fueris. Nam si ex eorũ numero fuerit, quæ in nostra potestate non sunt: nec bonum esse, neq; malum, omnino est necesse. Noli igitur ad vatem afferre vel appetitionem, vel auersationem, alioqui tremens eum accedes. Sed illud constitutum esse oportet, nihil inter quemuis euentum interesse: neq; ad te attinere eum, cuiuscunq; modi sit. Licere enim eo recte vti, neq; in eo tibi fore quemquam impedimento. Magno igitur animo deos vt consiliarios accedito. Deinde, si quid consilii datum fuerit, memento quos in consilium adhibueris: & quorum, nisi parueris, auctoritatem sis neglecturus. Sic autẽ ad oraculum accipiẽdum accedito, quemadmodũ Socrati placebat: iis videlicet de rebus, quarum tota consideratio refertur ad euentũ: & in quibus nec ex ratione, nec ex arte aliæ suppetũt occasiones ad id quod propositum est, considerandum. Cũ igitur vel amicus, vel patria cum periculo defendẽda erit: noli consulere vatẽ, sint ne defendẽdi? Nã si tibi vates prædixerit, exta infausta esse: mortẽ significari cõstat, aut alicuius membri truncationẽ, aut exilium. Sed ratio tamen subest,

& cum his illud etiam coniungitur: vna cum amico & patria periculum eſſe adeundum. Quamobrem ad maiorem venito vatem Pythium: qui templo eiecit eum, qui amico in vitæ periculo non ſuccurriſſet.

SIMPLICIVS.

Poſt officia aduerſus homines & Deum, decuiuſq; officiis erga ſeipſum dicturus: medium quoddam genus eſſe vidit, quod officium & erga Deum & erga ſemetipſum poſtularet, diuinationem. Tripertita eſt autem oratio. Nam & quibus de rebus ſint conſulendi vates dicit, & quo animo adeundi, & quo pacto reſponſis eorum ſit vtendum? Auſpicatus autem eſt a medio, quod ipſe primum fortaſſe ſtatuit, quo animo ſit adeundus vates, & appetitione & declinatione ſepoſita.

I. Quo animo ſit adeūdus vates.

Nam alioqui trementes accedemus, ſi appetimus timentes ne id fieri poſſe neget vates. Sin declinamus: ne id fore prædicat. Quo pacto autem & appetitionem & declinationem vitabimus? Si cogites, inquit, externa eſſe ea, de quibus vatem conſulimus. Nam in iis quæ noſtræ poteſtati parent, vate non eſt opus. Quis enim illum roget, an res naturæ conſentaneæ ſint expetendæ, eidemque contrariæ declinandæ? Si igitur ea de quibus percontamur, penes nos non ſunt: vt, An ſit nauigandum? An contrahendum matrimonium? An ager emendus? Ea vero quæ penes nos non ſunt, nec appetenda, nec declinanda ſunt: ad vatem nec appetitionem, nec declinationem afferendam eſſe conſtat. Quid enim euenturum ſit, ignoramus. Id ipſum certe quidem e vate quærimus. Sed cuiuſmodi id ſit, noſti, inquit, ſiquidem es philoſophus: eorum quæ noſtri arbitrii non ſunt, neque bonum eſſe quicquam, neque malum, eoque nec appetendum, nec declinandum. Nam harum rerum periti, ſigna etiam dicunt, conſultorum auiditate confundi. Atq; hoc tibi vatem conſulenti ad animi conſtantiam conferet, quod ſcis, quicquid eueniat, te fructum ex eo capere poſſe: eoque

eoque maiorem, quo res aſperiores fuerint, recte illas gerendo. Fidenti igitur (inquit) animo, & nihil iſtorum metuens, diuinum expete conſilium. Sequitur officium aduerſus Deum, vt omnino datum conſilium ſequaris. Qui enim Deo ſuadenti non obtemperarit, cuinam obtemperabit? Nam quod aruſpicum reſponſis aliquando non obtemperatur, illud vnum in cauſa eſt, quod noſtras appetitiones & declinationes non coercemus. Quare nec appetentem nec declinantem accedere, non illud modo confert, vt fidenter & abſque trepidatione accedas: ſed & hoc, vt diuino conſilio pareas. His expoſitis, ſubiicit, quibus de rebus ſint conſulendi vates? iis nimirum, quarum exitus ſit nobis incertus ante rem peractam: cum ex ingenio & arte, ad illas res pertinente, atque experientia, finem animo complecti & proſpicere non poſſumus. Nemo enim vatem conſulit, an homini cibo & ſomno ſit vtendum. omnino enim his eget animal. Nec an philoſophandum ſit, aut naturæ congruẽter viuendum? cordato enim homini conſtat hæc eſſe vtilia. Neque domus quæ ædificatur, qualis ſit futura. Ars enim formam eius antea delineauit. Nec agricola, ſit ne plantandum aut ſerendum? hæc enim agricolæ ſunt neceſſaria. Quando vero, aut vbi, aut qualia ſemina, quales plantæ, ſi hæc ante vſitata non fuerunt, aut primum incoantur, fortaſſe rogabitur vates. Item an nauigandum ſit, alieno præſertim & periculoſo tempore. Non tamen rogandus vates, an prodeundum ſit in forum, aut excundũ in agrum. Quamuis enim & hæc euentus aliquando incommodus ſequatur, plerunq; tamen ex ſententia ſuccedant: id quod frequentius accidit, haruſpicina egere non videtur. Licet enim ex ratione aliqua aut arte occaſiones ſuppetant, ad perſpiciendum id quod propoſitum eſt: non tamen euentus erit omnino neceſſarius. Neque enim natura, neque ars, neque conſilium & voluntas in rebus externis neceſſarium habent euentum: ſed id quod plerunque

II. Haruſpicũ reſponſis parendum.

III. Quibus de rebus ſint conſulendi vates.

Ob leuiculas res non petendum oraculum.

fit,ſatis cauſæ eſt cur vate non egeamus. Nam diuinatio de rebus omnibus,timidos reddit & ignauos, & vt parua magni fiant facit. Illud vero conſideratione dignum eſt: ſi de rebus noſtræ poteſtati ſubiectis vates omnino cõſulendi non ſunt, quo modo ſentiendum ſit de anima, ſit ne ea mortalis an immortalis? & an hoc præceptore ſit vtendum? Conſtat enim,multos veterum de rerum natura conſuluiſſe vates: quamuis hoc aut illo modo ſentire de rebus, noſtrum opus eſſe dicamus, & in noſtra poteſtate eſſe. Videntur autem ea quæ ratione percipi ac demonſtrari poſſunt, ex demonſtratione cognoſcenda eſſe. Sic enim ſcientifica parabitur cognitio, ſi per cauſam demonſtratio facta fuerit. Audiſſe autem ex Deo, immortalem eſſe animam, fidem quidem firmam parit, vti par eſt, non tamen rei ſcientiam. Si quem vero cauſas etiam edocere dignatur Deus, & ſcientem reddere: aliud hoc diuinæ bonitatis genus eſt, non diuinatricis, cuius eſt, exitus actionum humanis ingeniis obſcuros prædicere. Quamobrem etſi quidam de rerum natura oracula conſuluerunt: tamen hi & rari fuere, nec ex principibus philoſophorũ, ſed ij qui certo credere ac perſuaſum aliquid habere,quam ſcientia rem comprehendere maluerunt: cum probabile ſit,velle Deum vt anima per ſe mobilis, per ſeſe etiã verum cernat.

De rerum natura non vates,ſed ratio conſulatur.

Atq; adeo Epictetus quoq; & Socrates illa ſciſcitari vetare vidẽtur,quæ anima per ſe cognoſcere poteſt. Eum certe non probant,qui roget,an periculi ſocietas pro patria aut amico ſit coeunda.Recta enim ratio præſcribit, diſcrimẽ illud non eſſe recuſandum. Quamuis igitur difficilia quędam prædicta fuerint: nihilominus defendendi ſunt. Quorſum igitur attinet de iis interrogare, de quibus conſtat quid ſit agendum? Illud etiam patet, Apollinem ijs qui rogarunt,an ſupplex dedendus eſſet, grauiter ſuccenſuiſſe. Quæ.n.recta ratio fieri iubet:ea facienda ſunt abſq; interrogatione, licet cum moleſtiis atq; periculis corporum & fortunarum coniuncta, cum & hæc ad

De officio non percontandum.

hæc ad nos referantur. Postquam vero demonstrauit, de huiusmodi rebus non consulēdos esse vates, eo quod cuiuscunque modi victimæ fuerint, omnino vna periculum sit adeundum: idem etiam Apollinis auctoritate confirmat, qui eum qui amico cum interficeretur opem non tulisset, fano eiecerit. Nam duo Delphos petituri, in latrones inciderunt, a quib⁹ cum alter interficeretur, alter aut fuga elapsus, aut alioqui non opitulatus, ad oraculum venit, e quo eum eiecit Apollo, his verbis: *Historia Delphica.*

Cede meis adytis cædis reus, intereuntem
Qui socium non iuueris, et si proximus esses.

Quanquam autem constat eum, quamuis voluisset, vtique amicum periculo mortis non erepturum fuisse: tamen periculi societas non fuit deserenda, sed ferendum auxilium, licet vna pereundum fuisset. Ob eam igitur voluntatem Deus eum pollutum iudicauit, vt qui ex nimio corporis amore amicum deseruisset, sicut in alio voluntatē probauit, quamuis aduerso euentu. Cum enim iterum duo quidam in latrones incidissent, alter coniecto in latrones iaculo, eo frustratus, amicum percussit & interemit. Profectus igitur ad oraculum, ædem, vt cæde amici pollutus, ingredi non fuit ausus. Deus autem hos versus edidit:

Te cruor haud maculat: nunc purior, atq; fuisti.
Est occisus enim tibi, dum defendis, amicus.

Si igitur cæde amici non modo non pollutus est, sed purior etiam factus quam fuerat, ob bonam voluntatem: recte facta non in casu atque euentu, sed in consilio & voluntate posita esse constat. Considerandum autem est, & hæc quo modo dicta sunt, & quo ordine dicentur omnia, referri ad medium habitum eius qui non nullos progressus habet, & in philosophia versatur. Etenim hæc verba (Siquidem es philosophus) in ijs etiam quæ sequuntur, tale aliquid multis locis significant.

EPICTETVS.

PRæscribe iam tibi formam quandam & legem, quam custodias quamq; & ipse tecum, & in congressibus hominum obserues. Ac maiori quidem ex parte silentium præstetur, aut necessaria dicantur, eaq; paucis. Raro autem, cum se obtulerit occasio, ad dicendum veniemus: sed non quiduis dicemus, non de gladiatoribus, non de ludis Circensibus, non de pugilibus, non de cibis aut potionibus, quæ passim inculcantur. Inprimis autem de hominibus cum verba fiunt, ne eos vel laudemus, vel cõparemus, caueatur. Quod si potes, familiarium tuorum sermones tuis sermonibus eo, quo decet, traducito. Sin a peregrinis circumuentus fueris, taceto.

SIMPLICIVS.

Officiis eius qui aliquantum profecit, & iam philosophatur, traditis: constituenda iam (inquit) atque definienda est certa quædam ætatis degendę ratio, isti vitæ generi consentanea: ad quam singulæ actiones sunt dirigendæ, quibus ipse auctor speciatim recensendis, formam & normam totius vitæ præscribit, siue solus sis, siue inter alios verseris, tenendam: illud scilicet indicans, in eodem statu & habitu, quoad fieri possit, perseuerandam esse, & suam cuiqúe vitæ rationem seruandam, nec externorum casuum varietate, Euripi instar, mutandam. Socrates certe fertur, eodem semper vultu & habitu fuisse, a quo nec lætis nec tristibus rebus dimoueretur, quod vnam eandemque vitæ rationem, suam vtique perpetuo sequeretur. Est autem ea fortasse vitę norma constituenda & definienda, quam compendio perstrinxit, cum diceret: Eam seruandam esse, siue tecum quid agas, siue cum altero contrahas. Eius autem formæ primum & maxime proprium est frequens silentium. Omnis enim institutionis ratio eo refertur, vt & a rebus externis, & a brutis suis

Silentium.

tis suis affectionibus, & a corpore ad seipsum reuocetur animus, vt suo more eodemque perpetuo tenore viuat. Quam ad rem silētium plurimum confert. Quæ causa Pythagoreis fuit efficacissimum disciplinæ suæ iaciendi fundamentum, quinquennii silentium.

ἐχεμυθία πυθαγορείων πενταετής.

Vt enim sensus animum ipsis operam nauantem ad externa trahunt (quod ii declarant, qui cum sese colligere volunt, & in sese descendere, & animi attentionem excitare, claudunt oculos:) sic animum etiam oratio, tum non operam nauantem sensibus, sed per sese agentem, magis ad externa effundit, cuius effusionis remedium est silentium. Quod tamen non perpetuum indicit, neque ad Pythagoricum illud genus, flagrans & diuinum adhortatur: sed ad ciuile, & hominibus accommodatius. Aut igitur tacendum est, inquit, aut necessaria dicenda, & paucis interroganti respondendum.

Quæ dicenda sint?

Ac formam eorum de quibus sit dicendum, compendio descripsit: ea esse necessaria oportere, cum ad vitam degendam naturæ animi consentaneam, tum ad vsum animantis. Nam talia cum & pauca sint, & res subiectas habeant, nec inania & indefinita: non æque turbant & abstrahunt cogitationem ad res infinitas. Descripsit & formam orationis, eam oportere succinctā esse, & breuem.

Forma orationis.

Nam si vagari, & in superficie hærere earum rerum de quibus sermo habetur, nec earum naturam habere perceptam, loquacitatem gignit: e contrario, si mens eas directe intueatur, & naturam earum velut in fascem collectam & vim ac præcipua capita perspexerit: sermo etiam qui de eis habebitur, ad præcipua capita reuocatus, erit breuis. Si quando autem, inquit, pluribus etiam verbis erit opus (hoc enim sibi volunt verba: AD DICENDVM ALIQVID VENIEMVS: non respondendo tantum, aut interrogando: sed perpetuam orationem habendo:) Si igitur, inquit, orationis aliquando necessario mutata forma fuerit, & breuitatis loco prolixitas vsurpata: rerum tamen de quibus verba fiunt genus idem cum priore ma-

Cicero: Habentur plerunq; sermones aut de domesticis negotiis aut de Repub. aut de artium studiis & doctrina.

neat, vt de rebus necessariis sermo habeatur, siue ad virtutem adhortando, siue docendo, siue consulendo, siue consolando, siue de veritate naturaque rerum inquirendo & disputando, siue Dei excellentiam & prouidentiam celebrando, & auxilium ad degendam vitam naturæ congruentem votis exposcendo. Non autem de rebus vulgaribus, de quibus verba fieri plerunque solent. Neque igitur de compositionibus gladiatorum, neque de ludis Circensibus, aut aliis: neque de cupediis & poculis quibus ille vel ille vtatur. Nam qui sermones huiusmodi de rebus habentur, cogitationem etiam illis affigunt. Est & cum appetitum attrahunt, & vitam sibi conformem faciunt. In primis vero vetat, ne de hominibus verba faciamus siue vituperando, siue laudando, siue comparando, illum hoc esse honestiorem aut deteriorem, in his aliisue rebus. Nam hoc quoque sermonum genus facere, vt animus ad externa porrigatur, a semetipso auersus, alienaque curet, & frustra laboret, perspicuum est. Cur vero maxime vetat, ne de hominibus loquamur, vituperando, laudando aut comparando? Quid enim hoc habet peius cæteris? An illud primum, quod is cum quo agitur, initio susceptæ philosophiæ, illis studiis gladiatorum & pugilum & similibus relictis, de hominibus potius loquatur? Ad quæ igitur propensus est, ab iis eum maxime retrahit, eaq; cauere iubet. Deinde quod iidem affectus æque vtrisque sermonibus mouentur. Nam & studia & odia tam in his quam in illis concitantur, cum verba de iis fiunt: & peculiaris affectus eos comitatur, qui sibi censuram de hominibus sumunt, vt despicentia & superbia. Nam qui vitas hominũ iudicat, sic iudicium fert, quasi illis esset superior. Atque etiam grauius peccatum est in diiudicanda hominum vita errare, quam in rebus ludicris. Neque vero dicendis solum istis, sed audiendis etiam est abstinendũ. Nam & per auditum cogitationes excitantur, & appetitiones brutæ audientium. Adhæc, ii qui talia dicunt,

Vt de sese, ita nec de aliis temere loquendum.

Etiã aures occludendæ improbis & stultis sermonibus.

dicunt, nisi auctoritate grauis alicuius viri deterreantur, fiunt impudentiores, & audaciā inuerecundam nihilque reformidantem alunt. Quamobrem ait, siquidem potes, traduc tales familiarium sermones ad res grauiores. Si vero circumuentus fueris ab hominibus, qui aliud vitæ institutum sequuntur, praua institutione & consuetudine corrupti, taceto (inquit) ipse te silentio repurgans, & conuersione ad temetipsum.

EPICTETVS.

RISVS non sit multus, nec ob multa, nec effusus.

SIMPLICIVS.

Post commune præceptum philosophanti datū, vt in iisdem morib9 permaneat, quam ad rem plurimum conferat silentium: maximum vitium exsultantis lætitiæ restringit, quæ risu declaratur, eademque ratione contrariū huic vitium, mœstitiam fortassis, improbat. Nam lætantis animi ebullitio quædam est risus, fitq; spiritu intumescente, & sonitum edit ebullitioni non dissimilem. Euertit igitur constantem & placidam animi corporisq; habitudinem, vt & ploratus & eiulatus e contrario moderationis stabilitati obstat. Ob hæc itaque frequens risus est vitandus: & si quando risum res postulet, ne sine vllo risu moribus asperioribus euadamus, & familiaribus stupidi & gratiæ omnis expertes videamur, pauca certe risu digna sunt. Vnde qui crebro ridet, eum apparet facile efferri lætitia. Quamobrem id non sæpe admittēdum est, nec diu durare debet risus (hic enim est quem multū dicit) nec effusus esse, neq; cōfusus, sed labiis leuiter diductis fieri, vt non magna vultus appareat mutatio.

Risus.

Mœror.

EPICTETVS.

IVsiurandum recusa, si fieri potest, omnino. Sin minus: quantum potes.

SIMPLICIVS.

In hac enumeratione officiorum erga ſemetipſum, poſt repreſſas magnas & vehementes conſtantis animi & morum ſui ſimilium euerſiones: a veneratione Dei orditur. Iuſiurandum enim Deum citat teſtem, & ſequeſtrum ac ſponſorem facit eorum quæ dicuntur. Ob res humanas autem (quod perinde eſt ac ſi paruas & viles dicas) Deum producere: contemtum eius quendam innuit. Recuſandum igitur eſt iuſiurandum, ſiquidem fieri poteſt, omnino: & labor ac mulcta quæuis quam poſſis luere, toleranda potius, quam iurandum. Sin id aliquando neceſſe fuerit, vt vel amicum e periculo eripias, vel pro parentibus aut patria ſpondeas: quiduis perpeti præſtabilius fuerit, quam pactionem religione numinis ſancitam violare.

Iuſiurandū.

EPICTETVS.

Conuiuia externa & popularia deuita. Sed ſi quādo ſe tulerit occaſio, animaduerſio excitetur, ne forte in vulgarem conſuetudinem prolabaris. Scito enim, ſi ſodalis pollutus fuerit eum etiam quem attigerit, neceſſario pollui, etſi purus ipſe fuerit.

SIMPLICIVS.

Repreſſa leuitate aduerſus Deum, multicipitem quoque reprimit cupiditatem, eique modum adhibet, a maxime neceſſaria cibi & potionis cupiditate auſpicatus: & per alias corpori ſeruientes, ad coniunctionis appetitum procreandi cauſa progreditur. Nam eruditorum virorum conuiuia, fercula quidem & pocula, cæteraſque ſuauitates compotationum non præcipue ſpectant: ſed reuera ſunt ſermonum communicationes & diſputationes, vt indicant Platonis, Xenophontis, Plutarchi & aliorum conuiuia. Vulgaria vero quæ ad voluptatem referuntur, & corporum oblectationes, paſtioni bruta-

ἑστιάσεις λόγων μᾶλλον ἢ σιτίων.

rum mutarumque pecudum non fere sunt dissimilia. Vnde recte dictum est, inter mensam absque sermonibus, & præsepe nihil interesse. Decet igitur virum bonum plebeia conuiuia suo instituto non congruentia recusare. Si vero vt iis intersit, tempus aliquando tulerit: seu festo aliquo postulante, seu patre cogente, aut etiã obsequii gratia, aliaue qua piam grauiore de causa: excitetur (inquit) animaduersio, & vigilet animus, seq; intra semetipsum contineat: ne se ipso relicto, & popularibus cupiditatib. æstuans, ad populi quasi tribum deficiat, & vna cum vulgo brutis appetitionibus inquinetur. Nam qui se inquinatis dedit, eorumque cupiditates sequitur: is quamuis antea purus, puras haberet cupiditates: per illos contaminatur. Polluitur enim id quod purum est, impuro commistum. *Mensa muta, præsepe.*

EPICTETVS.

Quæ corpori seruiunt, eatenus adhibeantur, quatenus animo sunt vsui: veluti, cibi, potus, amictus, ædes, seruitium. Quicquid autem ad ostentationem aut delitias attinet, repudiato.

SIMPLICIVS.

Quæ causa tuendi corporis adhibentur, in primis parare necesse est: ac tum demum iis vtendum. Auctor vero nunc de vsu eorũ loquitur, post etiam de iis comparandis dicturus. Ac fortasse præclarum esset, nulla re egere hominem, qui sit animus rationis particeps. Sed quia mortalis corporis instrumento vtitur: satis est ei offerri necessaria, nec ad luxuriem delabi. Sicut enim fabro satis est in curanda bipenni, efficere vt ista sit magnitudine, figura & acie prædita: nec eam auro bracteare cupit, aut gemmis exornare, quod & sumtibus exhauriretur, & contra rationem artis curaret instrumentum, atque arti inutile redderet: ita & nos aduersus nostrum instrumentum affecti esse debemus, nec illi *Corpus, hominis instrumẽtum, ita curandum sapienti, vt fabro bipennis.*

nisi ea quæ vsus & necessitas postulat offerre: e cibis & potionibus, ea quæ secundum naturam corpus humanum alunt, parabilia & naturæ conuenientiora deligendo. Hæc enim etiam puriora deprehenduntur,& tenuiora,& salubriora. Victu enim opus est animanti: sed non tali aut tali victu, ciborumq; varietate. Neque enim Theorionibus & Paxamonibus natura nos conciliauit,& culinariis impostu-ris: sed victui, quo id quod decesserit instauretur. Atq; hoc ita se habere,ii declarant, qui ob inopiam vti naturali victu coguntur: multo delicatis & luxuriosis saniores,vt agricolæ ciuibus, serui dominis, pauperes diuitibus. Nam superuacanea & arte conquisita naturam onerant, vt dolosa & aliena, & ex genere venenorum quodammodo. Quare flatus & fluxiones inde generantur perniciosæ. Est igitur & multitudo & qualitas ciborum ac potionum naturali vsu instrumenti metienda, ne & parandi sumtu superuacaneo vexemur: & secus ac recta ratio præscribit, instrumentum curemus, idque ad vsum ineptius reddamus. Magnæ autem felicitatis est,ab ineunte ætate enutritum esse,& assuefactum. Sic enim corpori tolerabilis & accõmodata & suauis erit,naturalis illa & tenuis & simplex diæta. Eadem & in vestitu ratione vti bonum est. Socrates certe vestibus iisdem & hyeme & æstate vsus perhibetur. Iis vero qui Socrati collati delicate viuunt, satis erit aduersus caloris & frigoris intemperiem, lino e terra nato, & vsitatorũ nobis animalium lana & velleribus vti. At vero flumina Occidentis perscrutari,& quæ in iis sunt animalia excoriare, & Serum orientalium egere opera, & fila vermium pretiosissimis & firmissimis apud nos rebus auro atq; argento redimere: magni fuerit & luxus, & inconsiderantiæ. Eadem & domiciliorum ratio esse debebit. Nam Crateti quidem domũ idoneam præbuit dolium, quamuis pulcram Hipparchiam vxorem habenti. Nobis autem sit sane domus, sed ad vsum accommodata, tam magnitudine quam ornatu, quæ &

Theorion. Paxamon.

Quo tenuior victus, eò salubrius corpus.

Tenuiter educatum esse, vtilissimum.

Vestit' mundus, non luxuriosus.

Cicero: Ad vsum accommodanda est ædificandi descriptio.

quæ & virorum & mulierum distincta habeat conclauia: quamuis & hæc fortassis superuacanea fuerint, ea quidem esse magnitudine vt triginta lectulos capiat, aut parietibus & pauimento marmoreo ac tessellato & picturato sit, aut singulis mensibus diuersoria distincta habeat, nihil est necesse. Neque enim vel vsus ista postulat: & miserum est, huiusmodi assuetum, cæteras habitationes omnes improbare. Neq; iam dico qui his impense delectetur, eum felicitatem etiam in hisce collocare, suimet ipsius prorsus oblitum. Qui si his exciderit, (quod quidẽ multis de causis accidere potest) plorare necesse erit, & lamentari, seque infelicem tum iudicare. Enimuero tum infeliciores eramus, cum hisce delitiis circumfluerimus. Consimili ratione seruorum etiam eo numero est vtendum, qui sit ad vsum & rei familiaris copias accommodat⁹, vt & necessaria eis præbeantur, & operæ exigantur tum diligentes, tum tolerabiles. Qui enim multos circumducunt anteambulones & pedissequos, quorum id vnum munus est: hi non animaduertũt, se molestos sui custodes & obseruatores circunducere, vt neque suo arbitratu quoquam abire, neque priuatim & clanculum cum vllo colloqui, nec ea quæ visa fuerint, agere clam famulis possint. Sunt iidem & aliis hominibus molesti, res in foro venales partim furando, partim rapiendo, atque impune verberando & insultando, conseruorum subsidio freti. His igitur rebus & ignauo otio prorsus corrupti, plerique profecto sunt inimici & hostes dominorum, qui quo istorum delitias & elegantias & luxuriam alant, quos labores, quas vigilias tolerare? quam multis item adulari & seruire necesse habent? & quod malorum caput est, a vita naturæ humanæ conueniente desciscere? Cæterũ ista plurimum ab Epicteti institutione abhorrẽs, meritas luat pœnas. Homo autem philosophus, etiam seruitiis ad necessarium vsum accommodatis vtetur. Hic vero exiguus est, tum ob rei familiaris angustias, tum quod

Serui necessarii tãtum alendi.

Quot serui, tot hostes.

suis ipse manibus pleraque administrat, vt ei famulo sit opus aut ægrotanti, aut cum res adiutorem desiderat, aut ob rerum meliorum occupationem. sicut & admirandus hic Epictetus, cum magnam ætatis partem solus exegisset, sero tandem mulierculam nutricem asciuit puero, quem ab amico quodam suo, propter inopiam exponendum, ipse susceptum educauit. Nunc singulis rebus necessariis nominatis, in genere subiungit, superuacanea vbique esse repudianda. Duo autem superuacaneorum genera constituit, delitias & popularem opinionem. Hæc enim duo sunt in omnibus iis quæ dixit, ob quę necessarium vsum transilimus, nec aliud quicquam. Tanto autem diuini illi viri studio superuacanea omnia repudiarunt, vt Diogenem dicant ligneum scyphum semper circumferentem in pera, e quo haustam aquam potaret, quum per flumen transiens, quendam manibus haurientem bibentemque vidisset, scyphum in flumen proiecisse: quod eo sibi nihil esset opus, volà eundem vsum præbente.

Epictetus magnam ætatis partē solus exegit.

Duo superuacanea, delitiæ & popularis opinio.

Diogeni vola pro scypho.

EPICTETVS.

A Re venerea, quantum fieri potest, ante nuptias purus esto. Sin attigeris, ea legitime vtendū. Ne tamen iniquus sis iis, qui illa vtuntur, neq; eos arguas, neq; passim iactes te ea non vti.

SIMPLICIVS.

Cum omnis corporeæ voluptatis continentia, rationis capacē animum corroborat, & facit vt experimētο fretus, coerceri posse brutam partem confidat: tum belluinas appetitiones cōtrahit, duobus modis marcescentes, tū ipso otio, tum assuctudine succumbendi. Continentia vero libidinum, quanto ea voluptas maior est cæteris, tanto est vtilior animo, ac pretiosior. Non autem rationem solum bona do-

Victoria libidinum iucunda & vtilis.

na doctrina & legibus optimis erudiri, sed brutarũ etiam appetitionum vehementiam, non tam vi refrenari quam sponte etiam remitti solere: ex eo constat, quod & cibi appetitus & coitus, quanquam naturalis & violentus, si recte assuefiat, sine vi acquiescit. Nam & ieiuniis assuefacti, non vexantur ab appetitu: sed molestiis afficiuntur, cum præter ieiunii consuetudinem comedunt, & appetentia coitus in pugilibus, quamuis & carnibus impleantur, & ob ætatem luxurient, tamen quiescit: quod continere assueuerunt, ob oleagini germinis in Olympia corollam. Iam cum lex & consuetudo sororis & fratris consuetudine interdicat: appetitiones non secus ac ab ipsius naturæ imperio, suppressæ, ita prorsus sunt immobiles: nisi forte aliquos furoris intemperiæ, & diræ scelerum vltrices agitarint. Ante nuptias autem caste viuere, præter alias vtilitates, etiam iustum est, vt castitatis fides quam maritus ab vxore stipulatur, etiam vxori vicissim a marito seruetur. Sin ante nuptias necesse fuerit: parendum est in eo legib⁹. Quod enim legi repugnat, idem est & impium. neque enim lex frustra illud descripsisset. Est idem & magnæ incontinentiæ signum. Deinde assuefacit & ipsum, & imitatores eius, ad alias quoque leges contemnendas. Cæterum si talibus abstines, ne sis iis qui vtuntur molestus, neue eos arguas, nec te abstinere passim iactato. Audientibus enim acerbæ sunt istæ criminationes atque opprobria. Neque enim vel præceptorum obiurgationes æquis animis ferimus. Molestiæ causa est scilicet, quod errata & peccata nostra latere putamus, donec arguamur: eoque ne peccasse quidem nos putamus. Iam huius ipsius rei causa est, quod opinionem aliorum ad nos ipsos diiudicandos adhibemus, & non nosmetipsos, & Deum: hoc est, veritatem. Quod si is qui arguit, non peccatum modo retegit, sed & se peccati expertem facit, & velut in certamine suam de nobis victoriam proclamat: tum & per collationem vinci nos magis etiam

Assuefactio & gulam, & inguina coercere potest.

Fratrum & sororum cõtinentia.

Castitas, quã a sponsa flagites, ad sponsam afferenda.

Iactantia et reprehensio odiosa & noxia.

ægre ferimus, eo qui se ipse laudat, ægritudinem augente. Est enim ideo grauius, quod aduersarius se iudicem facit. Atque is etiam qui alium arguit, & suum exemplum profert, sibi ipse nocet, animo ad res externas extendendo, vt qui nec abstineat talibus, nec arguat alios studio virtutis, sed vt aliis arguendis gloriam ipse consequatur. Qui autem sic tractat eum quem arguit, præterquam quod obiurgationem grauiorem facit, defensionem etiam compatione faciliorem reddit, In promtu enim est vt dicat, Atqui ego non sum philosophus: statimque sibi ignoscat.

EPICTETVS.

SI quis nuntiarit, quendam tibi maledicere: ne refuta quæ dicta sunt, sed responde: eum nescisse cætera tua vitia, nam alioqui non illa sola fuisse dicturum.

SIMPLICIVS.

Hoc ad iracundiam reprimendam pertinere videtur. Nam huiusmodi nuntiis commouetur animus & ambitio, vanaque gloria coarguitur, quæ & ipsæ sunt iracundiæ commotiones. Cur vero defensionem vetat? Cur & aliorum criminum se reum fateri iubet? An non immoderata videri debet ista moderatio? aut potius, & hæc auctoris instituto est consentanea, quo a rebus externis abstrahitur animus, & ad semetipsum reuocatur, vt sibi, non aliis viuat? Qui vero se defendit, sua conscientia non contentus, & iudicio scientis omnia Dei: hunc satis apparet hominibus placere velle. Quamobrem si illis falso etiam persuaserit, se non peccare: acquiescit, quasi nihil peccans, contentus ijs hoc, quos sibi iudices delegit, persuasisse. Sin cæteros aspernatus, incorruptus ipse sui iudex extiterit: peccatum eius ipsius testimonio conuincitur. Iam vero sese accusare, vt & aliis peccatis constri-

Defensio in dicto est, te hominum applausus quærere.

constrictum: id vero est ipsas gloriæ cupiditatis radices excidere. Vehemens enim is affectus est, & ipsi inhærens animo, atque affixus, & a seipso euerri solitus. Putamus enim nos non appetere gloriam, cum eam hoc affectu appetamus: nec animaduertimus turpem esse morbum animi, ob res bonas velle florere gloria. Nec enim consideramus eo affectu inquinari bonum, nec bonum manere posse, aut in primis expetendum, si non per sese id, sed ob consequentem gloriolam amplectamur. Nam bono etiam nostro finis gloriola proponitur, ad quam consequendam necessario fortassis adhibetur, si ita ceciderit, iustitia. Hic tamen ad alios affectus reprimendos est vtilis. Multos enim & vehementes affectus gloriæ cupiditate superamus, & eius causa grauissimos labores capimus, acerbis suppliciis nihilo interdum leuiores. Quare etiam extrema tunica reliquorum affectuum dicitur gloriæ cupiditas, propterea quod alios sæpe exsuens, ipsa magis animo adhærescat. Reuera autem, nec illis affectibus liberat gloriæ cupiditas: sed eorum actiones, quo minus in apertum erumpant, tantum coercet. Qui enim propter eam re ipsa non scortantur: a fœdis cogitationibus tamen nunquam sunt otiosi. Ita fit, vt neque cæteros affectus reprimat, & ipsa magis augeatur ob repressam aliorum affectuum actionem. Videtur igitur adolescenti quidem esse vtilis initio, ad eius ætatis affectus coercendos. Sin progressu ætatis remanserit, magna est eius pernities. Neque enim ad sese conuerti patitur animum externæ gloriolæ inhiantem, neque bonum quicquam præcipue expeti vnquam, sed ob consequentem gloriam: hoc est, nunquam bonum, vt bonum amplecti. Iam quid aliud risu dignum hisce moribus accidit? Nam cum omnino contemnamus & despuamus vulgus hominum, nec vllius esse pretii iudicemus: tamē quasi magni viri sint, ab eorum opinione tanquam a filo pendemus. Cum autem huiusmodi sit gloriæ cupi-

Ambitio fallit imprudētes, & virtutes contaminat.

Vulgi, quod spernas, expetere laudem, ridiculum.

Virtus latens, nota vitia.

ditas, nihil eam æque exstirpare potest, ac animi moderatio, suorumq; malorum confessio. Cauendum tamen, ne id quoque vanitate quadam faciamus. Nam siquidem ex animo fiat, ne spes quidem vlla gloriæ relinquitur. Quod si necessitas nobis imponi posset, ne virtutes nostræ vlli mortalium innotescerent, vitia vero vniuersis: excisa iam esset gloriæ cupiditas, quam sperare desissemus, nec quicquam per ostentationem faceremus.

EPICTETVS.

Theatra frequentare non est necesse. Sed si quando tempus tulerit, te nulli nisi tibiipsi studere appareat: hoc est, ea duntaxat fieri velis quæ fiunt, & eum solum vincere qui vincit. Sic enim non impedieris. Clamore autem, aut arrisione, aut longiore commotione penitus abstineto. Ac post discessum, ne multum de iis quæ acciderunt disputa, cum nihil ad tuî correctionem faciant. Alioqui ex eo apparebit, te spectaculum esse admiratum.

SIMPLICIVS.

Non epularum tantum atque libidinum sunt brutæ cupiditates, sed & spectaculorum & recitationum. Quo pacto igitur erga hæc affecti esse debeamus, docet. Crebro, inquit, in theatra venire non est opus: sed illud potius est opus, ne crebro in ea venias. Theatrica enim eorum vita est, qui theatris vacant. Si quando autem tempus tulerit, aut ob ritum festiuitatis, cui & ludorum habetur honos, aut popularis obsequii causa: (inuisi enim populo esse solent, qui consuetam vitæ rationem negligere videntur) aut experimenti periculiq; faciendi causa, quomodo superiori anno erga talia affecti fuerimus, quomodo in præsentia, aut ob aliam probabilem rationem tempestiuum fuerit prodire in theatrum: intento animo esse oportebit, & excitare animaduersionem, vt apud nos simus, nec iis quæ ibi

fiunt nos addicamus, sed eum vincere velimus qui vincit,& ea quæ fiunt, ita fieri vt fiunt: hoc est, vt nec appetitionem nec declinationem ad illa afferamus, vt quæ res externæ sint. Itaque vultus ea constantia esse debet, quæ nec odiosa sit, & grauitatem habeat suauitate temperatam, vt neque acclames, neque assurgas victoribus, nec effuse rideas ob ridicula dicta, sed alios cum iudicio laudes, alios leniter arridendo probes. Cum autem a spectaculo discessum fuerit, ne multa, inquit, de iis quæ acciderunt, verba facito, cum ad emendationem tui nihil faciant. Neque enim ita erudiunt ea quæ ibi fiunt, vt aliquo numero esse debeant. Aut igitur sic accipienda verba sunt, QVAE NON FACIVNT AD TVI CORRECTIONEM: quasi ad omnia ea pertineant, quæ de spectaculi euentu dicimus, aut si certam aliquam eorum quæ dicuntur partem intelligit, fortasse suadet, ea solum dicenda, quæ ad nostram emendationem faciant. Cuiusmodi fuerint ea, quæ nostros motus parum decoros in spectaculo coarguant. Multa vero verba de spectaculi euentis argumentum euidens fuerint, te spectaculum illud, magnificum & admirabile quiddam iudicare: id quod sine plebeio affectu fieri non potest.

EPICTETVS.

AD recitationes ne veni, neque facile accede: sin accesseris, grauitatem & constantiam tuere: & id vna caue, ne cui sis molestus.

SIMPLICIVS.

Post spectacula de recitationibus differit, quas homines eloquentiæ & poeticæ studiosi, ostentandæ facundiæ ergo suscipiunt, alias potentes aliquos laudando, alias vrbium instituta narrando, aut loca describendo, aut forenses quæstiones tractando, aut simile quippiam. Negat igitur ad has, vt ostentationi comparatas, & res externas spectantes, facile ac-

cedēdum,& fine ratione acceſſum permittente,ſiue id fiat ob amicitiam declamātis, ſiue ob potentiam eius qui laudatur, ſiue obſequii alicuius & receptæ conſuetudinis cauſa, cuius ſæpe magnus vſus eſt ad eos mitigandos, qui iis inuident, qui a populari conſuetudine recedere volunt. Sin autem, inquit, ad recitationem acceſſeris, grauitatem, conſtantiam & facilitatem conſerua: grauitatem, vt tempeſtiue & modice laudes: conſtantiam, ne perturbate mouearis, neque acclames, aut quicquam importune interloquaris, ſed eodem habitu modeſtiam corporis & morum conſerues. Facilitatem, ne tetrico ſis vultu, quaſi aliis curis intentus: neque vltra quam ſatis eſt taceas, ſed modice laudes orationem: nec acerbe iudices, aut redarguas, vt aut falſam, aut inconcinnam, aut infantem. Illud autem plane facilitatis eſt & benignitatis, ſi & oratori recte dicenti, & ei qui vere meritoque laudatur, gratulari videaris.

EPICTETVS.

CVm aliquid negotii tibi futurum eſt cum aliquo, ex proceribus præſertim: ipſe tibi proponito, quid in ea re facturus fuiſſet Socrates, aut Zenon. Ita fiet, vt te ratio non deficiat, quia id quod obiectum fuerit, recte adminiſtres.

SIMPLICIVS.

Qui ad ſemetipſos conuertuntur, & ſibi viuere volunt, haud fere magnates accedere conſueuerunt. Quare Socratis exemplum nobis proponit, & Zenonis: in quos intuentes, rationem viſuri ſimus, qua illi nobis ſint adeundi. Cogitandum igitur, quo pacto Socrates & Zeno cum talibus congreſſi eſſent, non ficte, non ſimulate: ſed pro ſuæ vitæ ratione cordatam magnitudinem animi præ ſe ferentes, ab omni deſpicientia & arrogantia puram: non humiles & abiecti ob faſtigium dignitatis, neque

Quomodo magnates adeundi.

neque superbe illos contemnentes. Eiusdem moris est, nec adulari iis, nec contumeliose illos arguere: sed & ob recte facta modice collaudare, & inde ducere exordium, sicut medici acerba medicamina melle sæpe prælinunt, ac tum demum eorum quæ perperam fiunt, non acerbum insectatorem se præbere: sed corrector em solicitum, & ægre ferentem, præclaras actiones paucis interdum delictis quasi contaminari. Ac mea quidem sententia Socrates, Zeno, & similes, omnino demonstrarunt, quã multa habeant, nequaquam expetenda principatus & fastigia rerũ humanarum: & vnum in iis expetendum esse, benefaciendi facultatem: quam qui negligant, eos & mala illius rei experiri, & bono fraudari. Constat autem Socratis & Zenonis exemplum esse deligendum: sed suæ cuique vitæ modum esse conseruandum, eique consentanea vltro & sponte naturæ adhibenda. Cuiusmodi enim est, cum qui ita viuat, vt proficiat, & adhuc Epicteti puerili institutione indigeat, Socratis aut Zenonis vti sermonibus? Quo pacto is derisum vitabit? Nam Antigonus, qui post Alexandrum in Syria regnauit, dixisse fertur: Nunquam se angi & æstuare solitum, quod sciret, nisi quando cum Zenone congrederetur. Atqui multos ille alios philosophos adierat. Ab hoc loco Epictetus officia in congressibus seruanda tradit, ab iis auspicatus, quæ ad principes & potentes pertinent.

In potestate nihil inesse quod expetas, præter vnam benefaciendi facultatem.

κακοζηλία vitanda.

Antigonus de Zenone.

EPICTETVS.

CVm ad magnatum aliquem iturus es proponito tibi fore vt eũ domi non inuenias, vt inclusus sit, vt occludantur tibi fores, vt ille te negligat. Quod si hoc statu venire decuerit, ea feras quæ fiunt: neq; ipse vnquam tecum dicas, non fuisse tanti. Id enim plebeiũ est, & eius qui res externas calumnietur.

SIMPLICIVS.

Idem fere dicit quod supra: Rem aliquã aggres-

surus, commonefac teipsum, & reliqua. Sed illic quidem ad lauationem oratio deducitur: hic vero maius exemplum proponitur, congressus magnatum. Illic orationis exitus fuit, contemnenda ea esse quæ fiant, & suum institutum naturæ consentaneum tuendum: hic vero, maturo consilio prouidendum, nec oscitanter, sed proxime veritatem proponendas esse impendentes molestias. Suscepta enim profectione ad principem, secutis iis quę dicta sunt, valde nos facti pœnitet, & ea nobis accidisse indignamur, vel quia principio non recte consuluimus, vel quia supra quam decet, euentis illis sumus perturbati. Vtrunq; autem plebeium est, & eorum qui rebus externis non recte vtuntur, neque ita vt eorum natura fert, sed eas magnifacientium. Locutus autem prius de accessu magnatum faciliore, quo pacto cum eis agendum sit, more Socratico & Zenonio scilicet: nunc de iis qui asperius respondent, dicere instituit, quo pacto & ad eorum congressum paratus esse debeas: primum, nisi necessitas aliqua coegerit, esse prætermittendum. Sin & necessarium & consultum esse videatur, etiam molestiis illis propositis accedere: ferenda esse quæ acciderint, sine pœnitentia.

EPICTETVS.

IN familiaribus congressibus absit facinorum, aut periculorum tuorum prolixa & immodica commemoratio. Nec enim, vt tibi iucundum est tuorum certaminum meminisse: sic & aliis suaue est, ea quæ tibi acciderunt, audire. Absit illud etiam, ne risum moueas. Nam is eiusmodi locus est, e quo procliuis sit in plebeium morem lapsus: eamq; vim habet, vt tui obseruantiam facile apud familiares diminuat. Periculosum est etiam, ad orationis obscœnitatem progredi. Cum igitur tale quippiam inciderit, aut (si feret opportunitas) obiurgabis eum, qui sermonem illum iniecerit.

iecerit: aut taciturnitate ſaltem, & rubore vultuq; oſtendes, eam orationem tibi diſplicuiſſe.

SIMPLICIVS.

Poſt congreſſum cum magnatibus, de congreſſu plebeiorum agit: quo modo & in eo gerere te debeas, vt iis quibus cum viuas, neque moleſtus, neque contemtui ſis: ſed potius pro virili commodes. Nam ſua facinora aut pericula non prolixe atque immodice commemorare, faſtidium tollit. (Moleſte enim ferunt homines, eos qui ſeſe laudant, quaſi ipſi verbis iiſdem accuſentur, & per collationem probris afficiantur) ſimul etiam ea res foras prominentem animum & gloriæ cupidum contrahit, & generoſum quiddam præ ſe fert. Cum autem prius dixerit, non eſſe cuiquam ob multa ridendũ, neque riſum multum eſſe oportere, neque effuſum: nunc aliis riſum mouere vetat, cauſa adiecta: eum locum eſſe lubricum, vt facile ad plebeios mores delabaris. Nam ſi ea dicas, quę plebeculæ riſum moueant, indicio eſt, ea grata illi eſſe, & apta plebeiis moribus. Æque igitur, aut magis etiam eum qui riſum mouet, idiotam iudicant. vt ſi prius eum reueriti fuerint: ſatis hoc ad obſeruantiam eius extenuandam virium habeat. Sunt tamen & ex iis qui prudentes habentur, qui riſum moueant, vt faceti ac lepidi habeantur. Iam eum qui vtcunq; profecerit, ab obſcœnis verbis ſibi temperaturum, in promtu eſt: ac ne alios quidem ferendos, ſi vitare poſſis, monet: ſed ita, ſi tempus ferat: hoc eſt, ſi adoleſcens eo prouectus fuerit, non inuerecundus neq; diuitiis & dignitate inflatus. Quem & increpabis, inquit. Neque enim vel ipſi turpiloquo, vel iis qui aderunt, videberis arrogans. Sin natu grandior & inſolens fuerit, & ob diuitias elatus, aut dignitatem: increpare quidem graue fuerit, & præter inanem operam & odium ac ſimultatem: ridicula etiã libertas illa videbitur. Quid tum ergo faciendum? Silentio, inquit, moleſtiam præ te ferto. Ac obſerua,

περιαυτολογία moleſta.

γελωτοποιοὶ parum habent auctoritatis.

Obſcœnitas cauenda.

vt modum conuenientem, adhibito discrimine, obseruarit. Nam de gladiatoriis aut Circensibus ludis, itemque de epulis & potionibus cum verba fiunt, aut cum homines laudantur aut vituperātur, si fieri potest, inquit, alio traduc sermones eorum. Hic vero, si tempestiuum fuerit, etiam obiurgare iubet. Atque illic si traduci non possint sermones, taceto, inquit: hic molestiam præ te ferto.

EPICTETVS.

SI voluptatis alicuius imaginem animo conceperis, moderare tibi, ne ab ea mouearis: sed & rem examina, & tibi ipse deliberandi præbe spatium. Deinde vtriusque temporis memento, tum eius quo voluptate perfrueris, tum eius quo percepta iam voluptate dolebis, teq; ipse obiurgabis, atq; his illa confer: Si abstinueris, fore vt gaudeas, teque ipse collaudes. Quod si tibi suscipiendæ rei videbitur esse tempus, caue ne te vincant eius blanditiæ, & suauitates, & illecebræ: sed illud oppone, quanto præstantior sit talis victoria conscientia.

SIMPLICIVS.

Voluptatē, quia perniciosa est, breuem Deus fecit.

Voluptas corporis nocentissima est animo. Quælibet enim, quasi clauis aliquibus affligit animum: eaque de causa Deus eam fecit breuem. Nam & in cibis & potionibus tamdiu voluptas durat, quamdiu in ore eas senserimus: cum vero deglutiuerimus, prorsus interit, & in coitu ipso tātum actionis tempore sentitur voluptas: quæ cum præteriit, perinde est ac si nulla fuisset. Ac in sensu esse voluptatē constat. Quod enim non sentit, etiam voluptate caret omnino. Sed & externarum rerum oblectationes, vti vestium, ornamentorum, pecuniæ, instrumenti domestici, parum & ipsæ durant. Harum enim adeptione exhilarati, vbi eis assueuerimus, voluptatem porro nullam sentimus. Sin eæ nobis eripiantur, dolor vehemēs succedit, voluptate multo dura-

to durabilior Ita voluptas vbi per exiguum tempus durauit, maximeque corporis, abit, noxa sua modis omnibus animo relicta, interdum vero etiam corpori si suauitas illa excesserit modum. At continentia voluptatum, durabilē affert & corpori & animo vtilitatem, & aliud voluptatis genus parit cum ipsa natura coniunctum, & innoxium & perpetuum. Nunc his ita expositis, videamus quid dicat Epictetus: Cum voluptatis, inquit, alicuius imaginem animo conceperis, vt in aliis, veluti diuitiis, principatu, aut similibus rebus externis, ita & in hac, ac magis etiam, statim ipse te custodi, ne visum illud atque imago ad rem ipsam te impellat, sed ea quidem paulisper exspectet: tu vero spatio impetrato a te ipso, & animaduersione excitata, tempus considerato, tum suauitatis illud breuissimum, tum secuturum noxæ diuturnum & pœnitentiæ plenum, in quo ipse te victum accusabis. His etiam illud tempus confer, quo, si te continueris, & diuturnam vtilitatem, & synceram voluptatem percipies, teipsum & laudaturus & approbaturus. Nam si eius imperium represseris: facile conquiescet appetitus, tam luculentæ victoriæ verecundia. Quod si iterum atque iterum feceris: ita deprimetur, vt molestus esse desinat. Quamobrem si voluptas statim post opus desinit, ac tū nihil inter eum interest qui eam percepit, & eum qui non percepit, excepta cogitatione suauitatis, nihil habet voluptas magni æstimandum: idque declarat eorum memoria, quibus in somnis fruimur, quæ obscurum habet voluptatis vestigium. Sed quia interdum voluptatibus nonnullis recte frui possumus, cuiusmodi est coniunctionis appetitus procreandi causa, aut balnei post febrem: cum, inquit, occasio fuerit huiusce modi alicuius operis attingendi, vide ne te suauitas illius atque illecebræ decipiant, vt tui oblitus totum te voluptati tradas, sed eo tempore contentionem facito, quanto pulcrius sit vincere voluptatem, quam ab ea vinci. Tanto nimirum, quāto pulcrius

Continētia voluptas durabilis.

Modus fruendæ voluptatis.

est imperare brutis affectibus quam seruire, & hominem esse quam bestiam.

EPICTETVS.

Cum facis aliquid, quod faciendum esse statuisti, nunquam recuses inter id agendum conspici: tametsi futurum est, vt vulgus de eo secus iudicet. Nam si perperã facis, rem ipsam fuge. Sin recte, quid eos vereris, qui non recte reprehendunt?

SIMPLICIVS.

Bona res propter sese, non ob adiunctam gloriam repetenda.

Vehementer in eo elaborat, vt bonum, ob id ipsum quod bonum sit, amplectamur, non autem propter popularem opinionem. Nam qui propter hanc aliquid expetit: in ea ipsa bonum collocat, nõ in illo. Quamobrem si quis recte perspexit, aliquid non esse faciendum: ipsa res eo fugienda est, quia non bona. Sin aliquid bono consilio fecit: recusare non debet propter eos, qui factum id perperam reprehendunt, quo minus palam id agat. Fit enim, vt vero bono (id enim est, quod recte bonum iudicatur) non bonum, sed malum, vt est mendacium, præferatur. Talis enim est vulgi non recta de eo quod fit opinio. Præterea fit, vt quod recta ratio bonum iudicauit, malum putetur & fugiatur. Quod enim fugiendum, malum. Fit & illud vt qui a se ipso & a rebus discedit, ad vulgi opiniones deferatur, atque ibi bonum & malum quærat, itemq; verum & mendacium.

EPICTETVS.

Vt hoc pronuntiatum, Dies est: &, Nox est: magnam habet in seiunctione vim: in coniunctione vero prorsus nihil valet. Sic maxima quaq; ex iis quæ apposita sunt, arripere, vt respectu corporis magni est momenti: ita si communitas conuiuii spectetur, magnum habebit, nisi caueris, dedecus. Cum igitur conuiua es alicuius: memento, eorum quæ apposita

sunt

sunt pretium, quod ad corpus attinet, considerandum esse: sed & eam quæ conuiuatori debetur, reuerentiam esse conseruandam.

SIMPLICIVS.

Syllogismi hypothetici, in quibus enucleandis Stoici laborarūt, partim sunt disiuncti, partim coniuncti, siue complexi. Disiuncti, in quibus cum est alterum, nullo modo alterum esse potest: & cum alterum non est, vtique est alterum. vt cum dico: Aut dies est, aut nox est. Atqui nox est. Dies ergo non est. Sic cum alterum statuitur, alterum vtique tollitur. Alterius vero negatione, alterum affirmatur, vt cum dico: Atqui dies non est, Nox igitur est. Atqui nox non est, Dies ergo est. Ac tale quidem est disiunctum, in quo hæc verba, Aut dies est, aut nox est: axiomatis loco, hoc est, tanquam euidens & secundum communes notiones verum adhibetur. Ea enim axiomata vocabant Stoici. Copulatum vero est, cum duobus inter sese ita complexis, vt alterum antecedat, alterum consequatur: affirmationem antecedentis sequitur consequens, negatione vero consequentis vna tollitur antecedens. veluti vere hæc copulantur: Si dies est, nox non est. nam si dies est, vere antecedit: illud sequitur, Si dies sit, noctem non esse. In copulato igitur affirmatione antecedentis affirmatur consequens: Atqui dies est, Nox igitur non est. Negatione vero consequentis, vna tollitur etiam antecedens: Atqui non nox non est, sed est scilicet, Dies igitur est (nam duæ negationes, vnam constituunt affirmationem) Dies igitur non est. Ac tale quidem est complexum, siue copulatum. Iam autem Epicteti verba videamus: Aut dies est, aut nox est, in syllogismo disiuncto, vt pronuntiatum certum adhibetur: in copulato non item. Nam quod ibi adhibetur pronuntiatū, complexum est, Si dies est, nox non est. Sicut igitur inquit, Aut dies aut nox est: in seiunctione magnam vim habet, in coniunctione vero plane nullam (di-

uellit enim complexionem quæ ait, Si dies ſit, noctem non eſſe) ſic etiam in conuiuio maiorem eligere partem, corpori quidem vtile eſt & conducibile & eximium: ad ſeruandam autem communitatē in conuiuio, nihil valet. nam & hoc dirimit communitatem, vt complexum illud. Quare cum aliis edens, non ſolum appetitum tuum in iis quæ appoſita ſunt, conſidera, vt ex iis delectum agas: ſed & eam communitatem reſpice, quæ irreprehenſa tuenda eſt. Quamuis autem de conuiuio verba faciat: tamen ad omnem ſocietatem vitæque conſuetudinem in genere hæc eſſe transferenda, perſpicuum eſt. Auaritia enim omnes dirimit neceſſitudines: ſicuti æquabilitas, cum ſuum cuique tribuitur, eaſdem continet, auget, conſeruat. Nam & latronum communitas, quamuis ex talibus conflata viris, tantiſper durat, dum præceptum hoc ſeruatur, ne alii plus æquo ſibi appetant. Ob hoc enim iuſtitiæ veſtigium, etiam iniuſtitia illa permanet. Cum autem prius multis locis auditorem hortatus fuerit ad libertatem, & in aliis ad fortitudinem, ad magnitudinem animi, ad prudentiam & temperantiam: in hoc eum ad iuſtitiam vocat, & eius impedimenti auaritiæ fugiendæ auctor eſt.

Auaritia. Aequabilitas.

EPICTETVS.

SI quam perſonam, quæ vires tuas ſuperat, indueris: tum eam indecore geres: tum eam quam ſuſtinere poſſes, negliges.

SIMPLICIVS.

Non ei ſtudendum, quod per ſeſe optimum eſt: ſed ei quod eſt ex iis quæ nobis accommodata ſunt, optimum. Nullus enim ea quæ extra modum ſuſcipiuntur, fructus conſequitur. Quare non temere perſonæ maiores induendæ ſunt, vt doctoris aut philoſophi, aut in naue gubernatoris, aut in vrbe magiſtratus. Præſtat enim perſonam inferiorē cum laude

Cicero: Non id modo ſpectandum, quam honeſta ſit res: ſed illud etiā, vt adſit efficiendi facultas.

laude sustinere, vt non par modo sis, sed etiam ea superior: quam indecore gerere superiorem, nec illius dignitati respondere. Honestius est optimum esse pædagogum, quam doctorem imperfectum: & bonum patremfamilias, quam improbum magistratum. Nam maiorem personam indecore gerere (hoc autem indecorum non ad opinionem, sed ad ipsius rei naturam referatur) illud etiam habet mali, quod eam perdimus, quam nostris rebus aptam belle sustinere possemus. Melior enim histrio & in Comœdia est, & in Tragœdia, qui seruum bene repręsentat, quam is qui domini aut regis personam male agit. Et hoc ego caput ad iustitiã refero, quod quemque personam se dignam iubet eligere, & non aspirare ad altiora.

EPICTETVS.

QVemadmodum in ambulando caues, ne clauum calces, pedemue distorqueas: sic in degenda vita caue, ne gubernatricem actionum, mentem tuam, lędas. Quod si in re vnaquaque obseruabimus, omnia cautius aggrediemur.

SIMPLICIVS.

Peccata vel ex corrupto iudicio, vel e prauis affectibus oriuntur.

Bifariam humanus anim' læditur. Aut cum brutis affectibus affixus, per eosdem corpori agglutinatur, reclamans ille quidem nonnihil, atque ægre ferens, sed superatus ab affectibus, qui corroborati tyrannidem in eum exercent: aut cum suopte iudicio corrupto, seipsum non discernit vt diuersum a brutis affectibus. Monet igitur pædagogus horum vtrunq; in degenda vita cauendum esse, quam similem ambulationi facit, ne quis brutis affectibus succumbat: qui cum sint corporei, clauorum instar agglutinatum sibi animum corpori affigunt. Quis vero clauus sic affigit, vt bruti isti affectus? qui efficiũt, vt putet animus, & seipsum, & illos & corpus esse vnum? Peruersitatẽ autem opinationis, & eius par-

tis animi quæ quaſi pedeſtris cum corpore aliquid, & cum bruta vita commune habet, diſtortioni pedis apte comparat, & hortatur, vt quemadmodum in ambulando corpori cauemus: ſic in vitæ negotiorum tractatione cauendum eſſe, animo capaci rationis, qui naturæ inſtituto principatum humanæ vitæ obtinet, qua hoc animal a cęteris diſtinguitur, ne vel affectibus inflammetur ob auiditatem, vel iudicium atque opinatio eius peruertatur ex ſocordia. Nam ſi qualibet in re nos ipſos obſeruauerimus, vt ii qui ambulant: tutius quamque rem ſuſcipiemus. Nam in ea animaduerſione, etſi modicus aliquis lapſus contigerit: eum tamē facile corrigemus. Etſi enim paulum conniuentes clauum calcauerimus, aut inconcinne pedem promouerimus: propter obſeruationem & a clauo pedem facile auellimus non affixum, & greſſum pedis leui opera aliter dirigimus.

EPICTETVS.

Modus pecuniæ corpus eſt vnicuique, vt calcei pes. Si igitur in eo inſtiteris, modū ſeruabis: ſin præterieris, iam veluti per præceps te ferri neceſſe erit. Vt & in calceo, ſi vltra pedem progreſſus fueris, fit auratus calceus, deinde purpureus, deinde interpunctus. Eius enim, quod ſemel tranſierit modum, nullus eſt terminus.

SIMPLICIVS.

In rebus corporis, vt veſtibus, victu, poſſeſſionibus, pecuniis, duo hæc ſunt: eorum acquiſitio, & vſus. Prius igitur de vſu locutus, eatenus iis vtendum eſſe, quatenus ad nudam corporis curationem faciant, omne ſuperuacuum quod ad gloriam aut delitias pertineat, remouendo: nunc de acquiſitione eorum docet, & huius quoq; modum dicit eſſe corpus. Nam & acquiſitionis modus eſt vſus (eo enim acquirimus, vt vtamur) & ipſius vſus modus eſt corpus, eiuſque neceſſitates. Perſpicuum igitur,

etiam acquisitionis modum esse corpus, eiusque necessitates. Quare si quis ad eas necessitates respexerit, pellibus simplicib. erit contentus: quarum superiores foueant pedem & muniant, soleæ vero id præstent ne pede nudo calcentur noxia. Sin quis id quod pes exigit excesserit, & ad ornatum delitias deflexerit, auratus fit calceus, inquit: deinde purpureus, post interpunctus. Tanta autem fuisse videtur apud Romanos in conficiendis calceis purpureis & interpunctis curiositas, vt auratis etiam præferrentur. Eadem est & rei familiaris ratio ac rerum corpori necessariarum. Si quis enim mensuram necessitatis transierit, eiusq; terminum: iam sine termino vagabitur, alia aliis adiiciendo, donec ad extremas delitias & vanitatem præceps feratur. Per hæc enim fit quoddam quasi diuortium a regula: & quæ id sequitur, inexplebilis egestas, & eius comes afflictatio. Nam si decē parauimus, volumus habere viginti: si hæc, quadraginta, & sic deinceps, nec vllus finis est prolabendi in vastum illud atque immensum pelagus insatiabilis cupiditatis. Constat enim, in singulis iis, quæ ad vsum corporis adhibentur, possessionem quæ limites excedit, recidere in infinitum, vt iam & scopi & vsus obliuiscatur ad quem pertinet, qui corporis est curatio. Quare sæpe ipsum corpus amittimus, dum ista sine modo cumulamus. Quid vero si calcei exemplum eo adhibuit, quod is, nisi magnitudini pedis responderit, quamuis ornatu modum non excesserit, sæpe nos allidet, prosternet, denique in præcipitium aget? Ex iis porro quæ de vsu dicta sunt, ea quoque distinguenda sunt quæ ad acquisitionem pertinent. Docent autem & hæc capita conuenientem modum in acquirendis & vtendis rebus externis, nosque ad iustitiam deducunt.

Horatius: Crescit amor nummi, quantū ipsa pecunia crescit.

Lucanus: Semper inops, quicunque cupit.

EPICTETVS.

Mulieres statim ab anno decimo quarto a viris domina vocantur. Proinde cum vident, se nihil

aliud habere muneris, nisi vt cum viris concumbant: comere se incipiunt, atq; in ornatu spem collocant omnem. Quare opera pretium est, dare operam vt sentiant, sibi non ob aliud honorem haberi, nisi quod & modestas se prabeant, & verecundas ac temperantes.

SIMPLICIVS.

Etiam matrimonio iis qui vitam naturę consentaneam sequuntur concesso, qua ratione his curandæ sint vxores, paucis ostendit: cum eaque id confert, quod vulgus hominum facere solet, eorumque delicta corrigit, & ad normam hanc reuocat. Pleriq; mortales, inquit, vxoribus a prima ætate adulantur, & honorem habent, easque dominas vocant, soliusconcubitus causa. Quare non immerito illæ ad hoc sese parantes, comuntur, & in ornatu spem suam omnem collocant. Nec tam illæ reprehendendæ sunt quam mariti, qui eas propterea colunt. Quare ab initio statim sic informandæ consuefaciendæque sunt, vt intelligant, se non alia vlla de causa a nobis honoratum iri, nisi quod sint ornatis modestisque moribus, & marito verecunde pareant & obsequundent. Quibus dotibus si qua mulier prædita fuerit, iam & ad tuendam rem familiarem, & ad educationem liberum, & ad mariti curationem, & ad vitæ frugalitatem facile assuefiet: quæ officia honestas matronas decent.

Ipsi mariti corrumpunt vxores.

EPICTETVS.

TArdi ingenii signum est, in rebus corporis immorari: velut, exerceri diu, edere diu, potare diu, cacare diu, coire diu. Nam hæc quidem faciẽda sunt obiter: cura autem omnis ad animum est transferenda.

SIMPLICIVS.

Quemadmodum ingeniosi homines in summis, perfectis & exquisitis naturæ suæ rebus elaborant & immo-

& immorantur: ita stupidi & hebetes in imperfectis, extremis, generalibus, & vulgo tritis versantur. Itaque si homo, cuius ab animo rationis compote natura pendet, qui corpore vt instrumento vtitur, omissis naturalibus animi actionibus corpori immoretur: hebetis id ingenii signum est, vt & huius rei causa est obtusior acies animi. Quis enim artifex alicuius pretii, in curandis instrumentis terit tempus, arte quæ his vsura est neglecta? Neque vero obtusi tantum ingenii signum est, occupari circa corpus: sed immodici etiam eius amoris. Quibus enim gaudemus atque afficimur, iis immoramur. Est igitur, inquit, occupatio corporis, accessio quædam iudicanda: præcipua vero cura ei impendenda, quod corpore vtitur. Hæc enim iusta est nostri aduersus illud officii distributio.

EPICTETVS.

CVM tibi quispiam vel malefecerit, vel maledixerit: memento eum opinatum esse, id ex officio sibi fuisse faciendum & dicendum. Neq; vero fieri potest, vt id sequatur ille quod tibi videtur, sed id quod sibi. Qui si male iudicat, damnum ipse facit qui decipitur. Nam verum connexum si quis mendacium iudicet: non ipsum connexum lædetur, sed ille qui deceptus fuerit. Sic igitur instructus, æquo feres animo conuiciatorem. Nam ad singula dices, ita visum esse illi.

SIMPLICIVS.

Et hoc præceptum ad patientiam & mansuetudinem adhortatur, duplici argumento: vno, quemuis suam opinionem & iudicium sequi. Non igitur ægre ferendum, id eum sequi, quod ipsi rectum videatur. Nam & tu & omnes homines idem faciunt. Quis ergo sanus naturæ communi succenseat? Si vero quia id quod neque honestum neque rectum est, recte se habere putauit, eo succenses: ea quoque

Simplices homines fortassis, & nō plane mali, faciūt istud. Sed homines callidi, & tyrānici,

contra iudicium & cōſcientiā ſuā in facin⁹ & ſcelus ruūt.

Sed interim patitur & perit aliquā do iuſtus, ſi non ſit Stoicus adamantinus.

Imo non error: ſed diabolica improbitas pleriſq; nocet.

indignatio abſurda eſt, nam ille, non tu, damnum facit. Qui enim honeſtum putat quod eſt inhoneſtum, deceptus eſt. Deceptus vero damnum facit. Qui ergo tibi male dicit aut facit, ipſe eſt cui nocetur, quamuis neque tu neque potentiſſimus quiſquam ei nocere poſſet. Externa enim incommoda quæ habentur, corpori aut rebus externis incommodant. quare nec ipſi proprie incommodant. Opinionis autem error, animi deceptio, in quo natura eius ſita eſt, hæc eſt quæ ei noceat. Ei vero damnum eſſe datum qui deceptus ſit, & non ei de quo ſit deceptus: euidenter exemplo connexi demonſtrat: veluti Si dies eſt, ſol ſupra terram verſatur. hoc ſi quis falſum putet, non ipſum connexum damnum facit, cui ſua conſtat veritas: ſed is qui falſum de eo ſentit. Sic etiam qui ſecus ac decet, tibi conuiciatur aut malefacit, ipſe eſt cui noceatur. Tibi vero ne nocitum quidem eſt, neq; mali quicquam datum, præſertim ſi in rebus quarum poteſtas in nobis ſita eſt, vis & natura boni atque mali collocata eſt. Quare cogitans neceſſe eſſe, quenque id ſequi quod ipſi videatur, & ipſum eſſe qui faciat damnum, non te: lenem te & magnanimum præbebis aduerſus conuiciatorem, ſi te aſſuefeceris vt in quolibet horum adiicias. Ita ei viſum eſſe: ac id eum neceſſario ſequi, quod ipſi videatur.

EPICTETVS.

VNaquaque res duas habet anſas: vnam tolerabilem, alteram intolerabilem. Si frater iniuriam fecerit, non ea prehende, qua facit iniuriam: ea enim eius anſa non eſt tolerabilis. Sed illa potius, eſſe fratrem, eſſe vna educatum. Sic prehendes eum, qua eſt tolerabilis.

SIMPLICIVS.

Pugna & concordia rerum inter ſeſe.

Omnes res quæ ſub ortum cadunt, quia conſtant e contrariis, aliqua ex parte inter ſeſe conſentiunt & conue-

&conueniunt, ac tolerabiles ſunt, aliqua ex parte diſſentiunt,& ſunt intolerabiles. Velut, ignis qui eſt ſiccus & calidus, ratione caloris cum aere conſentit, eſtque ei tolerabilis: quatenus vero ſiccus, eidem opponitur & repugnat, ſic etiam frater, ſi læſerit iniuria. Et hic duas habet anſas, alteram tolerabilem, qua eſt frater: alteram intolerabilem, qua eſt iniurius. Notum autem eſt, nos ea quæ tolerabilia ſunt, leniter, facile, placideque ferre: intolerabilia vero auerſari, grauiterque & iniquis animis pati. Quamobrem ſi ſemper bono & manſueto eſſe animo, ſi acquieſcere volumus (quando res omnes duas illas habent anſas, tolerabilem vnam, alteram intolerabilem) ea prehendemus eas, qua ſunt tolerabiles. Nam omnia plane ſunt talia, diuitiæ, paupertas, ſanitas, morbus, coniugium, vita cælebs, liberi, orbitas: cætera denique vniuerſa quæ in vita verſantur. Nam diuitiarũ tolerabilis eſt abundantia, intolerabilis vero occupatio & ſolicitudo. *Diuitiæ.* Paupertatis tolerabilis eſt tranquillitas & otium, ſed intolerabilis egeſtas. *Paupertas.* Sanitatis tolerabilis eſt vacuitas doloris, & expeditus membrorum vſus: intolerabilis contumacia & confidentia. *Sanitas.* Morbi tolerabilis eſt moderatio animorum, ſed intolerabilis ærumna. *Morbus.* In coniugio tolerabilis eſt procreatio liberum, & obſeruantia: intolerabilia vero multarũ rerum indigentia, & rationis expers dilectio. *Coniugium.* Orbitas expedita eſt, vacare ſinit rebus pulcrioribus, nec de copiis poſt obitum relinquendis curare cogit: & quod meo iudicio maximum eſt, non neceſſe habet liberos interdum malos amare. Tum enim fit, vt improbitas ametur. *Orbitas.* Iam contumelia & conuicium tolerabilia iſta habent, interdum quidem, quod ea de rebus noſtris cognoſcimus quæ prius ignorabamus: ſemper vero, quod noſtra patientia prouocatur. *Conuicium.* Et quam maxime fugimus, afflictio corporis, tolerabilem habet animi exercitationem & purgationem. *Dolor corporis.* In quibus omnibus magnum ineſt bonum, vt fortiter tolerentur. Nam in ea incidiſſe, ani-

Verũ hoc optabilius. Ea enim virtus est PATIENTIA, cuius laude qui carent, beatiores mihi quidõ certe videntur, quã qui fruuntur Inimici.

miq; constantiam retinuisse, præclarius est * quam non incidisse. Nam in ea non incidere, corporis & rerum externarum: sed ea pulcre tulisse, animi bonum est. Quin & inimici duas habent ansas, & fructum ex eis capere licet, in affectus & perturbationes nostras acrius inquirentibus, atque efficientibus vt simus cautiores. Qua de re Plutarchus Chæroneus integrum volumen scripsit.

EPICTETVS.

ORationes hæ non cohærent: Ego sum te locupletior, ergo sum te melior: Ego sum te eloquentior, ergo sum te melior. At illæ magis cohærent: ego sum te ditior, mea ergo pecunia tua præstat. Ego sum te eloquentior, mea ergo dictio tua præstat. Tu vero nec pecunia es, nec dictio.

SIMPLICIVS.

Philosophũ non eloquentia facit, sed honesta vita.

Homines studiosi plerique faciendæ & poliendæ orationi, librisque conscribendis student, vt iis dignum est: nisi forte aliquis a puero in liberalibus artibus accurate institutus, eam dicendi facultatem, quasi naturalem & non studio quæsitam sibi compararit. Quod vt contingat, id hominem philosophum laudi sibi ducere non vult: vt qui hunc finem sibi propositum nõ habeat, nec inde pendeat. Nam dictio quidem elegans si fuerit, suum habet bonum: & is cui proposita est dictionis elegantia, poeta est, aut historicus. Is vero cuius virtus sita est in vita rationi consentanea, quiq; finem illi conuenientem propositum habet: quamuis alio disertior, eo se tamen esse meliorem, nullo iure dicet. Neque enim ipse dictio est, neque finis eius est dictio, vt ex ea formam suam consequatur, sicut ex arte sua quiuis artifex. Sed dicendum: Mea dictio est elegantior quam tua. Etsi autem id præcipue spectat, vt hominem studiosum ab admiratione dictionis & styli reuocet: tamen increpationis moderandæ causa, locupletioris vtitur exemplo.

EPICTETVS.

Lauat quispiã cito? ne dicas lauisse male, sed cito. Bibit quispiam multũ vini? ne dicas bibisse male, sed multum. Priusquam enim id decretum diiudicaris: vnde scis, an male? Sic vsu tibi veniet, vt alia visa certo comprehensa teneas, aliis assentiaris.

SIMPLICIVS.

Iudicio nos de rebus solidiore esse vult, vt neque vituperemus, neque laudemus facta cuiusquam nisi scopo eius cognito, ad quem illa referuntur. Ex eo enim iudicium est ferendum, quod & qui verberat prodest, & qui alit nocet: & qui furatur, interdum recte facit: & qui præbet, iniuste. Sunt igitur, inquit, facta ipsa per se iudicanda, & si quis cito lauat, dicendum, cito eum lauare: nec tamen adiicienda qualitas, quasi recte aut secus faciat, donec eius consilium cognouerimus. Quid enim, si ob morbum, aut lucubrationes, curatione lauationis eguit? Cõsilium autem & finis in causa est, vt recte secusue sit factum. Et hic exspectandus est, priusquam celeris lauatio, bona malaue dicatur. Nam & multum vini bibere licet, ob corporis temperiem, & qualitatem aeris, vt ante caniculam, & sub caniculam: & ob locum pestilentem. Nisi autem ita fecerimus, vt ipsa facta, vti sunt, iudicemus: & dicamus celere aliquid, aut multum: qualitatem vero non adiiciam^9, ante consilium cognitum: fit, vt alia intelligamus (hoc enim significat φαντασίας καταληπτικῶς λαμβάνειν) & comprehendamus id quod apparet, cuiusmodi est celere & multum, & aliis assentiamur: hoc est, iudicium iis nostrum interponamus, id q visum est laudando aut vituperando. Absurdum autem est, cum aliud viteris, de alio ferre iudicium. Ac vult ille, nisi fallor, ne temere laudemus aut vituperemus: ac potius, vt iniuste vituperare recusemus: eoq; de hoc loquitur. Pertinet autem & hoc ad iustitiam.

Facta ipsa per sese, & ex fine iudicanda.

EPICTETVS.

NVſquam te philoſophum profitearis, nec apud imperitos multum diſputes de præceptis: velut in conuiuio, ne dic quo pacto ſit edendum, ſed ede vt decet: ac memento, etiam Socratem ſic vndecunq; ſuſtuliſſe oſtentationem. Conueniebatur ab iis qui ſe ab eo commendari vellent philoſophis, atq; ipſe abducebat eos, adeo leniter ferebat neglectum ſui. Itaq; ſi apud imperitos de præcepto aliquo ſermo inciderit maxima ex parte taceto. Magni enim periculi eſt, ſtatim euomere quod non concoxeris. Quod ſi quis dixerit, te nihil ſcire, tuque commotus non fueris: tum ſcito, rem eſſe incoatam. Nam & oues non fœnum afferunt opilionibus, ac demonſtrant, quantum comederint: ſed paſtu intra ſe concocto, extra ferunt lanam & lac. Et tu igitur ne verba celeriter oſtendas imperitis: ſed opera, quæ verborum concoctionem ſequuntur.

SIMPLICIVS.

Gloriolæ cupiditas refrenanda.

Cum eo qui adhuc proficit loquens (neq; enim cum perfecto philoſopho, qui his admonitionibus non eget: cui non diceret, periculum eſſe ne ſtatim euomeret, quod non concoxiſſet) quod iis qui adhuc proficiunt, gloriæ cupiditas & oſtentatio moleſta eſt, eos affectus multis argumentis repurgare ſtudet, vt & hoc ipſo. Quemadmodũ falſum eſt, æs quod conflatur adhuc, ſtatuam dicere: & fœtum in vtero conceptum, hominem: ſic eum etiam qui adhuc proficit, dicere philoſophũ, eſt falſum. Quod ſi quis cõſideret, quanta res ſit vita veri philoſophi, & quantum is cæteris mortalibus antecellat: non modo falſo id, ſed & impie dici videatur. Qui ſe vero philoſophum eſſe negat: num is, nec in ordine philoſophi ſeſe collocans, cuius docere munus eſt, docere inſtituet? At quo pacto, inquies, ſe is exercebit, qui proficit? ſi eũ cum idiotis loqui vetat, apud quos non exercitationis, ſed oſtentationis ergo verba fiunt?

Incoata res, nondum perfecta.

Magna res eſt, eſſe philoſophum.

Exercitatio philoſophiæ non tam in dictis quam in factis cernitur.

ba fiunt? Quomodo ergo se illis accommodabit? Si re ipsa ea præstiterit, quæ verbis docet, nec inania verba efflarit. Finis enim est, non oratio, sed actio eorum quæ dicuntur. Cum igitur in conuiuio fueris, noli dicere quomodo sit edendum, sed ede vti decet. Sic enim, si docendi se dederit occasio, vires & neruos tua habebit oratio. Cuiusmodi enim est docere, quomodo sit edendum? aut quomodo ferendæ sint res aduersæ, si legibus a te latis ipse non parueris? Non solum autem, inquit, ipse caueto ne tales sermones ordiaris: sed & si qui alii indocti de his differuerint, ne velis inter ineruditos haberi doctor. Periculum enim erit, ne ea euomas, quæ non concoxeris. Vt enim cibi concocti habitudinem corporis alunt: sic & concocti sermones, animi habitum nutriunt: e quo postea, vt e stabili radice, frugiferi sermones efflorescunt. Si quis vero habitu nondum confirmato, sermones quos audiuit, prætulerit: reuera periculum est, ne euomat ea quæ nondum concoxerit. Est enim vomitui ciborum simile, ea verba proferre, quæ audieris: sed non ex animo protuleris, ea doctrina confirmato. Quia vero foras prominens anim⁹ bonis exemplis iuuatur: Socratem producit, quamuis perfectum philosophum, adeo vt ab Apolline omnium sapientissimus pronuntiaretur, qui ostentationem a vita sua vsque adeo remouit, vt cum a vecordib. quibusdam contemneretur, qui ab eo se aliis præceptoribus commendari volebant, eos abduceret, ac sophistis commendaret: sicut Hippocratē Apollodori F. rogatus Protagoræ commendauit: & in Theæteto idem dicit, se multos iam Prodico tradidisse, multos aliis sapientibus & diuinis viris. Neq; vero in eo solum, inquit, ostentationem remouebis, ne apud imperitos præcepta recites, illisue loquentibus taceas: sed etiam, si quis te nihil scire dixerit, ne mordearis. Hoc enim certius argumentum est externæ gloriæ contemtionis, quam si præcepta non recitaris. Nam ex hoc nondum constat, te indoctum videri aliis.

Cicero: Omnis laus virtutis in actione consistit.

Qui cruda reuomunt, non nutriuntur.

Sophistæ Socratis prælati.

Sui contemptum æquo animo ferre, præclarū est & rarū.

Sin quamuis id audieris, non moleste tuleris, ante moleste ferre solitus: tum vero eam te rem auspicatum esse scito, ob quam multi illi sermones habiti fuerunt: & ipsum philosophiæ studium susceptū, vt præstes ea, quæ natura postulat, non dicas & audias. Nam si his auditis non mordebere: non verba iam erunt, sed res: quippe popularis famę atq; infamiæ contemtus. Quod si quando magistro quantum profeceris requirenti ostendendum fuerit: facta illi ostendes, a concoctis orationibus & habitu confirmato profecta, non autem verba. Neque enim oues gramen reuomentes pastori ostendunt, quantum comederint: sed pascuis concoctis lanam ferunt, & lac.

EPICTETVS.

Vt in bruma faciebat Diogenes.

SI corpus frugaliter curare didicisti, ne ob id tibi placeas: nec si aquam potas, ad quamuis occasionē te potare aquam dictita. Quod si quando ad laborem te vis exercere, in tuum, non in exterorum vsum, ne statuas amplectere: sed si quando vehementer sitieris, frigidam haustam exspuito, ac nemini dicito.

SIMPLICIVS.

Gloriola variis rationibus ambitur.

Mendici necessario frugi & tolerantes sunt.

Vt vna atq; alia virtute sis praditus: plures tamē tibi desunt.

Multæ sunt causæ, cur ab hominibus laudari nos cupiamus. Nam alii facinorib. suis commemorandis gloriam venantur, alii ob eloquentiam, alii vt doctores officiorū, alii propter frugalitatem & tolerantiam celebrari volunt. Prioribus igitur illis medicina iam adhibita, cum his nunc sermonē habet, monens, ne & ipsi frugalitate sua gloriētur, & exercitatione. Communis est .n. hæc oratio, ne quis insolescat, neue magnum quiddam se consecutum arbitretur: sed cogitet primum, quanto sint mendici nobis frugaliores, quantoq; tolerantiores? Et vt hoc habeamus aliqua laude dignum: quot alia bona nō habemus, quibus alii sint præditi? Præterea ob prærogatiuam aliquam superbire, ob hoc ipsum nocere, quod id quod iam magnum putes, non repurges, nec

necalia desideres, illo contentus. Atque etiam caue, inquit, per ostentationem illa facias: vt si aquam bibas, quouis modo in colloquiis sermonem eo deducas, vt per occasionem te dicas aquam bibere, & cum te ad laborem, ad continentiam, ad tolerantiam exerces, solus id facito: nec spectari velis ab aliis, aut conspici a multis, vt ii quibus multi potentiores vim faciunt, qui, vt opem populi implorent, statuis conscensis quiritantur, & multitudinem circa se congregant. Non igitur per ostentationem, sed solus exercere: vt vehemēter sitiens, frigidam haustam exspuas, ac ne post quidem cuiquā dicas quid feceris. Nam qui ostentationis ergo ista facit: primum totus foras prominet, & a seipso ad externa est effusus. Deinde bona frugalitatis & tolerantiæ perdit, ad opinionem popularem illas referendo. Exercitationes vero istæ & tolerātiæ prosunt, quod consuefaciunt corpus & brutas eius affectiones, ne contra rationem insurgant, sed & duriora imperanti pareant. Itaque, tempore postulante vir tolerans, ob laborum assuetudinem, non cogitur amittere libertatem.

ἢ οἴησις τῆς προκοπῆς ἐγκοπή.

EPICTETVS.

Plebeii status & nota est, nunquam a se ipso vel damnum exspectare, vel vtilitatem: sed a rebus externis. Philosophi status & expressa imago est, omnē vtilitatem & damnum a semetipso exspectare. Signa proficiētis sunt, neminem reprehendere, neminem laudare, neminem culpare, neminem accusare: nihil de seipso prædicare, quasi aliquid sit, aut aliquid sciat. Cum in aliqua re impeditus fuerit, aut prohibitus, seipsum accusat. Si ab aliquo laudatur secū ipse deridet laudatorem. Si reprehenditur, non defendit se, sed ritu infirmorum circuit, metuens ne statum illum conuellat, priusquam is confirmetur. Omne desiderium a se dependens habet: auersationē ad ea sola, quæ naturæ eorum repugnant, quæ nobis parent, transtulit: appetitione ad omnia remissa vtitur: siue stolidus, siue

indoctus habeatur, non curat. Denique, vt inimicum & insidiatorem seipsum obseruat.

SIMPLICIVS.

Posteaquam tandem ad finem admonitionum peruenit, conclusionem additurus, non esse in iis quæ dicta sunt, resistendum, sed vita & moribus doctrinam exprimendam: neque ipsum dicere atq; audire, finem statuendum, sed actionem & opus: primum nobis tres habitus tradit, quibus omnes homines comprehenduntur, quorum alii sunt indocti, alii his oppositi philosophi: alii, qui & ab indoctis recedunt, & ad philosophos accedunt, quos Proficientes siue Tirones vocat, & quibus superiora etiam dicta fuerunt. Sed hos in his sermonibus diuisit in eos, qui incipiunt erudiri, & in eos qui iam nonnihil profecerunt. Vnumquemq; igitur horum trium habituum describit, cum dicit: Indocti statum & notam esse, nunquam bonum aut malum a semetipso exspectare: sed ab aliis. Nam cum in nostra potestate sit ratio, a qua natura nostra pendet, & brutæ affectiones, quibus brutis animantibus societate coniungimur: ratio quidem, vt prouerbio dicitur, communis omnibus est Mercurius. Etsi enim numero differunt rationes quæ in nobis sunt: ac sic species sunt vnum quiddam, vt & ad eadem bona contendant, eademque mala declinēt, eademq; vera ducāt omnes homines ratione duce, ac vicissim falsa omnia. Itaque in quolibet homine ratio instrumentum est & regula diiudicandi boni & mali, veri & falsi: formarumq; incorporearum & indiuisibilium: & semper eodem modo consimiliterque sese habentium sunt appetentes rationes, veluti modestiæ, iustitiæ, sapientiæ, quarum totarum quælibet est particeps, illa non imminuta participatione. Quæ quod recta ratione iudicantur, nō pugnant, sed in omnibus consentiunt, cum sint eædem. * Bruti autem affectus, velut ira, cupiditas, eorumque species: quanquam specie iidem & in me sint,

Indocti signa.

ὁ λόγος κοινὸς ἅπασιν ἑρμῆς.

**Bruti affectus & motus a ratione auersi, nihil habent consentiens, nihil certū, nihil communicabile.*

ſint,& in te: at meus animus alia deſiderat, alia tuus. Sunt & cupiditates diuerſæ, earumque obiecta: diuerſæ quoque declinationes,& proprię cuiuſque. Et vt eadem numeri appetant: ſunt tamen illa corporea,& ſingularia,& diuiſibilia,& vnius participatione poſſunt minui: veluti pecuniæ,corpora, aut prædia. Et vt honorem dicas, aut magiſtratum, eo quod & hæc ſingularia ſunt: non poteſt quiſquam omnino cuiuſquam totius eſſe particeps. minuuntur enim participatione. Quare diuerſa de his iudicia ſunt,& cuiuſque peculiaria: pugnæ item,ſeditiones & bella. Indoctus igitur eſt, qui relicta communi regula & bono communi, ipſe ſibi peculiare iudicium, & bonum proprium atque indiuiduum & corporeum circumſcripſit: quod genus in rebus externis eſt. Vbi autem appetitio & declinatio verſatur, ſiue contra, ſiue ſecundum naturam: ibi bonum eſſe conſtat, & malum. Bonum enim habetur quod appetitur,malum vero quod fugitur. Philoſophus autem relictis externarum rerum & concretarum cupiditatibus, easque prorſus alienas iudicans,vt iam a ſimulacris repurgatus, & ab vmbra rerum ad ſemetipſum, & ad id quod vere eſt conuerſus, communes rationis formas, quæ in ipſo inſunt,amplectitur, & bonum in ſeſe deprehendit. Malum enim in eo locum non habet. Sic igitur iis quæ ex diametro pugnant, diffinitis: deinceps ea ſubiungit, quæ ſunt eius qui proficit, ad quē omnis diſputatio ſuperior pertinebat. Neque enim ad philoſophum (eius enim ea dignitas eſt, vt iam non inſtituatur & erudiatur:ſed ipſe inſtituat atq; erudiat. Ac ne philoſophi quidem propriū eſt vituperare neminem, laudare neminem: ſed id pro tempore magiſtrum & correctorem decet) Neque etiam inerudito conueniunt ii ſermones, niſi relicta inſcitia ſe inſtituendum philoſophiæ tradiderit, & principium perfectius admiſerit. Compendio nos igitur ſupra dictorum commonefaciunt ea, quæ nunc dicuntur, iiſdemque pleraque verbis, vt illa nobis in

Philoſophi ſigna.

Tironis ſiue proficientis ſigna.

Hostis es ipse tibi, propria tela caue.

memoriam reuocata, ob breuitatem nunquam excidant. Esse autem cuiq; seipsum vt hostē obseruandum, propterea dictū est, vt suspectum habeat suum nondum confirmatum habitum, & vt in mot⁹ suos acerbius inquirere studeat: sicut in inimicorum delicta inquirimus, nihil illis ex amore concedentes: id quod pleriq; erga nos ipsos facere solemus, & erga amicos, in quibus castigandis & arguendis remissiores & leniores sumus.

EPICTETVS.

SI quis intelligentia & explicandi facultate librorum Chrysippi gloriatur, ipse tibi dic: Nisi obscure scripsisset Chrysippus, nihil haberet ille quo gloriaretur. Ego vero quid cognoscere studeo? Naturam, & hanc sequi. Quæro igitur, quis sit eius interpres? Cum audiero, Chrysippum esse: eum conuenio. At scripta non intelligo. Quæro igitur enarratorem. Ac hactenus quidem nihil præclari. Cum autem enarratorem inuenero, reliquum est vti præceptis: id quod solum præclarum est. Sin ipsam enarrationem admiratus fuero: quid aliud nisi Grammaticus philosophi loco euasi? eo duntaxat excepto, quod pro Homero Chrysippū enarro. Magis igitur, cum quis a me petierit prælegi sibi Chrysippum, erubesco: cum facta nequeo similia verbis & consentanea præstare.

SIMPLICIVS.

Tribus habitibus qui exsistere in homine solent, distinctis, indocti, philosophi, & proficientis: & iis quæ proficienti dicta fuere, cōpendio repetitis: iam conclusionem addit, & hoc & iis quæ sequuntur capitibus: actiones eas, quæ verbis expositæ sint, esse suscipiendas. Finis enim orationis est actio, cuius etiam causa vsurpata fuit oratio. In his enim verissima est summi oratoris sententia: Omnem orationem, si facta desint, vanum atque inane aliquid videri. Est igitur, inquit, denuo considerandum,

Demosthenis: Verba sine factis inania.

quid

quidnam velit homo, suum bonum quærens? Vult autem suum bonum inuenire, & quærit quæ sua natura sit, & quid sibi sit faciendum aut patiendum? Cuiusmodi est: qui vitam rationis capacem agit, corpore vtitur vt instrumēto, ac debet eius vitę perfectioni suam appetitionem & declinationem accommodare. Cum igitur hoc quæro, Chrysippū de his scripsisse audio. Librum acceptum per me intelligere non possum. Quæsito interprete intellexi quid dicat Chrysippus. Nec dum quicquam præclarum est vel interpretis vel auditoris. Neq; .n. Chrysippus ea de re scripsit, vt esset qui interpretaretur, quiq; intelligeret: sed vt in vita scripta illa sequeremur. Si ergo scriptis illis vsus fuero: bono eorum fruor. Sin admiror interpretem ob egregiam interpretationē: si intelligere, atq; ipse etiam interpretari possum: deniq; si cętera omnia fuero consecutus, eo excepto quod scriptis non vtor: quid aliud nisi grammatic⁹ sum factus pro philosopho? Vna enim Grammaticæ pars est, scriptorum enarratio. Illud autem inter me & grammaticum interest, quod ego pro Homero Chrysippum enarro. Atq; etiam simpliciter legentem Chrysippum, aut alteri petenti enarrantem, nō parere præceptis illius, reprehendendum est. Ægrotans enim, & remedia morbi scripta inueniens, merito profecto erubescat, si ea perspicue distincteq; legat, atq; aliis etiam, si opus sit, declaret, ipse autem morbi sui remediis non vtatur. *Medicus ægrotans, nec suis medicamētis vtens.*

EPICTETVS.

QVacunq; proponuntur, ea tanquam leges obseruа, citra piaculum non violandas. Quicquid autem de te dictum fuerit, id ne curato. Id enim non iam tui est arbitrii.

SIMPLICIVS.

Vna hirundo, vt prouerbio dicitur, non facit ver. Ita si semel atq; iterum Chrysippi præceptis parue-

Constantia & honestarum actionũ frequentatione est opus.

tis, habitum non confirmabis. Sed est, inquit, in eo quod propositum fuerit, tanquã bono & vtili constanter permanendum; & religioni habendum, id violare. Nam si vilium rerum pactionib' non stare, indecorum & nefas habetur, quasi veritate & fide, quibus omnia transiguntur, rataque permanent (quantum quidem in nobis sit) abrogata: an non multo magis erit impium, pacta & conuenta cum philosophia & honesta vita facta violare? Violat autem ea, qui cum dictis & scriptis assentiatur, vt honestis & veris, iisque vti cœperit: non tamen in iis perseueret. Perseuerare igitur iubet. Quid vero alii de te loquantur, curare noli, vt supra dictum est. Innuit enim, fore multos qui dicant, subito te sapientem rediisse: quique rogent, vnde istud supercilium, & id genus alia. Non enim quid illi dicant, aut non dicant, nostri est arbitrii. Videtur autem alludere ad id quod Pythagorei per ambages dicunt. Si ædem sis ingressus, non debere te conuerti: quo significant, qui ad Deum se contulerit, non esse debere ancipiti animo, neque res humanas curare.

Qui manũ aratro admouit, ne respiciat.

EPICTETVS.

QVo vsq; tandem differes præstantissima quæque tibi vendicare, & nullatenus distinctionem rationis violare? Accepisti præcepta quæ amplectenda tibi fuerunt, eaq; amplexus es. Qualem igitur adhuc doctorem exspectas? cuius in aduentum tui correctionem differas. Non iam adolescens es, sed matura ætate vir. Itaq; si neglexeris & cessaris, ac subinde moræ moram, proposito propositum adiunxeris, & dies alios post alios constitueris: non animaduertes nihil te profecisse, sed hominem plebeium fore tam viuentem quam morientem? Nunc igitur viri perfecti & proficientis vitam tibi sume, ac quicquid tibi visum fuerit optimum, ea lex sit inuiolabilis. Ac si quid laboriosum, aut suaue, aut gloriosum, aut ignominiosum ingruerit: memento tum adesse discrimen, tum instare

Olympia,nec licere differre: ac profectum vna clade ac remissione vel perire, vel retineri. Ita Socrates in eum euasit qui fuit, cum in omnibus se ipse promoueret: cum nemini auscultaret, nisi rationi. Tu vero etsi nondum es Socrates, sic tamen vt qui Socrates esse velis, debes viuere.

SIMPLICIVS.

Illud quoque decebat, qui præcepta perfecte audisset, ne cunctaretur & differret diutius. Recte Hesiodus:

Differ opus, nunquam non conflictabere damnis.

Ignauię prætextus mora est. In quod igitur, inquit, tempus prorogas, quo minus dignum ipse te iudices, qui singulis iis quæ dicta sunt, vtaris? Ea enim sunt optima & perfectissima, & finis ac meta disputationum, vt nusquam a recta ratione recedas, sed vt ea iubet administres omnia tam appetendo quā declinando. Ac alius quidem dixerit: exspecto dum artis differendi præcepta, & doctrinæ quæ est de moribus, audiero. Tu vero qui iam nonnullos in doctrina morum progressus habeas, præceptaque perceperis, quibus in primis assentiendum est, vt veris & bonis, ac tum parendum vt notis & familiaribus: quem adhuc magistrum exspectas, in cuius aduentum correctionem tui ipsius differas? Alii sunt adolescentuli. Tu vero non iam es adolescens, sed vir perfecta prudentia, ac ne decrepitus quidem senex. Quod si cessas, aut per incuriam aliud atque aliud tempus, aliam atq; aliam diem tibi præfinis, qua te ipsum sis curaturus: spe inani lactaris, diem hodiernum & crastinum cogitando: itaque imprudens paulatim regrediere magis, quam progredieris assuetudine socordiæ, & rudis atque indoctus permanebis & viuens & mortuus. Vt enim illa horum principia sunt, & magnum adiumentum est naturę atque ingenii præparatio, quam inde habemus: sic ea quæ hic fiunt, illorum sunt principium & præparatio. Vna enim est tota vita ratioque viuendi,

Cunctatores.

Vna quadā vita est hominis & ante natiuitatem, & in terris, & post obitum.

quæ hic & illic mutatur. Iam igitur, inquit, viuendum tibi esse statue tanquam perfecto, non quod perfectionem sis assecutus (id enim sermones huiusmodi non desiderat) sed quasi ratione progressuum perfectus, qui nunquam progredi desistas, nunquam cesses aut remollescas. Sed quicquid tibi rectum videbitur, id legem putato, quæ idem exsequi iubeat. Omnibus autem iis quæ inciderint, recte vti licebit, atque etiam rebus inter sese contrariis, si eas recta ratione moderere: siue res laboriosæ, siue suaues obiiciantur, siue gloria, siue ignominia. Nam siue paruum fuerit illud quod offertur, non contemnes: siue magnum, non reformidabis: neque illud præterfluere sines, sed in vno quolibet tibi certamen esse propositum statuito, in quo aut coronari sit necesse, aut repudiari. Nec enim aliud est reliquum instante certamine. Nec vero vllus dies est negligendus, nec vlla res, quod ex eius contemtu nihil ad te damni rediturum existimes. Ob vnum enim diem & vnam rem, tua, inquit, progressio & conseruatur, & perit. Quomodo istud? An quod is qui vno die & in vna re cessarit, segnior fit atque remissior, vt alia re incidente minus habeat virium quam prius, & magis ei succumbat quam prius: idque indies magis ac magis, dum aucta paulatim socordia funditus perierit rectæ rationis progressio? quæ ratione contraria conseruatur atque augetur. Nam ab vno die & vna re, nota quædam imprimitur, & qualiscunque fit accessio, vt quicquid postridie inciderit, eo minus offendaris, & minus etiam die tertio. Sic & Socrates, inquit, omnium virorum sapientissimus euasit, cum se consuefecisset, ne vlla in re sui correctionem procrastinaret: sed in casu quolibet alii nemini pareret, nisi ei rationi quæ ipsi cogitanti optima videretur. Tu vero si nondum es Socrates, at sic vt qui Socrates esse velis, viuere debes. Qui vero exemplum aliquod intuetur, & ad eius similitudinem contendit: nō committit, quin semper in eo imitando elaboret.

Semper amor laudis, semper victoria cura.

Parua neglecta magnam secum ruinam trahunt.

Socrates exemplo rationis iussa capesse.

EPI-

EPICTETVS.

Primus & maxime necessarius in philosophia locus est is, qui agit de vsu decretorum: veluti de non mentiendo. Alter, qui demonstrationes tractat: veluti, cur non sit mentiendum. Tertius, is qui has ipsas confirmat & distinguit: veluti, qui fiat vt ista sit demonstratio? quid sit demonstratio? quid consequentia? quid pugna? quid verum? quid falsum? Quare tertius locus necessarius est propter secundum, secundus propter primum. Maxime autem necessarius est, & in quo conquiescendum sit, primus. Nos vero diuersum facimus. nam in tertio loco immoramur, in eoq; omne studium nostrum consumimus: primum autem prorsus negligimus. Proinde mentimur quidem: quomodo autem demonstretur non esse mentiendum, in promptu habemus.

SIMPLICIVS.

Philosophanti, vt qui naturalem suam perfectionem tum viuendi tum cognoscendi recuperare cupiat, quidnam sit verum, scientia comprehendere necesse est: ne, si opinione tantum fretus, magistris absque ratione ac rebus inexploratis crediderit, simul & a scopo aberret, simul etiam alias ad aliud transire cogatur. Scientiæ porro cognitio demonstratione comparatur. Demonstrationem vero esse ratiocinationem, quæ ex euidentibus propositionibus rite collocatis concludatur, & quæ propositiones firmamenta rationum non desiderent, quotq; modis inter sese componantur: id docere artis disserendi munus est. Quod cum ita sit, tres sunt in philosophia loci maxime necessarii. primus, in vsu positus præceptorum: modestiam in factis, veritatem in dictis esse colẽdam. Alter demonstrationis, qui rationibus cõuincit, hæc esse facienda. Tertius, qui differẽdi præceptis confirmat, dilucideq; declarat, eam esse demonstrationem, & non deceptos esse nos, ac docet quid sit demonstratio, quid cõsecutio,

Scientia constantem gignit assensionem.

Scientia demõstratione cõparatur.

Tres loci philosophici.

quid pugna? Consequentia esse angustioribus ea quæ latius pateãt: vt si homo sit, esse animal. Contraria inter sese pugnare: Aliquis, nemo: Omnis, non omnis. Neque posse fieri vt ea simul vera sint aut falsa. Ostendit etiam quæ vera sit ratiocinatio, e quibus conflata propositionibus, qua compositione? quæ falsa? Perspicuum autem est, hunc quidem tertium locum necessarium esse propter secundum, vt certa scientia comprehendamus quæ nostra bona sint, & quomodo paranda? acquiri ea ipsis actionibus. Et hic quidem maxime est necessarius, & omnis institutionis finis. Ob hunc enim, & huius gratia cæteri adhibentur. Nos vero contra facimus. nam in tertio loco immoramur potissimũ, alterum leuiter attingimus: primum vero, cui seruiunt cæteri, negligimus. Proinde mentimur: quomodo autem demonstretur, non esse mentiendum, & quibus dialecticis viis: id in promtu habemus. Enimuero decebat, cum didicissemus quomodo esset demonstrandum, Mentiri non oportere: mox demonstratione certaque scientia cognoscere, non esse mentiendum, idq; vbi cognoscemus, in eo perpetuo elaborare, quod ea gratia & secundus & tertius locus esset traditus. Optimo igitur ordine, & acerrime etiam in hoc capite nos ad præstanda ea quæ præcipiuntur, veluti manu duxit.

EPICTETVS.

IN quouis incepto hæc optanda sunt:
Me Iupiter duc, & Fati necessitas,
Quocunq; vestro destinatus numine
Sum. nam volens sequar. Quod si minus velim,
Sequar coactus, improbusq; & impius.

Item:

Necessitati qui probe se accommodat,
Sapit, estq; rerum diuinarum conscius: *Euripidis.*

SIMPLICIVS.

Quia præceptiones fuse traditas veterum quidã in com-

in compendium redegerunt: eas in promtu ſemper habendas eſſe monet, vt & memoratu faciles, & vt ob teſtimonium præſtantium virorum, ipſorumq; dictorum leporem, fiduciam noſtram de hiſce ádmonitionibus confirment. Prima eſt Cleanthis, Stoici philoſophi, Aſſo nati, qui fuit Zenonis diſcipulus, Chryſippi magiſter. Huius ſtatuam admirabilem, magnificentiæ Romani Senatus ſpecimen, in ipſa Aſſo vidi, in viri eius honorem dedicatam. Precatur autem in iis iambis, vt a Deo ducatur, &, quæ ab eo per omnia ordine tranſit, cauſa effectrice & motrice, quam Fatum appellabat: pollicens ſe ſtrenue atque vltro ſecuturum. Nam ſi repugnaro, inquit, non modo malus ero, ſed & plorans & gemens ſequar. Neceſſe enim eſt, imbecilliora ſequi ea quæ fortiora ſunt, & cauſas ea quæ orta ſunt de cauſis. Quæ ipſe etiam Epictetus innuit in eo capite, quo ait: Noli velle, vt ea quæ fiunt, ita fiant vt tu vis: ſed ita velis ea fieri quæ fiunt, vt fiunt. Sic facilime agitabis. Hoc enim diſciplinam morũ omnem continet, ſe cõiungere cum vniuerſo, & totum cum eo eſſe velle: non autem ab vniuerſo ſeſe auellentem, & in anguſtias, ac poti⁹ ad nihilum redactum, vniuerſo repugnare, & velle vt vniuerſum partem tam vilẽ ſequatur. Alterum dictũ Euripidis eſt Tragici, eandemq; ſententiã continet. Neceſſitas enim eſt, quæ ad ſuperna diuinamq; cauſam reducat, omnia, tam inuita quam voluntaria. Cui qui aſſentitur & comitatur, nec renititur, ſed ſtrenue ſequitur, vere ſapiens eſt: rerumque naturam, & partium ac totius diſcrimen ſatis intelligit, & honorem habet eum qui decet diuinæ potentiæ.

Cleanthis *Aſſia ſtatua.* *Voti enarratio.*

EPICTETVS.

Sed & tertium illud: O Crito, ſi Diis ita viſum fuerit, ita fiat. Me autem Anytus & Melitus occidere ſane poſſunt, lædere vero non poſſunt. *Platonis.*

SIMPLICIVS.

Dictũ Socratis eſt, e Critone Platonis, eandemq;

ſententiam maiore compendio complectitur. Qui enim non tantum ita loquitur, ſed ita etiam viuit: ſeparationi ſui ab vniuerſo, & fugæ a Deo medetur, & a deterioribus omnib. recedit, vniuerſitati & Deo mancipatus. Ac videtur mihi hic vir per hoſce teſtes in fine citatos innuere: omnem humani animi perfectionem conuerſione ad Deum, eiusq; coniunctione abſolui & conſummari. Quod autem extremũ adiectum eſt, Me vero Anytus & Melitus occidere ſane poſſunt, lædere autẽ non poſſunt: ſumtum eſt ex Apologia Platonica, & Socratis accuſatoribus Anyto & Melito dictum. Finem autem principio connectit, dum initio dicta in memoriam reuocat, eum qui bonum & malum in rebus in noſtra poteſtate ſitis collocet, non autem in rebus externis, neque coactum iri vnquam, neq; læſum iri ab vllo.

Conuerſio ad Deũ humani animi perfectio.

Hæc habui quæ Epicteti ſtudioſis, ad dicta illius declaranda, pro mea virili conferrem: gaudẽs & ipſe datam mihi occaſionem de huiuſmodi ſermonibus commentãdi, quæ quidẽ in tyrannicas graſſationes peropportune incidit. Peculiari autem voto his adiecto, concludam hunc Commentariolum.

Simplicii votum.

Supplico tibi Domine, pater & dux rationis noſtrę, vt noſtrę nobilitatis recordemur, qua tu nos ornaſti: & vt tu nobis præſto ſis, vt iis qui per ſeſe mouẽtur: vt & a corporis cõtagio, brutorũq; affectuum repurgemur, eosq; ſuperemus & regamus, & ſicut decet, pro inſtrumentis iis vtamur. Deinde vt nobis adiumento ſis ad accuratam rationis noſtræ correctionem, & coniunctionẽ cum iis, quę vere ſunt, per lucem veritatis. Et, tertium Seruatori, ſupplex oro, vt ab oculis animorum noſtrorum caliginem prorſus abſtergas, vt quod apud Homerum eſt,

1 (beside "naſti: & vt tu nobis")
2 (beside "decet, pro inſtrumentis")
3 (beside "lucem veritatis")

Norimus bene qui Deus aut mortalis habendus.

FINIS COMMENTARIORVM SIMPLICII IN Epicteti Enchiridion. Hieronymo Vuolfio Oetingenſi interprete.

CLARVS POST NVBILA Phœbus.

EPICTETI SENTENTIÆ ALIQVOT, E IOANNIS STOBEI COLLECTAneis,ex iis (vt coniicimus) ARRIANI Commentariis reliquæ, quibus ille (vt auctor est Simplicius) vitam & obitum Epicteti copiose descripsit:

HIERONYMO VVOLfio interprete.

DE FORTVNA.

Vita quæ a Fortuna pendet, torrenti flumini similis est: quippe turbulēta, cœnosa, imperuia, tyrannica, tumultuosa, non diuturna.

De virtute.

Animus virtuti familiaris, perenni fonti est similis, qui puram, placidam, potabilem, salubrem, sociabilem, innoxiam, incorruptam aquam suppeditat.

De profectu.

Si bonus esse volueris, primum credito te malum esse. Castigato affectus, ne illi te puniant. Opinionem non tam verere, quam ipsius rei veritatem, Bene audire si cupis, disce bene loqui: bene loqui edoctus, bene facere conare. Ita id consequeris, vt & bene audias.

De diuitiis & felicitate.

Inquire in teipsum, diues ne malis esse, an beat'? Quod si diues: scito id neq; bonum esse, neq; omnino peneste. Sin beatus: id & bonum esse, & penes te. Nam opulentia quidem vsura est ad breue tempus, a Fortuna concessa. Beatitudo vero ab animo & voluntate pendet.

De improbitate in diuitiis.

Vt viperam aut aspidem scorpiumue in eburnea vel aurea cista visum, non ob materiæ pretium magnifacis & diligis, sed ob pestiferam naturam

odisti & auersaris: ita cum in diuitiis & fortunæ splendore improbitatem conspexeris, noli percelli diuitiarum magnificentia, sed peruersitatem morum aspernare.

Modestia non temere cum opulentia coniungitur.

Diuitiæ non sunt in bonis: luxus in malis est modestia in bonis. Modestia vocat ad frugalitatem & paranda bona: opulentia ad luxum, & abstrahit a modestia Difficile igitur est vel in diuitiis modestiam colere, vel in modestia parare diuitias.

Præteras æquo ferenda animo.

Quemadmodum si in naui conceptus aut natus esses, eius esse gubernator non studeres: ita neq; in terris diuitiæ tibi expetendæ sunt. Neq; enim illic natura tecum cohæret nauis, neque hic opulentia: sed vbiq; RATIO. Quæ vt tibi cognata & a natura tributa est: ita eam tuam esse ducito atq; excolito. Si in Persia natus esses, habitare in Græcia non cuperes, sed ibi degens beatus esse. Cum autē in paupertate natus sis, quid ditescere cupis, ac non potius in ea esse felix? Vt in paruo lectulo coarctatum valere præstat, quam in amplo thalamo voluptatum ægrotare: sic in paruis copiis anguste viuere præstat, quam in magnis opibus affligi. Non paupertas dolorem parit, sed cupiditas: neq; diuitiæ metu liberant, sed ratio. Ratione igitur exculta, nec diuitias optabis, nec paupertatem reprehendes. Neq; equus ob præsæpe, phaleras & tapetes, neque auis ob cristā & nidum insolescit, sed vterq; ob celeritatem, alter pedum, altera alarum? Neq; tu igitur ob victum & amictum aut vllas externas copias efferaris, sed ob humanitatem & beneficentiam.

Discrimen beatæ & luxuriosæ vitæ.

Beata vita differt a luxuriosa. Nam illa quidem modestia, animo sua sorte contento, bona consuetudine, temperantia, frugalitate paratur: hæc intemperantia, deliciis, perturbatione ordinis, immodestia, ac finis illius laudatio vera est, huius vituperatio.

ratio Si ergo beate viuere cupis, ne captato laudem e luxu. Modus tibi omnis cibi & pot⁹ esto, prima expletio appetitus: condimentum & voluptas, ipse sit appetitus. Sic neque plusquam oportet ingeies, neq; coquis egebis, & quouis potu contentus eris. Prandia & cœnæ sint neq; petulantes, neq; seueræ, sed hilares & frugales: vt neque propter corpora mentes perturbentur inescatæ voluptatibus, neque se ipsas negligant, opum delitiis & morbis corporis afflictæ.

Animus curandus potius quam corpus.

Curato vt non ea tantum quæ ventri ingesseris, te laudent: sed & animi hilaritas, nam illa quidem in stercus redacta, torrentis instar effluunt: hæc vero etiam separato animo, perpetuo incolumis manet. In conuiuiis meditare, quemadmodum duo hæc, corpus & animum, tractes. Quicquid autem corpori dederis, statim effunditur: quod animo, perpetuo conseruatur.

Ira luxui non miscenda.

Noli mista iræ luxuria frui. Luxuria enim intra corpus recepta, non multo post perit: ira vero diutissime permanet. Quamobrem vide, ne ira impulsus, conuiuas laute simul & contumeliose tractes, sed vt eos potius placabilitate & frugalitate exhilares. Apum enim muneribus cibos quidem & potiones delinire, dono vero deorum oratione vitia tanquam aculeo acerbe insectari, turpe est. In ferculis curæ tibi sit, ne ministri locupletiores sint ijs quibus ministratur. Absurdum enim est, multos homines paucis seruire lectulis.

Æqualitas seruanda in conuiuiis.

Optimum sane fuerit, tum apparandis rebus necessariis manum admouere, tum in conuiuio ministris impertiri de iis quæ adsunt. Quod si per tempus præstari commode nequiuerit: memento tibi otioso ministrare negotiosos, edenti esurientes, bibenti sitientes, loquenti tacentes, exhilarato mœstos. Sic nec ipse inflammatus quicquam in-

cepti in te admittes, neq; in alium abs te irrritatum committes.

Contentio aliena conuiuiis.

Contentio cum omni loco aliena est, tum conuiuiorum sodalitatibus indignissima. Neque enim ebrius aliquis sobrium quicquam docebit, neq; sobrius ebrio quicquam persuadebit. Vbi autem sobrietas abest, inanis & irritus est contētionis labor. Cicadæ canoræ sunt, cochleæ siccæ: ac hæ quidem humectatione, illæ apricatione gaudent: alteras vt testis emergant, ros prouocat: alteras Solis ardor excitat, quo feruente cantillant. Quare si homo elegans & vrbanus esse voles, cum animus in conuiuiis irroratus vino fuerit, tum noli committere, vt prominens inquinetur. Sed cum in conciliis oratione inflammatus fuerit: tum respondere iube, & iustitiæ canere oracula.

Disputatio, eius qui cum disseras, moribus accommodanda.

Eum cum quo disseris, trifariam considera, vel vt præstantiorem, vel vt inferiorem, vel vt parem. Qui si te sit melior, audiendus est, eiq, parendum: inferiori persuadendum, pari assentiendum. Sic nunquam in crimen contentionis incides.

Veritati cedendum.

Præstat veritati cedendo vincere opinionem, quam opinioni cedendo vinci a veritate. Quam dum inquiris, non id dabis operam, vt quouis modo vincas. Nam ea inuenta, id consequeris, vt ne vincaris. Veritas ipsa penes sese vincit, opinio apud alios.

Virtus libertatis, seruitutis vitium est nomen.

Duo nomina sunt Libertas & Seruitus: illud virtutis, hoc vitii: vtrunq; voluntatis opus, quæ quibus tributa non est, ea neutrum horum attingit. Animus vero dominari solet corpori, & iis quę corpori adiuncta sunt, volūtatis expertia. Nemo enim studio & voluntate seruus, liber est. Malū vinculum

est, vt

est,vt fortuna corporis, sic animi vitium. Nam corpore solutus,vinctus animo: seruus est. Contra,solutus animo,vinctus corpore: liber. Ac vinculum quidem corporis & natura morte, & vitium pecunia dissoluit: animi vero vinculum virtus magnitudine animi,doctrina exercitatione.

Tranquillæ vitæ ratio.

Si tranquille placideque viuere cupis: operam dato,vt contubernales tui omnes sint boni. Erunt autem boni, si eos institueris, alios volentes, alios inuitos, ac postea subactos dimiseris. Nam cum iis qui fugerint, vna & improbitas fugiet, & vitium: cum iis autem qui apud te manserint, vna remanebit & bonitas,& libertas. Præstat cum vno libero degentem, securum esse, & liberum, quam cum multis seruire.

Quæ tibi fieri nolueris, ea ne feceris alteri.

Quod perpeti recusas, id ne cui feceris. Recusas autem seruitutem: caue ergo ne tibi seruiatur. Nam si seruiri tibi passus fueris, te ante seruum esse probabile est. Neque enim virtus cum vitio, neque cum seruitute libertas quicquam commune habet. Vt enim is qui valet, neque se curari ab ægrotantibus, neque contubernales suos ægrotare vult: sic homo liber neq; a seruis sibi ministrari, neque conuictores seruire sibi vult.

Libertatis recuperandæ ratio.

Qui absque seruis esse cupis, ipse seruitute liberator. Liberaberis autem, si cupiditate solutus fueris. Neque enim Aristides, neque Epaminondas, neque Lycurgus, quod diuites essent, & seruos haberent, alius iustus, alius deus, alius seruator est appellatus: sed quod, quamuis pauperes, Græciam seruitute liberassent.

Rei familiaris tuendæ ratio.

Si rem familiarem probe administrare cupis. Spartiatam Lycurgum imitare. Vt enim is non vr-

bem mœnibus cinxit, sed ciues virtute muniit, vrbisque libertatem perpetuo defendit: sic tu ne magnam domum complectere, neque altis turribus adornato, sed habitatores beneuolentia, fide, amicitia confirma. Sic nihil eam mali ingredietur, etiamsi vniuersæ improbitatis turmæ impetum in eam fecerint.

Ædium ornamenta.

Noli tabulis & picturis ædes tuas occupare: sed modestia, sobrietate, temperantia depingito. Quod enim aliunde accedit, impostura quadã ad pascendos oculos adhibetur. Modestia vero est innatum & indelebile & perenne domus ornamentum.

Amicitia armentis potior.

Dato operam, vt multi amici potius, quam multi boues in tua domo sint.

Assentatores cauendi.

Vt lupus similis est cani: sic & adulator, & adulter, & parasitus similis est amico. Caue ergo, ne deceptus, canum custodum loco pestilentes lupos admittas.

Benignitatis splendor.

Elaborare vt gypso candefacta domus in admiratione sit, luxuriosi est: animum vero benignitate liberalitatis illustrare, est & splendidi, & humani.

Parua contemnenda, magna amplectenda.

Si initio parua admiratus fueris, magnis indignũ te præbebis. Sin parua contemseris, in magna eris admiratione. Nihil minutius est studio voluptatis, auaritia, arrogantia: nihil præstantius magnitudine animi, clementia, humanitate.

Spes moderanda.

Nec nauem vna ancora, nec vitam vna spe niti decet. Et pedibus & votis ea perambulanda sunt, quæ fieri possunt.

Magistratus non temere inuadendus.

Vt nauim gubernaturus, omnino gubernandi

artem

artem perdiſceres: ſic rempublicam adminiſtraturus, vrbis regendæ rationem diſcito. Nam vt ibi quamuis nauim: ita hic quamuis vrbem, arte variuſque rei cognita, regere poteris.

Ornamenta vrbium.

Si tibi propoſitum eſt vrbem donariis ornare: te ipſum in primis illi dedicato pulcerrimũ manſuetudinis, iuſtitiæ, beneficentiæ monimentum.

Amplitudo vrbium.

Optime de Repub. mereberis, non ſi tecta ædium in altum eduxeris: ſed ſi ciuium animos euexeris. Præſtat enim in paruis domibus magnos habitare animos, quam in magnis ædibus humilia delitefcere mancipia.

Mœnia vrbium.

Non Euboicis & Spartanis lapidibus ſtructura mœnium interpolanda eſt, ſed Græca diſciplina ciuium & magiſtratuum pectora adornanda. Florentes enim & tranquillas faciunt reſpub. virorum animi, non ligna & ſaxa.

Fortitudo ciuium, luxu potior.

Quemadmodum ſi leones alere velles, non tam pretium vinculorum quam ipſius animantis naturam curares: ita ſi ciuibus præeſſe ſtudes, non tam pretium donariorum curato, quam virtutem incolarum.

Ciues pro varietate ingeniorum tractandi.

Sicut bonus equiſo, non quidem bonos pullos alit, effrenes vero eſurire ſinit, ſed ex æquo alit vtroſque: ſed alteros acrius caſtigat, & alteris æquare ſtudet. ita etiam is cui reſpublica curæ eſt, quique regendæ ciuitatis rationem tenet, moderatos ciues beneficiis afficere ſtudet, improbos vero neq; ſubito occidit neque victum illis eundem inuidet: ſed vehementius caſtigat & vrget eum, qui rationi & legi aduerſatur.

Vulgus non timendum.

Sicut nec ſtrepitu anſer, nec balatu ouis percelli-

tur:ita neque te væcordis multitudinis vox terreat. Vt multitudo temere aliquid suum postulans, te non perturbat:sic tu neque populum inique obturbantem tibi reformidato.

Vltro præstandum quod debetur.

Quod Reipublicæ debetur,id vltro confer,priusquam postuletur: sic nunquam abs te postulabitur,quod non debetur.

Vltro & alacriter largiendum.

Quemadmodum Sol non exspectat preces aut præstigias, vt oriatur: sed statim splendet, & ab omnibus salutatur: sic neque tu applausus & strepitus & laudationes exspectato, vt benefacias: sed vltro bene merere, & æque ac sol amaberis.

Corpus sordidissimum & molestissimum natura instinctu amamus.

Mederi animo est magis necessarium,quam corpori. Nam mors improbæ vitæ præstat. Pyrrhon dicebat,nihil inter vitam & mortem interesse. Sed rogatus a quodam, Cur ergo ipse non moreretur? Ob istuc ipsum, inquit, quod nihil interest. Mira quædam res est Natura,&,vt ait Xenophon,vitę amans. Corpus enim omnium molestissimum & sordidissimum diligimus & curamus. Quod si quinque tantum diebus vicini corpus curandum esset:eam ferre molestiam non possemus. Quam esset graue, mane, cum surrexisses, alienos fricare dentes: & illas purgare corporis partes, quæ ad naturæ necessitatem datæ sunt? Omnino mirum quiddam est, eam nos rem diligere, cui toties singulis diebus inseruimus. Impleo sacrum hunc, deinde exonero. Quid hoc molestius? Sed Deo me parere oportet: eaque de causa non recuso manere in vita,& miserum hoc corpusculum lauare, pascere, tegere. Cum vero iunior essem, etiam aliud quiddam mihi imperabat, egoque nihilo minus id ferebam. Cur igitur repugnatis,cum Natura corpus,quod dederat, vobis aufert? Amo id, aiunt. Ergo id quod modo dicebam, istum

istum ipsum amorem Natura vobis dedit. Eadem vero ait: Amitte ipsum iam, neque sis amplius occupatus. Si adolescens mortem obit, accusat Deos, quasi ante diem fato abreptus. Si senex curis & negotiis implicatur: quæritur se tum esse occupatum, cum requiescendum esset, & nihilo minus ingruente morte viuere vult: accersit medicum, orat ne vlli labori & diligentiæ parcat. Mirabiles profecto homines, qui neque viuere velint, neque mori. Longiori vitæ & deteriori, breuior & melior omnibus vtique modis est præferenda.

Virtus diuitiis potior.

Diuitiis vtendum est, vt materia quadam non in omni re eodem modo. Virtutem igitur omnibus optare præstat, quam diuitias insipientibus periculosas. Pecuniis enim augetur improbitas: & quo quisque stultior est, eo magis insolescit, cum voluptatum suarum rabiem explere potest. Nemo auarus, nemo voluptarius, nemo ambitiosus est, idemque humanus: sed solus honestatis studiosus.

Honesta paupertas luxuriosis opibus potior.

Quemadmodum in naui magna, eleganti & aurata nauigans, mergi nolles: sic ne velis in ædibus ingentibus & sumtuosis sedens iactari tempestate. In paupertate quispiam felix ætatem exegit, rarissime vero in diuitiis & magistratibus. Tantum excellit paupertatis bonum, vt nemo vir bonus paupertatem cum turpibus diuitiis commutatam velit: nisi forte olim Atheniensium ditissimus Themistocles, Neoclis F. in egestate virtutis melior fuit Aristide & Socrate. Opulentia vero eius & ipsa euanuit, celebrarique desiit. Nam cum improbo viro in morte vna pereunt omnia: honestas vero est æterna.

Deorum muneribus acquiescendum.

Inuitati ad conuiuium, eo quod adest fruimur. Si quis vero postulet a conuiuatore vt sibi pisces aut placentas apponat: ineptus habeatur. In mundo autem multa flagitamus a Diis immortalibus,

quæ illi negant: idque, cum multa sint quæ nobis dederunt.

Quis alio præstantior?

Lepidi homines sunt, qui rebus nostræ potestati non subiectis gloriantur. Ego te,inquit,sum melior. Agros enim multos habeo, tu vero fame conflictaris. Alius ait: Ego sum consularis, ego procurator: alius, ego sum crispus. Equus vero equo non dicit, ego sum te melior, quia multum pabuli habeo, multum hordei: freni mihi sunt aurei, & varia ephippia: sed,quia sum te celerior,atq; adeo quodius animal suapte virtute aut vitio, vel melius est, vel peius. Hominis ergo solius nulla est virtus? sed capilli nobis spectandi sunt.

Philosophi munus, & vestes, & aui.

Vt medici est, ægrotos: ita philosophi, homines vitiosos monere. Médico quidem nihil consulenti succensent ęgrotantes,cumq; de sua desperasse salute autumant. Cur vei o erga philosophũ eodem modo affecti non sunt, vt exstiment,eum de emendatione ipsorum desperasse, si nihil vtile præceperit?

Tolerantia & corporis & animi sanitatem arguit.

Qui corpore valent, & æstus & frigora tolerant. Sic qui animo bene constituti sunt,& iram & dolorem,& lætitiam & cæteros affectus ferunt.

Lycurgi patientia & prudentia.

Lycurgi. Lacedæmonii facinus quis nostrum nõ miratur? qui a ciue quodã, altero mulctatus oculo: cum a populo sibi traditum, vt suo arbitratu mulctaret,nulla quidẽ pœna affecit,sed instituit.Cumq; iam virum bonum effecisset,in theatrum produxit. Admirãtibus autem Lacedæmoniis: Hunc,inquit, cum a vobis superbum & iniustum accepissem, vobis æquum & popularem restituo.

Pittaci clementia.

Pittacus quendam a quo læsus fuerat, cum mulctare posset,dimisit: & veniã vltioni præstare dixit, quod illa mansuetæ,hæc ferinæ esset naturæ.

Parcere

Parcere humanitatis est.

Si quem cum vehementia & minis inuadis: memento tibi dicere, te mansuetum esse. Ita cum nihil security feregeris, nullius facti te pœnitebit, neque vnquam accusaberis.

Labor vtilis.

Diogenes vllum laborem bonum esse negauit, cuius finis non esset fiducia, & animi potius quam corporis robur.

Raro delinquendum.

Præstat raro delinquere, profitentem te sæpius modestum esse: quam raro peccare, si te sæpe dicas delinquere.

Voluptas an sit secundum naturam?

Morosos dicunt eos esse philosophos, qui voluptatem esse naturæ consentaneam non putant: sed consequi ea quæ secundum naturam sint, iustitiã, modestiam, libertatem. Cur ergo anim⁹ commodis corporis, quæ minora sunt, gaudet: maximis vero bonis suis non lætatur? Atqui. Natura mihi dedit verecundiam: & sæpe erubesco, si quid mihi videor turpe dicere. Is motus mihi obstat, quo minus voluptatem bonum & vitæ finem statuam.

Iudex verus.

Vt vera libra nec a vera libra regitur, neque a falsa iudicatur: sic etiam iustus iudex, neque a iustis accusatur, neque apud iniustos causam dicit.

Vt rectum recto non eget, sic neque iustum iusto.

Ne prius in alio prætorio ius dicas, quam ab ipsa iustitia tibi ius redditum fuerit.

Si recte iudicare voles, neminem neq; accusatorum neque reorum cognoscito: sed ipsum IVS.

In iudicando minime errabis, si ipse in vita nihil vnquam deliqueris.

Præstat a condemnato immerito accusari, si recte: quam a Natura iure reprehendi, si iniuste iudicaris.

Vt lapis quo aurum exploratur, non & ipse ab

auro viciſſim exploratur: ſic neque is qui facultate iudicandi eſt prædìtus.

Turpe eſt iudicem ab alio iudicari. Vt recto nihil rectius, ita iuſto nihil iuſtius.

Illuſtris viri frugalitas publice vtilis.

Vt in portubus pyræ paucis ſarmentis magnam edentes flammam, errantib. in mari nauibus multum adferunt adiumenti: ſic vir illuſtris in vrbe afflicta, ſi ipſe paucis ſit contentus, magna beneficia confert in ciues ſuos.

Agrippini virtus.

Agrippinus ob hoc laude dignus eſt, quod cum vir eſſet præſtantiſſimus, nunquam ipſe ſeſe laudauit: ſed & cum ab alio laudabatur, erubeſcebat. Is vir talis erat, vt ſemper aduerſæ rei, quæ ipſi accidiſſet, laudationem conſcriberet. Si febri citabat, febris: ſi male audiebat, infamiæ: ſi exulabat, exilii: cum vero aliquādo pranſuro interueniſſet, qui nuntiaret, iubere Neronem vt exulatum iret: Ergo, inquit, Ariciæ prandebimus.

Delictorum defenſiones quærimus.

Romanæ mulieres Platonis de Republica libros in manibus habent, quod communes oportere mulieres eſſe cenſet. Verba enim viri illius amplectuntur, non ſenſum. Is quippe non contrahere matrimonium, & vnum vnius vti conſuetudine iubet, & poſtea communes vult eſſe mulieres: ſed talibus nuptiis repudiatis, aliud coniugii genus inſtituit. Omnino enim homines delictis ſuis parare defenſiones gaudēt, cum philoſophia neget vel digitum temere eſſe extendendum.

Voluptates commendat rarior vſus.

Rariſſimæ quæque voluptates maxime delectant. Sed ſi quis exceſſerit modum, ſuauiſſima quæque fiunt moleſtiſſima.

FINIS.

HIERO-

HIERONYMVS WOLFIus Lectori S.

Vtinam epistolas Epicteti, quæ cũ Simplicii Commentariis in Florentina Bibliotheca exstare dicuntur, habere potuissemus: ut ne quicquam tam præstantis philosophi desideraretur. Sed eas, vti spero, aliud tempus e situ & tenebris in lucem proferet. Nunc vero hanc altercatione quamuis φολιδοπίγραφον, vt opinor, corollarii vice adiicere visum est, ob exiguam tantillæ chartæ iacturam; quam vel vna sententia pensare potest. Vale.

ALTERCATIO HADRIANI AVG. ET EPICTETI PHILOSOPHI.

HADRIANVS. Quid erit nobis, si cinctum soluas, neq; nudaberis ipse? Respice corpus, quo & doceri possis. EPIC. Epistola est. HAD. Quid est epistola? EPIC. Tacitus nuntius. HAD. Quid est pictura? EPIC. Veritas falsa. HAD. Quare hoc dixisti? EPIC. Videmus enim poma picta, flores, animalia, aurum, argentum, & non est verum. HAD. Quid est aurum? EPIC. Mancipium mortis. HAD. Quid est argentum? EPIC. Inuidiæ locus. HAD. Quid est ferrum? EPIC. Omnis artis instrumentum. HAD. Quid est gladius? EPIC. Regimen castrorũ. HAD. Quid est gladiator? EPIC. Sine crimine homicida. HAD. Qui sunt qui sani ægrotant? EPIC. Qui aliena negotia curant. HAD. Qua ratione homo lassus non fit? EPIC. Lucrum faciendo. HAD. Quid est amicitia? EPIC. Concordia. HAD. Quid est longissimum? EPIC. Spes. HAD. Quid est spes? EPIC. Vigilanti somnus, exspectanti dubius euentus. HAD. Quid est, quod homo videre non potest? EPIC. Alterius animum. HAD. Qua re peccant homines? EPIC. Cupiditate. HAD. Quid est libertas? EPIC. Innocentia. HAD. Quid regi & misero commune

Epistola. *Pictura.* *Metalla.* *Gladius.* *Curiosi.* *Lucrum.* *Amicitia.* *Spes.* *Animus.* *Cupiditas.* *Libertas.*

est? Epic. Nasci & mori. Had. Quid est optimum ac pessimum? Epic. Verbum. Had. Quid est quod alii placet, alii displicet? Epic. Vita. Had. Quid est optima vita? Epic. Breuissima. Had. Quid est certissimum? Epic. Mors. Had. Quid est mors? Epic. Perpetua securitas. Had. Quid est mors? Epic. Timenda nulli, si sapiens degat: Inimica vitæ, Numē amantium, Metus parentum, Liberorum præda, Testamenti gratia, Post obitum sermo, Supremę lacrymæ, Post memoriam obliuio, Fax rogi, Onus sepulcri, Titulus monumenti: Mors omnium malorum finis est. Had. Quare mortuus coronatur? Epic. Agonem se vitæ transegisse testatur. Had. Quare mortuo pollices ligantur? Epic. Vt parem post obitum esse † se nesciat. Had. Quid est vespillo? Epic. Quem multi deuitant, & nemo effugit. Had. Quid est rogus? Epic. Contentio crediti, persolutio debiti. Had. Quid est tuba Epic. Belli incitamen, Castri signum, Arenæ admonitio. Scenæ commissio. Funeris deploratio. Had. Quid est monumentum? Epic. Saxa stigmosa, Otiosi viatoris spectatio. Had. Quid est homo pauper? Epic. Quem vt puteum desertum omnes aspiciunt, & suo loco illum relinquunt. Had. Quid est homo? Epic. Balneo similis. Prima cella tepidaria vnctuaria, infans natus perungitur. Secunda cella sudatoria, pueritia est. Tertia cella assa, perferētaria iuuentus. Quarta cella frigidaria, senectus, omnibus æquat sententiam. Had. Quid est homo? Epic. Pomo similis. * Poma vt in arboribus pendent, sic sunt & corpora nostra: aut matura cadunt, aut, si cito, acerba ruunt. Had. Quid est homo? Epic. Sicut lucerna in vento posita. Had. Quid est homo? Epic. Loci hospes, Legis imago, Calamitatis fabula. Mancipium mortis, Vitæ mora: quo fortuna sæpe suos ludos facit. Had. Quid est fortuna? Epic. Vt matrona nobilis, quæ in seruos se impingit. Had. Quid est fortuna? Epic. Sine iudicio proxima meta. Alienorum bonorum casus: Ad quem venit, splendorem

Sermo. *Vita.* *Mors.* *† sese sciat.* *Tuba.* *Tumba.* *Paupertas.* *Homo.*

Videtur esse distichon, sic legendum: Poma vt in arboribus pendēt, sic corpora nostra. Aut matura cadunt, aut cito acerba ruunt.

Fortuna.

rem ostendit: a quo recedit, vmbram facit. HAD. Quot sunt autem fortunæ? EPIC. Tres. Vna cæca, quæ vbilibet se impingit: & alia insana, quæ concedit, cito aufert: tertia surda, quæ miserorum preces non exaudit. HAD. Quid sunt dij? EPIC. Oculorum signa, Mentis numina. Si metuis, timor est: si contines, religio est. HAD. Quid est sol? EPIC. Splendor orbis, qui tollit & ponit diem, per quem scire nobis cursum horarum datur. HAD. Quid est luna? EPIC. Diei adiutrix, Noctis oculus, Fax tenebrarum. HAD. Quid est cœlum? EPIC. Culmen immensum. HAD. Quid est cœlum? EPIC. Aer mundus. HAD. Quid sunt stellæ? EPIC. Littora gubernatorum. HAD. Quid est terra? EPIC Horreum Cereris. HAD. Quid est terra? EPIC. Cellarium vitæ. HAD. Quid est mare? EPIC. Iter incertum. HAD. Quid est nauis? EPIC. Domus erratica. HAD. Quid est nauis? EPIC. Vbilibet hospitium. HAD. Quid est nauis? EPIC. Numina Neptuni, Anni cursuum tabellarium. HAD. Quid est Nauta? EPIC. Amator pelagi, Firmi desertor, Contemtor vitæ mortisque, Vndæ cliens. HAD. Quid est somnus? EPIC. Mortis imago. HAD. Quid est nox? EPIC. Laboranti requies, Grassanti lucrum. HAD. Quid est culcitra? EPIC. Insomnis volutatorium. HAD. Quare Venus nuda pingitur? EPIC.

Dii. ☉ ☾ *Cœlum.* ⚹ *Terra.* *Mare.* *Nauis.* *Somnus.* *Nox.* *Culcitra.*

Nuda Venus picta est: nudi pinguntur amores. ♀
Queis hæc nuda placet, nudos dimittat oportet.

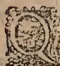
HAD. Quare Venus Vulcano nupta est? EPIC. Ostendit, amorem ardore incendi. HAD. Quare Venus straba est? EPIC. Quia prauus est amor. HAD. Quid est amor? EPIC. Otiosi pectoris molestia, in puero pudor, in virgine rubor, in fœmina furor, in iuuene ardor, in sene risus, in derisore delicti nequities est. HAD. Quid est Deus? EPIC. Qui omnia tenet. HAD. Quid est sacrificium? EPIC. Delibatio. HAD. Quid est sine societate? EPIC. Regnum. HAD. Quid est regnum? EPIC. Pars deorum. HAD. Quid est Cæsar? EPIC. Publicæ lucis caput. HAD. Quid est Senatus?

»» »» »» *Amor.* *Deus.* *Sacrificiũ.* *Regnum.* *Cæsar.* *Senatus.*

Epic, Ornamentum vrbis, Splendor ciuium. Had.
Miles. Quid est miles? Epic. Murus imperii, Defensor patriæ, Gloriosa seruitus, Potestatis iudicium. Had.
Roma. Quid est Roma? Epic. Fons imperii orbis terrarum, Mater gentium, Rei possessor, Romanorum contuberniũ, Pacis æternæ consecratio. Had. Quid
Victoria. est victoria? Epic. Belli discordia, Pacis amor.
Pax. Had. Quid est pax? Epic. Tranquilla libertas. Had.
Forum. Quid est forum? Epic. Templum libertatis,
Amici. Arena litigantium. Had. Quid sunt amici? Epic. Statuæ aureæ sunt. Had. Quid est amicus? Epic. Pomo citreo similis, foris beatus: nam intra pe-
asinum ctus * acidum occultat * malo. Had. Quid sunt
Parasiti. parasiti? Epic. Qui tanquam pisces adescantur.

HVIC DIALOGO PROPTER ET SIMILITVDINEM ET ELEgantiam, Problemata Thaletis & aliorum adscribere visum est.

PHILOSOPHORVM.

Quid est omnium antiquissimum? Devs. ortu enim caret.

Quid pulcerrimum? Mvndvs, quippe opus Dei.

Quid maximum Locvs. Capit enim omnia.

Quid velocissimum? Mens. Nam percurrit omnia.

Quid potentissimum? Necessitas. Omnibus enim dominatur.

Quid sapientissimum? Tempvs. Inuenit enim omnia.

Diesne prior fuit, an nox? Nox vno die prior exstitit.

Quid est difficile? Sese Nosse.

Quid facile? Alivm Monere.

Quid suauissimum est? Voti Fieri Compotem.

Quid

Quid raro, vel (nam & ſic intelligi poteſt τὸ δύσκολον θεάσασθ) cum moleſtia ſpectatur? SENEX TYRANNVS.

Quo pacto calamitatem facilime feras? Si cum inimicis tuis peius agi videas.

Quo pacto optime iuſtiſſimeque viuemus? Si ea ipſi non fecerimus,quæ in aliis reprehendimus.

Quis eſt BEATVS? Qui & corpore ſano eſt, & animo bene inſtituto. *Beatitudo eſt, Mens ſana in corpore ſano.*

Cum inter vitam & mortem nihil intereſſe dicas,cur non moreris? Quia nihil intereſt.

Latent ne Deum iniuriæ hominum? Imo ne cogitationes quidem.

Quiſnam ſapientiæ primas tenet? DEVS. Tribuitur & Soloni.

Quid eſt numen? Quod neque principium,neq; finem habet.

Quis pulcer? Non qui faciem exornat,ſed qui eſt bonis moribus præditus.

Eſtne adoleſcenti vxor ducenda? Nondum venit tempus.

An vero ingraueſcente ætate? Iam præteriit tempus.

Muſæi.

Vnde oriuntur omnia? Ex vno, & in idem reſoluuntur.

Anaxagoræ.

Res omnes ſimul fuerunt: ſed Mentis interuentu in ordinem redacta ſunt omnia.

Pythagoræ.

Quis eſt ſapiens? Nullus homo,ſed ſolus Deus.

Apollinis.

τίς σοφίῃ πάντων πρῶτος; τούτῳ τρίποδ' αὐδῶ.

Illius eſto tripos,cuius ſapientia vincit.

Thaletis,aut Socratis.

Ob hæc tria Fortunæ gratiam habeo: quod homo ſum, non beſtia: quod vir, non mulier: quod Græcus, non Barbarus.

Anicula Thaleti prolapso in foueam.

Cum ea quæ ante pedes sunt, videre nequeas: putasne te cœlestia cogniturum?

Thaletis.

Non deterius est adulterio periurium.

Solonis.

Quo pacto maxime deterreri possunt homines ab iniuriis? Si ij qui læsi non sunt, æque iniquis animis tulerint, atque ij qui læsi sunt.

Cur deploras filium, cum lacrymis nihil proficias? Ob hoc ipsum, quod nihil proficio.

Æsopi, a Chilone interrogati.

Quid agit Iupiter? Alta deprimit, extollit humilia.

Chilonis.

Eruditi qua re præstant indoctis? Spe bona.

Quid est difficile? Arcana tacere, otium recte collocare, iniuriam posse ferre.

Cur aliis non maledicendum? Ne audias quæ velis.

Quid agendum potenti? Adhibenda clementia, vt homines eum magis reuerentur quam formident.

Pittaci.

Quid est optimum? Ea quæ adsunt, boni consulere.

Quod imperium est optimum? Depicti ligni: hoc est, legum.

Biantis.

Quis est infelix? Infelicitatem ferre non posse.

Ea quæ fieri nequeunt oppetere, & aliena mala non recordari, quid est? Morbus animi.

Quid est difficile? Res mutatas in peius pulcre ferre.

Quid agendo homo delectatur? Lucrando.

Adolescentia quod viaticum ad senectutem parare sibi debet? Sapientiam & eruditionem, quarũ possessio constantior est rebus cæteris.

Quid suaue est hominibus? Spes.

Cleobuli.

Cleobuli.

Vnus pater habet 12. filios, quorum singulis sunt 30 filiæ, forma dissimili, aliæ albæ, aliæ nigræ. Quæ quamuis immortales, tamen omnes intereunt. Quid hoc est? Annus.

Periandri.

Quæ custodia principis optima? Si beneuolentia, non armis muniatur,

Anacharsidis.

Vitis quot vuas gignit? Tres: primam voluptatis, alteram ebrietatis, tertiam molestiæ.

Qua ratione vitabis ebritatem? Si ebriorum deformitatem ob oculos tibi posueris.

Quantum a morte absunt nauigantes? Quatuor digitos.

Quæ naues sunt tutissimæ? In naualia reductæ.

Nauigantes quo numero habendi? Neque inter viuos, neque inter mortuos.

Quid apud homines idem & bonum est, & malum? Lingua.

Quid est forum? Certus locus, in quo alius alium fallat & circumueniat.

Mysonis Chenei.

Vnde petenda est oratio? E rebus & factis: non res & facta e verbis. Neque enim verborum causa res geruntur, sed propter res verba fiunt.

FINIS.

PLVTARCHI LIBELLVS, QVO DERIDET STOICOS, VT ADMIRABILIORA locutos quam Poetas: Hieronymo Wolfio interprete.

Iustius Stoicorũ ſapientem, quam Pindari Cæneum derideri.

PINdari Cæneus reprehenſus fuit, quod ſine vlla veri ſpecie ferro imperuius, & inuiolabili corpore fingeretur: ac demum recto pede terram a ſe diffiſſam inuulneratus ſubierit. At Stoicus Lapitha, velut ex adamantina materia, indolentia illa, fabrefactus: non ille quidem eſt inuulnerabilis, neque morborum & doloris expers, ſed manet ſecurus, hilaris, inuictus, liber quamuis vulneretur, doleat, torqueatur, in excidio patriæ, in huiuſmodi cladibus. Pindari Cæneus ictus non vulneratur: Stoicorum vero ſapiens, incluſus non prohibetur: præcipitatus, non cogitur: extortus, non cruciatur: ambuſtus non læditur, in lucta proſtratus non vincitur: vallo circumdatus, non obſidetur: venundatus ab hoſte, non eſt captiuus: nauigiorum non diſſimilis, quæ cum inſcriptionem habeant ſecundę nauigationis, & prouidentiæ curæque ſeruatricis, tempeſtate iactantur, alliſæ ſcopulis franguntur & euertuntur. Euripidis Iolaus ſubito ex infirmo & effœto adoleſcens & robuſtus ad pugnam voto quodam exſtitit. Stoicorum vero ſapiens, heri fuit odioſiſſimus ſimul & peſſimus, hodie ſubito ad virtutem tranſmigrauit: & e rugoſo pallido, morboſo, afflicto & ærumnoſo ſene, decorus, Deo ſimilis, formoſus euaſit. Vlyſſi Minerua rugas, caluitium & deformitatem abſtulit, vt pulcer appareret. Iſtorum autem ſapiens, non recedente ſenio a corpore, ſed augeſcente, & eum circumuallante, quamuis forte gibboſus, edentulus, luſcus: neq; turpis, neq; deformis, neque tetro aſpectu eſt. Nam vt ſcarabeus, relictis vnguentis, oletum perſequi dicitur: ita Stoicus amor turpiſſimorũ & deformoſiſſimorum conſue-

Epictetus animi robur huiuſmodi caſibus opponit.

εὔπλοια καὶ πρόνοια σώζουσα θεράπεια.

Subitæ mutationes Stoici ſtulti & ſapientis.

Animi pulcritudo conſideratur, nõ corporis.

consuetudine vsus, eosdem per sapientiam pulcros & formosos factos auersatur. Fingamus, apud Stoicos aliquem mane fuisse pessimum, idem vesperi erit optimus, & cum attonitus, rudis, iniustus, petulans, atque etiam seruus, pauper, egensque obdormisset: eodem die resurgit sapiens, rex, diues & beatus, factus modestus, iustus, constans, opinionis expers, imberbis & impubes, iuuenili & tenero corpore, animo infirmo, effœminato, molli & inconstanti: mentem perfectam, summam prudentiam, diuinam affectionem, scientiam ab opinione remotam consecutus, quamuis improbitas in eo nihil ante remiserit, subito, parum abest quin dicam heros aliquis, aut genius, aut Deus ex animali pessimo euasit. Nam qui Virtutem e Stoa petierit, ei dicere licet: Opta quicquid vis, id optatum feres, hęc diuitias affert, regnum habet, felicitatem largitur, fortunatos facit, nullius rei egentes, sua sorte contentos, eos etiam qui ne denarium quidem domo secũ attulerunt. Poeticus sermo, quo decorum seruet, nusquam Herculem rebus necessariis egere sinit: sed velut e fonte ipsi & suis copiæ affluũt. Qui vero Stoicam Amaltheam acceperit, diues ille quidem factus est, sed victum ab aliis emendicat: Rex est, sed accepta stipe syllogismos resoluit: omnia solus habet, sed mercedem ædium soluit, & farinã emit, pecuniam sæpe ab iis mutuatus, qui nihil habent. Ithacensis ille Rex, cum se cognosci nollet, mendicat: & quam maxime potest, se facit mendico turpi similem. At Stoicus Rex clamitans & vociferans, se solum esse regem, se solum esse diuitem, sæpe in alienis foribus conspicitur, dicens:

Stoica Virtus Amalthea cornu.

Facta dictis non consentanea.

Vestem dato Hipponacti: ››
Valde algeo, horreoq;. ››

ALIVS PLVTARCHI LIBELLVS, EODEM INTERPRETE: QVI GRYLLVS A GRVNnitu porcorum (qui Græcis γρυλλισμὸς est) inscribitur, lectu non minus iucundus quam vtilis: quo declarat (quod quidem & deplorandum & detestandum est) pleraſq; bestias natura congruentius viuere, & paucioribus vitiis contaminatas esse, quam vulgus hominum. Consideremus, Lector, quales simus, & quid Deo responsuri simus.

PERSONÆ DIALOGI.

Vlysses. Circe. Gryllus.

V L Y S S.

Vlyssis ambitio & vecordia perstringitur.

ISTA quidem intellexi, Circe, ac memini. Admodum autem ex te audire cupio, nunquid inter istos, quos in lupos atque leones mutasti, Græcos aliquos habeas? C. Multos, suauissime Vlysses. Cur autem interrogas? V. Quod omnino persuasum habeo, mihi perquam honorificum fore apud Græcos, si istos tuo beneficio pristinæ formæ restitutos acciperem, ac homines denuo redderem, ne scilicet præter naturam in beluarum corporibus senescentes, adeo miserabiliter atque ignominiose viuerent. C. Tanta est istius hominis inscitia, vt ambitionem suam non sibi tantum & sociis, sed alienis etiam calamitosam esse oportere putet. V. Iterumne, Circe, me absurda ista oratione, quemadmodum alios, Cyceone tuo propinato, beluam reddere studes? Quid enim? Non ero belua, si persuaderi mihi patiar, calamitosum esse, hominem e belua fieri? C. Quasi vero tu non longe absurdius de te ipso consulueris, qui vitam immortalem & senectutis expertem agere mecum recusans, ad mulierem mortalem, vel anum potius iam effœtam, si

vera

vera fateri libet, per infinita adhuc pericula properes, ambitione videlicet amplificandi nominis vanæque gloriolæ studio incitatus, vmbram inanem ac simulacrum vero bono præferens? V. Sint ista sane ita vt dicis, Circe. Quid enim necesse est nos de eadem re contendere toties? Viros vero istos dimitte liberos, mihique dona. C. Minime vero istue ita facile fiet, vt tu putas. Nec enim sunt vulgares quidam, ac plebeii. Sed tu prius eos interroga, vtrũ velint, nec ne? Quod si negarint, persuade illis, si qua tua est eloquentia. At si ipsi disputando te vicerint, satis tibi sit, tam male te & tibiipsi, & tuis sociis consuluisse. V. Quas mihi delicias facis, o beata? Qui enim isti vel audient, vel respondebunt, dum asini, sues & leones fuerint? C. Bono animo es, homo hominum ambitiosissime. Ego efficiam, vt & intelligere & disputare queant, vel vnus potius omnium munere fungetur. En cum hoc disscre. V. Quo eum nomine appellabo? Ecquis hominum hic est? C. Quid istud ad rem? verum, si placet, Gryllum appella. Ego autem interim cedam, ne dissimulata sententia sua, ad gratiam loqui ac disputare videatur. G. Salue Vlysses. V. Et tu Grylle. G. Qua de re interrogare vis? V. Intelligo vos homines fuisse. Miseret me igitur sortis istius cum vestrum omnium, tum (vti par est eorum clade in primis afficior, si qui Græci sunt inter vos. Quare modo a Circe petii, vt quicunque vestrum id vellet, eum solutum, pristinæque figuræ redditum, abire nobiscum pateretur. G. Desine Vlysses, neque quicquam vltra dicas. Omnes enim valde te despicimus, cum intelligamus falso prædicatam esse tuam eloquentiam, & eximiam quandam præter cæteros sapientiam, vt qui incircumspecte prorsus mutationem e deterioribus in meliora metuendam ducas. Nam quemadmodum pueri a medicorum pharmacis abhorrent, & illas modestias fugiunt, quæ & corporis & mentis pariter statum immutant, ac vtriusque & sanitati & integritati consulunt: sic tu

Gryllus mauult esse porcus quam homo.

valde caues, ne alius ex alio fias. Et tu ipse horres & expauescis cum Circe degere, metuens ne te per insidias aut suem aut lupum faciat: ita nobis persuadere studes, qui copiis omnibus rerum iucundissimarum circumfluimus, vt & his, & ea quæ horum auctor est, relictis, vna tecum soluamus, denuo facti homines: quibus nullum aliud animal est miserius, adeo vt miseria sua quasi delectari videantur. V. Tu mihi Grylle videris illa potione non formam tantum, sed mentem etiam penitus amisisse: qui sis refertus tam absurdis & peruersis atque præposteris cogitationibus. Nisi forte consuetudinis quædam in isto corpore voluptas præstigias tibi fecerit. G. Neutrum istorum in causa est, Rex Cephalenum: quod si disputare nobiscum, quam nos criminari malueris, mox tibi aliud persuadebimus, vtrunque vitæ genus experti: ac ostendemus, hæc a nobis non iniuria illis præferri. V. Enimuero vos audiam, ac lubens. G. Et nos parati sumus ad dicendum.

Quanto per se fœcundus ager præstãtior sit laboriose culto: tanto potiorem esse virtutem beluarum humana.

Est autem a virtutibus, tanquam ab ipso capite, arcessenda disputatio: quæ, vt apparet, maximos vobis animos faciunt: quasi & iustitia & prudentia & fortitudine, & si qua sunt alia huius generis, longe præstetis reliquis animantibus. Responde mihi igitur, vir sapientissime. Audiui enim te Circe aliquando commemorantem de Cyclopum terra, quę, cum neque arari neque plantari quicquam in ea soleat, adeo tamẽ bona & fœcunda esse diceretur, vt omnis generis fructus vltro ferret. Vtrum igitur hanc laudandam magis censes, an tuam illam Ithacam, caprarum altricem, asperam atque sterilem, adeo vt magnis multisq; culta laboribus, & parua & tenuia & vilia gignat agricolis? Neque vero velim te grauiter hoc, atq; iniquo animo ferentem, amore patriæ impulsum, aliud quam sentias respondere. V. Amo quidem (fatendum est enim) magis & pluris facio meam patriam, laudo vero & admiror illam. G. Fatebimur igitur iam id, quod sapientissimus hominum affirmat: alia quidem laudanda ac probanda,

Absurdũ alia laudare, alia sequi.

alia

alia vero sequenda esse, & amplectenda. Sic autem prius illud accipio, quasi idem de animo quoque respondisses. Nam eadem est illius quæ præstantis soli ratio, vt præferēdus is videatur, qui virtutem ex sese quasi fructum sponte natum proferat absque negotio ac labore. V. Non repugno. G. Iam igitur illud etiam largiris, beluarum animum aptiorem esse, & perfectiorem ad gignendam virtutem, quam sine imperio, sine doctrina, tanquam ager neq; subactus neque consitus, vnicuique in suo genere conuenientem proferat, & ipsius naturæ vi perficiat. V. Et quæ tandem virtus est, o Grylle, cuius etiam beluæ sint participes. G. Et quæ tandem, qua non longe vincant mortalium omnium sapientissimum? Intuere primum, si placet, fortitudinē, quæ tibi tollit animos. Magnificum enim quiddam & præclarum esse censes, si audacis atque vrbium euersoris titulo celebrere: cum tamen, vir nocentissime, dolis & fraudibus, homines ad simplicē & generosum belli modum assuefactos, ignaros imposturæ & mendaciorum, calliditate circumuentos viceris, improbitatemq; honesto vocabulo velaris, cum virtus improbitatem nullo modo admittat. At vero beluarū certamina cum inter ipsas, tum contra vos, vides quam sint expertia fraudis, quamq; simplicia: vtq; sese propugnent, ac defendant, maxime fretæ suis viribus ac robore? idque faciunt neque coactæ legibus, neque metu actionis desertæ militiæ: sed ipsa natura duce vinci timent, animumque infractum atque insuperabilem ad extremum vsque spiritum retinent. Nec enim eas succubuisse putandum est prostratis corporibus: neque despondent animos, sed præliis immoriuntur. Quin etiam robur & iracundia decedens e multis iamiam moribundis, seseque colligens in vna aliqua partē corporis, resistit interficienti, palpitat, indignatur, donec tanquam flamma quædam oleo deficiente prorsus extincta intereat. Non supplicant, non commiserationem mouent, non deprecantur, non sese victas esse

Fortitudo Vlyssis insidiosa.

Fortitudo beluarum.

Magnanimitas beluarū & libertatis amor.

confitentur. Neq; etiam seruit leoni leo, nec equus equo propter fortitudinem: quemadmodum homo homini, seruitute ignauiæ cognata, æquo animo acquiescens. Quascunq; autem feras, homines laqueis aut dolis subegerunt, adultas saltem: illæ nec cibo gustato, & siti constantissime tolerata, necem sibi summa cum voluntate conscíscunt. Pulli earum quidem & catuli per ætatem flexibiles adhuc & teneri, multis adhibitis delinimentis atque illecebris fallacibus, per præstigias voluptatum, quæ contra eorum naturam sunt, tandem decepti ac victi, cicurari sese patiuntur, siue id effœminari potius est. Feras igitur maximo esse robore animorum præditas, eoque naturali: hominum autem audaciam præter naturam esse, vel ex illo maxime perspicuum est. Nam in beluarum genere, eadem est maris & fœminæ fortitudo, siue quid operis faciendum, siue ea quę procreata sunt defendēda sint. Nonne de Crommyonia sue audis, cui sexus fœmineus minime obstitit, quo minus Theseo plurimū negotii facesseret? & Sphinga illam non adeo sapientia iuuisset, ad Phycium in edito loco sedentem, ac ænigmata & griphos nectentem, nisi robore ac fortitudine Thebanis longe præstitisset. Ibidem alicubi etiam de Telmessia vulpe cuius astuta celebratur improbitas audis, & in vicinia de serpente, quæ cum Apolline de oraculo Delphico certarit. Æthen autem rex vester, optimo consilio acccepit a Sicyonio illo, qui cupiebat immunis esse a militia. Quis enim non malit præstantem equam, victoriæque cupidam, quam virum ignauum? Ipse porro pardales & leænas sæpe vidisti, quæ fœmellæ cum sint, nihil de impetu ac ferocia & robore maribus concedunt: longe aliter quam tua vxor, quæ te foris militante, ipsa domi ad focum desidet, hirundinibus ignauior contra eos a quibus & ipsa & res familiaris per iniuriam petitur, quamuis Lacæna sit. Quorsum igitur mulieres Caricas & Mæonidas afferam in medium? Nam vel ex his perspicuum est, viros

Fœmellarū inter beluas eadem fortitudo qua marium.

Crommyonia sus.

Sphinx.

Vulpes.

Serpens.

Equa.

Penelopes ignauia.

viros non a natura habere fortitudinem, siquidem illa mulieres destituuntur. Itaque vos coacti legibus, neque vltro neque volentes, sed seruili quadam consuetudine & probris & opinionibus aduentitiis adducti, vel impulsi potius, fortes esse meditamini, laboresque & pericula suscipitis & sustinetis, non quod id sine horrore ac metu fiat: sed quod alia plusquam illa formidatis. Nam quemadmodum sociorum tuorum primus quisque leuissimum remum occupat, non quod despiciat alium grauiorem, sed quod eum fugit & auersatur: sic qui plagam sustinet, ne vulnera accipiat, & in aciem defensionis causa descendere mauult quam ignominioso genere supplicii occidi: non is illa fortiter aggreditur, sed ab aliis trepide ignauiterque refugit. Vnde apparet, vestram fortitudinem nihil esse aliud nisi prudentem timiditatem: audaciam vero metum scientiæ sociatum, qua alia per alia defugiantur. Denique si fortitudinis laudem feris præreptam cupitis: qui fit vt poetæ vestri, si quem, vt præclare suo munere functum, in prælio celebrare volunt, comparationes de apris, lupis atque leonibus afferant, non autem virorum impetu leones atq; vrsos ornatiores reddere studeant? Inde illud nimirum est, quod quemadmodum veloces ventis, formososque Diis similes (ne quid omnino ad laudis amplitudinem possit adiici) esse prædicant, sic egregios bellatores cum præstantioribus censent esse comparandos, iis videlicet quæ per contemtum bruta vocatis animalia. In causa est autem, quod iracundia ceu color atque acies seu cos est fortitudinis, cui feræ in certaminibus habenas omnes laxant. Vester autem impetus, ratione temperatus, veluti vinum aqua infusa, sic diluitur, & euanescit in periculis, nec sat nauiter instat atque vrget. At sunt etiam e vobis, qui in pugnis omnino repudiandam censeant iracundiam, eaque reiecta sobrie vigilanterque dimicandum: quos equidem salutis habere rationem non nego, verum si audaciam de-

Virorum coacta fortitudo.

Poetarum imagines sumta a feris.

Iracundia cos fortitudinis.

fensioni vindictæque necessariam spectes; quid absurdius? Nam qui conuenit vos naturam quasi in iudicium vocatam, ream agere, quod corporibus vestris neque stimulos addidit, neque vos dentibus armauit, neque aduncis vnguibus instruxit, cum ipsi insita animis arma reprimatis atque abiiciatis? V. Papæ Grylle, quam acutus mihi sophista fuisse videris, qui nunc e rostro suillo suggruniens, institutam quæstionem tam egregiis argumentis confirmaris? At cur non ordine de temperantia tibi dicendum esse censuisti? G. Quo exspectabam fore, vt tu hæc quæ dicta sunt, prius reprehenderes. Tu autem, vt video, de temperantia studes audire, tum quod pudicissimæ mulieris maritus es: tum vero, quod exemplum esse continentiæ te ipsum censes, ob spretum Circes concubitum. Neque vero ista re vlli animalium, si continentiæ ratio habeatur, es præferendus, quæ relicto congressu præstantiorum, amatorias illecebras & voluptates in suo quæque genere consectantur. Nõ igitur mirum est, si, quemadmodum Mendesius in Ægypto hircus cum multis & elegantibus conclusus mulierculis, abhorrere ab illarum amplexibus fertur (nam capræ sunt, quarum ille amore magis deperit) sic & tu consueta inusitatis præferens, sortis humanæ memor, cum Dea in eodem dormire lecto recusas. At Penelopes modestiam cornices innumerabiles glotiendo ridebunt, atque despicient: quarum nulla est quin post coniugis obitum, nedum ad breue tempus, sed totas nouem ætates hominum vidua maneat. Itaque tua Penelope a singulis cornicibus nouies vincitur. Enimuero quoniam intellexisti me sophistam esse, ordine quodam in disputando progrediar, & temperantiæ definitione constituta, & cupiditatibus in genera distributis. Est igitur temperantia, modus atque ordo quidam cupiditatum, „ qui vt accersitas atque superuacaneas tollit: ita „ necessarias non vltra id quod satis est, quodq; decet, „ euagari patitur. Appetitionum autem immensum quoddam

Continentia Vlyssis eleuatur.

Mendesius caper mulieribus capellas præfert.

Cornices Penelope modestiores.

Temperantia definitio.

quoddam esse pelagus, te non præterit. Nam cibus & potus, & secundum naturam, & necessarii omnino sunt? At rei venereæ illecebræ, etsi earum initia a natura proficiscuntur: tamen cum etiam sine illis non incommode viui possit, naturales ex eo quidem, non etiam necessariæ sunt appellatæ. Earum vero colluuies, quæ neq; naturales, neque necessariæ sunt, sed extrinsecus ab inani opinione atque neglectu & ignoratione decori honestique sese affuderunt, parum abest quin vestro in genere naturales eiecerit atq; exterminarit: perinde vt in rebuspublicis fieri solet, cum indigenæ & ciues ab aduenarum & inquilinorum multitudine opprimuntur. At peregrinis affectibus in animis beluarum nullus patet aditus, nulla consociatio datur: earumque vita procul ab omnibus vanis opinionibus, tanquam a tempestuoso mari, dissita atque remota est: aliena prorsus est vestra illa (si Diis placet) elegantia & luxuria. Temperantiam igitur, vt quæ neque cognatis atque insitis, neque adscititiis & peregrinis cupiditatibus violatur, constantissime retinent atq; tuentur, & a naturæ præscripto ac legibus non aberrant. Me quidem non minus olim, quam te nunc, aurum ita reddebat attonitum, vt nihil cum illo ducerem comparandum: argentum & ebur in sui pelliciebat amorem ac admirationem: quarum rerum copiis vt quisque maxime abundabat, ita maxime a me prædicabatur & beatus & Diis carus, siue ille Phryx esset, siue Car Dolone abiectior, aut infelicior Priamo. In eo erant omnes cupiditates meæ sitæ: adeo vt cæterarum rerum, quæ multæ atque vberes erant, nullum in vita fructum perciperem: orbatusque mihi viderer, ac destitutus maximis in vita bonis. Itaque (nam memini) cum in Creta te vidissem veste splẽdida, cuiusmodi soletis in festiuitatibus vti, exornatum: neque prudentiam admirabar, neq; virtutem tuã, sed exquisitam ac insolitam tunicæ subtilitatem, purpureiq; pallii molliciem, inque sola pulcritudine mentem

Appetitiones necessaria, Naturales, Superuacua.

Bruta superuacuis appetitionib. carent: in necessariis naturam optimam ducem sequuntur.

Auaritia humana, & vanitas.

Vestiu maior admiratio, quam hominis.

& oculos cum stupore defigebam. Erat etiam in ipsa ex auro fibula, nescio quid ludicrum, summa (ni fallor) arte tornatum. Consectabar igitur te, muliercularum plane more attonitus. Nunc autem reiectis atque expurgatis inanibus illis opinionibus, aurum & argentum perinde vt cæteros lapides, cum cōtemtu prætereo. Lænis autē tuis, mollibusq; tapetib. profectò somni capiendi causa nihilo libentius indormire velim, quam profundissimo & mollissimo cæno. Huiusmodi enim accersitæ cupiditates nullum habent in nostris animis domicilium: sed nostra vita vt plurimum necessariis & naturalibus cupiditatibus & voluptatibus acquiescit. Iis autem quæ non illæ quidem necessariæ, sed naturales tamen sunt, neq; sine ordine, neq; citra satietatem ingurgitamur. Et hæ quidem recensendæ primum erunt. Propria igitur illa, & non accersita voluptas, quæ e rebus odoratis percipitur, olfactumq; halitu mouentibus, præterquam quod vtilitatem & gratuitam & simplicem habet, etiam nonnihil confert ad cibos discernendos. Nam lingua dulcium & acrium & austerorum iudex & est & dicitur, quando sapores cum vi dignoscendi commixti confusique fuerint. Noster autem olfactus ante sapores, vniuscuiusq; rei vim diiudicans, multoque accuratius quam regii prægustatores discernens, conuenientia quidem & accommodata intro admittit, aliena vero repellit, & ne quidem attingi patitur, ne forte gustui molesta sint: sed defert & accusat eorum vilitatem, antequam lædatur. Cætera nobis molesta non sunt, quemadmodum vobis thymiamata, & cinnamoma, & nardi & foliata, & calani Arabici: quæ præclara scilicet vnguentariorum arte mollita, & in vnum coacta, vos multo argento emungunt, cum nihil inde consequamini prēter effœminatas, puellares & prorsus inutiles delitias, vitoque indignas suauitates. Vnguentorum autem, tametsi hæc ratio sit, non illa tamen mulieres solum corrupit omnes, sed plurimos e viris etiam:

Sus lutum tapetibus præfert.

Bruta in naturalibus cupiditatib. modum seruant.

Odores.

Sapores.

Vnguentariorum curiosæ artes.

iam: adeo vt suas vxores auersentur, nisi vnguenta & pastillos olentes accesserint. At apros, sues, & hircos capræ, & reliquæ fœmellæ sui generis mares ad se inuitant suis propriis odoribus: redolentesque purum rorem & prata, & herbas, ad suas nuptias conueniunt, ob communem beneuolentiam. Neq; vero fœmellæ fastidio, fraudibus, imposturis, negationibus cupiditatem prætexunt atque contaminant. Mares autem œstro atque cupiditate inflammati, non pretio laboris & seruitii, ad opus procreationis: sed sine dolo, sine mercede, & non intempestiue accedunt. Appetitus enim rei Venereæ certo anni tempore, tanquam in plantis germina, sic in animantibus excitatur, & post mox exstinguitur. Neq; enim fœmella concepto fœtu se iniri patitur, neque mas eam solicitat vlterius. Adeo parum apud nos voluptati tribuitur, naturæ autem omnia. Vnde non compertum est hactenus inter pecudes, mutatis naturæ legibus prauaque inflammante cupidine, a mare marem a fœmella fœmellam esse appetitam. Cuiusmodi multa inter vos, apud eos etiam qui singularem grauitatis & sanctimoniæ speciem præ se ferunt, deprehenduntur. Nam omitto nihili homines: quid Agamemnon? Nonne Bœotiam peragrauit, vt Argæum se fugientem venaretur, cessationisque causam in mare & ventos falso transtulit? Deinde præclarus ille, præclare admodum in Copaide palude sese tinxit, vt amoris videlicet ardorem restingueret, atque cupidine liberaretur. Neque aliter Hercules, socium imberbem persequens, non consecutus est Argonautas, delectos ex omni Græcia, classemque deseruit. In tholo autem Ptæi Apollinis vestrum aliquis (qui haud dubie fructum aliquem Achilleæ formæ tulerat, inscripsit, Formosus Achilles: cum is iam filium haberet. Eam inscriptionem adhuc exstare audio. At si gallus gallum, penuria gallinarum conscenderit: viuus exuritur. Id enim augur nescio quis, dirum omen atque portentum esse dixit. Atq;

Procreationis appetitus.

Brutorum nulla praepostera libido.

Agamemnon.

Argaeus.

Hercules.

Hylas.

Achilles.

Gallus gallinaceus.

ita homines ipsi confitentur, temperantiam pecudibus magis esse familiarem, neque illas studio voluptatum vim facere naturæ. Vestras autem effrenatas libidines, ne lege quidem adiutrice, natura intra limites cohibet, quo minus tanquam torrente quodam incitatæ cupiditates frequenter eruant atque proturbent omnia, & iûs naturæ abusu rei venereæ sanctissimum violent. Etenim & viri congressi sunt cum capris, suibus & equabus: & mulieres, maribus brutis insano furore se prostituerunt. Nā ex istiusmodi nuptiis Minotauri illi vestri sunt, & Aegipanes. Inde etiam, vt ego quidem opinor, & Sphinges & Centauri exstiterūt. Enimuero fame adigente, canis interdum hominem deuorat, degustat volucris. At coire cum homine nulla vnquam bestia conata est: multas quidem bestias hominum lasciuia præter ius & fas ad talia perpetiēda coegit. Qui cum in istiusmodi rebus ita futiles & nequam sint, planeque nihil imperare sibi possint: multo magis in necessariis cupiditatibus longo interuallo superantur. Sunt autem illæ, cibi potusq; appetitio: quorum suauitate nos nunquam, nisi cum necesse est, fruimur. Vos autem qui voluptatis ea in re, quam naturalis vsus studiosiores estis, iusto iudicio multis & grauibus morbis pœnas datis: qui omnes tanquam vno ex fonte ex repletione & crapula scaturientes, corpora variis & impuris humoribus inundant. Nam primum omnium vnicuique generi animantium, vnum quoddam cibi genus assignatum est, veluti tribus quædam: aliis herbæ, radices aliis, nonnullis etiam fruges. Quæ vero carniuoræ sunt, eæ ad nullum aliud pastionis genus sese conuertunt, neque infirmiores eo defraudant: sed & leo ceruum, & ouem lupus non impedit, quo minus, vt eorum natura fert, pascantur. Homo autem, vt est gula & studio voluptatum præceps, nihil non tentat, nihil non degustat, perinde ac si cibum sibi proprium & congruentem nondum cognouisset: solus omnium, omni ciborum genere ventrem

Monstra ex peruersa libidine orta.

Hominum in victu luxuria, morbis castigatur.

Homo feras omnes sanguinaria crudelitate vincit.

ventrem indomitum diſtendit. Nam & carnibus vtitur, non quod neceſſitas aut penuria cogat (ſuppetunt enim ſemper pro anni temporibus, vel ex arboribus vel ſeminibus, quæ colligat, quæ accipiat, quæ decerpat, tantaque illarum rerum copia eſt, vt nullo ſit labore fere opus, valetudoque curari optime poſſit) ſed quod delitiæ rerumque neceſſariarum faſtidium, etiam cum ſcelere cibos a natura ſua abhorrentes aggrediantur, & laniatu pecudum ſeſe polluāt, qua in re homo ferarum atrocitatem longe crudelitate ſuperat. Nam ſanguine, cæde, carnibus, miluii, lupi, dracones victitant, homines delicantur. Deinde homo omni genere animātium vtitur, non vt feræ plurimis abſtinet, cum paucisue, vt illæ, ob victus neceſſitatem bellum gerit: ſed neque volucre, neque natatile (vt in vniuerſum dicam) neque terreſtre mites illas veſtras (ſi diis placet) atque hoſpitales menſas effugere poteſt. Verum illud fortaſſis præclarum eſſe ducitis, quod ſingulari artificio cibos conditis & paratis: id quod negatū nobis ſit. Atqui, Vlyſſes, beluarum prudentia, inutilium & inanium artium nullum vlli relinquit locum. neceſſarias autē, non aliunde accerſitas, nō mercede edoctas, non meditatione glutinatas, non ſpeculationibus inter ſeſe tenaciter compactas, ſed ipſa ex ſeſe velut familiares & inſitas ac natiuas profert. Nam Ægyptios quidem omnes audimus eſſe medicos: ex genere autem animantium ſingula non medicinæ tantum in ſe artem habent, ſed & ad paſtum quærēdum inſtructa ſunt, & ad fortitudinem, & ad venationem, & cuſtodiam ſui, & ad muſicam, quatenus vniuſcuiuſque natura capax eſt. Vnde enim nos (porcus intellige, quod hic ſophiſta porc⁹ eſt) didicim⁹ in morbis, cancrorum gratia, ad fluuios accedere? Quis teſtudines docuit, vt ſi de vipera ederint, origanum arrodant? Quis Creticis capris monſtrauit, ſi ſagittis ictæ fuerint, vt dictamno arroſo cuſpides telorum eiiciant? Nam ſi id quod verum eſt, confiteri volueris, doctricem harum rerum

Condimēta.

Prudentia brutorum.

Vide huius auctoris libellū, vtra animalia prudentiora ſint: terreſtria ne an aquatilia?

Natura ante præſtantier.

& magiſtram naturam eſſe: prudentiam belnarum ad principium ſummæ auctoritatis & ſapientiæ reuocabis. Quam ſi prudentiam aut mentem vocandam eſſe non cenſueris, iam diſpiciendum erit, vt tanto honeſtiore & magnificentiore nomine appelletur, quanto eius vis reipſa maior, pulcrior & admirabilior elucet. Non illa quidem indocta aut inerudita: ſed a ſeipſa docta, & nullius indiga, longum valere iubens, non ob infirmitatem, ſed ob robur & perfectionem naturalis virtutis, emendicatam ab aliis per diſciplinam ſapiendi ſtipem. Iam quibus in rebus animalia per delicias aut lũdum ab hominibus ad diſcendum & meditandum ducuntur, illas ipſas res, quamuis naturæ corporis repugnantes, tamen quadam vbertate ingenii perdiſcunt. Non enim dico iam de catulis, qui ad feras inueſtigandas aſſueſiunt, & pullos equinos ad ſaltandum: ſed & corui loqui diſcunt, & canes per circos agitatos tranſſiliunt. Equi autem & boues in theatris mirabilem in modum & recumbunt & ſaltant, & ſtant & mouentur: eaque diſcunt & meminerunt, quæ ne homines quidem ſine ſingulari ſtudio & labore præſtare poſſunt. Etſi autem talium rerum nulla prorſus vtilitas eſt: docilitatis tamen & ſolertiæ ſunt argumentum euidentiſſimum. Quod ſi perſuaderi tibi non poteſt, nos diſcere artes: audi iam vt eas etiam doceamus. Nã & perdices in profugiendo pullos docent occultare ſeſe, & glebam obiicere pro ſe pedibus, in tergum reſupinatos. Ciconias iuniores in tectis vides, vt adultæ conantes ſubuolare adiuuent, & quaſi volatus præmonſtratrices ſint. Luſciniæ pullos ad cantum inſtituunt, qui ſi minores, capti, & ab hominibus nutriti fuerint, deterius canunt, tanquam intempeſtiue ludum egreſſi. In hoc itaque corpus ingreſſus, miror rationes illas, quibus mihi ſophiſtæ perſuadebant, omnes animantes, vno homine excepto, rationis & mentis expertes eſſe. V. Nunc vero, Grylle, tu aliter ſentis? & cum oues, tum aſinos participes

Vt homines, ita etiam beſtias, alias alias acutiores eſſe.

participes esse rationis asseris? G. Istis ipsis igitur, optime Vlysses, colligendum est, beluarum naturam rationis & intelligentiæ non expertem esse. Nam quemadmodum arbor vna non est magis aut minus inanimata quam alia (omnes enim pariter sensu carent) sic ne animalium quidem aliud alio hebetius & tardius videretur, nisi omnia simul ratione atque intelligentia prædita essent, sic tamen, vt illa in aliis illustrior, in aliis obscurior conspiciatur. Illud enim cogitandum est, quorundam simplicitatem & stoliditatem, aliorum calliditate & acrimonia deprehendi. nihilo secius, si cum vulpecula, lupo & ape, asinum & ouem conferas, quam si Polyphemum tecum, aut cum Autolyco auo tuo Corinthium illum Homerum. Nec enim censeo tantum inter beluam interesse, quantum homo ab homine, ingenii, cogitationis & memoriæ vi superatur. V. Atqui vide Grylle, ne sit nefas & violentũ, rationem iis tribuere, quibus notitia Dei nulla insita est. G. Proinde non dicemus, o Vlysses, te cum tanta tamque immodica sapientia sis præditus, Sisyphum parentem habuisse.

Dei notitia eludit porcus.

Visum est, propter argumenti similitudinem adiicere locum Theodori Gazæ, ex præfatione in historiam Animalium.

AT vero in contemplandis animalium moribus exempla suppetunt omnium officiorum, & effigies offeruntur virtutum, summa cum auctoritate naturæ omnium parentis, non simulatæ, non commentitiæ, non inconstantes & labiles: sed vere ingenuæ atque perpetuæ. Quis enim tam peruersa natura hostis sui generis est, quin emendetur & mitigetur, cum nullum animal occidi a sui generis bestiis videatur? Quis tam in parentes impius, ne cum ciconiæ auis aut meropis pietatem erga parentes intelligat, pientior efficiatur? Quis adeo inhu-

manus, illiberalisque est, quem ossifragæ benignitas in pullos aquilæ non faciat benigniorem? Quis tam piger, iners & segnis est, quin excitetur ad vitæ munera, cum formicarum aut apum labores atque industriam intuetur? Quem non pudeat per metum peccare, cum non solum leonis animum inuictum cogitat, sed etiam reguli auiculæ, quæ cum aquila pugnat, certatque de imperio? Quis principem bonum non colat atque obseruet, cum, si rex apum in itinere aberrauerit, omnes eum inquirere, odoratuque sagaci persequi, donec inuenerint, cognitum habeat: gestari etiam regem a plebe, cum volare non potest: & si perierit, omnes discedere? Nunquid parum exempli ad boni principis siue desiderium, siue obseruantiam datur? Quis princeps non ad clemētiam facile inuitetur, cum reges apum armari quidem aculeo, sed eo nunquam vti intelligat? Quæ fides, quis amor in canibus? Quanta in elephantis mansuetudo? Quæ in ansere verecundia? Quantum studiū ornatus ac polituræ in pauone? Quanta opera vocis amœnæ, suauisque in luscinia? Quid de iustitia apum dicam, quæ colligūt quidem ex iis, quibus aliquid dulcedinis inest, sed sine vllo fructuum detrimento? Quid de castitate elephantis, qui quam impleuerit coitu, eam rursus non tangit? Aut columbæ, quæ neque coire cum pluribus patitur, neque coniugium iam inde a primo ortu initum deserit, nisi vidua, aut cœlebs? Disciplina autem & eruditio elephanti, quem non faciat studiosiorem? Omnino nulla pars vitæ humanæ est, quæ non suorum officiorum exempla commodissime hinc accipiat. Nam, vt omittā artes illiberales, quæ & ipsæ ingeniis animalium non parum iuuantur, valetudinis exempla quæso vnde commodius peti quam ex animalibus possint? Loca pro temporis conditione solent illa mutare: non plus edunt aut bibunt, quam sibi salubre sit: non diutius dormiunt, quam ratio valetudinis postulat: modum mouendi, quiescendique seruant: nouit sua quodq; medicamen-

medicamenta: viuit sua quodq; sorte contentum, & gaudet. Hæc late a medicis præcipiuntur. At vero exempla, in quibus vis maior quam in præceptis est, ab animalibus certiora præbentur.

Finis II. Tomi Epicteti.

Hieronymus Wolfius Lectori S.

QVia Græci cognatarum rerum vocabulis abundant & in iis subtiliter distinguẽdis nonnunquã elaborãt: in eis interpres angustias, propter Latini sermonis egestatem (quam, vt Cicero ambitiose negat, sic Horatius ingenue agnoscit) sæpe redigitur, vt quo se vertat, ignoret. Neq; enim totidem verba suppetũt, & crebra circuitiones permolesta, neq; satis propria sunt, & quicquã præterire nefas ducitur. Quod idem cũ in hoc Opere mihi accidisset, ea cõuerti quæ potui: quæ nõ potui, Græca reliqui. Quæ quia perpauca sunt, vt ὁρμὴ καὶ ὄρεξις, *quæ Cicero appetitum & appetitionẽ vno vocabulo appellat: vt* αἵρεσις καὶ προαίρεσις, *& verba, vnde nomina ducta sunt, vt* αἱρεῖσθαι καὶ προαιρεῖσθαι, ὀρέγεσθαι καὶ ὁρμᾶν, *& id genus alia nõnulla: huius mei facti veniã a lectore impetratã velim, præsertim cũ arguta magis illa distinctiones quam necessaria videantur. Iam quia* αὐτοαγαθότητες *& alia Platonica, itemq;* ταυτότητες *&* ὁλότητες, *& nescio quæ alia monstra vocabulorũ huic operi inserũtur: aut obmutescendũ mihi fuit, aut licentia Græcorũ verborum vel contra Latini sermonis consuetudinẽ imitanda. De mendis Græci codicis hic nihil dico, quod de iis in Annotationib. cuiusq; capitis coniecturas nostras, vt & quo pacto ea voces, quas Græce inseruimus, explicari queant, exposuimus, liberum cuiq; suum iudicium relinquentes. Audendum certe sæpe fuit, aut præclarum hoc & lectu dignissimum opus abiiciendum. Quod quamuis antea Græce Latineq; fuerit editum: tamen vel quia distracti libri omnes sunt, vel quod noster quoq; labor studiosis hominibus profuturus esse videbatur, neq; vlla me difficultates, neque calumnia inuidorum (quas multiplices & peracerbas fore prouideo) a iuuanda re literaria deterruerunt. Hæc te candide lector præmonitum volui.*

ANNOTATIONES IN PROOEMIVM SIMPLICII.

KAI' τῆς αὐτοῦ τελευτῆς.] Cum in Arriani Epicteto, cui tertius huius nostri Operis tomus erit, nudæ tantum disputationes & præceptiones describantur, de vita vero & obitu Epicteti fere nihil contineatur: illud Arriani opus Masgaleno cuidam, aut Messalino fortassis dedicatum, cuius Simplicius hic meminit intercidisse existimo. Id enim Opus quod adhuc exstat, & a nobis olim conuersum, nunc demum edetur, non Messalino, sed Lucio Gellio cuidā, ab ipso Arriano dedicatur.

τὰ καιριώτατα.] Opportunissima, ea quæ maxime ad rem faciunt. Posset etiam legi κυριώτατα, principalia, præcipua.

πολὺ δὲ τὸ δραστήριον.] Multum efficaciæ & acrimoniæ habēt. Lector crebris interrogationib. veluti stimulis quibusdam excitatur & vrgetur ad confessionem. Frequentes sunt ὑποφοραὶ & subiectiones tum ipsius Enchiridii, tum quatuor Arriani librorū, quos in tertium & postremum tomum reiecimus. In quibus distinguendis quia negligentissimi fuerunt Græci librarii: lapsus in procliui est, eoq; venia paratior interpreti esse debet.

ὑπευθυνθείη.] ὑπεύθυνος est reus, is cui rationes referendæ sunt. εὐθύνειν & εὐθύνεσθαι vsitata sunt, sed ὑπευθύνειν me alibi legere non memini. Fortassis ἀπευθυνθείη, corrigetur. Aut si ὑπευθυνθείη rectum est, minatur suppliciū contumacibus. Causam (inquit) dicēt apud inferos. Apparet enim Simplicium fuisse Pythagoricum, atq; τὴν μετεμψύχωσιν, ac potius τὴν μετενσωμάτωσιν probasse: vt qui & initio huius Operis, & sub finem, animi æternitatem, & præmia atque supplicia post obitum statuerit.

ἔστι

ὑπομένον, τὴν τοῦ σώματος χρώμενον ἢ διὰ τοῦτο.] Vno codice per quam deprauato ſum vſus, Venetiis apud Sabianos 1528 edito. Quare ſæpe diuinare cogor, neq; ſcripturã alicubi ſequi poſſum. Operam autem dedi, quantũ fieri potuit, ne coniecturę meæ vel a ratione Grammatica, vel a ſenſu auctoris aberrarent. Lego igitur hic, τοῖς τοῦ σώματος, vel τὸν τῷ σώματι χρώμενον ὡς ὀργάνῳ, ᾧ διὰ τοῦτο: cui homini propter hoc inſtrumentum, corpus ſcilicet.

τὴν λογικὴν ἀδυνάτον αὐτὴν τοῦ τε σώματος καὶ τῶν ἄλλων παθῶν.] Lego τὴν λογικὴν δύναμιν, ἀήττητον τοῦ τε σώματος καὶ τῶν ἀλόγων παθῶν.

καὶ τὴν ἐκείνων κρεῖσιν.] Lego χρῆσιν, vſum alienarum rerum ad proprium bonum eſſe referendum: hoc eſt, curandum vt menti ſeruiant. Verba ſic ordinanda ſunt, καὶ τὴν χρῆσιν καὶ τῶν ἐκείνων ἀναφέρουσαν, ſcilicet τὴν λογικὴν ψυχὴν πρὸς τὸ οἰκεῖον ἀγαθόν. Animus rationis particeps catenus cęteris rebus vtitur, quatenus virtuti ſeruiunt. Si quis κρεῖσιν mauult, non obſto. Sed illud videtur melius.

Μεμερημένως.] μερίζω dicitur, non μερέω, quod ſciã. Legendum igitur aut μεμερισμένως, diſtincte: aut, quod malim, μεμετρημένως, moderate, certo modo.

τοὺς πειθομένους καὶ ἐργαζομένους τὰ λεγόμενα.] Eos quibus hæc perſuadentur eſſe vera, & qui præcepta exſequuntur. Cum hi omnibus ſeculis pauciſſimi aut nulli (Chriſtianos martyres diuina conſtantia præditos excipio) fuerint: pauciſſimi aut nulli erunt calamitatis omnis expertes & beati.

δεηθέντας τοὺς.] Legendum τοῦ ἐπαγγέλματος.

χωριστὴν ἔχει τὴν οὐσίαν αὐτῶν.] Malim αὐτοῦ, vel αὐτοῦ, naturam ſuam habet ſeparabilem. Sed ſi αὐτῶν legis, ſic ordinabis verba: ἡ λογικὴ ψυχὴ ἔχει τὴν οὐσίαν χωριστὴν αὐτῶν, ſcilicet τοῦ σώματος καὶ τῶν ἀλόγων παθῶν. Mentis ea natura eſt, quæ a corpore & brutis affectibus ſeparetur. hoc eſt: Aliud quiddam eſt mens, aliud corpus: aliud teſta, aliud cochlea quam teſta continet.

ἀπολαμβάνων, τὸ οἰκεῖον.] Lego, καὶ τὸ οἰκεῖον. Et paulo poſt, ἔτι.

οὗτος ἂν πρὸς τὸν καθαρτικῶς.] Lego, vt & ſententia & conſtructio poſtulat, οὗτ' οὖν. Facit quatuor vitæ ge-

nera, quarum a postrema nos, quam plane repudiat (quam recte, ipse viderit) ordiemur. Primum genus est eorum, qui se ex animo & corpore constare putant, & corpus non minimam sui partem iudicant, & eius commodis atque necessitatibus seruiunt. Excedunt illi fortasse modum in ea re, & corp⁹ magis quam animũ, ac ne ipsum quidem corpus recte curant, atque in stirpes & pecudes degenerant. Sint hi sane vitiosi, nec idonei Stoicæ doctrinæ auditores. Sed hi tamen ii sunt, qui quacunque de causa (ideo scilicet quod e re sua id esse putant) curent, vt & Epictetus & Simplicius habeant quod edant, quod bibant, quo vestiantur, quo a tempestatum iniuriis tegantur. Imo id quoque curant, ne desit carta, calam⁹, atramentum, sine quibus magnifica ista dicta literis mandari, & ad nostram ætatem propagari minime potuissent. Sit ergo hæc fex infima plebis. Sed tamen sine huius opera nec ipse Epictetus, quamuis Iro pauperior, vixit. Fictilem enim illam lucernam, de qua tertio huius operis Tomo agitur, a figulo emit. Obolum, quo illam emit, procedit monetarius: dedit autem Epaphroditus herus, aut auditor atque amicus aliquis, aut labore manuum ipse quæsiuit Epictetus. Itaque Iouis ille filius, non modo compotor, sed & consors deorum immortalium, fodit agrum, irrigauit hortum, descripsit Chrysippi libellos, aut alia fecit. Cur? Vt haberet obolum, vnde non restim, sed lucernam emeret: eamque fictilem, quo minus esset periculi a furibus, qui ianuam clausam fortasse non effregissent, sed apertam ideo esse crediderunt, vt cuilibet eius domunculæ opibus suo arbitratu frui liceret. Disputat alibi, pituitam boni esse consulendam, quod manus præsto sint quibus abstergatur: cur non furibus etiam fores opposuit, ne ingrederentur? Aut si candelabrum nihili fecit: cur annis fere 1500 post, nobilis ille philosophici cãdelabri fur, & eius quidem ferrei, nec inelegantis, celebratur? Sed hactenus infimo generi hominũ (εἷς γὰρ κἀγὼ εἰμὶ τῶν πολλῶν ἀνθρώπων) vtcunque patrocinari visum est. Etsi enim hæc non ad vulgi contemptum, sed ad studiosos admonendos & docendos pertinent:

nent: tamen quia plerunq; fit, vt adoleſcentes falſa eruditionis & virtutis opinione inflati, homines indoctos & contemnant, & odioſe inſectentur: non inutile duxi, hæc afferre in mediũ. Alterum genus eorum eſſe dicit, qui corpore vtantur vt inſtrumento. Animus faber eſt. Is ſua cauſa facit omnia: malleũ & incudem ſua cauſa curat, dum & quaten' eis eſt opus. Tertii ſunt οἱ καθαρτικῶς ζῶντες, qui (vt opinor) animum ab inſcitię & vitiorum ſordibus repurgare ſtudẽt: qui, an corporis inſtrumentũ prorſus negligant, affirmare nõ poſſum. Poſtremi ſunt οἱ θεωρητικοί, vni contemplationi dediti. Sed hi an vt cicadæ rore paſcantur, ignoro. breui certe perituros exiſtimo, niſi aut ipſi labore ſuo quæſierint quo alantur, aut opera infimæ fecis hominum ſuſtententur. Ad hæc vitæ genera rectius intelligenda, pauca libet ex Angeli Politiani Epicteti defenſione aſcribere. Triplex (inquit) apud Platonem virtutum eſt gradus. Sunt enim ſupremæ omnium, quas vocant exemplares: quales in ſapiente requirimus, in Deo ſtatuim'. Quæ ſequuntur, purgati animi dicuntur: quales in eo eſſe philoſopho volumus, qui ſe ab omni corporis labe contagioneq; auocarit. Vnde & in Protagora Plato idem, cuius mihi dulciſſimum in ore verſatur nomen, emoriendum ei eſſe dicit, qui ſit philoſophus euaſurus. Tertium eſt virtutum genus, quas purgatorias vocant: quales in continente eſſe ſtatuimus, negamus in temperante. Has ſibi virtutes is iure vindicet, qui rationis participem animum vere hominem eſſe ſibi perſuaſerit, quique neque corpus animæ eſſe partem iudicet, neque ad hominem perficiendum concurrere ipſum arbitretur: ſed eo quaſi inſtrumento vtendum, animum induxerit. Nam qui aut paria aut ſuperiora corpori tribuat: cum non magis eſſe hominem putandũ eſt, quam bruta illa, quæ vocemus animantia: quæ natura (vt egregie Saluſtius inquit) prona ac ventri obedientia finxit. Animi ergo (vt idem inquit) imperio corporis ſeruitio magis vtimur: vt quo vno a beluis differamus, quoque vno ſubſtantia conſtet hominis, id nobis liberum ſeruemus.

Corpore autem ipſo non quidem vt parte aliqua animo adiuncta, ſed vt inſtrumento vtamur. Hunc Epictetus hominem inſtituendum accepit. Neq; enim vel ille ſapiens his præceptis indigebat, qui ſe iampridem in libertatem vindicauit,

Quiq; metus omnis, & in
exorabile fatum.
Subiecit pedibus, ſtrepitũq;
Acherontis auari.

Neque cum eo ſibi eſſe negotium putat, qui a ſua tantopere natura degenerauit, vt ſit in brutorum numerũ referendus.

ὅλως εἶναι βούλεται τῶν κρειττόνων: Omnino eſſe vult pręſtantiorum.] οἱ κρείττονες hic videntur intelligendi dii: vt ſit ſententia, τὸν καθαρτικὸν diuinam vitam æmulari & totum pendere a numine. Malim ὅλος, hoc eſt, & animo & corpore.

ἑαυτῆς νομιζούσης.] Lego νομίζουσι.

οὐδὲ ὄντως.] Lego ὁ δέ.

προθυμούμενος ἀνακτήσασθαι.] Sed quomodo nobilitas illa amiſſa ſit, non explicat. Videtur & Iſocrates naturæ humanæ corruptionem intellexiſſe: quum extrema parçneſi ſcribit: μόλις γὰρ αὖ τις ἐκ ταύτης τῆς ἐπιμελείας τὰς τῆς φύσεως ἁμαρτίας ἐπικρατήσειεν.

σπουδάζει τὴν ἑαυτοῦ.] Lego κατὰ τὴν.

καὶ οὐχ ὡς μέρει συντεταγμένῳ.] A συντείνομαι, vna intento. Sed forte legendum συντεταγμένῳ, coniuncto quaſi in eadem acie collocato.

οἱ λόγοι τρέπουσι.] Aut ῥέπουσι tendunt, inclinant: aut τρέπουσι, impellunt.

γινώσκων τε.] Lege γινώσκειν.

εἰς ὑπόθεσιν λαμβανόντες.] Fortaſſis ὡς.

λαβὼν ἐκ τῆς ἐνεργείας.] Ab actione ſeu efficacia. Malim ἐναργείας, ab euidentia: hoc eſt, iis rebus quæ ſub ſenſus cadũt. Sed iam omiſſis verbis, ad rem ipſam veniamus, & quid virium habeant ſiue Platonicæ ſiue Socraticæ iſtæ rationes de artifice & inſtrumento, videamus. Ac Platoni quidem & Socrati, Epicteto item & Simplicio, cæteriſque philoſophis ſua; per me quidem, conſtet, & conſtabit, vt debet, auctoritas. Nobis autem quaſi quidam ingenii luſus, quamuis in re ſeria, concedatur: & is quidem exemplo Platonis, qui niſi luſiſſet toties, nunquam tot abſurdis opinionibus occaſionem præbuiſſet. Sic igitur fere in Alcibiade

biade priore disputat Platonis Socrates, quem sibi multa falso tribuisse, ipse aliquando lectis eius Dialogis exclamasse fertur. Diuersa sunt, quorum diuersa munera sunt, atque effectus, & diuersis appellanda nominibus. Nam quia ignis vrit, aqua humectat, candor visum diffundit, nigredo contrahit, sanitas vires & formã tuetur, morbus destruit: eadem esse qui possunt? Iam vero animi & corporis quã diuersa officia, & fere contraria reperiuntur? Animus sentit, viuit, viget: corpus stupet, torpet, mortuum iacet. Animi imperium est, seruitium corporis: animus artifex est, corpus instrumẽtum: animus hospitem repræsentat, corpus domicilium: animus est qui hominẽ faciat, ac pene dixerim Deũm: corpus si non stirpem, at pecudem. Corpus per se immobile, animi arbitratu agitatur. Et hæc non confingi pro nostra libidine, sed ab ipsa rerũ natura spectanda proponi, atque adeo palpanda manibus, quis est qui hominem viuentem & actuosum, contraq; defuncti cadauer intuens, negare audeat? Quod autẽ arthritici, mutilati, vincti, debilitati, corpus vt volunt mouere loco non possunt, aduentitiam id habet causam: aut ab externa vi, aut a prauis & deficientibus humoribus, aut ob inopia natiui caloris ortam, non a natura constitutã. Nec id aliud est, quam si debilis faber prægrandem malleum aut clauis affixum tollere nequeat, quem solutũ alius, & viribus præditus, facile tolleret.

Quæ quum ita sint, aliud esse corpus, aliud animum, est statuendum, & animo deberi hominis appellationem, tanta pręstãtia ornato. οὐ γάρ ἐστιν ἄνθρωπος τὸ ὁρώμενον, vt alio loco ait Plato. Nec enim ipse homo: sed hominis siue domicilium, siue sepulcrum, siue vestis & quasi concha incurrit in oculos. Plausibiliter hæc, & magnifice, nec sine probabili specie dici videntur iis, qui quis dicat potius, quam quid dicatur, & quam vere, considerant. Mens fabro, corpus malleo, alteriue instrumento comparatur. Sed quæ ista similitudo est, si propiꝰ intueare, nec in vno, quod consentire videtur hæreas: sed complura quæ dissentiunt, ob oculos ponas? Nam malleus quidem a fabro sine dolore & muti-

latione abiici vel in ardentem fornacem poteſt: manus pars inſtrumenti humani, nec ſine mutilatione corporis, nec abſque animi dolore ſecari & vri poteſt. Eſt enim longe arctior & interior corporis cum animo coniunctio & neceſſitudo quam fabri & mallei. Sed hæc eſt fortaſſis plebeii hominis ratio: illa vero num philoſophi eſt, eadem immortalitatis dignitate pecudum animas donare, qua hominum? quum & illæ motum ac vitam ſuis corporibus afferant:& nonnullæ hominis imperium veritæ, ſuos reprimant impetus & cupiditates? An vero menti & rationi tantum dominatus iſte eſt aſcribendus? Deinde ſi corpus ab homine ſepararis, homo ne erit ſoluta & libera mens: an genius quidam,& numen? Num mens ea quæ agit, extra corpus agit, & ſine ſenſu & adiumento corporis? Nullæ ne ſunt in ratiocinādo cerebri partes? Nullæ cordis & ſanguinis in affectibus functiones? ·Non ea corporis & animi copulatio eſt, vt ancipiti ſæpe victoria de imperio decertent, vt vtrumque afficiat alterum, modo vincat, modo vincatur? Iam quo quiſque melior eſt artifex, an non eo diligentius inſtrumenta ſua curat? Secare cultri vſus eſt, ſectio artificis vtilitas. Qui vt acutiorem habeat cultrum, & cote opus eſt, & theca vbi recondatur. Sic, vt animus valeat, valere corpus eſt opus: vt corpus valeat, victu & cultu ſalubri, ad quem parandum δεῖ δὴ χρημάτων. Omnino pluribus rebus fragilitati humanæ vel ad mediocrem felicitatis vmbram eſt opus. Qua de re olim, quum in Ariſtotelis Ethicis diſputationem de felicitate primum legerem, paucos verſiculos luſi, quos aſcribere viſum eſt:

σῶμ' ὑγιὲς, βίος αὐτάρκης, φιλότητος ἄπλαστοι
ἤπιοι δ' αὖ παῖδες πειθομένη τε δάμαρ.
εἰρωνή, νοῦς ὀξύς, ἀκήρατος ἐκ κακότητος,
ἔμπεδος εὐσεβία, γράμμασιν εὐδόκιμος·
μή τι Ἀριστοτέλης, τὸν ἔχοντά γε ζῶντα τελέσσειν
ἀρνήσαιο δρόμους ὀλβιοδαιμονίης:

Qui valet inter opes modicas, cum coniuge dulci,
Pignoribusq; probis, in ſtudiisq; bonis.

Inter

Inter amicitias firmas & commoda pacis,
Et sine flagitiis, & pietatis amans.
Hic, nisi fallor, erit felix, modiceq; beatus:
Quod probat eximius doctor Aristoteles.

Num igitur multitudo male facit, quod fundos & reditus suos curat? quod valetudini dat operam? quod suis consulit vel ad posteritatem? Non opinor. Sed in eo peccat, quod nimis magnum studium multamque operam in hoc confert, nec a malis interim artibus abhorret, neglecta fere mente, quæ vt non sola hominem absoluat (labascunt enim profecto istæ siue ἀκυρολογίαι, siue hyperbolæ) at hominis præcipua pars est, & quidem talis, in qua felicitas & summum in terris bonum magna ex parte collocetur. Verum esse hoc vel absque subtilibus rationib⁹, quotidiana exempla docere possunt. Quis enim non videt, suauius & beatius viuere non doctos modo homines, re tenui & otio literato fruentes: sed etiam opifices & agricolas plerosque, sua sorte contentos, naturamque sequentes ducem: quam eos qui in summa potentia, copiis rerum omnium, & deliciis ac voluptatibus circumfluentes, nisi cœlum & terra illorum moribus & cupiditatibus inseruierint, cœlum terræ (si possent) miscerent, infinita & inexplebili auiditatis siti æstuantes? quam vt restinguant, vi, dolo, ferro, veneno, omni scelere grassari, & (vt poeta ait)

Flectere si nequeunt superos, Acheronta mouere.

non dubitant. Quid tali animo miseri⁹ & sceleratius? Quid ea mente, melius & beatius, quæ Deo & naturæ parere studet? Ad quod studium, si a nimia corporis & rei familiaris cura homines reuocare philosophi conantur, & in iis extenuandis, quæ plerique supra veri fidem exaggeramus, modum excedunt, animique viribus nimium tribuunt: probanda est eorum voluntas, & boni consulenda orationis insolentia, lectorum vtilitati seruiens. ἀπαθεῖαν illi postulant: ab iniquis philosophiæ licitatoribus μετριοπάθειαν ægre impetraturi: rerum externarum contemtum exigũt, vix id consequuturi, vt intra naturæ limites iis appetendis resistamus. Illud

certe constat, suo quemque malo præcepta hæc contemturum: maximo suo commodo, quoad potuerit & licuerit, sequuturũ. Constat & illud, in eo vehementer aberrasse a scopo philosophos, quod solidam felicitatẽ in terris & hac caduca vita quæsiuerũt: quę omnis e cœlo petenda est, vt vnicũ diuinæ liberalitatis munus: nec vlla hominis industria, in hac animorum caligine & infirmitate, parabilis. Sed hæc hactenus.

ANNOTATIONES, Ad Cap. I. Pag 7.

Ἐφ' ἡμῖν ἐκεῖνα λέγει.] In nobis illa esse dicit, quorum domini sumus, & quorum potestatem habemus. Hæc enim in vnoquoq; esse dicimus, quæ non ab alio habet, quæque ab alio impediri nequeunt. Sic verba Simplicii se habent, quæ nõ annumeranda censui, quod Græcum loquendi modum tantum declarant, quid τὸ ἐφ' ἡμῖν significet. Dicunt & Latini, Quãtum in me erit; pro, quantum potero. Nolim tamen dicere, hæc res in me est: pro, in potestate mea, vel, arbitrii mei est. Cicero dicit, aliquid situm esse in aliquo, aliquid esse in potestate alicuius, potestatem alicuius rei in aliquo esse sitam, in alicuius potestate situm esse aliquid, &c. Aristotéles προαίρεσιν definit ἑκούσιον προβεβουλευμένον, περὶ τῶν ἐφ' ἡμῖν πρακτῶν: &, βουλευτικὴν ὄρεξιν τῶν ἐφ' ἡμῖν. voluntarium aliquid antegressa deliberatione, de reb. agendis, quę in nostra potestate sitæ sunt, & appetitionem rerũ quæ in nobis sitæ sunt cum deliberatione.

ταῦτα δὲ ἐπ' αὐτῷ,] Lego, ταῦτα γάρ.

οὐ γὰρ δυνατὸν ἔξω κινεῖσθαι τὴν αἵρεσιν.] Non potest foras moueri voluntas. Non satis assequor quid sibi velit. Nam si dicit voluntatem extra corpus non prominere ita, vt cochlea extra testam prominet: quis nescit? nam alioqui cerneretur. Propendere tamen voluntatem, & quasi cõiungi cum re extra se posita, animaduertimus.

ἡ αἵρεσις αὕτη.] Malim αὐτὴ, non hæc, sed ipsa.

κἂν παρ' ἄλλου λέγηται.] Videtur prius membrum omissum, cuiusmodi fuerit: κἂν δ' ἀφ' ἑαυτῶν ἐννοήσαντες: Siue id ipsis in mentem venerit, siue ab aliis acceptum fuerit.

δοξάσομεν δή.] Fortasse δοξάσομεν

ξάσημόν γε ὅλως, emphasis est in verbo δοξάζειν, quo significat, hominem non dare sine mente sonum, sed quid loquatur intelligere. Confusior hic locus est, & mendi suspicione non vacat. Quare lector interpreti veniam dabis. οὐκ ἔς' ἀπ' ἔργων μὴ καλῶν ἔπη καλά, inquit Sophocles. Sic corrupti codicis non potest elegans esse conuersio. (μένον.

ἐρεθισμένον.]. Lego ἠρεθισ-

ὑπόληψις καὶ λογική τις.] Lego, ὑπόληψις ἡ λογικὴ: vel ὑπόληψις λογική.

αὐακινεῖται πάντως ἔκκλισις ἢ ὄρεξις, ἐπακολουθεῖ ἢ ἡ ὁρμή.] Commouetur omnino declinatio aut desiderium, comitatur appetitio. Cicero τὸ αἱρετὸν rem expetendam dicit: ὁρμὴν & ὄρεξιν, appetitum seu appetitionem, interdum desiderium. Tria igitur hęc, αἵρεσις, ὄρεξις, ὁρμή, vni Ciceronianę appetitioni respondent. Sicut idem σωφροσύνην, εὐταξίαν καὶ εὐκοσμίαν, vno modestiæ nomine interpretatur. Sum igitur animi dubius, ὄρεξις ne an ὁρμὴ appetitio sit vertendum. Vtraq; certe vox animi commotionem significat. Sed credam⁹ Simplicio, & ὄρεξιν propensionem siue inductionem animi, & desiderium: ὁρμὴν impetum, impulsionem animi, seu appetitionem vertamus.

ἀφεστήκασιν τῆς ἐκκλίσεως.] Videtur legendum, τῆς τε ὀρέξεως καὶ τῆς ἐκκλίσεως. Sed ingenue fateor, me nec Stoicorum, neque Simplicii rationem satis intelligere, tam paruo discrimine lethi, vt Poetæ verbis vtar. Quod si ὄρεξις καὶ ἔκκλισις τὴν ὁρμὴν καὶ ἀφορμὴν antecedit: qui possunt ὁρμὴ καὶ ἀφορμὴ primi esse animorum motus?

πολὺ τὸ ἐπροκίνητον.] Huic contrarium est τὸ αὐτοκίνητον. Significat iram & cupiditatem cieri a corporis humoribus. Qua de re præclare disputat Aristoteles in Procemio τῶν φυσιογνωμονικῶν, & Galenus cum alibi, tum in eo libello quo probare instituit, animi affectiones corporũ temperiem sequi.

καὶ ἐνέργειαν ἐνεργειῶν.] Lego ἐνεργῇ.

αὐτ' ἀρχή.] Lego ὑφὲν, αὐταρχὴ, quæ Platonica est compositio, frequentissima in Parmenide. quanquam nõ tantum αὐτάνθρωπον, sed etiam αὐτὸ τὸ καλὸν καὶ ἀγαθὸν ibi διαιρέτως legitur.

ἀνάγκη δὲ καὶ δύναμιν.] Scilicet τὴν αὐταρχὴν, necesse est ipsum principium esse potentissimum.

ὅσα περὶ σοῖς.] Lego, ὅσα τε καὶ ἐν οἷς.

ὅπερ ἐστὶν ἡ μία.] Lego ὅπερ γάρ. Ad rem ipſam quod attinet, qui Porphyrii quinque voces didicerit, ex indiuiduorum, ſpecierum, generum & differentiarum ratione, ea quæ hic dicũtur, non ignorabit.

ἐκ τὰ ὅμοια πρὸ τῶν ἀνομοίων παράγειν.] Similia producere ante diſſimilia. τὰ ὅμοια, ſcilicet ἑαυτῷ: Deus ſibi ſimilia procreat prius, quam diſſimilia. De ordine creationis, & rerum conditarum dignitate loqui videtur. Beati illi ſpiritus ſunt Deo ſimiliores, quam homo, aliæue res corporeæ.

ἀφωρισμένον.] Lege per ω, in ſecunda ſyllaba.

καὶ ὑπ' αὐτῆς οὐ διαστηματικῶς, οὐδὲ πολιτικῶς.] Nullũ noui politicum motum in Phyſicis. Fortaſſe legendum, καὶ ὑπ' αὐτῆς κινεῖται οὐ διαστηματικῶς, οὐδὲ τοπικῶς. Mouetur ab eo principio, non ratione interualli aut loci, &c.

ἐν τῇ μονάδι.] ἕνας καὶ μονὰς idem eſſe videntur. Nam & quod vnum, ſolum: & quod ſolum, vnum eſt. Scipio cum ſolus erat: ſui ipſius reſpectu erat etiam vnus in eo loco, in quo erat. Etſi autem in ratione loquendi communi, vnum & ſolũm nonnihil differunt: tamen μονάδα nõ habeo quo pacto vertam, niſi vnitatem. Niſi quis forte ſolitarium numerum dicere malit, aut ſolitatem comminiſci.

παρεγγυμένον.] Lego παρεγγυμένον, vel παρηγμένον. Et paulo poſt, οὐκ ἐνδεῖ τοῦ ἀγαθοῦ: & αὐταγαθότητες καὶ αὐταγαθὰ & ἐνιδρῦσαι, omnia ὑφ' ἕν.

ἐφιστάνειν.] ἐφιστάνειν, ſuſtinere ſeſe, & conſeruare. Niſi forte ὑφιστάνειν, eſſentiam ſibiipſi tribuere.

ὑποβᾶσα τοῦ αὐτοκινήτου.] Ipſam animam dicit eſſe αὐτοκίνητον, quæ vtiq; ſeipſa inferior eſſe nequit. Legendum igitur τοῦ ἀκινήτου, eius quod non mouetur, & in eodem ſtatu permanet.

καὶ εἰσὶν αὐτῶν ἴδιαι.] Lego αὐτῆς, ſcilicet τῆς ἀκινήτου οὐσίας.

ἥτε ἔφεσις, καὶ ὄρεξις, καὶ ὁρμὴ καὶ αἵρεσις.] Iterum hic nobis hæret aqua, & in arctum noſtræ coguntur copiæ. Sed vt quimus, quando vt volumus non licet. αἵρεσιν (vt a poſtremo ordiar) electionẽ hoc loco vix auſim dicere, licet apud Ciceronem ſit: Quorum ex electione virtus poſſit exſiſtere. Ne optio

quidem

quidem placet, nec voluntas satis. αἵρεσις est id quod amplectimur, & in agendo sequimur. Delectus vocabulū videtur ferri posse. Apud Isocratem αἱρεῦμαι παραλιπεῖν, decreui prætermittere: prætermittam, παραλείψω. μᾶλλον αἱρεῦμαι, potius volo, malo, præopto. δυοῖν αἵρεσις ἐστιν, Alterutrum faciendum est, optio datur e duobus alteriusutrius. ἔφεσιν verti solicitudinem. Si quis mauult, cupiditatem reponat. cætera, vt ante. Qui aliquid habet melius, eo vtatur. Cognata vocabula sunt, de quibus mouendam controuersiam Galenus non censet.

ἀλλ' αἱ μὲν πρῶται τῶν ψυχῶν.] At primæ quidem animæ. Ordo hic est. 1. αὐτάρχης, Deus vnus, auctor omnis boni. 2. αὐταγαθότητες ἀμετάβολοι; per se bonitates immutabiles. Sic fortasse dicit sanctos genios, Dei ministros, qui Platoni sunt θεοὶ νεώτεροι, dii iuniores, quibus mundi & hominis creationem assignauit: quod a principe illo Deo nihil mutabile, nihil interiturum procreari fas esse videatur. 3. αἱ πρῶται τῶν ψυχῶν, primi, vel principes animi. Hi qui sint, nec Simplicius declarat, nec ego coniectura diuinare possum: nisi forte heroas aut inferioris ordinis genios intelligat. 4. αἱ ἀνθρώπων ψυχαὶ, humani animi facile mutabiles. Plato enim non hoc tantum dicit, ὅτι οὐκ ἔστιν ἄνθρωπος τὸ ὁρώμενον, hominem non cadere sub aspectum oculorum: sed illud etiam, ὅτι ὁ ἄνθρωπος ζῶον ἀμετάβολον φύσει, hominē esse animal suapte natura immutabile.

ὑπὸ τῶν αὐταγαθῶν.] Lego ὑφ' ἓν, & mox, pro κἂν ἔχῃ τι, κἂν ἔχωσί τι.

τάχα οὐκ ἂν εἴη προαίρεσις ἐκείνοις.] Hæremus & hic. Nam neque prælectio, neque prælatio probatur. Sententia est: προαιρεῖσθαι, quum e duobus alterum, aut e multis aliquid præferre significet: non posse hæc de beatis illis geniis dici, qui non multa, sed vnum summum bonum Deum propositum habeant, ad quem vnicum eorum desiderium feratur.

εἰ μή τις αὐτὴν προαίρεσιν.] αὐτὴν scilicet τὴν τῶν πρώτων ψυχῶν διάθεσιν, καλῇ προαίρεσιν. Nisi forte quispiam affectionem illam principum animorum appellet προαίρεσιν.

ὅταν δ' ἀδυνατήσωσι πρὸς

τὴν ἀναστροφὴν διὰ τὸ καὶ τὴν πρὸς τὸ κάτω.] Et sententia & constructio postulat vt legatur, πρὸς τὴν ἄνω στροφὴν, ad supernam cõuersionem: &, καὶ κατὰ τὴν πρὸς τὸ κάτω.

τῶν καθ' αὑτό.] Lego αὐτῶν.

οὐκέτι ἀναντίθετον lege. Et paulo post, σκιαγραφίας: & συγγενὴς ἢ ἀπατηλή.

προηγούμενόν τε πάντως.] Videtur addendum, καὶ συνακολουθοῦν, vel παρεπόμενον, molestiam & antecedẽtem & sequentem.

τὸν ἐν τῷ πίνειν ἡδόμενον.] Legi etiam possit τὸ ἡδόμενον, pro τὴν ἡδονὴν: sicut postea ἀναγκάζειν τὸ ὀρεγόμενον, pro τὴν ὄρεξιν, aut certe τὸ ἔχειν τὴν ὄρεξιν. Paulo post, οὐκέτι ἡδέα, ἀλλὰ καὶ προσκορῆ φαίνεται καὶ ἐναντία. & paulo post λύπη.

ἡ αἵρεσις ἄλυτος ᾖ.] Cum expedita fuerit: hoc est, non affixa brutis & corporeis cupiditatibus.

πρὸς τὴν διαίρεσιν τὴν ἐφ' ἡμῖν οὖσαν.] Ad diuisionem quæ in nobis est. Malim, τῶν ἐφ' ἡμῖν ὄντων, diuisionem eorum quæ in nostra potestate sunt.

ἐπειδή τινες ἐνίστανται μηδὲ εἶναι.] Lego, ἐπεὶ δὲ τινες ἐνίστανται, μηδὲν εἶναι.

πάσας ἢ μὲν τὰς.] Lego ἡμῶν.

τὰ ἤδη ῥηθέντα περὶ τοῦ ἐφ' ἡμῖν.] Lego ῥηθέντα. Verba sic ordinanda sunt: περὶ τῆς τάξεως τοῦ ἐφ' ἡμῖν καὶ τοῦ αἱρέσεως.

τῆς ἀναγκαίας αὐτοῦ ὑποστάσεως.] scilicet τοῦ ἐφ' ἡμῖν.

αὐτόματον καὶ τὸ ἐφ' ἡμῖν.] Lege, τὸ οὐκ ἐφ' ἡμῖν.

ὡς ἀδύνατον ἢ ἐπιλαβοῦς.] Lege ἀδυνάτου. Et paulo post ὠφελῆσαι, pro ὠφελεῖσθαι: & mox ὠφελίμων.

τὰς κατορθώσεις ἐν ἡμῖν λέγομεν.] Lego, ἐφ' ἡμῖν εἶναι λέγομεν. Mox ἁμαρτωλάς, &, ἠναγκασμένην καὶ οὐκ αὐτεξούσιον.

εἶχεν αὖ καὶ τὸ ψευδόδοξειν αὐτὸν, καὶ εἰ πάνυ τις αὐτόν.] Prius αὐτὸν videtur redundare: & pro καὶ εἰ, legendum εἰ καὶ: & pro ὑποθείητο, ὑποθεῖτο, vt ratio Grammatica postulat. nisi forte recentiores scriptores veterũ Grammaticorum inflexiones mutarint.

τὰς γὰρ ὀρέξεις.] Malim γοῦν. Et paulo post, τὰς ἐξ εἱμαρμένης. & infra, αἱ πρὸς τὸ ἐφ' ἡμῖν ἐνστάσεις. Et paulo post, πρὸς μὲν τὸν ἀπὸ τῆς ἐνδείας.

ὅμως οὐκ ὀρέγονται.] Tamen non appetunt. Apud poetas tamen Tellus κατὰ πολυπληθίαν orat Iouem, vt exoneretur improbis hominibus: & sitiunt herbæ, & prouer-

prouerbio ὄμβρου δ᾽ ἐρᾷ γῆ, καὶ ὄμβρος γαίας: Imbrem amat terra, & terram imber. Mox lege, τῶν σωμάτων ὑπερέχων, vel ὑπερανεστηκός.

τὴν ἔνδειαν ἐκείνων ἠγνωμένη.] Videtur legendum ἐκείνων οἰκείαν ἠγνωμένην συνορίζει ἐκείνοις ἠναγκασμένως.

τὴν ἑαυτοῦ ζωήν.] ἑαυτοῦ lege, scilicet τῆς λογικῆς ψυχῆς.

τοῖς μὲν γὰρ χείροσι.] Fortasse, τοῖς μέν γε.

ἀλλ᾽ ὡς μείζονος ἀγαθοῦ τὴν ἑτέρων.] Videtur addendum, ὡς μείζονος ἀγαθοῦ ἐφιεμένην, τὴν, &c.

λέγουσι μέν τοι ἀληθές.] Malim μέν τι, dicunt quidem aliquid verum. Sic Plato α. πολιτειῶν: καὶ λέγουσι μέν τι, οὐ μέν τοι γε ὅσον οἴονται.

οὐ γὰρ ὡς ἐπεγκίνητον τὴν ψυχὴν κινεῖ εἰς ὄρεξιν, τὴν ἑαυτοῦ προτεῖνον ὑποδοχὴν ἐπιτηδείαν, δι᾽ ἧς ἐκκαλεῖται τὸ πρὸς αὐτὸ ἐκτείνεσθαι.] Sic legendus est hic locus: & τὸ ὀρεκτὸν subaudiendum in verbis κινεῖ, προτεῖνον, ἐκκαλεῖται. Res appetenda, inquit, prouocat illa quidem appetitum, excitatum conuenientia sui cum appetitu (nam potus siti, fami cibus conuenit) sed appetitus nihilominus per sese mouetur. τὸ πεφυκὸς πρὸς αὐτὸ ἐκτείνεσθαι, scilicet μέρος τῆς ψυχῆς: eam animi partem, cuius ea natura est, vt ad rem appetendam extendatur: hoc est, αὐτὴν τὴν ὄρεξιν. Res appetenda excitat suis illecebris appetitum.

βίαιος ἐπὶ τῶν.] Addendū, βίαιος οἷα ἐπὶ τῶν.

ὅταν ὡς πρὸς ὀρεκτόν τι φέρεσθαι δοκῶμεν, ὀρεκτόν, πλέον δὲ ἔχον.] Alterum ὀρεκτὸν abundat. nisi forte legendum. τοῦ δ᾽ ὀρεκτοῦ πλέον ἔχον.

διὰ τὴν περὶ τὸ εἴδωλον τοῦ ὀρεκτοῦ εὐπορίαν.] Ob copiam in simulacro appetendæ rei: Lego ἀπορίαν, ob perplexitatem. Res, inquit, adeo ambigua, perplexa & anceps est, vt bona ne an mala sit, statui non possit.

εἴδωλον μόνον ὀρεκτόν.] Lego ὀρεκτοῦ, simulacrum appetendæ rei. Verba sic ordinabis: εἴτε παρακέχρωσθαι εἴδωλον μόνον ὀρεκτοῦ, an fucatum sit simulacro tantum appetendæ rei.

ἔτι δὲ μᾶλλον.] Scilicet ἐφ᾽ ἡμῖν ἐστι: Atque illud magis etiā in nostra potestate est. Nisi forte legas, ἔδει δὲ μᾶλλον, oportebat potius.

πρὸς δὲ τοὺς λέγοντας, τὴν τὴν ὄρεξιν τοῦ ὀρεγομένου, καὶ τὴν ὑπόληψιν τοῦ ὑπολαμβάνοντος, ἐπὶ τὸ οἰκεῖον ὀρεκτὸν καὶ ὑποληπτὸν φέρεσθαι κατὰ φύσιν, μὴ εἶναι ἐπ᾽ αὐτῷ τὸ οὕτως ἢ ἐναντίως φέρεσθαι· ὥσπερ οὐδέ, &c.]

Sic compleri hunc locum, & sententia & ratio syntactica postulat. Nam librarii incuria omissa fuerunt verba: τοῦ, τὴν ὑπόληψιν, τῷ, & φέρεσθαι.

ἡ δὲ ἄνωθεν πάντως.] ἡ ἄνωθεν ἀνάγκη, primogenia, vel diuinitus impressa necessitas, intelligi potest. Malim tamen, ἡ ἔνδοθεν interna, vt sitidem quod ἡ συνυπάρχουσα.

οὐ μέν τοι οὐδὲ ἴστω χρὴ κεῖσθαι.] Lego τούτῳ. sequitur enim, τοῦ δύνασθαι.

τοῦ ἀγαθοῦ ἀεὶ ἔχουσιν αὐτῶν.] Malim ἔχονται αὐτοῦ, suo bono semper inhærent.

τὰς τάξεις ἡμῶν.] Lego πράξεις.

οὐκ αὖ ὑπὸ τῶν κινουμένων αἰτίων ὑφίστασθαι λέγοιτο.] Non dici possit a mobilibus caussis constitui: hoc est, animi natura & ortus non potest ad astra referri, quum animus æque careat ortu vt astra, pariq; dignitate sit. ὑφίστασθαι pro vrgeri, vel coerceri si quis intelligere mauult, non impedio. Sed Simplicius hoc verbum declarat, quum subiicit: οὐ γὰρ ἐστὶ τὰ ἄστρα ἄλλοτε ἄλλων ὑποστατικά. Hinc fit etiam ὑπόστασις. Quare τὸ ὑφίστασθαι, effici atque affici, conuerti.

τὸ δὲ ὄργανον οἰκεῖον παρέχει.] τῇ χρησομένῃ ψυχῇ.] Instrumentum producitur animo cōueniens, qui eo est vsurus. Hoc physiognomonicæ artis fundamentum esse videtur, ꝙ tamen a Pythagoræa illa siue μετεμψυχώσει, siue μετενσωματώσει pendet: qua illi fingunt animos in corporibus nō humanis tantū, sed & bestiarum, nescio quorum scelerum, velut in carcere, dare pœnas.

τὰς ἐν τῇ τέχνῃ ὀρέξεις.] appetitiones in arte. Fortasse πράξεις, actiones.

δυνατὰ διαγινώσκειν.] Pro δύναται διαγινώσκεσθαι. Paulo post, οἱ γὰρ βέλτιόν ἐστι. & mox, χρησομένης.

ἐν ταῖς μοχθηραῖς πολιτείαις.] In malis rebuspublicis. Recentiores Græci πολιτείαν etiam de vno homine vsurpant: vt quum dicunt, τὴν πολιτείαν τοῦ Γρηγορίου. vt hoc de mala educatione possit intelligi. Sed quia hæc magna ex parte a publica disciplina pendet, nihil est cur aliam quæramus interpretationem.

κεχρῆσθαι κατ' ἐκεῖνα.] Lego καὶ κατ' ἐκεῖνα.

τῇ προβολῇ τῶν ψυχῶν, τῇ κατ' αὐτὴν ἐρχομένῃ εἰς φύσιν.] τὴν προβολὴν non accipio: τὴν ἑκουσίαν προαγωγήν, ἢ αἵρεσιν, voluntarium institutum,

tutum aut delectum generis vitæ, de quo Platonis fabulam Tomo superiore attulimus: sed fatalem necessitatem, qua animis in corpora redeundum sit. vt significet, qualis sit animus, qui ob culpam nescio quam corpus sit ingressurus: tale etiam corpus certo stellarũ positu illi decerni.

ἐρχομένῃ εἰς γένεσιν.] venienti ad ortum. Quia hoc obscurius futurum erat, reposui, qua corporibus inseruntur: vel, in corpora demittuntur.

ὅλαν γὰρ τὸ κολαστικόν.] Lego, κατὰ τὸ κολαστικόν.

καὶ φιλοσοφεῖν.] Lego, καὶ οἱ φιλοσοφεῖν δοκοῦντες ἀχημονοῦσι.

αὐταί τε αἱ ψυχαὶ, καὶ τὸ πᾶν αὐταῖς.] Fortasse, τόπον ὁ θεὸς αὐταῖς ἀφορίζει: cum ipsę sua sponte eligunt, tum Deus eis assignat locum, ipsorum moribus dignum. Significat, ipsos impuros animos consentire cum diuina voluntate in vitæ genere deligendo. Sed delectæ vitæ rationem, ipsius animi esse peculiarem.

ὥσπερ τολμῶσι λέγειν.] Fortasse addendum ἔνιοι.

τοῦτο συμβαίνει τὴν τοιάνδε ἐκεῖθεν ἰοῦσαν ἰδιότητα ἀσυμμέτρως δεχομένων ἡμῶν.] Mirabilis est ista ratio de susceptione vitium astrorum. neque video, quomodo locum habeat, nisi vitiorum pœnæ per alia vitia luendæ sint, & ita flagitiorum null' erit finis. Nam cum in maximo imbri iter facio, non mei arbitrii est modice madescere. imbris enim modus non a me eligitur: sed dum in eo ambulo, necessario suscipitur. Firmic' & Manilius fatalem necessitatem humanorum operum atque euentuum statuere vidẽtur, suamque sententiam historiis probare conantur, quæ quidẽ doctissimis quibusq; improbatur. Possunt ergo verba hæc, δεχομένων ἡμῶν, nobis suscipientib. intelligi de libera voluntate. quasi dicat, esse penes nos, an insitæ ab astris propensioni velimus indulgere, an aduersari. Vt sit συμμέτρως δέχεσθαι, moderari cupiditatibus prauis, & appetitum rationi obedientem præbere: contraque ἀσυμμέτρως δέχεσθαι, indulgere prauis affectibus, & impetum corruptæ naturæ sequi. Hanc ego Simplicii sententiam esse puto, vt homo non nudo viatori in imbre ambulanti comparetur, sed ei qui & penula & tecto se ab

imbri vindicare possit. Etsi eius qui bonam siderum vim ferre non possit, paulo post imbecillitatem causatur. Vt Virgilius:

Limus vt hic durescit, & hac vt cera liquescit,
Vno eodemque igni, &c.

πόθεν οὐδ.] Lego ποθὲν, aliunde. Dissimulat astrologiæ scientiam, cuius aut nō ignarus, aut certe oppugnator non fuit, hic singulari & prudentia & pietate philosophus.

εἰ ἄρα δυνατὸν ἐκεῖναι.] Fortassis εἰδέναι. Etiam ea quæ sequuntur, mendi suspicione non carent. Videntur enim quædam verba omissa. Durius certe cohæret oratio.

πᾶσα γὰρ κακία δι' ἀδυναμίαν συμβαίνει.] Omnis malitia ab imbecillitate oritur. Serpentes & diabolus a barbaris quibusdam recens inuenti Orbis incolis, coli dicuntur ob nocendi vim. Est vero ea vis imbecillitas? an vero potentia & vis in recte sentiendo & bene faciendo tantum cernitur?

ὅτι οἱ τὸ ἐφ' ἡμῖν ἀναιροῦντες, καὶ τὸ αὐτεξούσιον τῆς ψυχῆς. ἀγνοοῦσι τὴν οὐσίαν τῆς ψυχῆς διὰ τοῦτο φθείροντες.] Sic distinguendum & legendum hunc locum existimo. Nam τὸ ἐφ' ἡμῖν καὶ αὐτεξούσιον (nisi ego toto cœlo erro) synonyma sunt: & pro αἰτίαν, legendum οὐσίαν, verbum οὐσίωται quod mox sequitur, ostendit. Et διὰ τοῦτο etsi locum habet, propterea: malim tamē διὰ τούτου, per hoc, scilicet τοῦ ἀναιρεῖν τὸ ἐφ' ἡμῖν. Sic igitur verba ordino: οἱ ἀναιροῦντες τὸ ἐφ' ἡμῖν, καὶ τὸ αὐτεξούσιον τῆς ψυχῆς. ἀγνοοῦσι, hoc est, λανθάνουσιν ἑαυτοὺς: διαφθείροντες, hoc est, ἀγνοοῦσιν ὅτι διαφθείρουσι τὴν οὐσίαν τῆς ψυχῆς. Ignoscat mihi lector velim, puerilem in modum ordinem Grammaticum persequenti: quod scio magnos, vt habentur, interpretes, siue ex incuria, siue ex ignoratione huius ordinis, quod legitima distinctione commatum & colorum multum adiuuatur, sæpe turpiter hallucinari solere.

τὴν ζωτικὴν ἐκτένειαν.] Vitalem extensionem vel assiduitatem verti, vim vitalem, quæ in omnia mēbra diffunditur, atque in omnib. actionibus cernitur.

ἐκ τοῦ σωματίου.] Lego συγκαταπίπτεσθαι.

καὶ οὐκέτι ἔνδοθεν, ἀλλ'.] Distinguo & lego, οὐκέτι ἔνδοθεν κινουμένον· ἀλλ' ἔξωθεν, &c. Ab ἀλλ' incipit noua periodus, qua illius opini-

opinionis abſurditas declaratur.

καὶ ἔπαινον καὶ ψόγον.] Et laudationem & vituperationem tollunt. M. Manilius libro 4. Aſtronomicon negat hoc, his verſibus:

Nec tamen hæc ratio facinus defendere pergit,
Virtutemue ſuis fraudare in præmia donis.
Nã neq; mortiferas quiſquã minus oderit herbas.
Quod non arbitrio veniunt, ſed ſemine certo
Gratia nec leuior tribuetur dulcibus eſcis,
Quod natura dedit fruges, non vlla voluntas.
Sic hominum menti tanto ſit gloria maior,
Quod cœlo gaudente venit, rurſusq; nocentes
Oderimus magis in culpam pœnasq; creatos:
Nec refert ſcelus vnde cadat, ſcelus eſſe fatendum.

Animoſa & magnifica eſt oratio hæc, quæ cœleſtibus decretis humana iudicia congruere iubeat. Sed Simplicius noſter tantam rem & ſimplicius & diſertius explicat, quam Firmicus & Manilius.

ὁ γὰρ τῶν αὐδῶν.] Lege *ἀνδῶν τῶν.*

οὐ γὰρ ταυτὸν τὸ αὐτεξούσιον, καὶ τὸ ἐφ' ἡμῖν.] Imo idem eſt *τὸ ἐφ' ἡμῖν*, & *τὸ αὐτεξούσιον*, ſed *ἑκούσιον*, & *τὸ ἐφ' ἡμῖν* differunt. Lege igitur incunctanter, *οὐ γὰρ ταυτὸν τὸ ἑκούσιον, καὶ τὸ ἐφ' ἡμῖν*: Neque enim id quod voluntariũ, & id quod in noſtra poteſtate ſitum eſt, ſunt idem.

καὶ τὸ ἑκούσιον συμμίγνυται τῷ ἀκουσίῳ.] Voluntarium commiſcetur cum inuito. Plato non abſimiliter: *αἱ τῶν τυράννων*, inquit, *δεήσεις μεμιγμέναι εἰσὶν ἀνάγκαις.* & Mimographus: Rogãdo cogit, qui rogat potentior.

ὅταν καὶ τὸ αἱρετὸν,] Malim, *ὅταν γε τὸ.* & mox, *ἀναιρέτου.* Apud aſtrologos *ὁ ἀφέτης*, eſt *ὁ βιοκράτωρ*: *ὁ ἀναιρέτης* ſtella, radius aut locus interfector. Sed hic *τὸ ἀναίρετον τῷ αἱρετῷ* opponitur.

ποιοῦ δ' αὐτικὸς γὰρ ὤν.] ſcilicet *ὁ λόγος.*

χρὴ ὑπέρ τοῦ καὶ.] Lego, *χρὴ ὑπέρ τοῦ, ἐξηγεῖται, καὶ.* Et paulo poſt: *τάδ' αὐτοκίνητα.* & mox *ἐνέργειαι δ' αὐτῶν.*

ὑπολαμβανόμενοι καὶ ὀργώμενοι.] *ὀργᾶν* vſitatum eſt, *ὀργᾶσθαι*, quod ſciam, non item. Quare legendum cenſeo *ὁρμώμεθα*, cum περὶ *τῆς ὁρμῆς* ſubinde hic verba fiant.

καὶ ἔτι τούτου.] Lego, *εἴτι τούτου.*

ἐν ἑαυτοῖς τὸ ἀγαθὸν ἡμῶν.] In nobis ipſis eſt bonum noſtrum. Sic Chriſtus ſeiua-

tor: Intra vos, inquit, est regnum Dei.

ANNOTATIONES. AdCap.2.Pag.24.

Μάλιστα ἐν ζώταις ταῖς πολιτείαις.] In his præsertim rebuspublicis, scilicet vbi nō deferuntur honores, sed ambiuntur, vt olim Romę. Haud scio an pro ζώταις aliquid aliud legendum sit. Nā ζωκταῖς non satis placet.

εἶναί φησι.] Pro φασὶ lego.

ὅπαν εἰς αὐτὸ βέλης.] Suspecta lectio, sed nihil occurrit melius. Paulo post lege, ὑπὸ τῶν ἄλλων ζητοῦσι.

καὶ ἀνθρωπικοί,] Et humana. Dubium, Christianos ne an idololatras taxes.

ζῶντα χρᾶσθαι.] Hæc mutuari, asciscere, comparare. Alioqui χρῆσθαι τοῖς, his vti, cum datiuo.

ANNOTATIONES, AdCap.3. Pag.25.

Ηὀρεχθῆναι τινός.] Aut appetere aliquid. Obiici possit, irritum fore appetitum, nisi re desiderata potiaris: neq; posse fieri, quin ea quæ naturæ accommodata sint, desideres. Sed ad hæc partim supra in loco de necessitate respōdit, partim post respondebit, vbi docet quæ expetenda sint. Etsi profecto responsio illa de ieiunio, mihi non satisfacit. Nam vt biduū, triduumue, vltro quacunque de causa ieiunes: tamen (nisi fame perire decreueris) fieri non potest, quin cibum & potū tādem animo etiā appetas: nec id vana opinione, sed vero iudicio, & naturali.

ANNOTATIONES, Ad Cap.4.Pag.26.

Ἐσθίειν καὶ ἐν οἰκείᾳ.] Lege, καὶ τῷ οἰκείῳ. & mox, διχῶς ἀποτυγχάνειν. & paulo post, τῶν ἐπ' ἄλλων ἐξουσία. & τυγχάνοντες τῶν αἱρετῶν, καὶ ἐκκλίνοντες.

τοὺς τὰ ὅλα διοικοῦντας.] Hoc est, τοὺς θεοὺς & mox, πάρεστιν δέ τι καὶ ἄλλο δεινόν.

εἰπὼν δὲ ὅσα κακὰ ἕπεται τῇ παρεμβολῇ.] Nō superuacua sunt hæc verba, vt initio putabam, sed deest aliquid: cuiusmodi sit, νῦν φησὶν ἐὰν καλῶς τὰ οἰκεῖα, &c.

ὅτι ἀναγκαῖον ἄλλος. εἴπερ ἐφ' ἡμῖν.] Tria prima verba redundant.

ὥσπερ ὁ πλάτων.] Sic restituendus videtur hic locus: ὥσπερ γὰρ φησιν ὁ πλάτων, πᾶν ζῶν κατὰ φύσιν τοῦ ἡδέος ἀντέχεται, τὰ δὲ λυπηρὰ φεύγει. τῶν δὲ ἡδέων τὰ μὲν τοῖς ἀγαθοῖς ἡμῶν καὶ ὠφελίμοις συνῆσι, τὰ δὲ τοῖς κακοῖς καὶ βλαβεροῖς.

βιβροῖς. Non multo post: μοχθηρῶν εἰς σώφρονας μεταβάλλειν.

ANNOTATIONES, Ad Cap.5.Pag.28.

Ἀπαγγελμάτων.] Lege ἐπαγγελμάτων.

τροφαί.] Lege τρυφαί. Victus est necessarius, delitiæ vero superuacaneæ sunt.

ὡς δυνατὸν ὂν.] Lege, ὡς οὐ δυνατόν.

ἐπὶ οἴκου κτῆσιν.] Lego οἷον οἴκου.

ἐν τοῖς ἐντὸς δημοτικῶς.] Sententia postulat, ἐν τοῖς ἐκτὸς μὴ δημοτικῶς. Sequitur διὰ φρονήσεως ἐλθεῖν: ἢ τούτου μὲν, εἰ καὶ ἀτόνως, ὀρῶντος δ' ὅμως τὸ δέον πραχθῆναι τῶν δὲ ἀλόγων. Sic restituendus videtur hic locus: quem confusio distinctionum, & omissæ particulę δ' & τὸ obscurarunt.

δι' ἀπαιδευσίας.] Malim δι' ἀπαιδευσίαν.

κατεξανισταμένων τ.] Obseruent rudiores constructionē verbi compositi: pro, ἐξανισταμένων κατὰ τ κρείττους.

ἀπάθεις.] Lege δυσπαθεῖς. & mox, περιφερομένῳ: sicut supra, τοῦ μέλλοντι.

τὴν χρηστικὴν ἀρετὴν αὐτῶν χρήσωνται.] Malim κτήσωνται.

διαγωγίας γὰ.] Sic appellat opinor honestam disciplinam, & vitam recte institutam.

πάντων ἀποτυγχάνειν.] Lego πάντως. & mox, & τ οὐκ ἐφ' ἡμῖν.

ἔπι δὲ καὶ τ σχολῆς ἡμεῖς παρειρημένη τ περὶ τὴν τ οἰκείων ἐπιμέλειαν, &c.] Sic restituendus videtur hic locus. Distinctionum confusio, adhibita conuersione mea, facile tolletur.

μηδὲ αὐτὴν πάντα ποιεῖν καὶ πάσχειν ὑπέρ.] Sic legendum censeo, pro πάντως, & ὑπό.

χρῆσθαι τοῦ μέμνησο.] Pro τό.

περὶ τὴν λογικὴν ψυχὴν, τὴν συνουσιωμένους ἔχουσαν ἀεὶ τοὺς τῶν ὄντων λόγους, καὶ σύμφυτον αὐτῇ τὴν τῶν ὄντων ἀλήθειαν.] Intelligit, opinor, prænotiones naturales, quibus ducibus ac veluti lumen præferentibus, verū inuestigatur, vnicum mentis & desiderium & pabulum.

ὅτι τηλικούτων ἀφιέμενοι.] Sic lege.

ἐπὶ τ ἐμμέτρου καὶ ἀσυμμέτρου.] ἔμμετρον, quod dimensionē habet, quod certis modis & mensuris constat. ἄμετρον, immensum, immodicum, sine modo & mēsura. ἀσύμμετρον, quod proportione caret, siue modum excedat, siue citra resistat. Puto le-

gendum, ἐπὶ τοῦ ἀμείνονος. Vtcunque sit, declarat vocabulum, οὐ μετρίως, attento lectori non obscurum vel sine commentario.

κίνδυνος τὸ ἀποπεσεῖν.] Possunt verba sic ordinari: εἰ τὸ ἀποπεσεῖν τῶν οἰκείων ἀγαθῶν, ἔστι κίνδυνος. Si suis bonis excidere, periculum est. Alioqui genitiuo iungitur, κίνδυνος τοῦ ἁλῶναι, periculum captiuitatis aut damnationis.

ἀνάλκιν φῶτα.] Videtur legendum ἀγῶν, vel κίνδυνος ἀνάλκιν, periculosa negotia non patiuntur ignauiam.

ANNOTATIONES, Ad Cap. 6. Pag 32.

Αἱ μὲν ὀρεκτικαί.] Lege ὀρεκτικαί. Mox, ὑπ', vel ἀπ' αὐτῶν.

εἰς ἀκριβῆ διάθεσιν τοῦ φανθέντος.] Sicut supra, τὸ διαπεπηγέναι, pro διανοεῖσθαι ἢ ὑπολαμβάνειν: ita hic διάθεσιν, pro διάκρισιν vel ἐπίσκεψιν ponere videtur.

εἰ δὲ ὡς καινόν.] Lego εἴη δὲ. & paulo ante, ἀναφέρονται.

ὅπερ ἄριστον δοκεῖ.] Lego ὅπερ ἄριστον θεῷ δοκεῖ.

ἐκ ἐφ' ἡμῖν διακρίσεως.] Fortasse διαιρέσεως.

διὰ τὸ εἶδος ποιὸν τῆς ἀνθρωπίνης οὐσίας αὐτεξούσιον.] Significat, sublata libertate voluntatis, tolli etiam naturã hominis: nec inter hominem & bestiam, quæ naturę suæ impetu fertur, quicquã interesse.

αὐθαίρετον ἔχειν ἔμελλε.] Vtinam etiam αὐταρκές. Facile concedi potest, bonum animi in animo esse, sed corporis bonum in corpore esse reor: & tum demum bene habere hominẽ, si sit mens sana in corpore sano, ꝑpter arctissimam corporis atque animi necessitudinem. Animus cogitando & discendo alitur: corpus cibum, potũ, exercitationem, somnum, & alia desiderat, quibus animus per se facile careret.

ANNOTATIONES, Ad Cap. 7. Pag. 33.

Καὶ ὅτι τῆς μὲν ὀρέξεως.] Lege ἐκκλίσεως. & mox ὁ αὐτὸς τύχῃ, legẽdum videtur, ὁ αὐ ἐκκλίνῃ.

τὸ τοῦ φεύκτου.] τὸ videtur commodius omitti.

ὅπως Σωκρατικὸς ὁ λόγος.] Vide vt Socratica sit oratio. Quia Socrates συγκατέβαινε τοῖς προσδιαλεγομένοις, accommodabat se captui eorum cum quibus disserebat, & sententias eorum cum interrogando elicuisset, confutabat.

μετὰ τῶν ἐπὶ τό.] Lege, μικρῶν

γων ἐπὶ τό. Et paulo post, εἰς τοῦτο τίθενται.

Διαφέρουσι δὲ, ὅτι οἱ μὲν σπουδαῖοι.] In eo autem differũt, quod boni & sapientes. Vide Isocratis orationẽ de Pace, vbi loc⁹ hic exponitur. Item Parænesis epilogum.

τῶν ὄντων καὶ εἰλικρινῶς.] Lege ὄντως, aduerbialiter.

συνειθισμένον αὐτοῖς] pro ὑπ' αὐτῶν, vel τῶν ὀρέξεων αὐτῶν συνειθισμένων.

τῶν γὰρ οὐκ ἐφ' ἡμῖν ὀρεγομένους, lege, & paulo superius, ὠφελοῦντα.

αὖ ἐκκλίνῃς ἐπειδὴ οὐκ ἔστιν, &c διότι.] Quia hæc durius cohærent, particulam ἐπειδὴ omisi.

ὅλως φησὶ, τούτων ὀρέγεται καλόν.] Lege, ὅλως φησὶ τούτων ἐφ' ὅσον ὀρέγεσθαι καλόν.

οὐδὲν οὔπω σοὶ πάρεστιν,] τὸ οὐδὲν redundare videtur, nisi vehementius neget. Cæteri quidem codices id non habent. οὔπω σοὶ πάρεστιν, nondum tibi adest: hoc est, nondum assecutus es, didicisti, cognouisti, tenes. Sicut D. Paulus, τὸ μὲν ἐθέλειν μοι παράκειται. Sed quid Simplicio in mentem venerit, vt amphibolia luderet verbi παρεῖν, non intelligo. Sequitur enim εἰ παρῆν, si adesset res desiderata, & ὡς οὐ παρόντος, tanquam ea res non adsit. Cum autem hic siue lusus, siue lapsus, siue etiam mendum codicis mihi non probaretur, aut (fatendum est enim) non satis a me intelligeretur: quæ in cõuersione omisi, hic reponam. Atqui si adesset: fortasse tempus appetendi iam præterisset. Nam appetitio est extensio appetitionis ad rem appetendam, quasi ea non adsit. In fine huius loci, ipse interpretatur τὸ οὔπω σοὶ πάρεστι: pro, οὐκ ἐφικτὸν πῶς ἐστι. Hæc inconstantia me mouet, vt a Simplicio scriptum hunc Commentarium, sed non satis emendatum fuisse existimem: id quod hominibus studiosis illis quidem, sed pluribus rebus occupatis, aut immatura morte interceptis, solet accidere. Ac parum abfuit, quin idem & mihi in hoc Opere accideret.

τὴν μετὰ προθυμίαν.] Aut μετὰ προθυμίας καὶ ὀρέξεως, aut κατὰ προθυμίαν καὶ ὄρεξιν est legendum.

κατὰ τὴν ὁρμὴν τὴν τῆς ὀρέξεως προηγουμένην.] ὁρμὴ Stoicis prior est, ὄρεξις posterior. Simplicio prior est ὄρεξις (vt supra monui) posterior ὁρμή. Sed hic Stoicos sequitur: & statim post, seipsum· προηγεῖται γὰρ τῆς μὲν

ὁρμῆς ὄρεξις. Quare ignoſcat mihi æquus lector, cum in hac arguta diſtinctione ipſe ſibi auctor non conſtet.

τῆς ὀρέξεως, ἀλλὰ καὶ τῆς ἐκκλίσεως.] Fortaſſis ὡς καὶ τῆς. Ioannes Moibanus, Auguſtanus phyſicus, in Græcis literis & in philoſophia non minus quam in re medica, in qua præclare ſuo munere fungitur, verſatus, ὄρεξιν ſæpius ad ἐπιθυμητικὸν, ὁρμὴν ad θυμοειδὲς referri putat: & tamen a Galeno taxari nonnullorum ſuperſtitionem in diſtinguendis vocabulis, qui in libro de dogmatibus Hippocratis & Platonis eo in loco quem e δ. πολιτειῶν citet, conſulto Platonem variis ſynonymis vſum eſſe ſcribat, vt oſtenderet, de vocabulis non eſſe litem faciendam. Idem μεθ' ὑπεξαιρέσεως, modeſte, placide, continenter, vertendum cenſet.

ἐκκλύει.] Lege ἐκλύει. & poſt, ἐπὶ τὰ εἰλικρινῶς ἀγαθά.

λιτότητι.] Lege λιτότητι καὶ νηστείᾳ.

οὐ χρὴ διδάγματα δὲ θῦς τὰ φαντάσματα ποιεῖσθαι.] Lego ποιεῖσθαι, aut πεποιῆσθαι. & poſt, δυνατῶς, & συμφέρει, & ὅσῳ ἂν θρέψῃς.

μετὰ πεῖραν.] Poſt experientiam. Fortaſſe μετὰ πείρας, accedente experientia.

ὅτι δυνατὸν ἦν. Fortaſſe, ὅ, ὃ, vt ſit articulus compoſitus: Id quod fieri poterat.

ὑπὸ τῶν καλλιόνων καὶ ἔργων.] Fortaſſe λόγων τε καὶ ἔργων, honeſtiorib. dictis & factis Poſt. ἀπαιτεῖ.

καὶ δυστυχεῖν καὶ ἀνάγκη.] Legendum, καὶ ἀτυχεῖν ἀνάγκη. & in fine, περὶ τῶν συμμέτρων.

ANNOTATIONES.

Ad Cap. 8. Pag. 41.

Καὶ τὸ δῶν.] Lege τὸν δυνάμενον. & mox, διασώζειν pro διασώζεται poſitum videtur.

τῷ ἐπισυμβαίνειν εἰωθότα lege.

κἂν συμβῇ ποτε τό.] Lege τοῦ ἐλπίζειν, ἀδεῶς καὶ αὐτὰ καὶ ἀκινδύνως ἐνδέχεται. Paulo poſt, ἀποτυχίας, & ἀγαθὴν ἐλπίδα. &, καὶ αὐτοὺς ζῶντα τοῦ Επικτήτῳ λέγει, πολλὴ ἡ μὴ προσθεῖναι τὴν μέθοδον, πῶς δεῖ γενναίως, &c. Negatio μὴ addenda eſt. Demoſthenes enim tantum præcipit, quid faciendum ſit: ſed quomodo ſit faciendum, non docet. Mox, τὴν εὐφορίαν lege. ἀφορία & εὐφορία hic non ſterilitatem aut fertilitatem, ſed τὸ ἀγεννῶς ἢ γενναίως φέρειν τὰς συμφορὰς ſignificant.

ὦ ἐνίοτι σωίσῃ.] Poteſt ferri, ſed rectius eſſe puto σωύσι.

καὶ ἀποφανῇ τῷ κλιμακτῆρος.] Legendum ἀποφυγῇ. κλιμακτῆρα verò more aſtrologico appellat pericula. κλιμακτηρικοὶ anni ſunt in genere ἑβδομαδικοὶ καὶ ἐννεαδικοὶ, ſeptimus & nonus quiſque, qui Saturno & Marti attribuuntur. Hos nonnulli ſcanſiles appellant. Deinde quæque ſuos geneſis habet peculiares κλιμακτῆρας κατὰ τοὺς τῶν ἀφετικῶν τόπων παρόδους, πρὸς τοὺς ἀναιρετικοὺς τόπους τε καὶ ἀστέρας καὶ ἀκτῖνας καὶ ὅρια. Sed hæc non ſunt huius loci.

τὰ ταῖς πράξεσι lege: &, μετὰ κινδύνων ἰδίων.

ἡμῶν τῶν ὄντως ἡμῶν.] Prius ἡμῶν redundare puto. poſt, ἀπαλαιπώρως lege.

οἱ μάνοικεῖς.] Fortaſſis ὁ μενοικεὺς Thebanus, Creontis filius. Fabula ſiue hiſtoria nota eſt.

γνωριμωτέρων.] Lege γνωριμώτερον. & mox ἐλάττοσι.

ἔξεστι δὲ καὶ ἐπὶ τὰ μείζονα μεταβῆναι, ἐφ᾽ ᾧ.] Aut legendū ἐφ᾽ οἷς: aut ἐφ᾽ ᾧ pro διὰ ἐπιρρηματικῶς accipiendum. Poſt, lege καὶ τοῦτο φέρειν, εἰ γένοιτο, μετρίως.

διατηρήσειν, ἐὰν καὶ τὸ τῆς, &c.

ἅπαξ ἄμφω κτ.] Lege, aut οὐ κτ., aut παρὰ φύσιν.

ANNOTATIONES. Ad Cap. 9. Pag. 44.

Καὶ ἐγκρίναντα.] Lego καὶ ἐγκρίναντες καὶ μετ᾽ αὐτῶν.

αὐτῶν δοκούντων.] Lego αὐτῶν τῶν δοκούντων.

τὰ περὶ τόν.] Lege τὰ περὶ τῶν πραγμάτων. Mox, καὶ δείκνυσιν ὅτι πάντων τῶν δεινῶν δοκῶν δεινότατον.

πρὸς τοὺς ἑταίρους, Lege: & mox, ἐμφαίνων ἀλήθειαν, fortaſſe legendum ἐμφαίνων ἀθανασίαν καὶ τὴν ἀλήθειαν, & immortalitatem & veritatem declarans. Cæterum quod de conſtantia Socratis dicitur: Lucianus neſcio quid ſuſpicatur de eo molli uſculum commendante indicibus ſuos liberos. Et fieri poteſt, vt diſſimularit mortis metum: & aliquo vanæ gloriolę choragio adductus, fuga ſalutem quærere noluerit. Fieri etiam poteſt, vt diſcipuli & amici multa de eo confinxerint. Nam quod de pictoribus ſcribit Ælianus, lege eos fuiſſe iuſſos, imagines ciuium vt formoſiores veris pingerent: idem a ſcriptoribus etiam Græcis obſeruatum fuiſſe probabile eſt. Nec illi hac in re

mendacii crimen extimuerunt, cum putarent, id pietatis & grati animi esse munus. Et quia Stoici natura in primis nituntur: producant mihi aliquem qui præsens vitæ periculum, subito præsertim obiectum, natura nō exhorrescat? Etsi autem ea præmeditatio, quam hic tantopere prædicat, illum horrorem nonnihil mitigat & lenit: tamen plane eum tollere nullo modo existimo. De hominibus desperatis, & numine afflatis, nō loquor. nam alteri a natura desciuerunt, alteri naturæ infirmitatem superarunt.

εἰ οὖν ὁ θάνατος μήτε τῶν ἐφ' ἡμῖν ἐστι, μήτε τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν, οὐκ ἂν εἴη κακόν.] Si vita non est nostri iuris, ne mors quidem nostri iuris erit. Deprauatus ergo hic locus est, sic fortasse corrigendus: εἰ οὖν ὁ θάνατος μὴ τῶν ἐφ' ἡμῖν ἐστιν, ἀλλὰ τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν, οὐκ ἂν εἴη κακόν. Si mors non in potestate nostra est, sed alieni iuris, non erit malum. Quanquam ne sic quidem mihi satisfacit Mox enim, mortem concedit corporis esse malum. Fortassis autē innuit, mortem neq; ad viuentes neque ad mortuos pertinere, quod a viuentib. absit, mortui vero nihil sint: quo dilemmate quidam elusit mortis metum.

καὶ ἀγαθὸν αὐτὸν εἶναι καὶ κρείττονα, Lege & supra, διαφθρωτέον.

καὶ οὐδέποτε τυγχάνει κακὸν τῷ ἀνθρώπῳ.] Nec vnquam est homini malum. Idem tamen Socrates dicit, ταῖς μὲν ἀγαθαῖς ψυχαῖς ἄμεινον, ταῖς δὲ κακαῖς κάκιον ἔσεσθαι. Bonis animis fore melius, malis peius.

τὸν θάνατον ἑτοίμως καλοῦμεν.] Vocamus quidem: sed si veniret, imitaremur fortassis senem illum Æsopicum. Vix enim quisquam sana mente sibi consciscit necem, sed aut corporis aut animi doloríb. victus. Paulo post lege, χρῆσθαι ὥσπερ ἐπίκτητος.

Lege διέκειντο δ' οὕτω πρὸς ἐκείνας τὰς ὀδύνας, οὐχ ὅτι οὐκ ὠδυνῶντο, vel ὠδύνοντο. Non multo post lege, ὃς τῆς ἑαυτοῦ τῇ πόλει παρεχώρησεν, εἰπών.

κρείττης κρείττω χρημάτων ἀποστερεῖ & mox, οὐδὲν τούτων δεινόν ἐστι. & deinde, χρὴ τοίνυν τὸν μέλλοντα, & τὸ καὶ τοῖς μὴ ἐφ' ἡμῖν, ὡς ἐφ' ἡμῖν οὖσι χρῆσθαι.

καὶ πρὸς δ' ἀσθένειαν lege: & τοῦ παρεσκευάσθαι πρὸς αὐτά.

ANNOTATIONES,
Ad Cap. 10. Pag. 47.

Τοῦτο

Τοῦτο συνεχὲς τοῦ περὶ αὐτοῦ ἐστί, Lege. Et, ἐν κακῷ ἦν εἶναι νομίζομεν.

καὶ τὴν τοῦ παιδευομένου. ὁ μὲν γὰρ.] Lege τοῦ πεπαιδευμένου.

ἐκ τοῦ παραπλήσιως.] Lego παραπλήσιως: a παραπίπλω. & post (οὐ γὰρ αὖ ἑαυτοῦ,&c.

καὶ τυραννοῦνται τὰ πάθη.] Lege τυραννοῦντα,cum dominantur, tyrannidemque inuaserunt. & mox διαιτὴν δ' ἔχειν.

ἁμαρτάνουσι μὲν ὅταν ἦ να.] Fortassis, μὲν ἐστιν ὅτι τινά.

ἡττημένον.]Lege ἡττημένων, ab ἡττάω. & mox ἐνεργοῦντες.

σφίζοντα] Fortasse σφύζοντα, vnde σφυγμὸς, per υ. & mox ἑλκύσαντες.

κατὰ ψυχὴν ἔννοιαν.]Fortasse ψιλὴν.

οἱ δὲ φιλοχρήματοι ἁμαρτάνομεν.] Videtur addendũ οἱ δὲ φιλοχρήματοι τὸν πλοῦτον θαυμάζουσιν. ἁμαρτάνομεν, &c. Et paulo post, παραβάλλοντα lege.

τεκμήρια μὲν τοι ἡμῖν ἐναργῆ,lege: & mox, πάντα πεπαιδευμένων. & infra τὸ μὲν ὠφέλιμον μὴ ὁρῶσι, πρὸς δὲ τὸ ἡδὺ ἐντεταμένη. Sic Terentius: Impense cupitis, consulitis parum. Non multo post, legendum videtur pro αὐτοὶ εἰδότες, διὰ τὸν ἐπίστροφον: ἤτοι εἰδότες, διὰ τὸ ἀνεπίστροφον, οὔτε ἑαυτοὺς αἰτιώμενοι. οἱ δὲ ἀρχόμενοι,καὶ τὸν παιδαγωγὸν. Hunc locum ita esse legendum,auctoris sententia considerata, quiuis Græce doctus facile intelliget, nec deprauationis occasionem ignorabit, in manuscriptis codicibus versatus. Nam dum librarii celerius quam diligentius scribunt, characteres & notę facile confunduntur,quas indocti pro sua inscitia, sæpe etiam negligentia, fortuito legendo, & temere imitando, mendis implent codices. Nec tamen desunt, qui pro oraculis haberi velint, quicquid in vetusto codice scriptum inuenerint.

ἐκ τοῦ παιδὸς ἤδη κεκρατηκότα, lege. & mox, ἀπολαβόντα: & συμφωνεῖν αὐτοῦ, scilicet τοῦ παιδαγωγοῦ.

ANNOTATIONES. Ad Cap.11.Pap.50.

Ἐπὶ τοῖς αἱρετοῖς δοκοῦσι τῶν ἐκτὸς.] Paulo ante, ἐπὶ τοῖς ἔξωθεν προσαπίπτουσι δεινοῖς. Opponuntur igitur δεινὰ seu φαῦλα,& αἱρετά.

ἡ ἔπαρσις οὐχὶ κουφότητα.] Lego & post pro ἀδρύσεως, fortassis ἀδρυώσεως: ab ἀδρὸς, vnde ἀδρυώομαι.

χρωμάτων.] χρημάτων lege.

ἀναφέρεται, οὐδὲ ποιεῖ.] Videntur hic deesse quædam verba, sic fortasse complenda: *ἀναφέρεται; ἀναφέρεται μὲν οὖν, ὥσπερ τὸ σκέπαρνον εἰς τὸν τέκτονα: οὐχὶ δὲ ποιεῖ τέκτονα αὐτόν.* Post, *χρόνους ἀποδῷ* lege.

τὴν ὀρθὴν ὑπόληψιν.] *ἔλεγε* fortassis, aut simile verbum addendum.

ἐκεῖ τοῦτο νῦν, lege.

καὶ μὴ παραλλάττειν ἐν τῇ συμπλοκῇ αὐτῶν.] Non immutare aut diuersum statuere in earum complexione: hoc est, ea non confundere atque inuertere.

ἀγαθῶν ὄρεξις καὶ κακῶν ἔκκλισις, lege. *ἀλλ' ἡ τοῦ φανέντος κακοῦ ἔκκλισις.* Sententia postulare videtur *ἀλλ' ἡ τοῦ φανέντος ἀγαθοῦ μὲν ὄρεξις, κακοῦ δ' ἔκκλισις.* Et paulo post, *κατὰ φύσιν καὶ ἐκκλίνειν*, & *προσενδείκνυσθαι*, vno verbo.

καὶ ἡμῖν νομίζειν] Lego, *καὶ μὴ νομίζειν.* Hoc enim sententia postulat.

καὶ ἐκκλίνειν ἐπὶ πολλὰ καὶ τὰ ἔργα.] Lego, *καὶ ἐκκλίνειν: ἀλλὰ καί*, & paulo post,

τοῦ τέκτονος ἀγαθὸν ἔργον.] *τὸ ἔργον* videtur redundare. Et supra *καὶ τούτοις ὡς ἐστίν.*] Fortasse *καὶ γὰρ ἐν τούτοις ἐστίν.*

ὁ μὲν ἐν ταῖς.] Præcedit, *ἡ κατὰ φύσιν τῶν φαντασιῶν χρῆσις.* Ad quam vocem cum articulus referatur, legendum est *ἡ μέν.* Multa in hoc capite diuinanda fuerunt: quare sicubi coniecturæ nostræ aberrasse a scopo videbuntur, venia danda erit. *τίς γὰρ μάντις ἐστ' ἀνήρ, ὃς ὀλίγα ἀληθῆ, πολλὰ δὲ ψευδῆ λέγει.*

ANNOTATIONES, Ad Cap. 12. Pag. 53.

OΥδὲν αὐτῶν οὐδέτερον.] Lege *ἡμέτερον.*

κλίσεως.] Lege *κτήσεως.*

τῆς πρὸς θέσιν ἐπιστροφῆς.] Lege *τοῦ πρὸς θεόν.*

ἀμπεχομένην.] Lege *ἀμπεχόνην.*

οἷον γονή.] Lege *γυνή.*

ἀπὸ τοῦ παντὸς προσδέχεσθαι.] Adde *ἀπὸ τοῦ παντὸς κυβερνήτου προσδέχεσθαι.* Sic postea quoque vox hæc deesse videtur. nisi forte *τὸ πᾶν*, hoc est vniuersitatem rerum, pro deo ponat: quod minus placet.

διδῶται, τὰ μὲν ἀεὶ πρὸς τὸ ἡγούμενον.] Legendum *διδῶ*, *τεταγμένον ἀεὶ πρὸς τὸ προηγούμενον ἑφετόν.*

ὡς δυνάμενα τό.] Addenda negatio, *ὡς οὐ δυνάμενα τό.*

διὰ τὸ ἐμβριθὲς καὶ κλυδωνιζόμενον.] Quæ maris grauitas aut constantia sit, non intelli-

intelligo. Quid vero si ἐμβυθὲς, παρὰ τὸ βύθον, legas? ob profunditatem & fluctuationem.

ἀπὸ τ᾽ ἀφνίστως αὐάτων.] Aut hæc verba redundant (nihil enim ad sententiam faciũt) aut complura desunt.

μυθοπλύσαι.] Lego, μυθοπλάσαι. Nam πλώειν μύθους dici non puto, sed πλάττειν μύθους. Vnde etiã λογοπλάσοι vel λογόπλαθοι dicuntur.

τοῖς ἑαυτῶν.] Lege ἑαυτοῦ.

ἤδη καθόρμησις.] A καθορμίζω, scribendum per ι in penultima, καθόρμισις. Differunt enim ὁρμᾶν, ὁρμεῖν, ὁρμίζειν, vt & οἰκεῖν & οἰκίζειν: quæ cum similibus, imperiti librarii sæpe confundunt, & in re Grammatica non satis exercitati non animaduertunt.

εἰς τὸν προσήκοντα τόπον καὶ ἔθνος.] In conuenientem locum & stationem, &c. Qui diuina prouidentia se eo in loco & ea conditione natum esse intelligit, impiis & stultis querelis abstinet: quales vulgo audiuntur eorum, qui se in locupleti & nobili familia non esse natos indignantur.

προβιτώσης] Lege προβατώδεις. Et supra πλοῖον lege, pro πλεῖον.

οὐδ᾽ οὐ πάρεργον καὶ παιδοποιίας.] Videtur addendum, γάμου καὶ παιδοποιίας.

κατὰ καιρὸν ἅπτεσθαι χρή.] Per tempus, tempestiue, id est, matura ætate. Sententia est: Coniugium non esse differendum vsque ad ingrauescentem ætatem, viribus iam imminutis, & morte instante.

ἀχάριτως ἀπελθεῖν.] Sic discedere, vt a nemine retinearis, vt nihil te remoretur, vt ipsa satietas talium rerum mortem tibi faciat leuiorem.

ἀλλ᾽ ὅλως.] Malim ὅλος, etsi parum refert.

τὸν ἐνταῦθα χωρεῖς.] Malim ἐντεῦθεν. Etsi me non fugit, aduerbia loci diuersæ significationis sæpe permisceri, siue id librariorũ culpa, siue scriptorum incuria fiat. Hinc ἐκεῖσε pro ἐκεῖ apud Isocratem sæpe legitur, & id genus alia multa.

τοῦ καιροῦ ἐνεστῶτος.] ὁ ἐνεστὼς πόλεμος est bellum iam conflatum aut gestum, non imminens aut impendens. Sic ὁ ἐνεστὼς καιρὸς, tempus quod iam adest.

ὀπισθοβαρής.] Retro oneratus, sarcinis onustus. His enim vxorem, liberos, familiam, opes comparat: quas res sunt qui etiam Compedes appellent.

τῷ γέροντι καθήκει.] Cũ tan-

ta vitæ ſit incertitudo ac fugacitas: nulla ætas ſecura, aut caducæ huius vitæ rebus nimis affixa, ſed ad emigrationem perpetuo parata eſſe debet. Optima autem præparatio ad mortem, eſt animus in Deum intentus, & omnis aduerſus homines officii conſcientia.

ANNOTATIONES.
Ad Cap. 13. Pag. 55.

Τῶν δὲ οὐδὲ πάρεργον.] Lege οὐδ' οὐ πάρεργον, vt eſt in Epictetoipſo, & poſt in Simplicii quoque commentario.

λοιπὸν παραδίδωσι καθ' ὅς.] Videtur addendum, λοιπὸν κανόνας παραδίδωσι, deinceps regulas tradit.

ὡς τοῖς ἀπὸ τοῦ παντὸς γινομένοις ἀρέσκεται.] Lego ἀρέσκεσθαι, ſcilicet ἡμᾶς. Vt nos acquieſcamus in iis quæ a natura rerum decernuntur.

τῶν ἀφρονούντων.] Lege εὐφρονούντων.

καὶ ἐκπλώσεις. Poſſunt exilia aut ruinæ ciuitatum intelligi. Sed ἐκπυρώσεις, quæ τοῖς κατακλυσμοῖς opponuntur, videtur eſſe rectius. Mox, φθορὰς παντοίων: & poſt, σκιὰς μόνας. & ἀστεροπέρους, quos Ariſtoteles χασμίας appellat.

κἂν μυρία ἐπὶ μυρίοις ἀπομνύμεθα, ſi iuremus, ſacramento contendamus, non ſatis placet: nec tamen occurrit aliud melius, niſi ἀπομηκύνωμεν, aut ἀπομνημονεύωμεν non diſpliceat.

τοῦτο μὲν ὂν ἀλλ' ἐν ταῖς.] Fortaſſe τοῦτο μὴ ὂν ἐν τοῖς πράγμασι, vel, ταῖς πράξεσιν ἀλλ'. Tale certe aliquid ſententia poſtulat.

περιοχῶς δὲ καὶ ὑλικώτερον ὑπ' ἀλλήλων.] Elementa a ſe inuicem, vt poſtea ipſe declarabit, afficiuntur, & animantium corpora cibis, potionibus, aere, mutuaque violentia. Hoc niſi dicit Simplicius, non ſatis quid ſibi velit aſſequor. Mox lege, κυρίως ὑφίστασθαι Sæpe .n. errore librarii tertia perſona præſentis indicatiui pro infinitiuo hic legitur.

καὶ τὸ ἀρχήν.] Vel, εἰς τὸ ἀρχήν: vel, quod magis probo, εἰς ἀρχήν, abſque articulo.

καὶ πλεονεκτούντων ἀλλήλοις διὰ τῶν νόσων.] Sanitas eſt temperies quædam humorum & qualitatum, morbus redundantia vel penuria. Sed hæc accuratius tractent medici. Cæterum πλεονεκτεῖν plerunque abſolute capitur: aut cum genitiuo perſonæ, & accuſatiuo aut datiuo rei iungitur. Quare pro ἀλλήλοις fortaſſe legendum ἀλλήλων, vt apud Iſocratem in Paræneſi:

nesi: οἱ δίκαιοι τῶν ἀδίκων, εἰ μηδὲν ἄλλο πλεονεκτοῦσιν, ἀλλ' οὖν ἐλπίσι γε σπουδαίαις ὑπερέχουσιν. & apud Platonem, πλεονεκτεῖν χρήμασι. Mox lege, καὶ τῆς ἐν αὐτοῖς τῶν ἐναντίων πλεονεξίας ἀπαλλάττεται.

ἀποδέδοται.] Malim ἀποδίδοται τῇ αὐτοῦ ὁλότητι Vnumquodq; suo toti restituitur. Libet ascribere pereruditos Euripidis versus, declarandi huius loci causa:

Ὅθεν δ' ἕκαστον εἰς τὸ σῶμ' ἀφίκετο
ἐνταῦθ' ἀπῆλθε. πνεῦμα μὲν πρὸς αἰθέρα,
τὸ σῶμα δ' εἰς γῆν. οὐδὲ γὰρ κεκτήμεθα
ἡμέτερον αὐτό, πλὴν ἐνοικῆσαι βίον μόνον.

At vnde corpº intrauere, singula
Eo recedūt. Spiritus namq; athera,
Corpusq; terram repetit. Haud id mancipi
Vlli datur, sed incolentis vsui.

δι' ἀντανίσωσιν τῶν ἐν τῷ παντὶ στοιχείων.] Ob mutuam adæquationem elementorum vniuersitatis, ne ignis aut aqua redundet.

καὶ γὰρ ἐπὶ τῶν μιγεικῶν ζώων καὶ ἡ φύσις. Coniunctione transposita, sic legendum censeo: καὶ γὰρ καὶ ἐπὶ τῶν μιγεικῶν ζώων ἡ φύσις.

καὶ ἀποσκαίμματα.] Lege, ἢ ἀποσήματα.

καὶ τὴν ἀξίαν κατ' ἐκεῖνά τε καὶ μετ' ἐκείνων, lege: non κατ' ἐκεῖνα δὲ.

καὶ ἐρριζομένα.] Vel, κάτω ἐρριζωμένα: vel ὑφὲν, κατερριζωμένα, a καταρριζόω.

τῶν τῇ ὀρέξει καὶ ὁρμῇ.] καὶ ὁρμῇ lego, nisi malis καθ' ὁρμήν.

διὰ τῶν ἀλόγων ψυχὰς μέσας οὔσας τῶν ζώων, τῶν τε κατερριζομένων.] Lego, τῶν φυτῶν τῶν, &c.

κινούμενον ὅλον ὁλίων.] Malim ὡς, vel οἷον, ὅταν ὁλίων.

πρὸς τῇ καὶ τὴν εἱμαρμένην διαθέσεως.] Videtur aut subintelligendum, aut deesse participium, cuiusmodi fuerit δοθέντα, vel ἀφωρισμένον, vitā a fato assignatam.

χρὴ γὰρ τὰ μέσα ἴσων ὄντα ἑκατέρῳ πρὸς τῶν ἄκρων κοινωνεῖν.] Lego, τὰ μεταξὺ ἴσων ὄντα ἑκατέρῳ πως τῶν, &c.

καὶ τὴν ἀξίαν ἔχει πρὸς τὴν προαίρεσιν.] Malim, παρὰ τὴν προαίρεσιν, &c.

τὸ ἀλγεῖν ἐν τῷ σκελ[ε]ίζεσθαι.] Possit etiam legi, τὸ ἀλγεῖν. Sententia est, dolorem non pertingere ad animum, sed in corpore resistere. Sic Possidonius apud Ciceronem 2. Tuscul. Nihil agis dolor: quamuis sis molestus, nunquā te confitebor esse malū.

Ϲ τῆς ἐπιθυμίας ὀρέξεις νομίζουσι.] Lego, καὶ τὰς τῆς ἐπιθυμίας ὀρέξεις, ἰδίας vel οἰκείας νομίζουσα.

καὶ χρὴ τὴν δὲ ἡδονῆς ὄρεξιν καὶ γλυκυθυμίας κακωθεῖσιν τῆς περὶ σώματα.] Puto legendum, κακωθεῖσαν ψυχὴν, διὰ τὴν πρὸς σώματα &c.

ἐν ἐκείνοις ζητήσουσα lege. &c, πρὸς τῷ βλαβερῷ καὶ λυπηπορῶν πλεραθῇ.

ἀπλάβοι τούτης.] Lege ἀπλαύοι, per υ, non β.

οὐδεὶς γὰρ ἦλθ' οὔτ' ἰσχυρότερός ἐστι.] Aut τὸ οὔτ' redundat, aut alterum incisum deest.

καὶ βιωτικῶν περιστάσεων.] Possunt cum omnes vitæ calamitates in genere, tum penuria rei familiaris seorsim intelligi. Post, ὑπῆρξεν αὐταῖς lege.

συνεθίζονται δ' ὅμως.] Malim ὁμοῦ vnaq; consuefiunt. Mox τὴν ἐν ζωῇ ἡδονήν.

ὑφηδόμενος] Forte ὑπερηδόμενος.

μετὰ τὸ Ϲ ἄλλο πάθος προσλαμβάνειν τὸ πάθος.] Fortasse μετὰ τοῦ. ὥσπερ τοῖς ἰατροῖς, &c. διὸ Ϲ.] Male cohærent. Ratio Grammatica postulat, ὥσπερ δὲ, οὕτω καὶ.

ὅσαις πλεῖστα ἐν τοῖς συμβαίνουσιν ἑαυτοῖς.] Malim ὅσαις πλεῖσται τοῖς συμβαίνουσιν ἑαυτῷ παρακολουθεῖν. Mox, τοῦτο μὲν ἀρχὴν lege.

ἵνα μὴ τῇ ἀρχῇ τῆς ἐνεργείας ἐπιλαθόμεθα.] Lego, ἵνα μὴ τῇ ἀργίᾳ τῆς ἐνεργείας ἐπιλαθόμενα Ϲ νεκρωθέντα.

δι' ἀτονίαν τοῦτο πάσχειν.] Si id illi ex imbecillitate contigerit. Veniebat in mentē, δι' ἀπονίαν, ob intermissum laborem, posse legi. Sed repudio coniecturam. Mox, ἡγοῦν πρὸς πάλιν, & ταῖς πληγαῖς συνεθίζεσθαι.

ἀγλυῶν.] εὐγλυῶν lege. Sæpe α & ευ oscitantia & imperitia librariorum permutantur, cum repugnantia inter ea sit maxima. Et paulo post, ἢ τὸν ἐφ' ἡμῶν Σαλλύσιον. Scribunt alii Sallustium, Horatium imitati: alii Salustium, simplici L. quod rectius opinor, siue a sale, siue a salute deriuetur. Et mox, πεπυρακτωμένον ἐπιθέντα γυμνῷ τῷ μηρῷ.

εἰς λιτότητα ἄκρω.] Vel ἄκραν, vel ἄκρως.

τὴν πρὸς τὰ φοβερώτατα ἄγνοιαν.] Lege ἀγωνίαν. Reliqua leuiora errata sic corrige: ἐμβάλλειν, καταπέμπων, γίνονται, ταῖς ψυχαῖς, διεφάνη, φοβερώτερα, αἱρεῖσθαι.

τὴν δὲ τῆς φύσεως.] Lege τήν τε.

ἀλλ' οὐδὲ τοῖς σώμασιν, ὡς σώμασιν

μασιν ἀδιαιρέτοις.] τὸ ὡς σώμασι redundare videtur.

τοὺς δὲ λιμοῖς.] Cũ paupertatis ante mentionem fecerit, hic pro fame pestilentiã reponendam censeo. τοὺς δὲ λοιμοῖς ἢ σεισμοῖς ἢ ἐπικλύσεσι: per υ non per η.

τὸ ἀγαθοῦ διὰ τούτων οἶμαι τυγχάνειν.] τὸ οἶμαι redundare puto.

δέδεικται, καὶ φαίνεται πολλαχοῦ ἐναργῶς αὐτῇ.] Suspecta lectio, nec tamen quid melius in mentem venit. Sicut & paulo post, τῶν ἐν αὐτῷ στοιχείων, nisi καὶ præponatur.

καταφρόνησιν αὖ τῶν φθαρτῶν τὴν φύσιν.] Pro κατὰ τὴν φύσιν, vel τῇ φύσει.

τί οὖν τὸ ἄριστον τῆς νόσου κακίας.] Sic puto legendũ, τί οὖν; τὸ αἴτιον τῆς νόσου καὶ κακίας τῇ ψυχῇ, ἐκ τοῦ σώματ. &c.

αὐτὸ ἀγαθόν.] Addendus videtur articulus, αὐτὸ τὸ ἀγαθόν.

ὅθεν διὰ τοῦτο ἀρετὴ καλεῖται.] Scilicet quasi αἱρετή, optabilis, expetenda. Alii παρὰ τὸν ἄρην, a Marte: alii quasi ἀρεστήν, placitam dici putãt. Ego ne hæc verba omitterem, virtutem non a viro, sed a vi deduxi; vnde etiam vir dictus videtur.

οἱ μοχθηροὶ πίμπτοι.] Lege μεμπτοί, a μέμφομαι.

ὡς κύριοι μὲν ὄντες τοῦ μὴ εἶναι τοιοῦτοι.] Vt qui possent non esse tales. Dubitari potest de iis, quorum ingenia rudiora sunt, quique ab ineunte ætate inter nefarios homines educati recta institutione caruerunt. Sed est illud fortasse τὸ κολαστικὸν τῆς θείας ἀγαθότητος εἶδος, de quo supra dictum: & stulti a pecudibus nihil distare putantur.

οὐκ αὖ οὖν αὕτη ὑγεία.] Fortassis, οὐκ αὖ ὑγίεια.

ἢ ἀκήρατα ἀγαθὰ εἶναι ἀπό.] τὸ εἶναι redundat: vt & mox, καὶ τοὺς παραιτοῦντας οὐχ ὑποστῆναι, τὸ οὐχ delendum.

ἀλλ᾽ ἀγαθὰ εἶναι ἐποίει καὶ τοῖς νοζοῦσιν αὐτά.] τὸ ἀλλ᾽ & αὐτὰ redũdare, aut corrupta esse videntur.

ἀλλὰ παρυποστῆναι τοῖς οὖσι.] Lege παρυποστάσαι.

καὶ ἔδει μὴ τὰ πρῶτα μόνον καὶ ἀκήρατα.] Hæc fortasse causa fuit Aristoteli, cur diuinã prouidentiam orbe lunæ terminaret. Hinc & Epicurei tam Dei prouidentiam, quam animorum immortalitatem sustulerunt: quod tanta esset perturbatio, miseria, imbecillitas, improbitas vitæ humanæ. Sed aliud docent sacræ literæ, quæ & supplicium improbis minantur, & lapsum angelorum etiam tradunt.

τ͂ μόνης φανείσης ὁπωσοῦν κακίας.] Quæ sola vtcunque malum visa est. Ne animi quidem vitia prorsus esse mala contendit, secus quam Theologi.

ὡς ἀναγκαῖον αὐτό.] Scilicet τὸ κακόν. nam κακία antecedit.

συγχωρήσῃ.] συγχωρήσας & sententia & constructio postulat.

ἢ καταναγκάζεται lege.

τ͂ ἐρωμένων.] τῶν ἀγαπωμένων. Sic ea vocat quæ adamantur, non amasios aut amicas.

ἤπερ τὸ τελείως ᾗ αὐτεξουσίως τ͂ ἀνθρωπίνης ψυχῆς παρυφίσταται.] Puto legendum, ἢ αὐτεξουσίως κακόν, &c. παρυφίστασθαι. Facilius concedi queat, id esse, quod nullo modo sit, quam perfectum & arbitrarium animi humani malum. Sed vnde illa coacta siue ignorantia siue malitia sit, non explicat: vt nec D. Paulus, qui disputatione interrupta, scrutatores diuinorum arcanorum obiurgat.

ἡ αὐτοκίνητος ᾗ αὐτεξούσιος οὐσία τ͂ ψυχῶν.] Quia vero pleriq; omnes hac libertate ad perniciem & suam & aliorum abutuntur: quid dicas? Cur puero gladium, aut potius furioso? Sunt hæc arcana Dei, nullo humano ingenio explicabilia: nisi quis illud forte probet.

Ludit in humanis diuina potentia rebus.

Sed hunc ludum risumq; Dei Socraticum, sacræ literę detestantur.

εἶναι ἂν ἕλοιτο ἀνθρώπων ᾗ τῶν τῆς] Puto legendum, οὐκ ἂν ἕλοιτό τις ἀνθρώπων, τ͂ γε τῆς ἀνθρωπίνης. Ad rem ipsam quod attinet, si quis cruciatus inferorum concesserit, quorum testimoniorum plenæ sunt sacræ literæ, quis non malit vel saxũ vel nihil omnino potius esse, quam æternas scelerũ, easque intolerabiles, dare pœnas? Nemo mihi, certe quidem, vnquam persuadebit, vt malim in cruciatu esse, quam nihil esse: variorum morborum carnificinas expertus, vt alias ærumnas & molestias taceam. & post ipse Simplicius confitetur, ipsum esse ideo expeti quod bonum sit.

ἀγαθὰ λέγομεν ἐν τάξει τινὶ τ͂ ἀγαθοῦ.] Bona dicimus in ordine quodam boni. Verba subobscura sunt: sed puto eũ velle, stirpes & animantes suo loco esse bonas. Sed quę continenter sequuntur, ita vel obscura vel deprauata sunt, vt ea me non assequi fatear.

fatear. καὶ τῇ πρὸς ἄλληλα ἐφέσει παρὰ τοῦ ἀφορισμένων: Et desiderio sui mutuo a separatis vel destinatis. Sed si diuinare liceat, sic restituendum censeam hunc locum: καὶ τὰ φυτὰ καὶ τὰ ἄλογα ἀγαθὰ λέγομεν, ἀλλ' ἐν τάξει τινὶ τοῦ ἀγαθοῦ, καὶ τῇ πρὸς ἄλλα ὑφέσει παρὰ θεοῦ ἀφωρισμένα: Et stirpes & animantia bona dicimus, sed ordine quodam boni, & remissione erga alia, diuinitus destinata. hoc est: Deus stirpes & animalia destinauit ad bonos vsus, sic tamē, vt suo loco bona essent, & inferiora bona cęteris. Hanc sententiam in conuertendo sequi melius esse duxi, quā ea scribere, quæ nec ipse nec alii intelligerent. Paulo post lege, ἔτι κωλύσαι δυνατὸν τὴν αἵρεσιν.

καὶ ἀπ' αὐτοῦ ἔχει τὴν ἀρχήν.] Malim, καὶ ἀφ' ἧς. nisi hic nouam periodum incipias: quod fieri potest.

ἐπίστησεν.] Lege ὑπέστησεν.

ῥοπὴ παρυφισταμένη, ἔχει παρατρεπομένην δύναμιν ἐνδέδωκε.] ῥοπὴ παρυφισταμένη, φύσιν ἔχει παρατρεπομένην: δύναμιν ἐνδέδωκε.

οὐ πρὸς τὸν Ἐπίκτητον ῥηθέντα τοῦ λόγου.] Lege, οὐ πρὸς τὸν Ἐπίκτητον μόνον ῥηθέντα, &c.

περὶ τοῦ τοῦ κακοῦ ἀποστάσεως.] Lego ὑποστάσεως. Et post, ἀρεσκομένους, & ἐπὶ τὰ ἐκτὸς, & σκληρότερα τοσοῦτα, & ὠφεληθῆναι, & ἅπαξ ἀπαίδευτοι ὄντες ζητοῦμεν ἀκολουθεῖν ταῖς ἡμετέραις ὀρέξεσι.

ANNOTATIONES.
Ad Cap. 14. Pag. 69.

OTI εὐφόρως δεῖ φέρειν lege. Et, ἐπὶ καλῶς ἐμπόδιον εἶπε. &, προαίρεσις δὲ οὔ. &, τούτων μὲν οὐδέν.

τὰ δὲ κατὰ φύσιν ἐκκλίνειν.] Lege παρὰ φύσιν. Et mox pro ἠνάγκασε, malim ἀναγκάσθαι. & pro ἐφιλοσόφησε, ἐφιλοσόφησαν, cum & cætera verba pluralia sint.

αὐτὶ τοῦ ἀπορίας.] Lege, εὐπορίας ἠλλάξαντο, ἧς γὰρ σῶν ἀγαπᾷ τρέφων.

ἀπὸ ζωῆς προφέρων τοὺς λόγους.] A vita proferens sermones: hoc est, oratio est vitæ consentanea.

οὕτως εἰσὶ δεκτικοί.] Lego ὄντως, id est, τῷ ὄντι εἰσὶ δεκτικοί, ostendunt generosos animos. Aut δηκτικοί, a δάκνω, mordēt generosos animos: hoc est, τὸ κέντρον ἐγκαταλείπουσι. δεκτικοί non video quē sensum habeat, si conuerteris recipiunt, admittunt.

ANNOTATIONES.
Ad Cap. 15. Pap. 70.

EXtremo versu lege, ὑπὸ μὲν τοῦ ἰδίων.

ὅτι τὴν ψυχὴν ποιήσας τὴν.] Sensus & constructio postulare videtur, ὅτι τὴν ψυχὴν ἐποίησεν ὁ θεὸς τὴν ἀνθρωπίνην

καθ' ἑκάστην πρὸς ἃς δυνήσεται.] Suspicor legendum, καθ' ἕκαστα παρ' ἃς: vel, δι' ὧν δυνήσεται. Et pro διαβαίνειν, malim διαμένειν. nisi forte placeat, διαβαίνειν τὴν γένεσιν, transire generationem, & incolumis ad suam originem reuerti.

ὑφ' ὧν κινεῖται μὲν,] Lego ἐφ' ὧν. sicut post, ἐπὶ δὲ τοῦ τελείως πεπαιδευμένων.

τὸ παθητὸν σῶμα ἐν ἡμῖν παιδικὸν καθέστηκε τελείως καὶ ἀναμφισβητήτως ὑποκέκλιται τῷ λόγῳ. Sic corrigatur hic locus.

μερίζεται γὰρ τοῦτο.] Videtur deesse, θανατοῦται γὰρ καὶ μερίζεται, Occiditur enim & diuiditur. Sequitur enim, ζῶον δὲ μένει καὶ ὁλόκληρον, viuum manet & integrum. Quid vero si μελεΐζεται, vt apud Homerum, ἀλλὰ διὰ μελεϊστὶ ταμὼν, membratim dissecatur.

αὐτοῦ ἀμυντήριον.] Lege αὐτῆς. & mox, ὅτι θλίψιν, addendum φέρει, vel simile verbum. Et post, αὐτὴν χρὴ δεῖ. Deinde, ἀφελεῖν πάντως ἐστὶ, περιφανῶς. Cætera errata, vt καὶ τὸ πάθος ἡμέτερον καθηγουμένοις, & αὐτὸ ὡς οὐδὲν, & δεῖ ἐννοεῖν, & κρατεῖν, facile a quouis hoc modo corrigi potuissent.

ANNOTATIONES.
Ad Cap.16.Pag.73.

Τίνων τὰ ὅπως.] Lege, ἵνα καὶ ὅπως.

ἐστὶ δὲ πρόχειρον.] Malim ἔσται. Et mox, διακινούμεθα, subiunctiuo: vt διακινοίμην optatiuo modo.

ἐπ' ἰδίῳ] Lego, ὡς ἐπ' ἰδίῳ. &, καὶ δυσχεραίνων ἐπ' αὐτῇ. Et post, χρῆσθαι αὐτοῖς ὡς ἀλλοτρίοις.

δίδαξ.] Malim, δεδίδακται τοῦ ἀφαιρεθῆναι.

ἐδήμησε.] Lege ἐδήμευσε.

ὅτι οὐ μόνον ἡ ἔννοια τὴν ἑαυτῆς διάθεσιν.] Quod nõ modo cogitatio suam affectionem, &c. Obscura videntur hæc minus attentis. Sed hęc sententia est: Vt oratio ab animi affectionibus proficiscitur: sic animi affectiones oratione excitantur.

ANNOTATIONES,
Ad Cap.18.Pag.74.

Ἀκούω.] Malim ἀκούει.

ἐστὶ δὲ ὁ λόγος πρὸς τοὺς ἔτι πεπαιδευμένους.] Lege, ἔτι μὴ παιδευομένους, ὄντων δέ.

καὶ τὸ ἐξῆς.] Fortassis ἐκεῖνος.

τὴν ἐν ἑαυτοῖς.] Malim τὴν τε ἐν.

παρα-

παρασυρέωσι.] Lege παρασυρῶσι, vt sit ἀόρ. β. passiuus. Et mox εἰσδέξωνται.

σφίζει.] σφύζει per υ. vnde σφυγμὸς apud medicos, pulsus.

ἀπολείπεται συχνῶς.] Adde ὅτι συχνῶς.

ἐπιλαβόμεναι.] Lege ἐπιλαβομένῳ, scilicet τῷ λόγῳ. Nec enim ad ὀρέξεις referendum est.

τὸ παιδευόμενον μὴ ἀποχωρῆσαι.] Lego, τὸ παιδευόμενον μὴ ἀπορῆσαι.

ζῶσιν τὸ ζ.] Lego, σώζοντα, καὶ τὸ παιδὸς ἐπιμεληθῆναι: οὐδὲν τοῦτο ἦν κάλλιον.

ἢ τὸ παῖδα ἀνάγκη περιορᾷν.] Et seruum necesse est negligi: Potest hoc vtcunque ferri. Sed τὸ ἀνάγκη redundare videtur.

ἐν αὐτῇ τῇ κρίσει.] In ipso iudicio. Non placet, ac ne συγκρίσει quidem. Quid vero si χρήσει?

καὶ τῆς δυνάμεως.] Annotauit Varinus, τὸ καὶ sæpe redundare apud auctores. Recte ille quidem. Sed videtur sæpe etiam prius membrũ orationis ante καὶ deesse: vt hic fortassis omissum est, τῆς τε φύσεως τῶν πραγμάτων καὶ τῆς δυνάμεως.

τὸ ἐν τῇ ἐλαίῳ.] Fortassis τὸ τε ἐν τῇ.

ὅτι δ' ἐκείνων ἔτι περιποιήσασθαι.] Fortassis, οὔτ' ἐπ' ἐκείνων, scilicet τῶν συμμέτρων. Post, τὰς ἀπὸ τῶν μικρῶν ἀρχομένας lege.

ἀπὸ τῶν μιαρῶν.] μικρῶν lege.

οὐχ ὑπακούει.] Verbũ hoc vsurpatur de iis qui alienas fores pulsantibus respondent. Hic, obaudire aut non parere significat.

ὥστ' ἐμὲ ἐρεσχελεῖσθαι.] Malim ὥστ' ἐμέ.

ἀνελπίστως περιπίπτοντα.] Addendum videtur, περιτρέπειν πέφυκε τὴν ψυχήν.

ἐπὶ σύγκρισιν.] Fortasse, τὴν σύγκρισιν: quanquam ne hoc quidem satis placet.

μετὰ τὸ γνῶναι.] scilicet τὴν μείωσιν.

ὅτι καλεῖται.] Malim καλοῦντα.

οἷα οὐ πάντως.] Malim, ὅτι ἢ πάντως οὐχ ὑπακούουσι, ἢ ὑπακούοντας οὐ ποιεῖ τὸ προσταχθέν, καλῶς ἔχον ἐπ' ἀμφοῖν τὸ τῶν προστεταγμένων ὑπακούειν. Cũ autem ipse Epictetus ponat, μηδὲν ἂν σὺ θέλῃς: per incogitantiam puto Simplicium τῶν προστεταγμένων inculcasse: vt est interdum curiosior, & vt Asian⁹, verbosior, nimisq; lectorum ingeniis diffidens.

περίεισι δ' οὐδὲν παραγίνεται.] Malim περιγίνεται.

τίς δὲ σὺν αὖ ἔχων.] Fortassis ἱκανὸν, vltro.

τ͂ ἀδιαφόρου.] Malim ἀδιαφόρως.

ANNOTATIONES, Ad Cap.18. Pag.78.

Οὕτως.] Lege, ἀνόητον οὕτως ἀπολειφθῆναι, vere amentem relinqui, vel permanere.

τὰ καθ' ἑαυτόν.] Lege, καθ' ἑαυτοὺς.

ANNOTATIONES, Ad Cap.19. Pag.79.

Ἔχει τὴν ψυχὴν.] Lego ἕλκει. & mox, κενὴν δόξαν. & χαυνοῖ.

ἡμῶν γὰρ δόκησις.] Lege, ἡ μὲν γὰρ δόκησις.

τότε γάρ φησι.] τὸ γὰρ redundat.

περιττοτέραν παρ' ἀνθρώποις τιμὴν.] Insignem apud homines honorē. Malim παρ' ἀνθρώπους, honoratiorem esse humana conditione, diuinos honores meruisse.

μοῖρά τις.] Particula, Aliquis. Latini fere neutro genere, vt Satyricus:

Aude aliquid breuib. Gyaris & carcere dignum.
Si vis *esse aliquid. Probitas laudatur, & alget.*

περὶ πασῶν μὲν.] Fortasse, σπουδὴ μὲν περὶ τὰ ἐφ' ἡμῖν, καταφρόνησις δὲ τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν ἐστι.

οὐ ῥᾴδιον τῷ πεπαιδευμένῳ.] Lege, τῷ παιδευομένῳ. & mox οὐκ εἶπεν.

ANNOTATIONES, Ad Cap.20. Pag 80.

Περὶ τὰ ἀνόητα.] Lego ἀδιάφορα, vel ἀβλαβῆ. ἀνόητα hic locum habere non videtur.

τὸ ἀλλότριον πολυπραγμονεῖν lege.

σπουδῆς ἄξιον τὸ λόγου τινὸς ἄξια εἶναι.] Lego, σπουδῆς τε καὶ λόγου τινὸς ἄξια εἶναι.

ἢ σαθρὰ] καὶ σαθρὰ lego.

καὶ ὅπου οἰκεῖον.] Lege, καὶ τὸ οἰκεῖον.

ὅπερ ἐστί.] Malim εἴπερ ἐστί.

κακία ψυχῆς πλημμελῶς ἐνεργεῖν.] μὴ καὶ τῶν.

καὶ ἀποτυγχάνειν.] Lege ἀποτυγχάνοντα.

ANNOTATIONES, Ad Cap.21. Pag.81.

Καὶ ἂν ὀρέγεσθαι.] ὀρέγεται. καὶ ἐφ' ἡμῖν ἐστιν ἐπ' ἐκεῖνα.] τὸ ἐπ' redundat.

τοῖς ἀκολάστων.] ἀκολάστοις lege.

ἀποπεπαυμένων.] ὑποπεπαυμένων.

ANNOTATIONES, Ad Cap.22. Pag.83

Ὅλως γίνου.] Malim ὅλος.

πεπαυμένως ἄκρως.] πεπαυμένως.

τούτων ὑπὸ] τούτων τῶν ὑπό.

ἐπ' αὐτὸν θερμαινόμενος.] Fortassis ὑπ' αὐτοῦ.

καὶ τὸν διογένην γενέσθαι.] Alii referũt: Nisi Alexander essem, Diogenes esse vellē.

οἱ ὑπερελθόντες τοῦτον.] Fortasse τούτων, vel ταῦτα.

ANNOTATIONES.

Ad Cap.23.Pap.84.

Επιδεικτικὸν.] Lege ἐπιδεκτικὸν, ab ἐπιδέχομαι, non ab ἐπιδείκνυμι.

οἷα πράγματα στεναγμοῦ ἄξια νομίζειν.] Lego νομίζει, aut στενάζοντα, καὶ τὰ τοιαῦτα πράγματα στεναγμοῦ ἄξια νομίζειν.

τοῖς ἐκτὸς.] Malim ἐπὶ τοῖς ἐκτὸς.

ANNOTATIONES,

Ad Cap.24.Pag.86.

Καὶ συμποσιάρχῃ lege. Et πρός τε τὰ παρόντα.

καὶ τὴν ἐκ τοῦ.] Lege, ἑαυτοῦ αἵρεσιν ἕκαστος καὶ ἀπέχεται καὶ μεταλαμβάνει. Alia sunt Lapitharum nostrorum τῶν κυπελλομάχων conuiuia, in quibus id præclarum habetur, si neque pes neq; caput officium faciat. Edere quidem nemo cogit: sed nisi biberis ex aliena libidine, non raro periculũ, odium certe quidem paratum est semper. Nec alia ratio melior, ea quę velis vel resciscendi vel conficiendi (vt audio) in conuentibus Imperii, quam strenue certandi poculis. A quibus statim in senatum itur, & de republica, de religione, de incolumitate patriæ præclaras sententias dicunt ii, qui neque mentem neque linguam incolumem habent. Et miramur res nostras indies ruere in deterius, ac periculum esse ne vel externa vi, vel intestinis dissidiis oppressi concidamus?

ἐφ᾽ ἡμῖν ἐστιν ἐκκλῖναι.] Lego πενίαν ἐκκλῖναι. quæ vox, vt & supra καὶ ἀπέχεται, librarii oscitantia videtur omissa.

τὸ ἀγαθὸν ἡμῶν, ἢ τὸ κακὸν ἐν τούτοις οὐκ ἐν τῷ ὀρεχθῆναι ἡμῖν. Deprauatus haud dubie locus, sic fortasse restituendus: καὶ τὸ ἀγαθὸν, καὶ τὸ κακὸν ἐν τούτοις ἡμῖν, οὐκ ἐν τῷ λαβεῖν, ἢ μὴ λαβεῖν. ὡς πρότερον ἐλέγετο, ἀλλ᾽ ἐν τῷ ὀρεχθῆναι καὶ τῇ χρήσει &c. Vidētur enim verba transposita esse. Sententia certe quidem tale aliquid postulat.

διαπεθλῶσαι.] Videtur omissum ἐπὶ τούτοις.

ANNOTATIONES.

Ad Cap.25.Pag 89.

Εγκλίνοντα.] Inclinantē. Lege ἐκκλίνοντα, etiam in iis quæ sequuntur.

ἢ ζηλοδίει ποτὲ] Fortasse ζηλοτυπεῖ.

καὶ ἐπὶ τούτο φθόνος.] Legen-

dum aut ὁ ἐν τῷ, aut ὁ ἐπὶ τούτῳ φθόνος, vt subintelligas γίνεται, hæc est inuidia, vel inuidia inde exsistit.

ANNOTATIONES, Ad Cap.26.Pag.91.

ATελεῖς.] Lege ἀτελεῖς. Et mox ὑπερεχόντων, pro ὑπαρχόντων. & paulo post ἀφαιρεθῶσι.

νομίζοντες.] νομίζονται.

ἀλλὰ μὲν ἅμα δὲ.] Lacuna hæc fortassis explebitur: ἀλλ' ἅμα μὲν ἡσυχάσῃς ἐν τῷ μεταξὺ, ἅμα δὲ, &c.

ἑξῆς συμπλέκειν.] Lego δεῖ συμπλέκειν. Et mox προσεννοεῖν, λέγοντα, θάνατος δὲ καὶ φυγή.

ANNOTATIONES, Ad Cap.27.Pag.93.

Ἀντὶ χρείας.] Malim αὐτοὶ

διὰ συμπαθείας.] Lego, διὰ συμπάθειαν.

καὶ τὴν ἐντός.] Locū hunc sic restituendum & distinguendum censeo: καὶ τῶν ἐντὸς ἀποσαρουμένων, τοῦ ὑγιεινοῦ μεγέθους (scilicet τῆς ψυχῆς) ὥσπερ ἐπὶ τοῦ σώματος, τῇ κατὰ φύσιν διαθέσει τῶν ἐντὸς ἑπομένου, καὶ δι' ὅλου φερομένου ὁμαλῶς, καὶ συνεχῆ τὴν κρᾶσιν πρὸς τὰ ἐντὸς τῶν ἐκτὸς διασώζοντος, παραγγέλλει.

τοῦ ἐπιβουλεύειν.] Suspectum mihi hoc verbum est, nec tamen occurrit melius.

αἱρέσεως.] αἱρέσει lege.

ἔννοιαν φιλοσοφίας.] Fortasse περὶ φιλοσοφίας.

θαυμάζουσι καὶ αὐτὸ τὸ φιλοσοφίας κάλλος, καὶ μέγεθος ἐν τῷ προτέρῳ καταμελούμενον ὁρῶντες.] Incertum est, an τὸ κάλλος καὶ μέγεθος ad verbum θαυμάζουσι, an ad participium ὁρῶντες referatur. Mihi placet θαυμάζουσι absolute poni, & pro καὶ, legi αὐτό γε τὸ φιλοσοφίας, &c. Mirabuntur, quippe qui in eo ipso, &c.

ἐπὶ κοθόρνῳ ῥόπαλον ἐπιχειρήσας.] Alludit opinor ad Bachum Aristophanis in Ranis, qui Herculis habitu descendit ad inferos.

καὶ ἐπισεσυρμένης.] Si ipsius auctoris interpretationem sequimur, sordida vitæ ratio intelligenda erit, quæ omnem elegantiam aspernatur.

καὶ ἀνοήτων ἡ πληθείς.] Sententia postulare videtur, τῷ γέλωτι τῶν ἀνοήτων ἡ πληθείς.

διόπερ τὴν.] Lege διόπερ οὐ τὴν.

ANNOTATIONES, Ad Cap.28.Pag.95.

Διόπερ τὴν τοῦ τυχόντος.] Addenda negatio.

εἶναι καὶ διαφαίνοιτο.] Lege εἶναι, εἰ. Et post, pro διαφθορὰν, lege διαφορὰν.

σταυροῦ φαίνει] Lego, σταυρὸς φαίνει, φησὶ καὶ ἱκανὸν ἐστι μὴ ταῦτα εἶναι.

ὅταν εἴπῃ τὸ παραχρῆναι] Malim, ὅταν εἴπῃ τι τὸ παραχωρεῖσθαι.

ANNOTATIONES.
Ad Cap. 29. Pag 98.

Οὕτως ἄρξηται.] Legendum, οὕτως συζήτησει πρὸς τὸ πᾶν εἶεν ἔργον, ὡς οὐχ ὑπὸ λιμοῦ.

ἀπὸ τούτων φέρουσι.] Videtur addenda coniunctio, ἀπὸ τούτων οὖν, vel τοίνυν φέρουσι τὰς ἐνστάσεις, ὡς διαλύει νῦν.

καὶ λύει δυνάμει συλλογιζόμενος] τὸ δυνάμει, pro δυνατῶς, durum est. Quid pro eo legendum sit, non occurrit.

ὅταν παρῇ.] Fortassis, ὅταν ἀπῇ.

εἰ γὰρ τῷ ἐναντίῳ τὸ ἐναντίον ὑπάρχει] Fortassis συνυπάρχει, καὶ τῷ ἐναντίῳ τὸ ἐναντίον συναναιρεθήσεται.

τὸ μὲν τυχεῖν.] Lege τὸ μὴ τυχεῖν.

ἔοικε δὲ τὸ μὴ δύνασθαι.] Locus suspectus obscurior certe, quam vt a me satis intelligatur, ob nescio quam σύγχυσιν καὶ ἀνακολουθίαν, καὶ περιττολογίαν.

σιῶ.] Lege σιωπῶ.

καὶ μετ' ἐμαυτόν.] τὸ μετ' redundat.

κακοῖς, τῷ.] κακῷ, vel κακῶν τῷ ἐσχάτῳ.

ἐκεῖνο μὲν.] ἐκεῖνος μὲν.

αὐτῷ δὲ τῷ δ.] Lego αὐτοῖς δ.

ἐπαινούμενον.] ἐπαγόμενον.

ἀδυνάτων μὲν καὶ.] Sententia postulat, δυνατὸν μὲν οὖν διά.

μετὰ πολλῆς ἐνεργείας.] Fortassis ἐναργείας.

χρησιμώτερόν τε παρέχειν.] Legendum, χρησιμώτερόν τι παρέχειν.

εἰ δὲ καὶ τὸν πόλεμον.] Lege εἰ δὲ τόν.

ἐπὶ δήλῳ.] ἐπὶ δηλίῳ μάχῃ. Delium autem oppidulum Bœotiæ.

ὃ τῶν ὀλυμπίων ἐξεκηρύχθη.] Cuius iniquitatis esset, decies mille ciuium conseruatorem proscribere, & arcere celebritate Olympiorum? Puto igitur legendum, καὶ ἐν ὀλυμπίοις ἐκηρύχθη, vel ἀνεκηρύχθη. In Olympiis proclamatus est, præconio Olympico ornatus.

ANNOTATIONES.
Ad Cap. 30. Pag. 104.

Τὰς λοιπὰς ἐνστάσεις lege. Et περιστασομένας.

ἄλλο δὲ ἰδίῳ μᾶλλον lege. Et paulo post τῶν τὸν καλλίονα βίον αἱρουμένων.

χαίρειν σε δεῖ φησίν.] Lege δεῖ φησιν.

τυτέστι τῇ ἐν σοὶ δυνάμει.] Nō assequor quid hęc verba sibi velint, nec occurrit vt emendanda sint. Mox βουλομένη ἐ συγχαιρέση, & ἐξέφηνεν, & δύναμιν ἔχειν, & καὶ πάσης δυνάμεως, & λειπομένη, & δύνηται.

πάντα ἀγαθυνει, ὅ ὅσα βούλεται.] Aut redundat hoc incisum, aut legendum καὶ ἔχει ὅσα βούλεται.

ἐπὶ τοῦ αὐτοῖς μὴ τυχεῖν lege. Et ἀπὸ τοῦ μὴ τυγχάνειν, & τὸ φοιτᾷν, & τὰ ὑπ' αὐτοῦ λεγόμενα, & αὐθ' ὧν παθεῖ.

ἐνεργῶς.] Quid si ἐναργῶς:

ANNOTATIONES, Ad Cap. 31. Pag. 102.

HN εἶδε βούλημα.] Lege ἢν εἶπε. Et ὡς κοινοτέρου λόγος.

μὴ τὸ πρᾶγμα περιέπειν ἐκεῖνον, φυσικὸν ὄν.

ἀλλ' οὐ τὸ ζῆν.] Fortassis ἐ οὕτω ζῆν ὡς ἀεὶ συνεσομένου, scilicet τοῦ σώματος τῇ λογικῇ ψυχῇ, vt cohæreant hæc συμπάθειά τε ἄλογος καὶ τὸ οὕτω ζῆν.

διαλυθέντας.] διαπηθέντας.

οὕτως αὐτὸν περιχαρῶς.] Sententia postulat περιχυδῶς, aut λυπηρῶς.

καὶ τ συνηθείας καὶ τοῦτο χωρισμοῖ τὸ πολὺ παραιτητέον.] Fortassis καὶ τοῦ τ συνηθείας καὶ τούτων χωρισμῷ, τὸ πολὺ παραιτήτεον. vt alludatur ad illud, πλησμονὴ ἁπάντων.

ANNOTATIONES, Ad Cap 32. Pag. 109.

ΠΕρὶ τ.] Lege ὁ περὶ τῆς ὑποστάσεως.

διορθωθείς.] Malim διαφθαρθείς.

ἀσεβείας.] Lege ἀσεβείας, vt & mox ἀπορίαις.

εἴτε ἀρχὴν τις λέγοι.] Apparet alterum membrum a librario prætermissum, cuiusmodi fuerit, εἴτε ὑπὸ θεοῦ παραχθῆναι.

εἰ ὑπὸ μιᾶς αἰτίας πρὸς ἀμφοῖν οὔσης,] Videtur addendum verbum προσέχοιτο aut simile.

τοῦ μέλανι κοινὸν ἔχοντα.] Lego ἔχοντι.

κατὰ ζῶντα.] Malim κατὰ ζῶντα.

περὶ πάσης ἰδιότητος.] Suspectum mihi hoc nomen est. Nec tamen aliud diuinare audeo.

οἷα δὲ ὅσα.] Lege καὶ ὅσα, cū interrogatione post ἀκολουθεῖ: Et post, ἐξαρκῶσιν.

καὶ σῶα.] Lege ζῶα.

μετὰ τ δηλῶ.] Lege δειλῶ.

αἱ γεγαῦται.] Lege οἱ. Et mox ἀξιῶσι, & ὁποίως, & ἐξέφηνεν ἐκκεχαραγμένου λίθου.

ἀνάγλυφος.] Superne sculpto vel cœlato. Fortassis ἀγλύφου, rudi & impolito.

ὅπως

ὅπως δ' αὖ ἔχει τοῦτο.] Videtur locus esse mutilus: mihi certe obscurus est & dubius, vtrum τοῦτο ad κακὸν referatur, an vero ad τὸ ὑπὲρ ἄμφω ὄν.

γίνεται ὡς ἐν γῇ.] Fortasse addendum, καὶ ὅτι ὡς ἐν γῇ.

πῶς δὲ δυνατὸν ἦν τὸ ἐναντίον.] Si subintelligitur εἰσελθεῖν, malum bono contrarium intelligo: aut quid τὸ ἐναντίων vocet, non intelligo, nisi forte aliquid desit.

τὴν μέλλουσαν ἀποστολήν.] scilicet τῶν ψυχῶν præscire missum a bono iri ad se animas irruptionis metu.

πόσῳ δὲ ἦν κάλλιον.] Scilicet τοῦ ἀγαθοῦ. Quanto præstitisset vt bonum pateretur conteri malum? Pro ἑαυτοῦ lege αὐτοῦ, cum bonum non possit vincere malum.

ἐνδείκνυνται.] Lege plurali numero. Et mox συγκινήσεσι παραπτώσματά τινα. Et τὰς ὑπὸ τοῖς παραπτώμασιν.

ὡς τοιοῦτον ἐπιόντα.] Fortassis ἐπιὸν αὐτό. Et mox ἀσέβεια, & αὐτέπλασαν, & ἰσότιμον αὐτήν.

ἐν πᾶσι τοῖς ἑαυτοῦ ἐπιχειρήμασι.] Fortassis ἐγχειρήμασι. Et paulo post, ἑκουσίως ἑαυτό.

φλέγοντες τὸ πῦρ.] Verba transposita sunt. Lege φλέγοντες τὸ καπνὸν εἰς τὸ πῦρ ἐμπεπτωκασι.

στράπτωσι τῶν λεγομένων.] Lego τοῦ τῶν λεγ.

οὐχ ἑκουσίως αὐαμάρτητοι.] Aut addenda negatio οὐχ αὐαμάρτητοι, aut οὐχ ἑκουσίως ἁμαρτωλοὶ vel ἁμαρτητικοί.

καὶ οὐκ ἔστιν οὐδὲν ἐστιν.] Fortassis οὐδὲν ἔτι. Sic & inferius.

βιαζομένης.] βιαζομένους.

κακὸν οὐδὲν ἀρχή.] Lege κακὸν, οὐδὲ ἀρχή.

ὁ παράγων τι ἐφ' ἑαυτοῦ.] ἀφ' ἑαυτοῦ.

συνοῦσιν ἥντινα.] Malim συνοῦσι ἵνα προηγουμένην ἔχον ὑπόστασιν.

οὐσίαν ἄμικτον τῇ ἑαυτοῦ.] Videtur omissum participium, οὐσίαν ἄμικτον ἔχον τῇ ἑαυτοῦ φύσει.

εἰ γὰρ οὖν προηγουμένη.] Lego εἰ γὰρ ἦν.

καὶ καθ' ἑαυτὴν οὐχ ὑφίσταται.] τί γὰρ legendum. Et mox τούτῳ ἀγαθόν.

ἀλλὰ παρυφίσταται τοῦ ἀγαθοῦ.] τὸ ὑφίστασθαι de rebus bonis, & certo fine a Deo conditis. τὸ παρυφίστασθαι, quæ præter finem auctoris vltro exstiterunt, nec vtilia & necessaria, sed supervacanea & noxia sunt. Difficile est verbo vno hunc sensum exprimere: sed quia melius non occurrit, accessionem verti τὸ παρυφιστάμενον.

τὸ δὲ σκιάσαι.] Lego σκᾶσαι, a σκάζω.

περὶ τὸ ἀποκείμενον αὐτό.] αὐτῷ lege.

διὰ γὰρ τὴν σωτηρίαν καὶ ὑγίειαν.] Fortassis διὰ γὰρ τὴν σωτηρίαν ἡ ὑγίεια τοῦ ζώου.

καὶ ὅλως τὸ δι' ὃ γίνεται ἡ ἐνέργεια.] Nisi repetatur τέλος ἐστὶ, non intelligo quid sibi velit.

ἐπιλαμβάνει δὲ.] Lego ἐπισυμβαίνει δὲ.

ὃ συνίσι τὸ ἀγαθὸν. Fortasse τὶ ἀγαθὸν.

ἡδονῆς γάρ τις ἐφιέμενος καὶ ἐπιθυμῶν.] Legendum puto, ἐφιέμενος μοιχεύει. Et mox τοῦ φαινομένου αὐτῷ.

διὰ τὸ κακὸν.] Lege τῷ. Et τὸ συνὸν αὐτῷ κακόν.

Τί αὖ εἴη τὸ αἴτιον.] Puto legendum, τί αὖ εἴη τὸ αἴτιον, τὸ αἴτιον γὰρ ζητεῖ ὁ λόγος. Mox τοῦ θεοῦ, &c.

ἀγαθοῦ ὄντος οὐδὲ τὰ μέσα μόνα κατὰ τούτων.] Fortasse, μετὰ τούτων. Etsi hęc verba prorsus omitti possent absque detrimento sententiæ.

καὶ ἀδρανῆ καὶ μηκέτι.] Fortasse legendum, καὶ ἀδρανῆ τῶν ἐσχάτων μηκέτι. Etsi ne sic quidē satis intelligo. Id quidem dicere videtur: nisi aliqua extrema essent eorum quæ nunc prima & media sint, eam fore conditionem, quæ sit extremorum.

πεφυκέναι δ' ἐν τούτῳ.] Lego ἐν τούτῳ τῷ ἔθει καὶ τῇ χρήσει, habitudine quadam, seu affectione: vt conuenientia quædam sit inter animam & hunc terrenum locum, cuiusmodi est inter marem & fœminam.

ἀπαλλάττεσθαι.] ἀπαλλάττεσθαι.

μύχης.] μάχης.

οὐδὲ ἔχει.] οὐδὲν ἔχει.

καὶ γὰρ τὰ μὲν ἄλλα τῶν ὑπὸ σελήνην σωμάτων οὐδὲν ἔχει κακόν.] Puto legendum, τὰ μὲν ἁπλᾶ τῶν ὑπὸ σελήνην. Simplicia corpora, id est elementa.

πρὸς δὲ τὸ τῶν ἄλλων ἀγαθῶν.] Fortassis πρὸς δὲ τὸ τῶν ὅλων ἀγαθόν.

ἢ ἐχόμενον.] Lego ἢν ἐχόμενον ἀδιάρθρωτον περὶ τοῦ κακοῦ. Et mox, μὴ ὂν αἱρετόν.

καὶ δευτέραν.] δευτέρας.

καὶ εἰκότως συνοῦ.] Fortasse εἰκότως, ὡς καὶ αὐτοῦ.

ὅταν ἐθέλῃ ταύτην ἀρχὴν ἔχειν] Legendum, ὅταν ἐθέλῃ ταύτην ἀρχὴν ἔχειν.

φύσιν μὲν ἔχειν.] ἔχει lege.

συμπληρωθέντος.] συμπληρωθέντι lege.

τοῦ καθαρωτέρων.] τῶν.

καὶ ἀποπατεῖν.] Lege ἀποπατεῖν per τ. ὡς ἄλογόν τι ζῶον.

κίνημα τηλικοῦτον.] Motū tantum. Sic τὰ ἀφροδίσια vocat. Nam si κίνημα legas, ad mulieres

mulieres tantum pertinebit. Mox παρθένου.

πληκτικὸν ἡδονῆς.] Lego διὰ τὸ πληκτικὸν τῆς ἡδονῆς.

οὔτε τῷ κρείττονι.] Lego οὔτε ἐν τῷ κρείττονι καθ' αὐτὸ ὄντι, χώραν ἔχον. οὔτ' ἐν τῷ χείρονι ἐφ' ἑαυτοῦ μένοντι.] Sententia est, malum esse coniunctum quiddam, non simplex, Nam τὸ καθ' αὐτὸ εἶναι, & ἐφ' ἑαυτοῦ μένειν idem valent, vt opinor, quod τὸ μόνον ἢ ἁπλοῦν εἶναι: idque arguit verbum συμπλακῆναι, quod sequitur.

ἀλλ' ὅταν τὸ κρεῖττον, &c. ἀναδέξηται. τοῦτο δὲ πάσχει.] Diu me torsit hic locus, donec animaduerti, τὸ ἀναδέξηται finire πρότασιν, & τοῦτο δὴ legendum in apothesi. Verti autem totam periodũ propter obscuritatem περιφραστικῶς, quo ab omnibus intelligeretur.

αἱρουμένη τὸ αὐτεξούσιον αὐτῆς] Lege διὰ τό.

καὶ ἐπ' οὐδενὸς ἔνδοθεν.] Sententia postulat ἔξωθεν, sicut supra sæpe scriptum est. Et mox ἡ ψυχή ποτε μὲν τὸ κρεῖττον ἐκλέγεται, ποτὲ δὲ τὸ χεῖρον ἀντὶ τοῦ κρείττονος. Post, κατὰ προαίρεσιν ἐβιάζετο.

ἀλλ' ὡς φαινομένου μὲν.] Constructio postulat ἀλλ' ὡς φαινόμενον μὲν ἀγαθὸν, κρύπτον δὲ.

Quia præcedit, non ὀρέγεται. sed αἱρεῖται.

ὁ θεὸς αἰτίας ἀναίτιος.] Sententia postulat κακίας, aut ἁμαρτίας.

αὐτῇ.] αὐτὴ αὖ αἰτία.

αἵρεσις ἐφ' ἡμετέρου πεφυκυῖα.] Lego ἔργον ἡμέτερον, vel certe ἐφ' ἡμῖν πεφυκυῖα.

ἀπὸ τοῦ κόσμου, ἢ ὡς μέγα.] Apparet prius membrum incuria librarii omissum. Lego igitur ἀπὸ τοῦ κόσμου ἢ ὡς μὴ ἀγαθὸν, ἢ ὡς μέγα τι κακὸν οὖσαν.

καὶ οὐδεὶς αὖ ἕλοιτο φυτὸν.] Nemo stirps esse malit. Pendet hæc sententia ab illo dicto, Præstare male esse quã non esse. Ego vero haud scio an aliqui non malint non modo sensus omnis expertes, sed & prorsus nihil esse, quã aut hic perpetuis morborum doloribus excarnificari, aut post obitum æternas improbitatis dare pœnas, cum vtrisque malis infiniti sint obnoxii.

προηγουμένας.] προηγουμένως. Reliqua quiuis facile corriget; vt ἐκδέξαιτο, πρόπασιν.

τὸ λυφθὲν τοιοῦτον.] Fortassis τὸ ληφθὲν τοιούτως, vel τοιοῦτον ὄν.

ANNOTATIONES,
Ad Cap. 33. Pag. 127.

Πολλῶ ϖρᾶγμα:] Corruptus hic locus est, sic vtcunque restituendus, πολλῶ ἐνάργειαν ἡ σύγκρισις ἄλλα ἐπιτρέποντος, ϖρὸς ἐμὲ ἐπιτρέποντα καὶ τὸ σώματος, &c.

ἐνεργοῦς συγκρίσεως.] efficacis. Malim ἐναργοῦς, illustris: Et in fine, τὸ τὰ κατ' ἀξίαν.

ANNOTATIO, AD Cap.34. Pag.128.

Nihil in hæc Capita extat Simplicii, siue ipse perspicua esse putarit, siue oscitans librarius prætermiserit, siue codex iniuria temporis mutilatus sit: quod quidem est verisimilimum.

ANNOTATIONES, Ad Cap.35. Pag.129.

Καὶ αὐτῇ τῆς.] καὶ αὐτὴ τῶν τῆς πόλεως μερῶν ἑκάστῳ τὸ κατ' ἀξίαν ἀποδιδοῦσα.

ϖερὶ τῶν ἐντὸς καλῶν.] Fortassis ϖερὶ τῶν ἐντὸς καλῶν, de interiore pulcritudine, de animi formositate: aut certe aliquid deest.

ὡς καθόλου μέρη.] Malim εἰς μέρη διελεῖν.

καὶ οὐ ταῦτα.] Lego καὶ ὅτι οὐ ταῦτα.

μετὰ θεὸν καὶ ὁλότητος] Fortasse μετὰ θεὸν τῆς ὁλότητος ἡμῶν.

Συναγωγῆς.] συναγωγὸς.

ϖεριαιρετικῶς ὅμοιοι ὄντες.] Fortassis ἀνόμοιοι. Nisi in eo dicat illos esse similes, quod vterque alterum perditum cupit.

ἀγωνιζόμενος] Lego ἀγωνιζόμενος.

συντεταγμένως μὲν καὶ ϖεριαιρετικήν.] τὸ συντεταγμένως intelligi potest, quia neuter sine altero esse potest. Illa vero coniunctio habet dissimilitudinem & discrimen, quod fugiens antecedit, fugans sequitur: hic corripere, ille effugere conatur, vt apud Homerum Hector & Achilles, de quibus ait: ϖρόσθε μὲν ἐσθλὸς ἔφευγε, δίωκε δὲ πολλὰ ἀμείνων.

χεῖον ἀνομοίως ἀνομοίων, lego: vt & supra, pro διαφοραῖς ὡς τὸ πέρυσι, legendum διαφορικὴ ὡς τὸ πέρυσι.

ἢ τὸ ἀρχόμενον] Lego καὶ τὸ.

δοκεῖ φίλον.] Malim δοκεῖ φίλῳ εἶναι βουλομένῳ.

κατὰ θεὸν τὸ εἶναι.] Potest intelligi, voluntate Dei. Sed malim μετὰ θεὸν, post Deum primam causam. Mox lege ἐγράφησαν, & ἐδανεισάμενοι.

ὑπηρέτου.] Legendum videtur, ἀπαρέσκοντα.

ἐκλαβηθέντες δὲ τὴν θείαν.] θεὸς pater, θεῖος patruus. Voce τοῦ θείου, nisi fallor, ostendere vult, patres olim θεοὺς fuisse dictos: ac θεοῦ nomen abolitum ob religionem,

gionem, θείου tamen remanſiſſe.

φανδίειν.] φορδίειν.

ὅτι τοιούτους εἶναι.] Lego ὅτι τοιούτους εἰκὸς.

καὶ συγγενεῖς ἐλθεῖν πρὸς αἱρησόμενος.] Fortaſſe προαιρησόμενος. Et mox τὸ μὲν ἐκεῖνον.

οὐ γὰρ κύριος.] Lego οὐ γὰρ ἐκείνου κύριος εἶ, τοῦτο δὲ σπούδαζε καλῶς, vel κατὰ λόγον τὸ σοί.

ὡς θεοῦ προστάττοντος lege. Et poſt, καὶ ἥμισυ καὶ χειμῶσι.

τὰ γὰρ διὰ σταθηρότερα καὶ στατηρότερα.] Fortaſſe legendum, τὰ γὰρ δὴ αὐστηρότερα καὶ σταθερώτερα τῶν ἠθῶν, πρὸς τὰ δυσκίνητα καὶ παράθερμα. niſi forte pro διὰ σταθηρότερα, placeat, διάψυχρα aut δραστικώτερα, etſi id τῷ παραθέρμῳ nō opponitur.

καὶ ἔλαττον.] Sententia poſtulat, καὶ ἔχαστον πότερον ὑπὸ τῶν ἀλόγων ἄρχεται παθῶν ἢ ὁπωσοῦν. Et paulo poſt, πότερον πρὸς τὰ καλά.

ἐπιτήδειοι.] ἐπιτήδειοι, ἀλλὰ καὶ αἱ τὸ ἀγαθόν. Paulo poſt, ἀμείβεται.

Συναγόρευ.] Fortaſſe συνεγείρεται. Et mox, καὶ μιλαδιδόμενα πολλαπλασιάζεται, καὶ ὥσπερ ἀπὸ πυρείων.

τὰ δὲ ὠφέλιμα.] Lege πάντα. Et mox, ἐνοῦσαι.

τὸ ὀρθὸν ἥξει.] Lego ἕξει.

οὕτω κεχρῆσθαι.] Fortaſſis οὕτω δεῖ χρῆσθαι.

ἐφ' ἡμῶν.] Lego ἀφ' vel ὑφ' ἡμῶν. Poſt lege πρωτείων τε παραχωρεῖν ἡδέως, ὡς ἑαυτοῖς παρακεχωρηκότων.

ἔχειν πρὸς αὐτὸν νομίζειν ἢ πρὸς τὸν ἑαυτῶν, ἀπέντος δὲ lege. & mox, ἵνα δὲ συντέμω. Poſt, καὶ σώματι καὶ τοῖς ἐκτὸς ἔνι τι συνῳδὸν τῇ τῶν ὄντων ζητήσει.

Et mox, ἀπὸ τῶν καθ' ἕκαστον πλεονεκτημάτων. (ἀρετή.

Et mox, μία τις ὁλοτελής

Poſt, πάρεστιν αὐτοῖς. Et, τῶν ὑπ' αὐτοῦ πραττομένων.

καὶ τὰς δημιουργίας δέ, lege,

καὶ τὰς λοιπὰς φροντίδας.] Fortaſſe τὰς δὲ λύπας καὶ φροντίδας.

κατὰ τὸ αὐτὸ προσῆκον.] Eadem officii ratione ſeruata: Fortaſſis αὐτῷ, vt cum decet: vel, quatenus id ei conuenit.

ἀλλ' οὐκ ἐπιθήγοντες.] ἐπιθήγω eſt exacuo, incito, τὸ παρὰ ῥημα. ἐπιθίγω, tango. Fortaſſis eſt heteroſis generis, pro ἐπιθηγόμενοι.

τῆς ψυχῆς οὐσίας.] Malim τῆς ψυχικῆς

ἀδύνατον τὸ πρὸς. Fortaſſis ἀδύνατον πρὸ τοῦ πρὸς.

ὅσῃ] Lege ὅση δύναμις.

τὸ ἥμισυ τοῦ ἐναντίου.] τὸ ἥμισυ τὸ ἑαυτοῦ lego. Nota eſt Ariſtophanis fabula de binorum corporum ſectione, vt mutuo amore frui poſſent, e Platonis conuiuio.

τῇ καὶ ἐν ὀλίγοις.] Vel in paucis. Quid si καὶ ἐν λόγοις: vel in verbis, & orationeamicitiam cernere: quia sequitur, e vita sublatam esse.

ὑπὸ τῆς καθ' ἡμᾶς.] Malim ἀπό.

τῆς τε τῶν ἀγαθῶν διαγωγίας αὐτῶν.] Verba τῶν ἀγαθῶν videntur redundare: nisi forte legendum sit, τῆς τε τῶν παίδων διαγωγίας, αὐτὸν κατά.

παρεμφαίνεται] παρέμφαίνεται legendum.

ἡ δὲ διὰ συμμαχίας.] Malim ὁ δὲ διά.

ὁ δὲ γείτων, ἐὰν καὶ πολίτης ᾖ.] At vicinus si ciuis etiam fuerit. Ferri potest hæc lectio, quod & hospites & inquilini vicini esse possunt. Sed quid si (vt supra etiam factum esse ostendi) inuersus ordo verborum sit, & sic legendum: ὁ δὲ πολίτης ἐὰν καὶ γείτων ᾖ. At ciuis si etiam vicinus fuerit.

τυγχάνομεν, οὕτω.] Puto legendum, τυγχάνομεν ἔχοντες, οὕτω.

ἐπὶ τινος ἐπιπόνως.] Lego μετά τινος.

καὶ μετὰ λαμβάνοντα.] Lege ὑφὲν, καὶ μεταλαμβάνοντα. nisi cætera etiam verba in participia mutaris, vt legas φυλάττοντα, μεταδιδόντα, μεταλαμβάνοντα: quia sequitur, συνηδόμενον καὶ συναγωνιζόμενον.

ἐν ταῖς πρὸς ἄλλους αὐτῶν ὁμιλίαις.] τὸ αὐτῶν redundare videtur: & pro βοηθήσοντα, malim βοηθήσαντα.

ἀπὸ τῆς παρὰ τὸν στρατηγόν.] Malim περί.

οὐ μόνον ὑπουργεῖν, ἀλλὰ καὶ ἐνεργεῖν] ὑπουργεῖν obsequi, ἐνεργεῖν nauare operam, & capere laborem, interpretor: quanquam ὑπουργεῖν pro πείθεσθαι poni videtur.

περὶ ἑίων γδ.] Lego περὶ ἑίων τε. Post, παρελθοῦσ: & δ' εἶπεν τῶν παρ' ἡμῶν.

ANNOTATIONES, Ad Cap. 36. Pag 141.

Leuicula quædam errata sic corriges. ἡμᾶς ἐν αὐτοῖς, & ἔχειν αὐτοῖς, & καὶ ἀγαθῆς προνοίας γινομένης, & καὶ δικαίως καθῆσθαι.

Ἐκ τῆς μὲν γνώσεως.] Prolixa periodus: cuius alterum membrum est τῆς δὲ ζωῆς, quam de industria incidi.

ὑπείκει καὶ πείθεται.] Lege ὑπείκει: & mox, γνώμης, & μήτε ἐγκαλέσης.

τῆς δὲ ζωῆς διαιρέσεως πρὸς τό.] Fortassis δεῖ καὶ ὁσίως.

ζηλοῦμεν.] Malim ζηλώσωμεν. Post, ὀρεγώμεθα, & ἀποτυγ-

τυγ-

τυγχανόντας, καὶ περιπίπτοντας.

καὶ οἱ ἔμπειροι. Et periti. Lege ἔμποροι, mercatores.

καὶ τοὺς μὲν ὅλα.] Fortasse καὶ τοὺς τὰ ὅλα. Sin τὸ μὲν non redundat, membrum alterum deest: cuiusmodi fuit, οὐκ ἐννοοῦσι δὲ, ὅτι ἀδυνάτων ἐφίενται: Accusant illi quidem deos, sed nō cogitant, ea se desiderare, quæ fieri non possint.

τὴν ἔγκλισιν.] ἔκκλισιν lege.

ἐξέταζειν ἀναγκαίως.] Fortassis ἐξέταζειν ἑαυτὸν, ἀναγκαίως. Mox, πολλοῖς δὲ ἐκκλίνων.

θαρσοῦντας ὑπό.] Fortassis ὡς ὑπὸ, vt supra. Et post, ἐξῆς προστίθησι.] Malim προσίθησι.

ὧν τὰς νομίμους καὶ ἐνθέσμους ὁ θεὸς πάντως τοῖς ἀνθρώποις ἐξέφηνεν.] De ceremoniis & sacrificiis Iudæorum loquitur, vt opinor. Nam Numæ Pompilii & Lycurgi, aliorumque legislatorum commentis hoc tribuere alienum videtur a Simplicii prudentia.

ἔξωθεν δὲ διὰ τὰς.] Corruptus locus, sic fortasse restituendus: ἔξωθεν, ὥσπερ φανερὰς & ἀφανεῖς κηλῖδας ἀπορρύπτοντας.

τὴν τῶν ἐκτός.] Lego, & τῶν ἐκτός.

ἐπιτηδείων γινομένων.] Lego ἐπιτήδειοι γινόμενοι.

καὶ αὐτὸ τῆς θείας.] καὶ αὐτὰ legendum.

ἀπηλλάχθαι καὶ διὰ.] καὶ redundat.

ἔπαυσε τῶν τοιούτων πολλάκις ὁσίων καὶ οἱ.] Puto legendum ἔπαυσε διὰ τῶν τοιούτων πολλάκις, καὶ οἱ προσφέροντες.

ἀφωρισμένοι τὸ ἀνθρώπινον εἶδος.] Posterius εἶδος redundare videtur.

ἀπὸ θεοῦ.] Malim ὑπό. Et mox, ὡς αἵρεσιν ἑνὸς ἀποτεμνόμενοι. Et, καὶ χρόνοις ἄλλοις.

διὰ τὸ πείρας.] Lege πείρας.

& τῇ τῶν ἐσθιομένων.] Fortasse θυομένων.

& ὅτε τὰ μὲν θεόν.] Corruptus locus. Sententia postulare videtur, καὶ ὅτε κατ' ἀξίαν, vel πλημμελῶς τὰ περὶ θεὸν ὀργιάζεται, δήλη γίνεται ἡ ἐν ταῖς ἀφωρισμέναις ἡμέραις. Post, lege τῶν συμφερόντων.

πάντα δὲ φασι.] Lege φησι, scilicet Epictetus.

ὑπήλακται.] ὑπήλλακται, ab ὑπαλλάττω.

ὥσπερ κυρτὴν εἰς συμπλήρωσιν.] Fortassis ὥσπερ κυρτοῦ, vt in fine legatur τοῦ ποιοῦντος, omisso verbo ἦν: aut eo retento, legendum κυρία, &c. τοῦ ποιοῦντος ἦν.

ἀλλ' οὐδ' ἀσεβοῦς.] Hoc alii codices non habent.

ὑπολαπτόμεθα.] Scilicet τῷ θεῷ. fortassis ἐπιτείνόμεθα, cũ sequatur, καὶ ἀδρυνόμεθα.

οἱ τὸ θεῖον περιεστῶς.] Lego οἱ εἰς τὸ θεῖον.

καὶ τὸ πυρὸν.] Lego, & τὸ πυρὸν.

καταθυμοῦσι.] Lege καπνοῦσι.

ἄνθρωποι δὲ ἐπὶ πρὸς ἴστω.] Lege πρὸς τούτω.

ποτὲ μὲν ἀγαθοὺς δοκοῦντας, ποτὲ δὲ.] Pro δοκοῦντας, aut ἀτυχοῦντας legendum, aut δοκοῦντας ἀτυχεῖν.

ποτὲ δὲ κακοὺς ἐν ἑαυτοῖς εὐθεροῦντας.] Aut τὸ ἐν ἑαυτοῖς redundare, aut deprauatum esse videtur.

ἐπιπλήττουσί με.] Lego ἐκπλήττουσί με.

Σκοπὸς ὡρισμένος ἐστὶ τοῖς. οὐ γὰρ.] Lego, sententia sic postulante, ἐστί τις. οὐδὲν γάρ.

ὑφίσατο αἴτιον καὶ σκοπὸν ποιεῖ.] Fortassis, ὑφίσαιτό τι αἴτιον καὶ σκοπὸν ποιοῖ. ἀλλ' οὔτε τάξιν, οὔτε ἀκολουθίαν τὴν αὐτὴν ἢ τῶν τοιούτων ἀεὶ φύσεις φυλάττει.

τὸ καταπεσὸν.] Lego τὸ καὶ πᾶσαν κίνησιν, ἀκίνητον ἵστησι μᾶλλον: quod omnis motionis est expers, sistit potius. Sed hac ratione duo statuentur principia, nisi fallor: Deus immobilis, & cœlum per se mobile, a quo cætera omnia cieantur. ipse appellat τὸ αὐτοκίνητον καὶ αὐθυπόστατον.

ἐφ' ἑαυτοῦ γίνεται.] ὑφ' ἑαυτοῦ lego.

Στρέφειν τὴν πάντα.] Lege τὰ πάντα, & mox, ἄρξαιτο.

οὐδαμόθεν ἄλλοθεν ἄρξαιτο αὖ τὸ αὐτοκίνητον, εἰ μὴ ἀπὸ τοῦ αὐτοκινήτου.] Fortasse τὸ κινητὸν, vel κινούμενον, vel ἑτεροκίνητον. Ego, mobile vertere non dubitaui. Quod si cui displicet, librarii ταυτολογίαν reponat: Non aliunde orietur per se mobile, nisi a per se mobili.

ἐξ ὑποκειμένου τινὸς ὄντος.] ὄντα lege.

πρωτουργὰ εἴδη.] Formæ primum efficaces, quæ primam & principem efficiendi vim habent. Post, ἐν ὑποκειμένῳ τινὶ lege.

τὸ πρῶτον κινοῦν.] Lege πρώτως aut πρῶτον.

καὶ λόγους ἔχουσα ἐὰν τῇ.] Fortassis ἐν ἑαυτῇ.

πρὸς ἐκεῖνό τε μεταβάλλουσα.] Malim ἐκεῖνό γε, nisi alterum participium desit.

διὰ τὰ σώματα κινοῦσαν.] Lego τὰ ἴδια σώματα.

ἄτοπον γὰρ τὸ μὲν.] Malim τὸ τὰ μέν.

καὶ ὑφεστῶτος καὶ ὑφεσταμένου.] Puto legendum actiue, καὶ ὑφιστάντος καὶ ὑφισταμένου. Sententia certe quidem id postulat.

τὸ τέλος

τὸ τέλος ἀμετάβλητον.] Lego πλέως.

τῆς πρώτης κινήσεως.] Fortasse πρώτως.

μὴ μόνη τῷ τοιαῦτα.] Fortasse τὰ τοιαῦτα, vel ταῦτα τὰ τοιαῦτα.

ἐνστατική ἐστι ἐπεργποιός.] Fortasse διαστατικὴ καὶ ἐπεργποιός. δηλονότι ὅτι·

τοῦ ποτὲ μὲν τάδε νοοῦντος.] Quia sequitur ποτὲ δὲ χρονικῶς, fortasse legēdum τοῦ ποτὲ μὲν ταχέως, vel ταχείας.

Καὶ μὴ σώσῃ.] Fortasse καὶ μὴ πρότερον σώσῃ. Cętera deprauata sic corrige, ὅτε γὰρ τοῦτο. Et, καὶ χρὴ τὸ ἐπὶ. Et, ζητεῖν, & περὶ αὐτῶν ἐννοοῦντες. Et, εἰδέναι βεβαίως.

ἐν τῇ τοῦ παιδὸς ψυχῇ.] In pueri anima. Sententia postulat, ἐν τῇ τοῦ παντὸς ψυχῇ. In anima vniuersi, seu mundi.

ἀσύνθετον.] ἀσύνετον.

αὐτία γὰρ περὶ τῶν πολλῶν.] Legendum fortassis περὶ τῶν πολλῶν ἓν εἶναι τὸ αἴτιον, δι' ὃ καὶ τὸ πολλῶν ἕκαστον ἕν ἐστιν.

οὐδὲ πάντα ἐφίσταται] Lege οὐ δέ.

ὁμοφυὴς πρὸς τὸ ὅλον.] Aut ὁμοφυὴς, aut mox συνώνυμον etiam legendum.

δυσχεραίνει καὶ πράγματι.] Lege τῷ πράγματι. & mox ὑφ' ἑαυτὸν.

καὶ τοῦ φυσικοῦ.] Lego ψυχικοῦ.

εἰσὶ γάρ τινες εἶναι.] Fortassis οἴονται γάρ τινες vel εἰσὶ γάρ τινες οἱ νομίζοντες εἶναι τὰ θεῖα, τοιαῦτα.

ἀγνοοῦντα ὅτι ἡ χρή.] Lego ὅτι χρή.

διὰ σμικρότητα καὶ ἀτέλειαν (ἀποφαινόντων τὴν περὶ νοιαν αὐτοῦ, εἰ δυνατὰ μὲν, οὐ βέλτιστα δέ.] Verba his inclusa lineis redundant.

ζώων ὑπάρχει.] Lego ζώων οὐδενὶ ὑπάρχει.

καὶ πρὸς ἄνω lege & κρατοῦσιν ἐκείνων.

αὐτὰ καὶ τῶν μερῶν.] Fortassis αὐτάρκη. vel ἅμα, &c. προνοεῖ. Infra lege ἐπιμελοῦνται. Et. οὐδενὶ σχολάζειν ἄλλα. Et, ἤθει μένει, καὶ ἕως αὖ οἱ νόμοι.

ποίαις συμπάσης ψυχαῖς.] Lego τύχαις. ἕκαστος γὰρ ἡ ψυχή ἐστι.

τοῦ εἶναι ἐκείνων.] Aut aliquid deest, aut hæc verba redundant.

ἐφήπλωται.] ἐφήπλωται Etmox, ὑπὸ τοῦ ἡλιακοῦ.

ἀποτυγχάνει ποτὲ ὀρεγόμενος.] Fortassis ἀποτυγχάνει ὅτε ὀρεγόμενος, οὔτε περιπίπτει ἐκκλίνων.

ἄνθρωπος ὡς ἄνθρωπος.] Non video quorsum τὸ ὡς ἄνθρωπος pertineat. Neque enim homo vel Deus est, vel bestia. sed hoc fortasse dicit, quatenus a natura sua non recedat homo. Quod

V

sequitur τοὺς παρὰ φύσιν ὡς ἀνθρώπους διαζῶντας, pro τοὺς παρὰ φύσιν τὴν ἀνθρωπίνην.

ἀποδίδεται.] ἀποδίδενται.

καὶ τροφαῖς.] Fortasse τρυφαῖς. (go ἢ ἀεί.

ἢ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ καὶ ἀεὶ.] Le-

πρὸς τὴν χείραν.] χρείαν.

αἱ μὲν κολαστικῶς, αἱ δὲ κατὰ τιμωρίαν.] τὸ κολαστικὸν refero ad castigationem vitandi mali causa in posterum: τὴν τιμωρίαν vero, pœnam ob admissum facinus irrogatam.

ὑπομνηθῆναι, εἰη lege.

ἀλλὰ δεῖτο.] Lege ἀλλὰ δὴ τὸ τρίτον τῷ Σωτῆρι. Prouerbium satis notum est.

καὶ τοῖς ὑπὸ τοιούτοις.] Puto legendum καὶ τοὺς ἐπὶ τοιούτοις εὐχὰς προσαποινομένους.

ὁ θεὸς αἴτιος ὡς.] Lego αἴτιος ὁ, ὡς.

τοῖς ἀδικοῦσι συνεργῶν.] Lege καὶ συνεργῶν.

καὶ τοι τις ἂν μέτριος ἂν ἕλοιτο τοὺς ἐπιμελουμένους πολεμίων προδοτὴν αὖ αὐτοῖς.] Plane corruptus locus, ita fortasse restituendus, καὶ τοι τίς ἂν μέτριος ἂν στρατηγὸς δωροδοκούμενος ὑπὸ τῶν πολεμίων προδοίη, &c.

ὅπερ οὐδὲ νοσεῖ] νοσεῖ lege. Et mox. οὐκ αὐτῶν δηλονότι.

Καὶ εἰ μὲν προσῆκον.] προσῆκεν lege, a προσήκω. Et post, ἐπλημμέλησεν.

οὕτω λεγόμενος, οὔτε ὅσιος.] Videtur legendum οὔτω λεγόμενος, οὔτε ἀληθὴς οὔτε ὅσιος, &c.

ὡς νοσοῦντες τότε δι' αὐτούς.] τὸ δι' αὐτοὺς etsi intelligi potest, eos vel sua culpa ægrotare, vel sponte se curandos tradere, tamen non satis placet.

ἐπιδρεθέντας.] ἐπηρεασθέντας lege.

καὶ αὖ τελέως.] Lego ἕως αὖ τελέως καθαρθῶμεν. καὶ διὰ ταύτη.

καὶ ἡ αὐτῷ βουλόμενον.] Constructio & sententia postulat, καὶ ἑαυτοῖς βουλομένους δίκην. Sicut apud Xenophontem, ὁ Κῦρος αὐτὸς ἑαυτοῦ ἐγίγνετο Σάκας. Post, ἀνισοτιμοῦντας lege. Et, καὶ ἐν ταῦτα καὶ ἐν ἄδου, πλεῖστον ἔχει τὸ μεταβληθῆναι τὴν ψυχὴν, ἐπὶ τοῖς ἑαυτῆς ἀτυχήμασι.

ἐὰν ἧς ἑαυτῷ.] Malim ἐὰν γὰρ ἧς.

κνιζητικώτεραι.] Legendum aut νυκτικώτεραι, a νύττω: vel δηκτικώτεραι, a δάκνω, acrius pungunt aut mordent. Paulo post, ἀθεεῖν lege.

ἢ ὄντως ἵνα προσνοεῖν.] Lego ἵνα καὶ προσνοεῖν. mox, μὴ εἶναι μᾶλλον ἢ κακῶς.

καὶ προνοεῖ καλῶς.] καὶ προνοεῖ, καὶ καλῶς καὶ δικαίως τὰ πάντα κατευθύνει.

ANNO-

ANNOTATIONES.

Ad Cap. 37. Pag 167.

Μὴ προχειροδίεσθαι αὐτό.] Fortassis μὴ προχειρόδιη, ἔσεσθαι αὐτό.

τὶς γὰρ μαντεύεσθαι.] Lego, μαντεύσασθαι.

τοῦ δὲ μή.] Constructio postulat, εἰ δὲ τοῦ μή.

τῶν ἀποβαλλόντων.] τὰ ἀποβαίνοντα lege.

ὁ γὰρ τοῦ συμβουλεύοντι.] Lego θεῷ, vel τοῦ θεοῦ συμβουλεύοντι. & mox, pro τῇ ἰδίᾳ βουλῇ, omnino legendum τῇ θείᾳ βουλῇ, vel potius συμβουλῇ.

καὶ εἰ πλαστέον.] πλευστέον lege.

κατὰ νοῦν ἐκφεύγει.] Lego ἐκβαίνει.

δήλους ποιεῖ.] δειλοὺς lege.

γενήσεως γνῶσις.] γενήσεται γνῶσις.

πίστιν μὲν οὐ ποιεῖ.] Lego πίστιν μὲν ἐμποιεῖ. Sic enim sententia postulat, vt Terentius: Non Apollinis magis verum, atq; hoc responsum est. Et Hermogenes, τῶν ἀδυνάτων censet τὸ ψεύδεσθαι τὸν πύθιον.

ἀλλὰ τοῦτο εἶδος.] ἄλλο lege.

διὸ καὶ ἠρώτησαν.] Fortassis, διὸ εἰ καὶ ἠρώτησαν τινες.

οὐχὶ προτεύσαντες.] Malim οὐχ οἱ πρωτεύσαντες. De animorum immortalitate consultum Apollinem respondisse Lactantius narrat, ὅτι οὐχ ὅσιον θάνατον ψυχῆς καταγνῶναι: Nefas esse quasi capitis damnare animam, hoc est, mortalem statuere. Exstat & oraculum versibus expositum, quod & Græcū, & a me conuersum, subiungere visum est:

ἀθάνατος ψυχὴ κ' οὐ χρῆμά σου, ἀλλὰ προνοίης,
ἢ μετὰ σῶμα μαρανθέν. ἅτ' ἐκ δεσμῶν θοὸς ἵππος.
ῥηϊδίως προθορεῦσα, κεράννυται ἀέρι κούφῳ,
δεινὴν καὶ πολύτλητον ἀποστέρξασα λατρείην.
σοὶ δὲ τί τοῦδ' ὄφελος; ὁπότ' οὐδ' ἔτι τοῦδε δόξεις.
ἢ τί μετὰ ζωοῖσιν ἐὼν περὶ τοῦ μαστεύεις;

Morte carens animus, non res tua numinis est res,
Corpore qui pereunte leues miscetur in auras.
Sicut fortis equus, quem dura lupata coercent,
Effugiens celeri pede, seruitiumq; perosus
Triste, laboriferumq;. Sed hæc tibi cura quid affert.
Vtilitatis homo? Quid viues talia quæris?
Ipsemet experiere, vbi nō eris amplius idem.

Hic humanam curiositatem obiurgat Apollo, quasi vero non plurimum nostra intersit ea cognitio. Iis autē versibus, quibus Polytę cui-

dam respondit Apollo Milesius, æque immortalitas animorum asseritur, sed eorum discrimē tolli videtur. Sunt autem hi:

ψυχὴ μὲν μέχρις οὗ δεσμοῖς πρὸς σῶμα κρατεῖται,
φθαρτὰ νοοῦσα πάθη θνηταῖς ἀλγηδόσιν εἴκει.
ἡνίκα δ' ἀνάλυσιν βροτέην, μετὰ σῶμα μαρανθὲν,
ὠκίστην εὕρηται ἐς αἰθέρα πᾶσα φορεῖται,
αἰὲν ἀγήραος οὖσα, μένει δ' εἰς πάμπαν ἀτειρής.
πρωτόγονος γὰρ τοῦτο θεοῦ διέταξε πρόνοια.

Vincla tenent animam dum corporis, obruta curis
Mortales alit affectus, ceditque dolori.
Ast simul interiit stratum lacrymabile corpus,
Mox resoluta volat super ardua culmina cœli,
Atq; expers senii, perq; omnia secla superstes
Illabefacta manet. Deus hoc sanciuit ab auo,
Consilio nutuq; suo quicuncta gubernat.

ἢ ἀδεῶς μὴ ἐπαμύνας.] Fortassis ἢ ἄλλως. Nam quę securitas esse possit inter latrones, non video.

προσδοθέντα.] προδόντα lege.

ἐκ γὰρ ἐν ζῶντα.] Lego καὶ γὰρ τὰ ἐν τούτῳ. Et mox, τὸ ζῶντον ἐστιν ἐπισημαίνοντα.

ANNOTATIONES.
Ad Cap. 38. Pag. 172.

Καὶ κατὰ μέρος.] Fortasse τὰ κατὰ μέρος.

καὶ μὴν τοῖς ἔξωθεν.] Sententia postulat ἐ μή.

ἔλεγεν οὖν καὶ Σωκράτης.] Xantippe vxor hoc de Socrate suo prædicasse fertur, se nunquam eum vel hilariorem vel tristiorem vidisse domum redeuntem. Quid ergo si pro ἔλεγεν, legas ἐλέγετο γυναῖ; Videtur enim gloriosulum, si ipse constantiam suam prædicet.

διὰ τὸ μίαν τὴν αὐτήν.] Malim μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ.

τῆς καθ' ἑαυτῆς.] ἑαυτοὺς lege. & mox, συνέπεσον, & συναγαγεῖν.

τὸ τελέως, ἀνημμένον.] Ab ἀνάπτω fieri puto, incensum, inflammatum, flagrans. Nā ἀνειμένον hic minus quadrare videtur, ab ἀνίημι, nec ἀνηγμένον placet.

ἐρῶντα.] ἐρωτῶντα lego.

τὸ διαβαίνειν.] Fortassis τοὐναντίον τὸ διαβαίνειν.

συνεφέλκονται δὲ ἐ συμπίπτουσι.] Fortasse συνεφέλκονταί τε καὶ συντυγχάνουσι.

δῆλόν ἐστι διὰ τί δὲ μάλιστα.] Corrupt' locus, nec in mentē venit quomodo restituē-dus. nisi forte sit legendum, διὰ τί δὲ, scilicet εἴπε, μάλιστα μὴ

μὴ περὶ ἀνθρώπων, ψέγοντα ἢ ἐπαινοῦντα ἢ συγκρίνοντα;

εἰπεῖν ἀρχὴν τοῦ φιλοσοφεῖν.] Fortassis εἴπερ κατ᾽ ἀρχὴν, vel ἀρξάμενος.

ἂν ποιείτω.] Fortassis ἂν ποιοῖτο, modo optandi. Nec enim τὸ ἂν imperatiuo, quod sciam, iungitur: & ποιεῖσθαι λόγους vsitatius est, quam ποιεῖν.

ἐπιτρίπτως.] ἐπιρρίπτως. & mox, ἀναχαιτίζει. ἐπεὶ ἔλεγε σὺ μάλιστα. etsi malim ἀναχαιτίζει καὶ λέγει δὴ μάλιστα.

λόγοις. ἴδιόν τι.] Lege λόγοις, καὶ ἴδιόν τι. & mox, οὐ μόνον δέ φησι τοῦ λέγειν. & in fine, εἰ δὲ ἀπολειφθῇς, ab ἀπολαμβάνω, non ab ἀπολείπω.

ANNOTATIONES.
Ad Cap 39. Pap. 175.

Χανόμενος] χαυνούμενος. καὶ συγκεχωρημένον.] Fortasse συγκεχυμένον confusum, quanquam nec hoc placet.

ANNOTATIONES,
Ad Cap. 40. Pag. 176.

Ὑπὲρ τοῦ ἡ πατρίδος.] Fortassis ὑπὲρ γονέων ἤ. Nam ὑπὲρ θεοῦ non satis placet. Et paulo post τὴν διὰ θεοῦ μέσου γενομένην ὁμολογίαν.

ANNOTATIONES,
Ad Cap. 41. Pag. 176.

Αἱ μὲν τῶν λοιπῶν.] Corruptus locus, sic fortasse restituendus ex sensu: αἱ μὲν γὰρ τῶν σοφῶν ἀνδρῶν ἐπιάσεις αἵ τε τροφαὶ καὶ πόσεις, καὶ τὰ ἐν συμποσίοις τερπνὰ, πάρεργα ποιοῦνται, λόγων δὲ, &c.

τῶν ἐπιεικῶν τε.] Lego τῷ ἐπιεικεῖ δι᾽ ἕξω, &c.

κατασπείσεως.] κατεσπείσεως: ἐνσπεύσθω.

ἀχρηστοτερείας τοῦ.] Fortasse, τοῦτ᾽ ἐστι, χρηστοτερεῖται τὸ περιστικόν.

ἑαυτῷ ἐκδύς.] Lego ὁ ἑαυτῷ.

ANNOTATIONES.
Ad Cap. 42. Pag. 177.

Leuicula errata sic corrige καλὸν ὦ, & ὀλισθαίνειν. Et, καὶ πέμπει τῆς κατὰ φύσιν περιφόρων τὸ ἀνθρώπινον σῶμα, ὥσπερ ἀποφέρεσθαι. Et, τὸ ζῶον.

περὶ τοὺς θεραπαίνας καὶ παξάμους.] Insignes fuisse coquos apparet. Paulo post lege τρυφώντων.

ἐπωφελής.] ἐπωφελὴς καὶ ἡδίων ἔσται. & δίαιτα.

τὸ δὲ τοὺς ἐν τῇ δύσει ποταμοὺς.] Cordubenses pelles & coria nostra ætate in pretio sunt. Sed ex vltimo Septentrione merces huius generis longe pulcriores afferuntur. De quibus igitur occidentalium fluminum animalibus loquatur, me non intelligere fateor.

καὶ τῶν μονιμωτάτων παρ᾽ ἡμῖν. Materias maxime durabiles: non male conuenit.

Nam sericū facile atteritur, aurum nec igni cōsumitur. Quid vero si τιμιωτάτων, pretiosissima metalla.

ἀπὸ ποικίλων.] Videtur deesse λίθων.

διαφόρους ἔχων καταγωγάς.] Diuersa cōclauia, tempestatib. scilicet accommodata. Vnde Luculli iocus, se prudentia non vinci a ciconiis, quæ pro anni tempore mutarent locum.

ὅπως.] Lege ὅπη.

τοῦ οἰκετῶν.] Lego, τὸ οἰκετῶν χρηστόν.

αὐτάρκ.] αὐτάρκως καὶ ἐργάζονται.

ἅμα μὲν ἀθλίπτως.] Absq; afflictione: hoc est, ne laboribus atterantur. Rectius hoc videtur, quam quod in mentem veniebat ἀθρύπτως, absque deliciis.

ἰδίᾳ λογίσασθαι.] Sententia postulat, ἰδίᾳ λαλῆσαί ἐστι.

ἐχθροὶ πάντες.] πάντως lege: & τρέφειν τρυφῶντας & χαλλωπιζομένους.

συμμετρημένη.] Legendum aut συμμετρουμένη, aut συμμεμετρημένη.

ἢ νοσοῦντος.] νοσοῦντα. & δι' ἀσχολίαν, & καὶ οὐδὲν ἄλλο, & ᾧ τὸ ὕδωρ ἀρυόμενος.

ANNOTATIONES.
Ad Cap. 43. Pag. 180.

Ηπιᾶσθαι τοῦ λόγου.] Malim τοῦ λόγου.

ὑποστέλλεσθαι δῆλον.] Puto legendum, ὑποστέλλεσθαι πεφύκασι, δῆλον ἐκ τοῦ & τὴν περὶ τροφὴν ὄρεξιν.

ἐμπιπλαμένες.] ἐμπιπλαμένοις. & addendum fortasse καὶ διὰ τὴν ἡλικίαν σφριγῶσιν] ὅμως ἠρεμοῦ συνεθισθέντων ἐγκρατεύεσθαι διά, &c.

ὡς ἐπ' αὐτῆς.] Lego ὡς ὑπ' αὐτῆς τεχθεῖσαν τῆς φύσεως.

ἂν νόμιμον.] Quæ permissa sunt legibus. Epictetus habet ὡς νόμιμον. Post ἐπαχθὴς lege.

ἔτι βαρύμεθα.] Lego, ἔτι μᾶλλον βαρυνόμεθα.

διὰ τοῦ τὸ ἀνταγωνιστὴν.] Malim διὰ τὸ τοῦ.

ἔξω ἴναι.] Lego τείναι αὐτοῦ τὴν ψυχὴν, καὶ μήτε τὸ ἀπέχεσθαι τῶν, &c.

οὕτως δὲ.] Lego οὕτω δὲ τοῦ ἐλιγχομένου περιφερόμενος.

ANNOTATIONES.
Ad Cap. 44. Pag. 182.

Εἰκαζόμενον.] Lege τείνειν. Et mox ἀπαγγελίαις.

καὶ κινόδοξον αἰπᾶται.] Verbum hoc parum facere ad sensum videtur, nec tamen occurrit melius.

τοῦ θυμοῦ αἰνίγματα.] Fortasse κινήματα.

δῆλός ἐστιν ἀρέσκειν.] Legendum, ἀρέσκειν.

δι'

δι' ἑαυτὴν.] Malim δι' αὐτὴν ἐνδοξῶμεν. Et mox μετριώτερον. Et αὕτη περιποιεῖται.

ANNOTATIONES,
Ad Cap. 45. Pag. 184.

Τιμωμένοις.] Lege τιμωμένης. Refertur enim ad ἑορτῆς.

ὡς τῶν ἐκτὸς τὰ ἔξω, πάντε ὄντα.] Lego ὡς τῶν ἐκτὸς ὄντα. Nam cætera verba redundare videntur.

μὴ σεμνὸν μὲν οὕτως ὡς βαρὺ,] Videtur, τὸ σεμνὸν probare: hoc est grauitatem, sed sine seueritate immodica.

ὡς ἐπὶ πάντων εἰρημένων τῶν λόγων.] Hæc verba vel deprauata esse, vel aliunde huc irrepsisse videntur. Nec enim video quid ad institutum faciant. Et mox eadem repetuntur, si non ex superuacaneo, tamen obscure, vt mihi videtur.

ἐν τῇ θέᾳ τῶν.] Fortassis τότε, pro τῶν.

ἢ εἰ τῷ ὅσα.] Fortasse ἢ τούτων ὅσα.

ANNOTATIONES,
Ad Cap. 46. Pag. 185.

Ποτὲ δὲ πάτρια πόλεων.] Instituta vrbiũ. Quid si περὶ πόλεων, de vrbibus? quod est generalius.

μήτε εἰς.] μήτε εἰς.

ὅσαις περὶ.] ὅσαις καὶ περὶ.

τοῦ δημάδους.] τοῖς τῆς δημάδους.

κόσμον.] κόσμιον. & supra παλαιὸν. post πάντας δέ.

ANNOTATIONES.
Ad Cap. 47. Pag. 186.

Μεγαλοφροσύνης lege. & καθαρεύουσαν διαλέξιν.

τοῖς λόγοις ἐνίοτε.] Fortasse τοῖς ὀλίγοις, vel ἀλόγοις. Ad rem quod attinet, docet Simplicius, quemadmodũ catuli leonum tractãdi sint, vt & ipsos emendes, & ab eis non lacereris. Quis enim fructus est eius orationis, quæ & auctori perniciem affert, & aliorum animos non emẽdat, sed irritat atq; exasperat?

πάντως δ' οἶμαι τὸ τοιοῦτον.] Fortasse τὶ τοιοῦτον.

τὰ μὲν κακὰ τὸ πράγματος.] Videtur addendum πάσχειν, aut simile aliquod verbum. Paulo post περιθεῖναι, & καίτοι πολλοῖς.

ANNOTATIONES,
Ad Cap. 48. Pag. 187.

Τὰ συμβησόμενα δυσχερῆ.] ἰλόμενοι γὰρ, lege. Et paulo post, μετὰ μελλόμεθα.

καὶ γὰρ] Lego ἢ γὰρ. Et post, καὶ οὐ καλῶς χρωμένων. &, μεγάλα αὐτὰ νομιζόντων.

ἀκολουθότερον δεῖ.] Fortassis ἀνακολουθότερον δεῖ. Nam ἀκα-

λυτόπερον, minus placet. Fortassis etiam ἐντυγχανομένων legendum.

ἔνταξιν.] ἔντευξιν.

ANNOTATIONES.
Ad Cap. 49. Pag. 188.

Τοὺς ἐν ὑπεροχῇ.] Vel τῆ, vel περὶ τοὺς ἐν ὑπεροχῇ, περὶ τῆ.

ὀλιγόπορος γὰρ ὁ τρόπος.] Quidam codices habent ὁ τόπος, quod ad ὀλιγόπορος magis conuenit. Deinde lege συμβουλεύει, & αὐθάδης, & κεχαυνωμένος, & ἐπιπλήξεις, & φανήσῃ.

ἐπαινοῦντων.] Lege ἐπαινούντων ἢ ψεγόντων, ἐαν οἷόντε ᾖ, φησὶ, μετάγε τοῖς σοῖς λόγοις τοὺς τῶ σωνόντων ἐπὶ τὸ περισσὸν· ἐν τούτῳ δὲ; ἐὰν δύσκολον ᾖ, ἢ ἐπιπλῆξαι κωλύει· καὶ ἐκεῖ μὲν εἰ μὴ δυνατὸν μεταγαγεῖν, σιώπα φησὶν, ἐνταῦθα δὲ καὶ δῆλος γίνου δυσχεραίνων.

ANNOTATIONES,
Ad Cap. 50. Pag. 190.

Κατ' αὐτὸν ἐκεῖνον τῆ μόνον τῆς.] Fortasse κατ' αὐτὸν μόνον τῆ καιρὸν τῆ ἐνεργείας.

ἐν τῷ αἰσθητῷ εἶναι.] Fortasse ἐν τῷ αἰσθητῷ μόνῳ.

ἀβλαβῆ τε καὶ ἄπληκτον.] Innoxiam & tranquillam: hoc est, neque corpus neque animum percellentẽ. Quid vero si ἄληκτον; durabilem, constantem, perpetuam. Paulo post ἐπὶ τῆ ἄλλων, & πεπερασμένῳ, & ζητουμένη.

ἐαν γὰρ ζῶντης ἀπεκαθαίρης τὴν σύγκρισιν.] Suspecta lectio, nec tamen quid venit in mentem. Me quidem nõ satis, quid sibi velint hæc verba, intelligere fateor: nisi forte legas σύγκρουσιν impetum, concitationem, æstũ. Hanc ego lectionem retineo, donec se melior offerat. ἐνέργειαν τῆς ἥττης licet vertas, vim & efficaciam victoriæ de se partæ. Sed & ἐναργείαν legi potest, vt procliuis est literarum α & ε permutatio.

πολλὴν τῇ φαντασίᾳ ἀπολελαυκέναι.] Fortassis τῆ ἀπολελαυκέναι. οὐκ ἔχει τι λόγου ἄξιον ἡδονή. δηλοῖ ἡ μνήμη, &c. videtur enim ineptum dicere ἡδονὴ οὐκ ἔχει ἡδονήν.

οἷον διά.] Legendum οἷον τῆ ἀφροδισίων διὰ παιδοποιΐαν.

καὶ ἀγαγὸν.] καὶ ἀγωγὸν, aut potius ἐπαγωγόν.

ANNOTATIONES,
Ad Cap. 51. Pag. 192.

Τὸ δὲ τὸ ἀγαθὸν δι' αὐτὸ lege. & ζῶντα εἶναι τίθεται. & φυγεῖν δεῖ τὴν πρᾶξιν. & τῆ ὄντως ἀγαθοῦ. & περὶ δὲ τούτῳ, & ἀποφέρεσθαι.

ANNOTATIONES,
Ad Cap. 52. Pag. 193.

ΤΟΣ

TO δ' ἑτέρου μὴ ὄντος, πάντως τὸ ἕτερόν ἐστιν, lege. Et infra ὡς ὅταν εἴπω, & ὡς ἐναργὲς καὶ, & συμπεπλεγμένων.

ἐπὶ γοῦν τούτου συμπεπλεγμένου.] Malim ἐπὶ γοῦν τοῦ συμπ. Et mox, pro ἀναιρεῖται malim συναναιρεῖται. Post ἀπαξίαν. διαφορὰ γὰρ. Et, ἐν ἐστιάσει.

ἀνορεξίαν.] Fortassis ὄρεξιν. Nam ἀνορεξία non maxima, sed lautissima quęque deligit.

πρὸς τὸ κοινωνικὸν τῆς ψυχῆς.] Addendum fortasse, βλέπει τῆς ψυχῆς.

ἐπὶ πάσης.] Malim πάσας.

ἀλλήλοις.] ἀλλήλους.

τὴν πλεονεξίαν, εἰσηγούμενος.] Fortasse φυγὴν, vel εὐλαβεῖσθαι εἰσηγούμενος.

ANNOTATIONES,
Ad Cap.53. Pag.194.

TO τῆς ἡμῖν σύμμετρον ἄριστον.] Fortassis συμμέτρων. aut τῶν delendum, & subiungendum ἐστὶν.

ὑποδοχαῖς ἐπιγίνεται.] Videtur interponendum ὄφελος ἐπιγίγνεται, & πρὸς τοῦ ἀχρημονεῖν. Et, παραινοῦ.

ANNOTATIONES,
Ad Cap.54. Pag.194.

διηρεῖ ἑαυτὴν. ὡς εἴη ἂν οὖσαν τῶν ἀλόγων παθῶν.

καὶ τὴν ἐν βίῳ.] κατὰ τὴν ἐν βίῳ.

ὥστε μήτε τοῖς.] Aut legendum μὴ τοῖς, aut alterum membrum deest. Post lege, τὴν δὲ διαστροφήν.

ἐν τῷ ἀνθρωπίνῳ ζώῳ.] Malim ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ ζωῇ. Post lege, ἐὰν γὰρ ἐφ' ἑκάστου παραφυλάττωμεν ἑαυτοὺς ὥσπερ οἱ βαδίζοντες. & post, ἐπανορθούμενοι. κἂν γὰρ μικρὸν ὑφέντες. & παρατηρεῖν.

ANNOTATIONES,
Ad Cap.55. Pag.196.

KAτὰ τὴν ψυχὴν.] ψιλὴν videtur sensus postulare.

δὲ πρὸς δόξαν.] τὸ πρὸς δόξαν ἢ τρυφήν.

τῆς δὲ κτήσεως μέτρον τὸ σῶμα,] Sententia postulat, τῆς δὲ χρήσεως.

τῆς τὴν χρείαν.] Lege τῆς τὴν.

εἶτε φησὶ.] εἶτα φησὶ πορφυροῦν, εἶτα κεντητόν. τοιαύτη δὲ ἦν.

αὐτὰ ἱμάτια.] Lego περιιμάτια.

χρείας καὶ.] Lego, χρείας καὶ τὸν.

tamen cuiusmodi sit, nõ occurrit) aut hi genitiui mutandi in nominatiuos, hoc modo: ἡ ἐκτροπή, καὶ ἡ ἀκολουθοῦσα τῇ ἐκτροπῇ πολυδεὴς ἔνδεια, καὶ ἡ ἐπ' αὐτῇ θλίψις. Appellat autem ἐκτροπὴν, deflexionem & aberrationem a præscripto naturæ. Ptolemæo in Apotelesmaticis ἐκτροπὴ est, cum infans ex vtero materno in lucem editur, duo hominis initia constituenti, τήν τε σποράν καὶ τὴν ἐκτροπήν.

ἡ τὸν ὅρον ἐκβᾶσα φύσις.] Fortasse κτῆσις.

δι' ἀπλῆς τῆς τούτων.] Fortasse διὰ τῆς ἀπλήστου τούτων κτήσεως, vel διὰ τὸ ἄπληστον τῆς τούτων κτήσεως, &c.

παράδειγμα ἐὰν κατὰ τὸ μέγεθος.] Mutilus locus & deprauatus, sic fortasse restituendus: παράδειγμα παρείληφεν, ὅτι ἐὰν μὴ κατὰ τὸ τοῦ ποδὸς μέγεθος ληφθῇ, κἂν μὴ κατὰ τὸν καλλωπισμὸν, &c. Declarant hoc quod dicit Simplicius, Hispanicæ mulierculæ: quæ quo grandiores appareant, iis vtuntur cothurnis, vt nisi sustententur ab aliis, incedere non possint.

διδάσκοντε.] διδάσκοντα φυλάττειν, καὶ πρὸς δικαιοσύνην ἡμᾶς ἀποδεθηκότα. Nota: εἴη διδάσκοντα καὶ ἀποδεθηκότα, pro διδάξειεν καὶ ἀποδεθείη. Sicut ἦν λέγων, pro ἔλεγε, noto Græcismo.

ANNOTATIONES,
Ad Cap 56. Pag. 197.

Lege γαμεῖν, & βίον, & περὶ γυναῖκας.

ἐκεῖναι περὶ τοῦτο.] Malim πρὸς τοῦτο. & ἐν τούτῳ πάσας ἔχουσι τὰς ἐλπίδας.

ANNOTATIONES,
Ad Cap. 57. Pag. 198.

Οὕτως οἱ ἀφυεῖς lege. & deinde σημεῖον ἀφυείας. Et, τίς γὰρ τεχνίτης. Et, τῆς χρωμένης αὐτοῖς.

ANNOTATIONES,
Ad Cap. 58. Pag. 199.

Εἰ μὴ καὶ αὐτῷ ὁμοίως φαίνοιτο.] Aut aliquid deesse, aut hæc verba redundare, aut pro αὐτῷ legendum esse ἄλλῳ videtur. Post lege, νοῦν ἔχων.

ἡ δὲ ἀπάτη τῆς ψυχῆς καθ' ἥν.] Videtur legendum, τῆς ψυχῆς βλάβη ἐστὶ καθ' ἥν. Post, βέβλαψαι lege.

ἀνάγκη δὲ τῷ δακρυῶν τι ἀκολουθεῖν.] Quasi vero motus animorum a ratione auersi, reprimi non possint! Nimis hic argutantur nostri philosophi, si dicere fas est, hisq; argutiis omnem suam doctrinam euertunt. Si .n. id quod

id quod mihi videtur, ſequẽdum eſt: hoc vtiq; mihi videtur, conuitio conuitiũ, vulnus vulnere penſandum eſſe, nec tolerandam iniuriam, contra quam ipſi præcipiunt. Si enim hoc in alio valet, in me cur non valeat? Sed recta inſtitutio ſcilicet hominem eruditum a plebeio diſtinguit. Philoſophi enim eſt rationem ſequi, non appetitum. Valere igitur hæc debent ad moderandam vindictæ cupiditatem, non ad impunitatem improborum.

τὸ ἀληθῶς συμπεπλεγμένον.] Alii codices omnes habent τὸ ἀληθὲς συμπεπλεγμένον. itaq; legit Politianus, qui vertit, verum coniugatum: & Naogeorgus, qui verum complicatum. Eandem & ipſe lectionem in primi Tomi editione ſecutus, verteram, Inuoluta veritas: id eſt, res vera illa quidem, ſed ignota, cuiuſmodi ſuperioribus ſeculis fuit nouus orbis. Sed nunc libenter aſſentior Simplicio, qui ἀξίωμα συμπεπλεγμένον, declarandi cauſa pro-

ANNOTATIONES,
Ad Cap. 59. Pag. 200.

Τὴν τοῦ ἀδίκου lege. Et poſt, εἰ τοίνυν εὐθυμεῖν, aut addita negatione μὴ ἀθυμεῖν, & πρὸς ἅπαντα βουλόμεθα. & ἀγαμία, & εὐχρηστία.

τῶν ψυχῶν παθῶν.] Lege ψυχικῶν.

τό τε πολυειδές.] Multiformes occupationes. Vnde vulgo dicitur, cui nihil ſit negotii, ducendam eſſe vxorem, aut ædificandam nauẽ, aut laceſſendam aniculam. Sed rectius videtur τὸ πολυδεὲς, qua voce & ſupra eſt vſus, vt neceſſaria eſſe multa intelligas marito, cum τὸν μόνον ὄντα καὶ κακὴ τύχη τρέφει. Mox, καὶ ἡ ἀτεκνία δέ. nam ευ & α (vt ſupra quoq; monui) ſcriptorum vitio ſæpe permutantur, cum tantum interſit.

συμπάσχειν] Significat hic amare, & carum habere potius, quam vicem alicuius dolere. Vnde συμπάθεια & ἀντιπάθεια.

ὅλον τὸ.] ὅλον περὶ τὸ.

ANNOTATIONES,
Ad Cap. 60. Pag 202.

ruptissima est disciplina, vel nulla potius, peni magis dediti, quam dictioni. Sed sententia postulat, περὶ λέξιν.

προσδὴν ἐκφέροντες.] Fortassis εἰσφέρουσιν.

εἰ μὴ ἄρα.] εἰ μὴ ἄρα τὶς ἐπιμελῶς ἀχθεὶς ἐκ παιδὸς διὰ τῶν ἐγκυκλίων λόγων, αὐτοφυῆ καὶ μὴ ἐπιτετηδευμένην, &c. Post lege οὐσιωμένος, & λέγει

ἀλλὰ τὸ.] Lego, ἀλλὰ δίκαιον εἰπεῖν, ἡ ἐμὴ λέξις, &c. Post ἀναστεῖλαι. εἰς παράδειγμα δὲ. & τὴν ἐπίπληξιν.

ANNOTATIONES, *Ad Cap. 61. Pag. 203.*

Μήτε ἐπαινεῖν, lego.

καὶ κλέπτων ἐνίοτε δικαιοποιεῖ.] Vt si furenti gladium, febricitanti vinum surripias.

ὡς τὸ καλὸν.] Fortassis. ἕως τὸ σκοπόν.

οὐ γὰρ εἰ καιμῶν.] τὸ ταχέως, Simplicium retulisse non ad breuitatem lauationis: sed ad præproperum balnei ingressum, ex hisce exemplis morbi & lucubrationũ colligo. Quam recte, ipse viderit.

ὥσπερ περὶ σκύνιος καὶ περὶ σκύνια.] Ex Hippocrate legendũ, περὶ κυνὸς ἢ ὑπὸ κυνός.

ἢ τὸ φαγεῖν ἢ κακῶς ἢ καλῶς λέγοντας.] Ferri potest, vt κακῶς λέγωσι. Malim tamen ἢ κακὸν ἢ καλόν.

ἄλλας μὲν φαντασίας καταληπτικὰς καταλαμβάνειν, ἄλλοις δὲ συγκατατίθεσθαι.] Fortasse καταληπτικὰς λαμβάνειν, vt Simplicius legit; vel καταληπτικῶς ἔχειν, pro κατάληψιν. Tu vide Lector, vt sententiam auctoris recte accipias: quæ est, ne incognita pro cognitis habeas, & e certo concludas incertum. Cuiusmodi fuerit hoc: Vuolfius post Angelum Politianum, post Angelum Caninium, post Thomam Naogeorgum, post Iacobum Scheggium, clarissimos & doctissimos viros, Epictetum conuertit. Hæc est φαντασία καταληπτική. constat enim eum hoc fecisse: conuersio in sensus atque in oculos incurrit, ipse fatetur, publicauit, exstat opus, in manib. est. Sed si attexueris: Est ergo vel intolerabili arrogantia, qui se illis doctiorem putet: vel maleuolentia insigni, qui lucubrationes tantorum hominum abolere cupiat: vel maxima impudētia, qui alienis plumis sese ornet: vel Corœbo stultior, qui actũ peioraq; melioribus substituat, hæc si dicas, inique censor, & maligne

maligne lucubrationũ mearum æstimator, ἐπειδὴ iubebo te, καὶ διαπέπλεχθαι, καὶ μὴ συγκαταθέσθαι περὶ τὸ καταλαμβάνειν. Nec enim istæ φαντασίαι καταληπτικαί sunt, sed εἰκαστικαί, μᾶλλον δὲ εἰκαῖαί τε καὶ ψευδεῖς. Neque enim se confert doctissimis viris Vuolfius, quos magnifacit & colit, nedum anteponit. Sed Epicteti enchiridiõ puer adhuc legit, amauit, edidicit. Multis annis ante Scheggium & Naogeorgum conuertit Enchiridion, Arrianum inchoauit. Idq; fecit erudiendi sui ipsius causa potissimum, vt maior esset inter scribendum animi attentio. Deinde cęteris codicib. distractis, noua editione lectores allicere voluit: grati animi memoriam erga viros præstantes & præclare de se meritos, testari voluit. Et quia Græci codices erant corruptissimi: eis & inter sese collatis, & sagacibus coniecturis adhibitis, multa loca deprauata correxit. Vt autẽ integrum quasi corpus Epicteteæ doctrinæ conficeretur, Simpliciũ etiam adiecit. Qui si quid forte vidit, quod lucubrationes abolere postulet? Absit. Prodesse cupit studiosorũ cœtui Vuolfius, non præstantium virorum gloriam obscurare: quod neque vellet, si posset: neq; posset, si vellet. Et eo fortasse magis prodesse potuit, quod hi tãti viri ante ipsius editionem, iisdem in operibus elaborarunt. Hæc de me scribenda censui etiam contra Epicteti præceptum, οὐ περὶ μικρὸν ἡγούμενος, καὶ τὸ καλὸν ἰσχυρότερον, τὸ παρὰ τοῖς πεπαιδευμένοις εὐδοκιμεῖν. μᾶλλον δὲ, τὸ μὴ ἀδοξεῖν παρὰ τούτοις.

ANNOTATIONES, Ad Cap. 62. Pag. 204.

Καθαίρειν.] purgare. Possit & καθαιρεῖν legi. destruere, euertere.

ὥσπερ διὰ τούτου καὶ ψεῦδος ὄν.] Fortasse ὥσπερ καὶ διὰ τούτου. ψεῦδος ὤν.

φαίη τις.] Lego, φαίη τις, ὁ προσηκόντως, εἰ τό. Post δρασήριοι lege. &, μὴ μόνον δὲ φησιν. &, διαλέγονται.

τὸ ἀπομόδιον.] Puto legendum, ὥσπερ ὑπὸ σκορπίου τὸ ἀπομόδιον δεηθέντα αὐτοῦ, τοῦ περιλαμόσας συνέσας

δεικνῦσαι τὰ.] Fortasse δεικνύναι χρὴ τὰ. & δείκνυσι τοῖς ποιμέσι.

ANNOTATIONES, Ad Cap 63. Pag. 206.

TOύπω μὴ.] Fortasse οὕτως ἐστὶ μὴ. Post, τὸ ἐπίτηνι πλεονεκτήματι, & καὶ σαυτὸν ποίει.

ἀλλ' ὑπακούειν καὶ σκληρότερον ἐπιτάττοντι, lege.

διαφέρει πονίαν.] Legendū: aut διαφερεπονίαν, si referatur ad οὐκ ἀναγκάζεται: aut δι' ἀφερεπονίαν, si ad τὴν ἐλευθερίαν στερεῖσθαι. Quia laboribus assueuit, non cogitur: vel, amittere libertatem cogitur, quia nō assueuit laboribus.

ANNOTATIONES. Ad Cap. 64. Pap. 207.

ANθρώπους περιλαμβανούσας, Lege. & μηδέποτε ἐξ ἑαυτοῦ.

ὢν ὅλον.] Lego, ὧν ὅλων ἕκαστος μετέχει, ἐκείνου οὐ μεμερισμένου τῇ μεταλήψει, ἃ καὶ διὰ. Post, ἢ συμμετὰ ἢ χωρεία, lego. Et mox διὰ τὸ ἄτομα εἶναι καὶ ταῦτα οὐ δυνατὸν ὅλου ἑκάστου μετέχει. μειοῦται γὰρ τῇ μεταλήψει, διὸ περὶ ταῦτα διαφοραί κρίσεις, καὶ ἴδιαι ἑκάστων, καὶ αἱ μάχαι, καὶ αἱ στάσεις.

ἐφεκτὸν.] Non ab ἐπέχω: sed ἐφετὸν, ab ἐφίεμαι legendum, εἰς κρίσιν.

καὶ ἀπὸ συστάσεως.] Addendum videtur ἐπιθυμίας, vel ὀρέξεως. Mox, ἅτε κεκαθαρμένος. & καλὸν γὰρ ἐν αὐτῇ, & πρὸς ὄν.

κατὰ καιρὸν δὲ τοῦ διδασκάλου.] Lego, & ἐγχειρίσεις, & καταδέξηται.

τοῦ γοῦν συντόμως.] Fortassis, ἐστὶ γοῦν. Sed ne hoc satis placet.

κινητὰ] Fortasse κινήματα.

μάθλης δὲ ὁ ἐκλεκτός ἐστι τοῖς μεμαλαγμένοις δέρμασιν ὅμοιος ὤν.] Sic puto legendum hunc locum quem tamen non intelligo, etsi pro ἐκλεκτὸν legas ὁ ἔλεγχος vel ἐχθρὸς. Ne autem nihil dicerem, sic verti: In quibus arguendis remissiores & leniores sumus. Suidas ex Aristophanis interprete, μάθλης ἰδίως ὁ μεμαλαγμένος λῶρος καὶ ἔκλυτος.

ANNOTATIONES, Ad Cap. 65. Pag. 210.

TO τοῦ ῥήτορος lege. & τὸ ἑαυτοῦ ἀγαθὸν. Sequitur ζητῶν ὅτι βούλεται εὑρεῖν. quæ verba redundare videntur, ac legendum esse, τὸ ἑαυτοῦ ἀγαθὸν, καὶ τὴν ἑαυτοῦ φύσιν τίς ἐστι. Post lege, ἐνόησε, & ἴσχυσε & καὶ οὔπω σεμνὸν. & ἐπὶ τοῦ ἐξηγήσασθαι. & τοῦ ἀγαθοῦ αὐτοῦ μετέχει.

καὶ νοῆσαι καὶ.] Fortasse κἂν νοῆσαι

τοῖσαι δύναμιν ἐ αὐτὸς. Et, ἐξετελέσθη.

ANNOTATIONES, Ad Cap. 66. Pag. 211.

Ως ἀσεβὴς.] Malim ἐ ἀσεβεῖς.

τὰ πάντα ἐπίσταται.] Fortassis ὑφίσταται, aut συνίσταται. Mox ἀκυρουμένων; & τῆ χρήσεως αὐτῶν.

μὴ ἐπιστρέφει τὰ.] Lego κατὰ τὰ.

ANNOTATIONES. Ad Cap. 67. Pag. 213.

Ακοῦσαι τὸ τυχόντα.] Fortasse, τὸ ἀκοῦσαι τυχόντα. Mox, ἀρχίας πρόφασις. & τὰ βέλτιστα ἐ πλεονάκτα. Et, καὶ τέλος.

ἐπὶ φιλοσοφίαν προειληφώς.] Fortassis ἐπὶ φιλοσοφία καὶ προσειληφώς.

ἀλλ' οἷς.] Lege ἄλλοις. Et ἐλπίδα μὲν κενήν.

τούτων ἀρχή.] ἀρχῆ lego. Initio monui, Pythagorice de anima sentire Simplicium. Quare dicit, vitam quam in terris degimus, pendere a descensu animæ in corpus: & ascensum ad cœlos, a vita in terris acta. Mox, τῶν ἐκεῖ ἀρχῆ ἐ προσυτρεπισμὸς. Et

καὶ ἐπίπονον.] κἂν ἐπίπονον μὲν οὖν τί, κἂν ἡδὺ προσαχθῇ, vel προσλυχθῇ Et κἂν μικρὸν, μὴ καταφρονῶν. Et, παρατρέχειν αὐτό. & ἢ ἀποκρύπτεσθαι. οὐδὲν γάρ ἐστι λοιπὸν, ἐνεστηκότος τοῦ ἀγῶνος.

ἡττᾶται αὐτῷ.] ἡττᾶται αὐτοῦ μᾶλλον ἢ ὅτε τὸ πρότερον, ἐ ἔτι μᾶλλον ἄλλου, καὶ οὕτω κατ' ὀλίγον αὐξανομένης τῆς ἀτονίας, &c.

Σημεῖον ὁπόση.] Fortasse ἐ ὁπόση. & ἀπροσκοπώτερον.

καταφαίνεται.] κατεφαίνετο.

ANNOTATIONES. Ad Cap. 68. Pag 215.

Τήν τι ζωτικὴν lege. & τὶ δὴ τὸ ἀληθές. & ἄλλοτε ἐπ' ἄλλο μεταβαίνειν ἀναγκάζηται. & ὅτι συλλογισμὸς δι' ἐναργῶν προτάσεων τεχνικῶς συντιθεμένων συναγόμενος, καὶ τίνες αἱ ἀναπολόγητοι προτάσεις. Nisi forte αὐταρκῆ προτάσει dixerit, cuius nulla ratio postulanda sit.

αὐτῇ λέγοντ] Lege λέγοντι.

τὸ μὲν ψεῦδεται.] Fortassis addendum ἐν λόγῳ.

περιποιεῖται, δέ.] Lego ὅτι δι' αὐτῶν.

ἐ τὸ τέλος ὅπου Non placet,

καὶ τὸ τρίτον παραδοθέντα sententia postulat.

καὶ ἀμεθόδως.] ἐμμεθόδως sententia postulat.

ANNOTATIONES, Ad Cap. 69. Pag. 216.

ΠΑιδευτικοὺς λόγους lege. & συμβουλεύει.

τοῦ ἀπὸ τοῦ αὐαγοῦ.] Diogenes Laertius, κλεάνθης φανίου ἄσσιος. Est autem Assus vrbs Troadis, Sarcophage lapide nobilis.

δείγματα τῆς ῥωμαίων συγκλήτου πρὸς.] Lego δεῖγμα. & ante πρὸς videtur deesse μεγαλοπρεπείας aut simile nomen.

αὐαληθέντα.] αὐατεθέντα, & ἐν τάξει φοιτώσης.

φησὶ μόνον ὅτι.] Lege φησὶν, οὐ μόνον κακὸς ἔσομαι, ἀλλὰ καὶ οἰμώζων. Et post, ἀπαιτοῦντα. Et, καὶ τὰ ὅλα οὕτως εὐτελεῖ μέρει.

καὶ ἵνα ἡμῶν. In codice lacunula est, quam nunc quidem diuinatione explere non possumus.

ANNOTATIONES, Ad Cap. 70. Pag. 217.

Αλλὰ καὶ ζῶον αὐτὸ τὸ.] Lego ἀλλὰ καὶ ζῶν οὕτως, τὸ ἀπὸ. Et καὶ τῶν χρεῶν. Et προσεθέντων. Et, ὅτι ὁ τὸ ἀγαθὸν. & εὐχὴν δὲ ἐπὶ τέλει. & ἐπ' αὐτῆς.

καὶ τὸ τρίτον καὶ σωτηρίαν.] Fortasse καὶ τὸ τρίτον τῷ σωτῆρι, vt supra etiam. Et τελέως. & ὀμμάτων.

F I N I S.

